

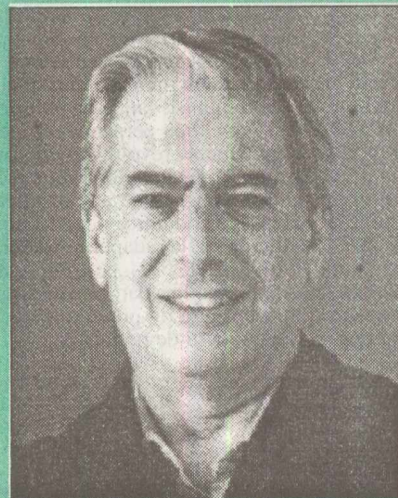
Luceafărul

77i

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **30-31** (707-708)
Miercuri, 3 august, 2005

De asta și pentru asta există ficțiunile. Pentru că avem o singură viață, iar dorințele și fanteziile noastre ne cer să avem o mie. Pentru că abisul dintre ceea ce suntem și ceea ce am vrea să fim trebuia să fie umplut în vreun fel. De asta s-au născut ficțiunile: pentru ca, prin acest substitut trecător, precar, uneori pasionant și fascinant, cum este viața din literatură, să amestecăm imposibilul cu posibilul, iar existența noastră să fie în același timp realitate și irealitate, istorie și poveste, viață concretă și aventură miraculoasă.

mario vargas llosa

bujor
nedelcovici

Ierarhiile literare de azi se bazează pe cele din trecut. Nici în acest domeniu nu s-au produs transformările necesare. Revizuirile, reconsiderările, „recitirile“ nu s-au realizat - cu rare excepții - și „monștrii sacrii“ de ieri sunt ridicați pe un nou piedestal. Unii au făcut o profesiune de a se declara discipolii unui scriitor și de a umbla cu sorcova prin țară. Am avut ocazia ca la Vălenii de Munte să particip la un colocviu închinat lui Marin Preda. Mircea Micu și Mihai Ungheanu încercau să demonstreze că romanul *Delirul* nu a fost „seris la comandă“.

pag. 24-25

decenii sub convulsii

Momentul literar
1944-1948. Poezia

ana selejan

meditații contemporane

ion crețu

Marx, mai mare
peste filozofi

pag. 41

Politica de postindustrializare a politicului

bogdan ghiu

Demisia doamnei ministru Mona Muscă dă o puternică lovitură de pinte *autonomizării politicului*. Se impune astfel, tot mai puternic, și la noi (fără a se fi trecut, însă, prin fazele anterioare), ideea că politicienii se pricep, trebuie să se priceapă la orice și la nimic în mod prevalent, fiind echivalent de buni în orice post, pentru orice fel de domeniu. Noțiunea de competență, astfel, se de-specifică pe verticală, consolidându-se orizontal, transversal, combinatoriu, „computațional”. Programele de guvernare, neajunse vreodată ce-ar trebui să fie (capacitate de încrustare, de performare în realitate, în carnea lucrurilor), devin deja softuri, iar guvernările sectoriale, simple aplicații. Politica de digitizează nu tehnologic, ci prin oamenii înșiși, în prelungirea marelui concept operațional-birocratic comunist: „nimeni nu este de neînlocuit”. Și atunci înlocuirea perpetuă domnește, ca un alt mod de a implementa revoluția permanentă în epoca virtualizării generalizate, globalizante. Traducerea lui *politics* în *policy* devine automată, simplă chestiune de extensie a codului și de transpunere pe verticalele locului. Simple adaptări, traduceri, transpuneri, aplicări - „actele” și „gesturile” politice! Grație în special liberalilor, dar numai sub presiunea constantă, neadormită a președintelui Băsescu, politica și-a luat zborul de pe fața pământului

românesc. Tocmai decolează. I-am spune „Adio!” sau „Drum bun! (Cale bătută!)” dacă s-ar putea. Dar nu se poate. După PSD, ai cărui membri cunoșteau la perfecțiune, prin filiații și alianțe de clan, realitatea detaliată a locului, folosind-o însă doar în beneficiu privat de grup, politica devine, brusc, și la noi - dar pe neașteptate, printr-un adevărat salt genetic mortal -, un *extra-teritoriu*: o escadrilă aflată în zbor staționar, planant, *deasupra* și, mai ales, *peste* capetele noastre, supra-veghind antiseptic, de la distanță, fără să se atingă de lucruri, evitând contactul cu „potopurile”, „revărsările” și „ieșirile din albie” ale realității, parașutând după nevoi, dar la bunul-plac, pe câte ceva sau, de fapt, autentic, „*Stealth*”, ținând problemele (și ținându-le la sol) „cu mâinile curate”, prin apăsare de butoane și targetare electronică, indiferentă la relieful și denivelările viului și mai cu seamă la eventualele victime și daune, întotdeauna „colaterale”. La noi, în vremuri de bună pace, se guvernează după metodologia purtării războiului din Irak.

Politica, în România, și-a luat, așadar, zborul, după ce-a istovit teritoriul. Nici un atașament, nici o înrădăcinare organic-sectorială nu mai este permisă. Se realizează astfel, într-un mod însă total paradoxal, un vis, o marotă mai veche a clasei repetente politice și, pe urmele acesteia, ca un cățeluș cuminte, a opiniei noastre publice: „guvernul de tehnocrați”, „guvernarea tehnocratică”. Pretențios spus, o întărire a caracterului cibernetic al oricărei conduceri.

Paradoxal însă, contrazicând credințele naive inițiale, *tehnocratul* perfect nu este *specialistul apolitic* sau *extrapolitic*, ci, tocmai, *omul politic*. Adevăratul tehnocrat este omul politic, „*Împăratul Incelor*” de putere, specialistul în politicul pur. Iată-ne însă împinși, în felul acesta, în plină cuadratură a cercului. Căci ce poate să însemne a fi specialist, tehnocrat, ca politician „pur”? Un simplu buton, un simplu aplicant, în baza unui soft de guvernare bun la toate și, eventual, updatat. Il aveam deja, la Cotroceni, pe Căpitanul Picard, iată-l apărând acum și pe Data: legiune. Cyber-oameni politici care pot fi oricând reprogramați și chiar, dacă se dovedesc prea voluntariști, scoși din priză și băgați la cutie.

Să ne înțelegem însă: există *autonomie a politicului*, fie ca și utopică și extrem de fragilă, continuu amenințată (ca orice vis de autonomie, de altfel), dar ea nu se obține decât fals, mimat, caricat prin

vizor

tehnocratizarea „pur” politică a politicului. Tehnocratizarea depolitizează politicul, „tehnologizându-l” prin oamenii înșiși. Dar istoria ne-a arătat și continuă să ne arate la ce conduce conglomerarea unor astfel de complexe *politico-industriale*: la *militarizarea*, la *cibernetizarea*, în sens extins, a vieții sociale.

În România, postindustrializarea politicului ascunde, de fapt, *clanizarea* vieții politice. Oricine e permutabil, cu condiția - sau ca o condiție a rămănerii pe tabla de joc, pe ceran.

Vă așteptăm oriunde, în orice poziție, doamnă Muscă. La fel ca pe toți colegii dumneavoastră de software-welfare politic: buni la toate!

Pe meridianul cocorilor

stelian tăbăraș

Acasă, printre străini*: romanul Gabrielei Melinescu, marcând un anotimp al autoarei, dar și un *șipet*, cum spune Eminescu, în fața scurgerii timpului, cu atributul său omenesc: biografia! Mi-am amintit de romanul *Trăim numai odată*, de Bjorn Bjornson, tradus din suedeză în română prin anii '70 ai... secolului trecut. Drama emigrației suedeze în America de după război, „întâmplarea” ca autorul suedez să nu-și mai găsească liniștea sufletească niciunde, chiar întors „acasă”. Pentru că și aici se schimbăse geografia amintirilor, dispăruseră case, cunoscuți - în locul lor autorul nepercepând decât singurătatea.

Romanul-jurnal al Gabrielei Melinescu continuă „lupta lui Iacov cu îngerii” (biograficului, liricii,

nocturne

patetismului) începută în volumele *Jurnalului suedez*, dar primatul ficțiunii, așezat pe stâlpi de simbol, e de data aceasta evident. Coincidențele cu iz romantic sunt folosite curajos - în fond romanticismul și pentru asta a apărut: să justifice coincidențele!

Să revenim la simboluri: într-o curte din margini de București, o fetiță abia la vârsta conștiinței - ea face parte din genul feminin își usucă la soare părul lung și negru, ajutându-se, ca de o frânghie de rufe, de ramurile unui liliac. Gestul, mai mult decât liric, e un leitmotiv, o cheie pentru „timpul care crește-n urma mea”, cum zice Eminescu. Așa este, de vreme ce în final, nu pe soare, ci pe ninsoare, liliacul e găsit tăiat și aruncat la gunoiera de către demolatori.

O altă cheie-simbol e monumentul falnic al lui Carol al XII-lea, dintr-o piață a Stockholmului, unde eroina merge periodic pentru revigorare. Statuia îl imortalizează pe regele a cărui glorioasă, dar scurtă biografie e „atingătoare” și de meleagurile românești. Se știe, după teribila bătălie de la Poltava, Carol al XII-lea s-a retras la sud, în cetatea Bender din sudul Moldovei și a stat acolo, ca „oaspete” al tureilor, până la bătălia de la Stănilești, 1711. Atcolo, spune Voltaire, mare admirator al tânărului rege - a cărui existență a fost o repetiție generală a Europei înainte de apariția lui Bonaparte -, Carol al XII-lea a fost

prezent chiar în cortul de la Vadul Hușilor unde s-a semnat pacea ruso-turcă. Și regele acesta a fost *acasă*, printre străini - s-a simțit străin după întoarcere și a pierit de un glonț care nu se știe din ce tabără a pornit.

Multe amănunte ale misterului se dezvăluie „pe teren neutru”, în avion, la plecarea spre și la întoarcerea dinspre București. Aici se vede „mâna prozatorului”! Chiar vecinii de loc în avion reprezintă *deus ex machina* în lămurirea unor neclarități ale propriei biografii. Unul dintre ei se află la drum pentru că merge la „congresul mondial al ghioceilor” și o îmbie pe cea care călătorește alături - să se înscrie și ea în această asociație a purității și străpungerii zăpezilor. Dar nu mai este posibil. Ca în romantismul jumătăților purtate la gât de cei pierduți unul de altul, „reprezentantul ghioceilor” lasă pentru mai târziu jumătatea revelatoare a adevărului - cea despre tatăl eroinei. În acest „mai târziu” însă, la o întâlnire întâmplătoare într-o librărie, omul devenise autist, nu mai comunica în nici un fel.

În sfârșit, alte simboluri (eroina trece greu de neplăcerile unei răceli provocate de frigul nordului cu... miere de salcâm cumpărată la București - rezolvare a „ubiciutății” naționale și etnice?) și alte coincidențe: eroina este cazată în București într-un hotel „nou” care se dovedește a fi fost înainte de 1989 reședința ficei dictatorului. Fosta locatară apare din când în când ca o stafie a trecutului ori ca o dovadă că istoria nu prea s-a schimbat - și împrumută de aici cărți, chiar din fosta ei bibliotecă personală; primită de salariații hotelului cu mult respect.

Sentimentul timpului e omniprezent. Cu excepția celor din rememorările copilăriei, personajele sunt vârstnice, suferinde, singure. Voioșia, când totuși apare, e și ea crispată, alteori chiar... disperată. Iar țesătura romanului e punctată de *memento mori*: morți, cimitire, morminte. Lângă mormântul iubitului, la câțiva pași, se află „mormântul celei cărcia i-am luat eu bărbatul”.

„*Acasă printre străini*” nu are nevoie, în ciuda faptului că e o traducere, de nici un efort de integrare în literatura română (cu toate că unele semne indică altă sferă a limbajului: de pildă, în loc de „crocși”, într-un text românesc ar fi apărut „brânduși”). Dar traducătoarea este ea însăși o reputată autoare. Poeta trage cu ochiul tot timpul la masa de scris peste umărul prozatoarei, încât flora meliferă a literaturii române se simte pretutindeni.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Ununea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO85RNCB501000015430001
Cont în valută: RO58RNCB501000015430002
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele
RODIPET și la oficiile poștale din țară.
Revista noastră este înscrisă în Catalogul
publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.
Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere
nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la
P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-2226407,
2226439 sau e-mail: export@rodipet.ro

Nimic mai banal decât îndemnul proverbial românesc: "nu lăsa pe mâine ce poți face azi". Desigur, oamenii obișnuiți, intelectualii, personalități sau anonimi, au alcătuit cunoscutele variațiuni pe această temă - "nu lăsa pe mâine ceea ce poți face poimâine" etc. Se uită preceptul buddhist care pretinde ca orice lucru să fie rezolvat în ritmul cel mai lent cu putință, la viteza minimă admisibilă. Între cele două extreme se plasează maxima romană, pretins imperială ca origine: "festina lente". Ce se poate înțelege din această aparent inadmisibilă divergență de opinii? Poate nimic altceva decât faptul că în culturi diferite sunt potrivite - tocmai în vederea maximalizării eficienței - ritmuri neasemănătoare. Problema ar merita să preocupe criticii, istoricii, teoreticienii civilizațiilor - de această dată nu voi încerca să adopt, în reflecțiile mele, perspectiva vreuncea dintre aceste categorii de analiști, decât într-un mod cu totul secundar. Este sigur că atât implicarea în efortul și acțiunea pentru o cât mai rapidă atingere a sco-

ganic promovată. Prima dintre aceste aspirații la împlinire a generat comunismul - sau, cel puțin, acesta nu s-ar fi putut instaura fără ea -, cea de a doua și a treia au reprezentat, împreună, motorul politicii naziste, iar ultima a motivat comportamentul colonialist al unor state cu tendințe imperiale puternic exprimate încă mai demult. Evoluând sub presiunea voinței imediate de succes, ele s-au găsit repede în impas (ori au anticipat dificultățile sau impasurile) și atunci (eventual, de la început) au căutat dușmani, au elaborat ideologii extremiste, fondate pe ură, pe demonizarea unor categorii umane (sociale, rasiale) și, în acest fel, au dobândit caracterul criminal cunoscut. Actuala ciocnire între civilizații - cu totul artificială, nenaturală, malefic indusă - are drept sursă și suport aceeași voință a unor grupuri de a obține rezultate imediate, printr-un efort concentrat, decis. Totul revine la misinterpretarea cunoscutei teze machiavellice, în funcție de care scopul scuză mijloacele - desigur, un scop poate face uneori (dar nu totdeauna) ca morala concluziei acțiunii să schimbe semnul actelor etice implicate în etapele intermediare, anterioare atingerii scopului.

Gloria și riscurile împlinirilor

caius traian dragomir

pului - ocazional, imediat, sau existențial, ultim, decisiv -, pe cât și rezerva în fața împlinirilor, pentru a rămâne subtil, elegant, nobil suspendat în procesualitate, în fluxul reiterativ, circular al mișcărilor lumii, ori în contemplarea liberă, fără constrângeri, și poate fără măcar un scop, a eternului, nu au cum să nu își pună amprenta asupra psihologiei subiecților umani. Cât de profund vizează sufletul omului o asemenea condiționare în vederea glorificării împlinirilor, sau cel puțin a respectului pentru acestea, ori pentru ceea ce face personalitatea să fie înclinată exclusiv spre o visătoare sau calmă trăire a succesiunii existențelor - între ceea ce Max Weber a numit "etica protestantă", deși nu este nici pe departe proprie numai protestantismului și ceea ce mulți alții au numit, pur și simplu, fatalism - se vede înainte de toate, din extremul dispreț reciproc, pe care și-l arată unii - altora. Nenumărate anecdote - câteva de foarte largă circulație - se referă la acest aspect al lucrurilor, observabile pe respectivul teren. Cred, de altfel, că principala cauză a apropierii dintre oameni, sau a fenomenelor de respingere care îi încearcă, nu constă nici în ideologii, nici în credințe sau în ansamblul caracteristicilor culturale, rasiale, etnice etc., aceasta fiind situată în ritmurile existențiale specifice indivizilor sau societăților.

Ce altceva au fost marile dezastre istorice și umane ale secolului XX decât rezultatul speranțelor că este momentul ca unele scopuri - la originea lor nu neapărat negative - pot și trebuie (pentru că din moment ce trebuie și pot) să fie rapid și integral împlinite. Între acestea s-au numărat, în prima jumătate a veacului abia trecut, soluționarea problemei sociale, mai ales, a națiunilor marginale geografic ale Europei, afirmarea valorilor unor națiuni dezvoltate, dar a căror prestanță internațională nu era suficient recunoscută, unificarea imediată a Europei, o globalizare neor-

Între scop și mijloace se interpune însă o strategie; un scop oricât de bun, și de interesant, va fi indubitabil compromis de o strategie stupidă, inclusiv de una aberant imorală. La uciderea Ducelui d'Enghien, Talleyrand este foarte critic la adresa lui Napoleon; acesta se răstește la ministrul său: "vrei să spui că am comis o crimă?" Talleyrand îi răspunde ferm și cinic: "nicidecum, ați comis ceva cu mult mai grav - o prostie." Ceea ce se petrece la nivel socio-istoric, în urmărirea împlinirilor sau în adoptarea atitudinii contemplative, nu reflectă însă decât determinarea psihologică a individului.

Personalitatea condiționată, ca forță interioară, de cultul împlinirii va face în toate împrejurările tot ceea ce poate face pentru a ajunge la scop. Starea sa psihică este expresia doar a faptului că sunt judecate experiențele exclusiv după dimensiunea apropierii sau îndepărtării de scop. Psihologii știu de foarte multă vreme că așa-numitele comportamente de eșec, incapacitatea de a respecta termenele decise pentru acțiuni, ori imposibilitatea de a atinge ținte prevăzute în propriile planuri de viitor nu sunt altceva decât efectele paradoxale ale supraestimării scopurilor care, astfel, devin zdrobitoare pentru individ. În fapt, omul, societatea, regimul, condiționate de împlinire, sunt produsele neconvingerii și nesiguranței de sine, ori ale lenei care așteaptă repaosul consecutiv efortului.

Omul condus de credința în absolut, în eternitate, în continua evoluție a realului trăiește neîntrerupt în prezența scopului și idealului său, în timp ce ateismele, structurate politico-istoric, abia dacă au supraviețuit, fiecare, câteva decenii. Iusis întrebare când va veni Ziua de Apoi, Ziua Judecății, spune că acest lucru "nu îl știe nici Fiul, ci numai Tatăl".

Omul interacționează cu lumea, și împlinirea vine din acel acord om-lume, în care doar unul dintre elemente privește imanentul.

Trăim pentru inserția noastră, necondiționată, în lume și în Divinitate, sau pentru paranoia absolutizării propriilor împliniri, totdeauna cel mult aparente.

Decenii sub convulsii

marius tupan

Pilduitoare devin emisiunile oferite de un post de televiziune în care

slugărnicia unor conaționali asigură un grotesc perfect, pe care nici un mare artist nu l-ar fi putut realiza. Stridențe sunt în mai toate scenele, imbecilitatea pare înseriată, căci, pentru ciolan, unii indivizi erau în stare să-și vândă și părinții (cum se va dovedi mai târziu, atunci când se vor deschide dosarele de cadre!), să intre în combinații jenante și chiar să se dezică de propriile lor convingeri, exprimate cu puțină vreme mai înainte. Un caz elocvent a fost acela al lui Aurel Baranga, de departe cel mai slugarnic creator al momentului, care s-a răsucit ori de câte ori a fost nevoie, pentru a-și păstra profiturile materiale. Despre cele literare, e datoria istoriei să precizeze meritele; lui și semenilor săi, ale căror opere au intrat de mult într-un con de umbră. Numai că acum, după cinsprezece ani de așa-zisă democrație, pândind momentele de confuzii sociale și ideologice, unii nostalgici se strecoară pe diferite canale și încearcă să deformeze realitățile de altădată. Ca și cum noi, care am fost martori, ne-am prăbușit într-o amnezie profundă. Ca și cum ei nu știu că, refuzând să recunoască trecutul, au toate șansele să-l repete. Poate că tocmai asta vor, să impună un tăcut, să fie împărțite onorurile și onorariile de la centrul puterii, să fie înlăturați competenții din posturi de conducere, pentru a se reinstala acolo trogloditii doctrinelor falimentare.

Ori de câte ori are prilejul - și, slavă Domnului, acesta i se ivește, cu complicitatea unor iresponsabili! - Păunescu ne pune aceeași placă uzată: că el a împărțit dreptate în epocă, sacrificându-și timpul și relațiile, că a difuzat în cenaclu marea poezie română, că a trezit conștiința națională etc., etc. Nu suflă nici un cuvânt despre cultul adus cuplului prezidențial, despre propaganda pe care și-a făcut-o sieși și despre anomalii de tot felul, cea mai izbitoare, aducerea tinerilor pe Stadionul Republicii, chiar în Noaptea de Înviere. Tocmai el care, de la o vreme, are numai cuvinte de laudă la adresa lui Dumnezeu. Pot fi amintite și alte *intâmplări*, cum îi place să spună, grație cărora descoperim omul, care nu se află deloc în poziții avantajoase. Acum, între două plângeri, - căci actorul din el își spune cuvântul! - ar vrea să-și reînființeze cenaclul și să molesteze iarăși microfoanele, ca și cum tinerii exact asta așteaptă. Nu-l poate opri nimeni s-o facă, dar crede mărimea sa că va mai înflăcăra spiritele ca altădată? Ne îndoim.

Nu pentru a-i bara inițiativele am scris aceste acolade, ci doar pentru a le reaminti cititorilor de vremurile sordide prin care am trecut, pe care nu le mai vrem reînviat. Acesta e și motivul găzduirii, începând din acest număr, a unui serial al doamnei Ana Selejan, care ne va convinge, o dată în plus, că unele experiențe nu mai trebuie repetate.

Dandysmul ca fenomen

adrian g. romila

In 1995, Adriana Babeți a tradus eseul lui Barbey d'Aureville despre misteriosul G.B. Brummell și a antologat câteva texte celebre despre dandysmul ca fenomen socio-cultural european (*Dandysmul*, Polirom). Dacă ediția de atunci era o simplă semnalare a existenței fenomenului, în 2004 autoarea timișoreană vine cu un studiu consistent, un veritabil „manual” pentru uzul comparatiștilor, sociologilor și specialiștilor în istoria ideilor: *Dandysmul. O istorie* (Polirom). Lucrarea, insuficient anunțată publicului la momentul apariției, nu face doar un istoric al conceptului, tratându-l etimologic și diacronic, ci analizează și implicațiile psihanalitice și antropologice ale fenomenului, încercând să vadă în ce măsură dandysmul e un arhetip cultural, inclusiv în interiorul spațiului românesc.

Din punct de vedere strict fonetic și etimologic, afirmă A. Babeți, nu se cunosc clar originile cuvântului „dandy”. După una din ipoteze, el ar fi rămas în engleză de la un cântecel (*Yankee Doodle*) aflat pe buzele militarilor britanici ce luptau împotriva coloniștilor americani în secolul al XVIII-lea, desemnând o

dandysmul devine nu doar un mod de comportament și de prezență publică în varii spații europene, ci și o perspectivă asupra lumii, adică își creează un sistem. E, astfel, posibilă speculația pe marginea lui.

Alături de B. d'Aureville, Baudelaire s-ar afla printre primii care ridică dandysmul la rang de doctrină. Desigur, mulți dintre „dandygrafi” au fost, la rândul lor, dandy, sau așa s-au pretins a fi: Balzac, Carlyle, Gautier, Wilde, Proust, Barthes. Autoarea alcătuiește un util catalog atât al „operelor dandy” (romane, nuvele, piese de teatru, poeme, memorii în care se regăsesc personaje dandy și teme specifice, de la nume precum Lady Morgan și Byron până la contemporani ca Hervé Guibert, Hugo Pratt și Tom Wolfe), cât și al teoretizărilor, mai vechi sau mai noi.

Dandysmul are, prin aceasta, referințe ce-l pot recomanda oricând eventualilor cercetători sau pur și simplu celor interesați.

Ar fi multe formule care ar cuprinde, e-adevărat, incomplet, fenomenul, spune autoarea: „doctrină a revoltei”, „a efemerului”, „a vanității”. Pentru a evita pretenția de exhaustivitate, A. Babeți delimitează „câteva câmpuri în care dandysmul își manifestă din plin caracterul doctrinar”. În concepția ei, dandysmul e, înainte de orice, o etică, în cinci ipostaze, generând tot atâtea capitole ale studiului: etică narcisică, a diferenței, a singularității/singularității, a negativității și a gratuității. El „dezvoltă în egală măsură o estetică, o strategie & tactică a seducției și o utopie”. Intersectând și alte abordări (M. Foucault, J. Derrida, J. Lacan, G. Deleuze, R. Barthes, J. Kristeva), autoarea realizează un contur complex al fenomenului, demonstrând că dandysmul e departe de a fi doar o poză superficială, ridicolă chiar, așa cum a fost redată de a percepția românească, atunci când a echivalat dandy-ul prin „filfizon”. Dandy-ii nu sunt niște „animale de stofă”, cochetând cu ei înșiși în fața oglinzii, chiar dacă oglinda, așa cum a spus-o Baudelaire, e elementul definitoriu pentru atitudinea dandy. Ea se lasă interpretată și ca „proiect spiritual” sau, dacă o acceptăm ca pe una din manifestările tipic moderne, în ea se anulează dihotomiile tradiției metafizice: aparență/esență, exterior/interior, unu/multiplu, suflet/trup. Pe suprafața oglinzii, realitatea-simulacru capătă deseori o densitate și o profunzime greu identificabilă, la o primă vedere. „Identitatea în criză”, „revolta”, „viața ca operă de artă”, „cravate, mănuși, pălării”, „strategiile seducției”, „dietă și sport”, „le-

gături primejdioase” sunt tot atâtea perspective din care dandysmul e privit în studiul de față. Nu sunt lăsate deoparte nici relațiile dandy-ului cu alte arhetipuri umane, apropiate mai mult sau mai puțin: dandy-gentilom, dandy-boem, dandy-artist. De asemenea, evoluția fenomenului e încadrată în epoci și curente, evidențindu-se legăturile strânse cu neoclasicismul, decadentismul sfârșitului de veac XIX și cu avangardismul.

Un capitol deosebit de interesant tratează o posibilă față autohtonă a dandysmului, pornind de la invazia bonjuriștilor în lumea giubelelor, a gugiumanelor și a meșilor, până la „vremea crailor”, în plin secol XX. Primiți la început cu reticență de un Eminescu, Ghica și Kogălniceanu, care i-au văzut drept corupători ai moravurilor naționale și reprezentanți tipici ai maioreșienelor „forme fără fond”, „românii spilcuiți” sunt, până la urmă, mesageri ai modernizării.

Începutul anilor 1800 găsește capitalele Iași și București începând, prin tinerii întorși din capitalele europene (și mai ales de la Paris), procesul de balcanizare. „Dacă am cerceta temeinic literatura română dintre 1830 și, să spunem, 1890”, afirmă A. Babeți, „citind din scoarță în scoarță felurite scrieri în proză (memorii, scrisori, jurnale, nuvele, romane), am remarca mai mult ca sigur un oarece sincronism între dandysmul de pe Sena sau Tamisa și cel de pe malurile Bahluiului ori Dâmboviței”. Până la *Craii...* lui Mateiu Caragiale, texte ca *Tainele inimei* (unde se pare că apare prima dată, la noi, cuvântul „dandi”), *Mistere din București*, *Un boem român*, *Donjuanii din București* au fost veritabile manifeste ale *high-life*-ului românesc în curs de individualizare.

Iar o panoplie a figurilor dandy de la noi s-ar putea face fără a exagera cu „sincronismul” defel: Al. Odobescu, Mihai Văcărescu-Claymoor, Al. Macedonski, Mateiu Caragiale. Ultimul, se știe, a adus, prin personajele sale (dar și prin viața sa), un autentic parfum dandy în cultura română. A. Babeți urmărește fenomenul până în contemporaneitate. „Mai poți fi dandy sub comunism?”, se întreabă ea, deloc retoric. Da, vine răspunsul. Au arătat-o, în paginile lor, un Petru Comarnescu, Radu Albala, Barbu Brezianu, Alexandru Paleologu, Șerban Foarță. Cu atât mai mult cu cât se vede „mai limpede câtă mitocănie, vulgaritate, banal încenușat, pragmatism veros și, în cele din urmă, câtă lipsă de grație ne împresoară”. Și azi, încă, adaugă autoarea.

Studiul Adrianei Babeți se recomandă prin erudiție și curajul abordării unui fenomen ale cărui implicații n-au fost deloc analizate în spațiul cultural românesc, rămânând ca un reper fundamental în dezbaterile de idei de la noi.

cronica literară

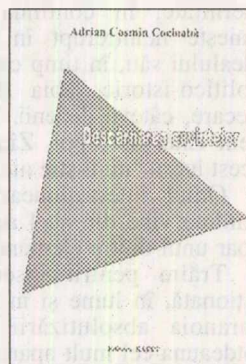
figură insolită, lipsită de stil. După alta, „dandy” e diminutivul de la Andrew (alături de „Andy”), personajul unei balade scoțiene din veacul al XVII-lea. În opinia altora, e numele englezesc al pădăriei („dandelion”) sau, în fine, ar veni de-a dreptul din francezul „dent de lion”. Dar cu siguranță „cuvântul *dandy* și-a găsit prima întruchipare un bărbat în clipa când, la 1794, foarte tânărul și năucitor de elegantul colegian, pe numele său George Brummell, îi este prezentat la Eton nimănuși altuia decât prințului de Wales, viitorul rege George al IV-lea. Dar de aici până la intrarea în uz, până la apariția într-o pagină tipărită a cuvântului care să descrie o atare făptură trec mai bine de zece ani”.

Vestit mai înainte de *Frumoșii* și originalii *Fashionables* din marile cluburi britanice de la mijlocul veacului al XVIII-lea, Brummell impune un stil, îndeosebi după stabilirea sa în Franța. Începând cu secolul XIX, mai ales,

1) **Slalom sentimental**
(Valeria Tăicuțu),
Editura RAFET

2) **Descărnarea cuvintelor**
(Adrian Cosmin Cocioabă),
Editura RAFET

3) **Prima carte**
(Gheorghe Jurma),
Editura Timpul

Părintele Sever Negrescu este un adevărat cărturar, poet, cercetător în domeniul spiritualității creștine, editor de reviste și cărți religioase, consilier cultural al Mitropoliei din Craiova. Este un foarte bun cunoscător al limbii, obiceiurilor și tradițiilor populare din zona Mehedințiului, de unde provine. Poezia sa se înscrie firesc la confluența dintre cultura populară de profunzime și cea religioasă, relevând astfel tiparul etern, reprezentat de simbolica sacră, imprimat fertil în profan, altfel spus, neconținută conlucrare dintre Dumnezeu și creație.

Volumul **Strigături în șoaptă** (Editura Ramuri, Craiova, 2003) poartă pecetea acestui realism iluminat, a antinomiei dintre bine și rău din perioada consolidării comunismului, când, împotriva tuturor presiunilor exercitate, caracterul autentic, esențial al satului, aspectele lui arhetipale au supraviețuit. Fără îndoială că sub seninătatea definitorie a cărții se consumă o intensă dramă.

Născut sub această zodie nefastă, rustic, într-o clăie de fân, poetul se înscrie într-un traseu creștin, cuviincios: „Eram o palmă de carne roșie, însuflețită/ și amestecată cu paie. Până târziu am crezut/ că barza m-a adus acolo

siune deductibilă, o nostalgie sobră, o tentativă de recuperare spirituală a paradisiului pierdut, dar și bucuria inclusă de a binecuvânta existența, împlinirea unui cod consuetudinar. Autorul relevă indirect contradicția dintre inocența copilăriei, dintre casa parentală/primordială ca sediu al existenței curate și vicisitudinile provocate de comunism care au tulburat echilibrul și continuitatea strămoșească. Universul rural, blând, paradiziac, constituit după dimensiunea eternă și efemeră a omului, neidilizat, respectă modelul ontologic al cosmicității. Or, forța poeziei părintelui Sever Negrescu este dată tocmai de totala simplitate: „Iinda era străjuită de o prispă de lemn/ mare și verde ca bolta de vie din fața casei:/ în dreapta erau scările care coborau în beci./ apoi, un pat din care se vedea tot satul./ de la Selișteni până la Priboiești/ și din culmea fără nume până-n culmea numită/ Cioacă, unde erau Biserica și Cimitirul“. Aspectul religios apare ca dimensiune esențială a omului de la țară, fiind transmis tot prin tradiție, manifestându-se, de la sine, în firea lucrurilor.

Drama socială, morală a oamenilor, colectivizarea, confiscarea bunurilor, răsturnarea ierarhiilor, nedreptățile nu sunt exprimate direct, vehement, ci abia sugerate prin gesturi semnificative. Bunicul, „După ce și-a făcut cruce și a sărutat/ cu întreită metanie pământul, a început/ să sape scoțând cu grijă roțile și fierul/ unui plug. A astupat groapa cu același ritual./ Pe potecă, la întoarcere ei bătrânii/ salcâmii îi auzeau oful: băăă, ne-au luat / totul uitot și nu s-au mulțumit./ ne-au îngropat și puterea, pământul.../ În ogașul Prâjneni fuseseră îngropate:/ pluguri, cărule, care, grăpi, batoze./ cazane, juguri, roștii oamenilor, -/ rodul cutremurător al colectivizării“. Ascunderea uneltelor, ocultarea suferinței, exprimarea venerației față de pământ sunt semne ale rezistenței țărănești.

Totuși, prin mijloace insidioase, efectele nefaste nu se lasă prea mult așteptate. Ritualul mesei, cu toate conotațiile lui sacre, devine prilej pentru a învedera alienarea: cină a însingurării, a evocării morților, a exprimării nemulțumirilor. De altfel, reperele spirituale ale vieții cotidiene, familia, casa, munca, masa, s-au denaturat, și-au pierdut rosturile ceremoniale, au devenit simple necesități. Această mișcare de materializare a lumii, de pierdere a subtilității sacre, de învățare a darurilor este aspectul pe care poetul îl observă cu finețe, revelând mecanismul perfid de stricăre a ordinii sofianice.

Aparentul prozaim, directetea, simplitatea sunt, de fapt, caracteristicile unui stil expresiv, tragic în sens grecesc. Poetul nu este satiric, mai degrabă moralist, dar fără ostentație, ca urmare a unei viziuni solare, a unei percepții cumpănite a lumii: „Există, pe lângă prezent, trecut și viitor, / un timp mai apropiat și mai frumos / mai îndepărtat și mai sigur - timpul de a face ceva“ (*Timpul*).

Mici scene, semnificative prin arhetipalitatea lor, prin deschiderea reflexivă, prin acuratețe, dau singularitate autorului, probează felul de simplitate încărcată care-i este specifică: „Hai boule, he Priene./ hai mânca-v-ar moșul de copii./ he Mișule, nu mă lăsați: puse umărul/ împinse, carul străluci sub greutate./ Noroiul de pe pieptul bătrânului./ de pe roți, de pe boi zâmbea./ Într-un târziu se auzi:/ nu ieșim, ieși-mi-ar sufletul.“ (*Sufletul*).

Poetul evocă agonia unei civilizații tradiționale, sacrale, care se opune/supune restricțiilor istoriei. De aceea, el recurge la imaginea timpurilor patriarhale. În gândirea populară, magia nu este categoric diferită de religie. Pentru oprirea unei ploii interminabile, se folosesc deopotrivă serviciile vrăjitoarei și ale preotului. Imaginile revelează poeticitatea mitologiei rurale: „Gheorghe vorbea cu vacile: voi nu vedeți/ că cerul s-a mocirlit și pământul strălucește./ Așa i se arăta lui, o lumină care/ ieșea din pământ tot a ploaie.“ (*Vraja ploilor*).

Uneori, textele conțin mici trame pilduitoare pentru societatea țărănească într-o perioadă istorică nefavorabilă: copiii care împărtășie manifeste satirice la adresa oficialităților comuniste sunt pedepsiți aspru de securitate, un politician ateu, după ce, de Crăciun, refuzase cu dispreț preotul și icoana, îmbolnăvindu-se grav se convertește, un *chiabur*, om în vârstă, stimat, este bătut cu *răstăul* de la jug de un vecin devenit comunist.

Poetul este un subtil cunoscător al cavaleriei/aristocrației țărănești, al osmozei dintre sacru și profan din viața satului, decelând

cronica literară

constantele unei civilizații în declin: „Două săptămâni a stat în spital/ cu trei coaste rupte. Îi spuneau./ nu-l lăsa nea Ioniță, dă-l în judecată:/ zicea, mă, eu n-am fost prin judecăți/ în viața mea, dacă atât a știut./ atât s-a priceput, atât a făcut./ am șaptezeci de ani da până acu/ nu m-a bătut nimeni cu răstăul.“ (*Răstăul*).

Elementul stabil, textura volumului o constituie viața domestică, tradițională, firesc umană a țărănilor din zona submontană a Mehedințiului, o imagine detaliată aproape breugelian: „Femeile aveau războiul întins:/ covoare, macate, preșuri. Bărbații/ făceau pârtie prin zăpadă./ de la drum până la tindă./ După sobă era întinsă pielea porcului/ pe nulele de alun încruciate, să se/ usuce, să fie bună de opinci. În grindă/ se legăna ispititoare bășica umflată./ Într-o iarnă bunicul mi-a explicat./ așa este și globul pământesc./ rotund și firav ca o bășică, iar/ Danemarca are capitala în Copenhaga.“ (*Icoana*).

Autorul este martorul copil care se străduiește să înțeleagă, fără prejudecăți, clivajul, criza existentă între lumea veche, bazată pe cutume, pe credință, pe rituri sacre și ordinea nouă, impusă cu violență, nefirească, alienantă. De aceea, oamenii sunt nevoiți să se comporte disociativ, să se dedubleze, să *strige* adevărul în șoaptă.

Poezia are un stil simplu, fără mulți tropi, bazându-se pe oralitate, uneori pe un dialog monologic, pe franchețea și limpezimea discursului.

Cartea părintelui Sever Negrescu, evocatoare, implicit nostalgică, tânjind după satul copilăriei, este, fără îndoială, având în vedere și caracterul ei confesiv, un jurnal al seninătății.

în grădină. Pe locul/ acela crescuse un cireș în care dormeau găinile./ Era prin luna lui februarie/ în douăzeci de zile, Sfinții Leon/ al Catalaniei și Cuviosul Visarion“. Elementaritatea existentului, topografia specifică, exactitatea reperelor plasează evenimentele în satul originar, în centrul generativ al lumii, în plin travaliu sacru: „Casa ne era așezată pe un deal domol/ între ogașul lui Cârlog și ogașul Ibraim./ deal tăiat de un drum șerpuitor ce lega/ linia Husnicioarei de culmea Husnicioarei//.../ Străjuia albă în mijlocul unor grădini/ veșnic verzi. Curte mare, întorcean carul/ în ea, în stânga era un țarc pentru oi./ pătului, cocina porcilor și binala cu trei/ încăperi, cea din mijloc fiind vatra/ în care se aflau: țăstul, oalele, căldările./ masa rotundă cu trei picioare, patru scaunele./ linguri de lemn, străchini de pământ, ștergere“. Sobrietatea inventarului etnografic este, evident, o reducere a universului la imaginea casei, mod de gândire esențializată și simbolică, propriu și viziunii artistice a lui Brâncuși.

În integralitatea sa, textul, sub forma unui discurs retrospectiv și în bună măsură descriptiv, conține în acest tip de anamneze o ten-

De vorbă cu autorii

alexandru george

In situația actuală, când, din fericire, din foarte mare fericire, apar zeci, chiar sute de publicații literare interesante, abia puține ajung să fie cunoscute de mine, așa că informațiile îmi sunt fatalmente lacunare, cu regret, căci arareori se întâmplă să nu găsesc în câte una, chiar foarte obscură, ceva interesant. Desigur, nu-mi scapă cele la care colaborez și cred că situația aceasta este generală, „Lucefărul” fiind nu doar pentru mine o lectură efectuată cu regularitate. Nu pretind prin cele ce urmează ca un autor care publică în această revistă să mă citească neapărat pe mine, dar o anume curiozitate, când atacă aceleași subiecte e, în mod firesc, de așteptat.

Ei bine, cu aceste sentimente am parcurs un articol iscălit de domnul Ioan Neșu, un nume neștiut mie și care tratează un subiect destul de dezbătut în ultima vreme, **Literatura de sertar** (nr. 22/8 iunie 2005, p. 24). Să fiu iertat

opinii

în presupunerile mele, dar cred că autorul este un tânăr care n-a apucat comunismul în toată desfășurarea lui, dar care vorbește ca un comunist, utilizând un plural tipic spiritului colectivist, de care eu de pildă mă feresc ca de diavol sau, mai bine zis, care nu-mi vine niciodată sub condei. El (zicându-și „noi”) exprimă numai nemulțumiri și rezerve față de ceea ce enunță în titlu, rezultat al unei mari decepții: „Până la evenimentele din 1989, la o voadă sau pe la colțuri pe un culoar de redacție sau undeva într-o librărie (...) cei avizați șopteau: «Dragă, X scrie o carte formidabilă! sau Domnul Y scrie ceva extraordinar! - Păcat că nu poate ieși cu ea pe piață!» răspundea celălalt. Rămâneai mut de admirație pentru acei oameni temerari care efectiv riscuau, în orice moment, să fie «vizitați» de elementele «structurii», să li se confişte manuscrisul, să fie ridicăți și duși, să li se întâmple tot felul de necazuri lor și familiilor lor, de care noi, în neputința și poate și în lășitatea noastră, ne dețasam printr-o atitudine pasivă, neimplicatoare. Despre aceste producții se spunea că ar alcătui literatura de sertar. Și toți așteptam cu nerăbdare, curioși, dar și plini de invidie, să vină o vreme când aceste romane, piese de teatru sau alte compoziții să vadă lumina tiparului.

Vremea aceea a sosit. S-a și scurs deja un deceniu și jumătate și acele capodopere nu au apărut.”

Tonul acesta tranșant, excesiv, viziunea

caricaturală într-o chestiune așa de gravă mă obligă să intervin: am urmărit și eu fenomenul, căci doar am fost implicat în el: am dus o existență catacombală vreo două decenii și am scris o sumedenie de lucruri din care mai am și acum multe pagini (din diverse motive) încă nepublicate. Literatura de sertar a fost recent contestată, în ciuda evidenței pe care o întăresc mulți alții, scriitori ceva mai valoroși. Și am presupus că domnul I. Neșu e foarte tânăr, deoarece circumscris fenomenul acesta caracteristic pentru TOATĂ literatura apărută în comunism la ce s-a constatat „după evenimentele din 1989”, o eroare de perspectivă inadmisibilă pentru cineva care judecă un fenomen în globalitatea și în desfășurarea lui istorică, derivat al situației tragice în care s-au aflat poporul nostru și literatura națională.

În realitate, aceasta, o noutate pentru epoca liberală și cât de cât democratică, a apărut după primul moment de dezgheț ce a urmat epocii de Teroare de până după moartea lui Stalin: atunci s-a admis, cu titlu de excepție, **Bictul Ioanide** de scriitorul dat cu trup și suflet comunismului, G. Călinescu (cartea publicată cu vechea ortografie, pentru a i se marca situația de relicvă, a iscat totuși un adevărat scandal, ceea ce-i determină pe mulți să o considere și valoroasă, după o schemă mentală ce se va repeta). Apoi, trei cărți realmente valabile, rămase ca niște jaloane de epocă: **Moromeții** de Marin Preda, un scriitor tânăr, dat și el integral cu comunismul, **Groapa** lui E. Barbu, un autor recent aderat, după o „rezistență” dâră de un deceniu și, în fine, marea **Cronică de familie** a echivocului Petru Dumitriu, întregită abia în preajma fugii sale din țară.

Și, doar atât. Dar enorm, dacă ne gândim că sunt singurele cărți ce se mai citesc din acel „obsedant deceniu”, care a durat vreo 6-7 ani și pe care l-au hotărnicit evenimentele din Ungaria, pretext oportun găsit de Gheorghiu-Dej pentru a declanșa o nouă teroare, căreia aveau să-i cadă victime și câțiva scriitori de sertar, de la V. Voiculescu și Vladimir Streinu, la C. Noica, Dinu Pillat și I. Negoiteșcu, unii dintre ei aflați în faza încercărilor de a-și înfățișa producerea la diferite edituri.

Din fericire pentru literatura română, dar nu și pentru câțiva mari scriitori, aceștia încetează din viață aproape simultan și sunt astfel amnistiați, ba chiar admiși, admirativ, cu nerușinare: V. Voiculescu, L. Blaga, I. Vinea, pentru ca pe la mijlocul anilor '60 să se producă o adevărată explozie în literatura vremii prin revelarea masivă a autorilor de scrieri tănuite, poeți ca: Șt. Aug. Doinaș, I. Caraion, Alexandru Lungu, Mircea Popovici, Mihail Grama (dar și decedați, în frunte cu Constant Tonegaru, în fine, cei de circulație clandestină, precum Aron Cotruș).

Fenomenul literaturii de sertar s-a continuat cu repetiție, căci prin jurul lui 1970 apar masiv prozatori cu scrieri elaborate de decenii, precum Radu Petrescu, M.H. Simionescu, Costache Olăreanu, dar și prozatori și esești ca Petru Creția, Modest Morariu, Alexandru George, fenomenul devenind așa de general, încât scrierile de sertar încetează a fi considerate o treabă de clandestinitate.

Dacă domnul I. Neșu ar fi aflat de mine (mai greu de găsit „la o voadă sau pe la colțuri”), i-aș fi furnizat multe, deși nu toate informațiile: aveam scrieri neștiute, din care abia fragmente publicasem pe ici, pe colo. Și acestea erau chiar romane, specie nu știu de ce privilegiată de autorul articolului, și pe care la un loc cu o serie de proze scurte le-am putut scoate la lumină abia după Eliberare. (Din informațiile mele, câțiva scriitori pregăteau ori dedicau sertarului scrieri: Eugen Barbu, cu **Ianus** al său, Șt. Bănulescu cu interminata sa **Carte a milionarului**, Titus Popovici, care tot vestea un roman „de reabilitare”).

Fănuș Neagu, unul dintre ultraprofitorii regimului comunist și post-comunist, a declarat că, atunci când oricine a avut ceva de spus, a spus: Paul Goma că nu poate fi considerată scriere de sertar decât aceea care, descoperită de autorități, l-ar fi dus pe autor la pușcărie. Domnul I.N. procedează și mai reductiv: noi „toți așteptam cu nerăbdare, curioși, plini de invidie, să vină o vreme când aceste romane, piese de teatru sau alte compuneri (!?) să vadă lumina tiparului”, excluzând nu știu de ce, multele „jurnale și volume de convorbiri, amintiri sau cărți de convorbiri care (...) sunt cu totul altceva”. Ce vor fi fiind acestea? Nu tocmai o specie a altei literaturi care s-a impus brusc atenției și dând o lovitură mortală literaturii de „curaaj” fără riscuri și cu voie de la poliție în care se specializaseră câțiva privilegiați ai comunismului, jucând pe cartea „problemelor”.

Și apoi, când domnul I.N. recunoaște „că s-au publicat totuși câteva romane, dar numai cu I.D. Sârbu sau Al. Vona și alți câțiva nu se poate justifica existența celui fenomen în acele vremuri”. De ce, oare, să nu se justifice? De la câte romane în sus se poate vorbi de „acel fenomen”? Și de ce numai romanul l-ar justifica? De ce nu și poeziile lui Radu Gyr, ba chiar și Adrian Păunescu, dar mai ales eseurile, un gen statomic în literatura noastră, sugrumat de comunism, apoi reapărut miraculos prin C. Noica, Edgar Papu, Anton Dumitriu, N. Balotă, Al. Paleologu, N. Steinhardt și atâția alții... Sunt de acord că „romancierii mari” din viziunea domnului Ioan Neșu „N. Breban, F. Neagu, Buzura sau D.R. Popescu (eu aș adăuga pe lângă acești titani pe T. Popovici, P. Sălcudeanu, C. Țoiu) nu au putut trece în noua cră cu scrieri valabile. Dar nu înseamnă toate acestea ceva mult mai grav: că s-a schimbat ceva în literatura și mentalitatea cititorului de carte, chiar dacă fenomenul, afectând grav obligația scrierii noii istorii literare, este ignorat tocmai de cei care îndrăznesc să se avante în această operație?”

1) **Călător printre oameni** (Dan Robescu), Editura Radical

2) **Fragmentarium** (Gheorghe Boaghe), Editura Cugetarea Tigero

3) **Conversație** (Adrian Georgescu), Editura Mentor Macro

S-a vorbit mult după căderea comunismului de „rezistența prin cultură”, un fenomen general al clandestinității, caracteristic regimurilor opresive, când bieții cetățeni prinși în „lagăr” se resemnaseră să suporte ceea ce se petrecea la nivelul de „sus”, chiar să participe formal la ceea ce nu poate fi numit decât cultura oficială și să întrețină între ei flacăra culturii autentice, în continuitatea vechilor valori și deprinderi, pregătindu-se pentru mult dorita „schimbare”, care, la destul de mulți, a însemnat evaziunea în străinătate, în Lumea Liberă.

S-a vorbit de acest fenomen, dar el n-a fost sistematic analizat; eu, de pildă, un intelectual al acestei experiențe, nu am citit vreun studiu care să acorde „literaturii de sertar” rolul meritat în cadrul general al „rezistenței”, fapt cu atât mai curios cu cât această literatură poate fi înregistrată acum cel mai ușor și rămâne să fie în continuare valorificată pe baze cât se poate de concrete.

(Minimalizarea conceptului de literatură de sertar poate să provină și din faptul că, foarte curând după apariția câte unei scrieri de acest gen, ea a fost cuprinsă indistinct în ansamblul dinamic și mereu sporit al literaturii momentului revelării, încât aproape nimeni nu mai ține acum seama că romane ca **Luntrea lui Caron** sau **Biserica neagră**, dar și **Moromeții I**, **Groapa** sau **Zahei Orbul** au fost cândva opere de sertar, împiedicate să apară la timp din motive pur politice.)

Istoricul literar, însă, trebuie să fie mult mai atent: dispariția timp de aproape douăzeci de ani de zile a lui I. Caraion nu poate fi pentru el un fapt indiferent sau oarecare. Nici acela că se vorbește pe toate tonurile de poezia, ticăloșenia și epifania lui A.E. Baconsky, dar nu și despre martiriul lui Constant Tonegaru sau Teohar Mihadaș sau de ocultarea lui Victor Valeriu Martinescu sau de curmarea carierei de prozator a lui Dinu Pillat, a cărui ultimă scriere stă și azi îngropată în sertarele atotincăpătoare ale Securității, mai misterioase și mai de nepătruns decât piramidele vechiului Egiptet.

Cultul generației poetice a lui Nichita Stănescu pentru Labiș, precursorul, rămâne un fapt de istorie literară, indiferent că poetul de la Mălini este pentru conștiința estetică ulterioară o simplă, simpatică și, în același timp, tragică promisiune; el este o figură notabilă de scriitor comunist, în timp ce Alexandru George este un scriitor care a scris în timpul comunismului, ceea ce e cu totul altceva. (După cum **Matei Iliescu** de Radu Petrescu n-are nici o legătură cu programul comunist, cum nu are nici **Ingeniosul bine temperat** (cu anexele ce au urmat) de Mircea-Horia Simionescu, dar altele, de aceeași scriitori, se petrec în societatea și lumea contemporană cu „revoluția” comunistă, fără a o considera altceva decât un fundal (așa cum e și cazul romanului meu **Caiet pentru...**)).

Or, în schițarea unui **Tablou** al literaturii de după 1947/1948, aceste distincții sunt capitale și perturbă grav

aplicarea clasică a criteriului cronologic: literatura română a încetat de a mai fi un flux continuu, unidirecționat: „alcătuirea” ei e rezultatul unui proces ulterior abstract, deoarece scriitorii nu și-au mai răspuns unii altora, ci au mers pe drumuri neștiute: la Chișinău și la București, la Cluj și la Madrid, la München sau la Paris, ba chiar în Baleare și în Hawaii, la Tel Aviv și la Chicago. În plus, literatura de sertar a apărut (mie îmi vine să zic: a țâșnit) dinlăuntrul neștiut al unui „lagăr” foarte controlat și, pe cât s-a putut, dirijat de tiranica putere politică. A fost înregistrată ca o surpriză, dar n-a fost recunoscută niciodată în realitatea-i autentică și spunându-i-se pe nume, cu explicațiile, dacă nu și cu scuzele convenite.

... Și nu e recunoscută nici acuma, dovadă fiind și paginile acestea scrise de mine doar pe temeiul unui minim bun-simț, într-o chestiune care se cerea de mult lămurită și lichidată. Literatura de sertar este un fenomen direct, deși considerat secundar, al culturii schizoide în comunism, recte: în orice regim tiranic. Spre cinstea ei, cultura română în trecut, până la cel de-al doilea Război Mondial,

proză în care cea mai înfiorătoare, groaznică, teribilă experiență istorică să-și găsească o reflectare”. (Declarația nu e datată exact, dar chestiunea „Și totuși unde sunt romanele?” rămâne actuală.)

Numai că, dacă e vorba de romane ilustrând niște evenimente trăite de milioane de oameni, să spun că acestea nu se improvizează de la o zi la alta. În trecut, războaiele țărănești de la 1907, care au zguduit conștiința publică, determinând reforme radicale și mutații politice, și-au găsit ilustrarea literară abia după un sfert de veac; nici primul Război Mondial nu a oferit inspirații prea prompte. (În literatura germană de după acest eveniment care a însemnat milioane de morți, prăbușirea statului, mari convulsii sociale de dreapta și de stânga, evenimentele și-au găsit ilustratori de marcă abia după un deceniu: acesta a fost cazul celebrului Erich Maria Remarque. (De la **Nimic nou pe frontul de Vest**, 1929, la **Trei camarazi**, 1938, al lui Ludwig Renn - **Război**, 1928, **După război**, 1930. Arnold Zweig, 1927. Plievier, 1929 etc.; celebrul **Vijelii de oțel** al lui E. Junger fiind mai curând o excepție.)

opinii

nu l-a cunoscut, deși poate fi citată tăcerea de patru ani a scriitorilor evrei, interziși de la publicare sau întoarcerea în umbră a legionarilor fugiți sau excluși în același regim antonescian. Dictatura din timpul războiului, condițiile de stare excepțională se întâlnesc și în cele mai democratice țări. La noi, acei ani au fost de maximă libertate, dacă socotim ce a venit după, odată cu instaurarea statului comunist totalitar.

Istoria literaturii române prezintă o sumă întregă de anomalii în ultimele trei sferturi de veac: făcută țândări de dispersarea centrilor productivi fără firească legătură între ei, diacronia este afectată și de aceste mișcări permanente pe verticală, venite din adâncul neștiut al clandestinității, dar și ca niște accidente ale istoriei, adică un fenomen pe care toți năzuiesc să-l evalueze „obiectiv”. ba chiar științific. Ce se poate vedea până acum descurajează orice proiect viitor. Oricât de puține și de neînsemnate ar fi scrierile recunoscute, oricărui genuri le-ar aparține, ele definesc anomalia și ambiguitatea unui regim care urmărea totuși țeluri precise și utiliza cele mai drastice și rigide metode de constrângere. Asta cred eu că trebuie subliniat, în caz că nu se vede.

Revenind la articolul domnului Ioan Neșu, pe care l-am pierdut pe drum (și care, cam pe la jumătate, se abate în altă direcție, fără interes pentru cel care ar urmări tema enunțată), să mă refer și la reproșul că nu au apărut, pentru că nu s-au scris, romane, domnia sa citând întrebarea fără răspuns a doamnei „Monica Lovinescu, foarte mirată că în România post-comunistă nu apar acele cărți de

Afară de aceasta, momentul literar post-decembrist, chiar pe plan mai larg, nu era realismul ilustrativ, fie el supus unor cauze mai nobile decât victoriile socialismului și formarea omului nou; nimeni nu s-ar mai fi gândit la „fresce” și „epopei”, pe care le compromisese estetica de comandă comunistă. Acesta cred că a și fost motivul pentru care ilustratorii genului, numiți generos mari scriitori n-au putut trece în noua eră, chiar dacă au avut libertatea întregă să o facă. După decenii de ambiguitate și de echilibricească bine supravegheată, cei care dovediseră o anume abilitate au fost puși în fața altui examen. Cu conștiințe pervertite, dar fudule, nu se poate face o literatură a adevărului de largă respirație.

Constatarea celor decepționați, în măsura în care surprind un oarecare adevăr (unul pentru a cărui dezvăluire m-am angajat și eu), aduc regimului defunct un nou cap de acuzare. Comunismul a distrus pe plan politic orice oponentă, împingând pe supraviețuitorii dezgustați, dar mai ales descurajați, pe panta tăcerii, simetrică evadării în străinătate, care îi ducea pe cei salvați la o altă formă de amuțire treptată, schimbarea idiomului fiind o soluție care-i scotea din perimetrul aflat aici în discuție, adică cel național.

Istoria literară nu e un registru-inventar de opere fără legătură una cu alta, precum o concep esteții noștri „apolitici”, nici măcar o galerie de portrete care privesc doar la cei ce o vizitează; ea trebuie să se ocupe și de *situația* scriitorilor și a cărților cu destinul lor - căci, altminteri, cine ar mai fi chemat să o facă?

Întuneric și lumină

valeria manta-făicuș

Există în nuvelele și schițele lui Pavel Dan o permanentă conexiune, prin metaforă, a dezvoltării epice propriuzise nepăcătuind în fond de sentimentalism, ci doar de o duioșie disimulată, cu elemente din universul înconjurător, astfel că scrierile capătă pe alocuri un lirism dens, trădând firea de poet mascată îndărătul vocii auctoriale.

În schița *Ursita*, din câteva elemente de decor, plutind într-o lumină tulbură, se conturează un spațiu sărăcăcios, un bordei cu masă înaltă pe care zac bucăți uscate de mămăligă, cu două paturi - unul după ușă, în care dorm copiii, altul în care zace bolnavul, la lumina intermitentă a unui foc de paie. Sărăcia este sugerată de prezența unor obiecte rustice - o lampă la care se face economie de petrol, o sobă pe care coboară un păianjen „cât o boabă de măr”, plus „un aer greu, înepător; un amestec de aburi, fum și praf, în care lampa slabă părea cufundată într-o apă murdară” (p. 4).

Ideea ar fi că viața omului se află pusă sub semnul unui destin dintr-ale cărui pânze nu te poți sustrage nici cu leacuri băbești, nici cu descântece de făcături, fiindcă „scrisa ce ne-o petrecem” vine de sus, într-o zbatere de lumină și întuneric veșnicită prin voia divină. Întreaga schiță este o pendulare pe granița subtilă dintre mit și realitate, noaptea de iarnă în care Iacob își împlinește visul de moarte visat se cufundă în atemporal, într-o nesfârșire de basm fără spațiu, supus spaimelor ancestrale. „Atmosfera aceea de îmbăcseală, întunec și tăcere” (p. 4) e săgetată de ochii bolnavului „ca două scântei răspânditoare de întunec” (p. 5), omul își pierde consistența și devine metaforă: „părea boala însăși cuibărită acolo” (p. 5).

Visul povestit de Iacob, cu maica lui dusă la cele veșnice și întoarsă doar ca să-i proorocească fiului ei sfârșitul, se dizolvă în spațiul narațiunii, coplesit de întunericul care „întra pe nesimțite. Oamenii și lucrurile se cufundau în noapte, își pierdeau formele, se topeau” (p. 7).

Trecerea la întunericul desăvârșit, al morții fără de întoarcere, este gradată ca intensitate și se petrece în câmpul semantic al luminii. De la „lumina slabă, ca o față ofticoasă”, intrată metaforic în regnul animal: „după ce alungă întunerecul pe la colțuri, sub paturi, se retrase iar în cușca ei, zgribulind de frig” (p. 7), se ajunge la personificări - „para lămpii clipi fricoasă” și apoi la săgeată ca sugestie de vânatoare necruțătoare, contopită, prin alăturarea cucuvelei, în simbolistica morții: „Sus, pe crucea casei, o cucuvaie, țipând, părea un pui de diavol într-un picior, care aruncă săgeți în noaptea învrăjbită”.

Verbe ca „a stinge”, „a șerpui”, prin încărcătura lor semantică, trimit la aceeași mitică înclătare dintre viață și moarte, dintre lumină și întuneric. În timp ce ochii Anei „se stinseră pe nesimțite” (p. 8), cufundați în ignoranța somnului, privirile bolnavului, malefice și damnate, „șerpuiau biciuitor în întunec” (p. 8). *Ursita* trebuia să-și afle împlinire cu complicitatea întregului univers scaldat în somn și tăcere ca într-o nesfârșită pânză de păianjen: „Noaptea își țesea mai departe firul ei nesfârșit, urzind oameni și lucruri în aceeași pânză încurcată de tăcere” (p. 9).

Revelația morții se petrece în lumina dimineții, curgând gărlă și „făcând o punte alburie cu un capăt înfipt în sobă” (p. 9), înlocuind viul cu o răceală tăioasă, pură și certă: „deasupra nesfârșitei întinderi albe plutea o tăcere rece, înfiorătoare; numai pe cerul neclintit de marmură fumurie croncăneau trei ciori”. Gândul morții, „geană de nor negru”, se abate peste mințile oamenilor, aducător de pedeapsă îndoliată, sugestie de inutilitate a oricărui efort de

sustragere de la „scrisa” ce ți s-a fost scris.

Lumina gălbuie, simbolizând boala și suferința, se însinuează în schița *Noaptea* sporind senzația de lume aflată la capătul puterilor, cu visele spulberate într-o sărăcie cruntă. Studentul bolnav, chinuit de sentimentul neîmplinirii, obligat să zacă fără medicamente într-un bordei cu alte cinci suflete chinuite, pare închis în propriul purgatoriu ca într-o crustă, în timp ce lumina, personificată, îl ocolește cu dispreț: „În dosul geamurilor apar **obrajii galbeni**, batjocoritori, ai zorilor de iarnă” (p. 18). Sufletul lacom, loc întunecos de hoție al Ulianei, se oglindește în ochii ei „ca doi cărbuni aprinși” (p. 19), vestind atmosfera tulbură a nopții ce va să vie, când „se rupe pielea **negrie** de pe ochiul lunii” și începe dezmățul ritualic al nopții văzută ca **lumină moartă**. E o atmosferă sinistă, de basm vechi și trist, cu oameni săraci jefuiți în somn de hoți cu iarba fiarelor în mâini și însoțiți demonic de o lumină care și-a pierdut semnificația de puritate, căldură și viață: „**Lumina călătoare, noptatecă**, străbate câmpuri, poduri și sate, uitându-se în funduri de prăpăstii, în hoarne, căutând parcă urmele unui demon scăpat din lanțuri și ascuns printre coaurii pământului” (p. 20).

Între Uliana, prelinsă ca o vrăjitoare flămândă de bani nemuncați, și lumina călătoare și parșivă pare a se fi creat o stare de osmoză, amândouă curgând negre și ulcioase „în apa de **întunec**” din casă, spre cuiul în care atarnă cheile și apoi spre lada cu puținii bani luați pe via vândută.

O voce venită de niciunde fragmentează vraja și prin intarsiile reci de **lumină limpezită** „prin pânza geamului” (p. 21) vin luciditatea și gestul violent al țărânului decis să-și apere avutul și să înfrunte demonii nopții.

În schițele lui Pavel Dan opoziția lumină/întuneric nu este tranșantă, cei doi termeni își amestecă permanent conotațiile, în funcție de intenția artistică ordonatoare. Iminența primejdiei, dezlănțuirea de om ajuns la capătul răbdării din schița *Cârja* sunt anticipate de verbul „a se sparge” care, alăturat „**pânzei de întunec**”, acutizează imaginea sonoră și prevesteste spargerea concretă, de capete, din final. „Pânza de întunec” sugerează aici nu fragilitatea, ci urzeala densă, îmbăcșită, care se apropie, ca sugestie, de țesătura bolnavă a luminii: „pânza de întunec începu să se spargă; de la răsărit curgea o **lumină gălbuie, murdară**” (p. 29).

Noaptea „**neagră ca iadul**” în care *Cârja* își mână vitele spre târg este, dincolo de imaginea concret vizuală, o metaforă pentru viața lipsită de perspective, sugestia fiind amplificată de alternanța **negru / galben spălăcit**, coloristică a doliului și a bolii: „La casele în care oamenii se pregăteau de târg, priveau afară în **noapte** geamuri **galbene, spălăcite**” (p. 28).

Alternanța întuneric/lumină apare în *Urcan bătrânul* în varianta **roșu/negru**, existând o gradată a tensiunii epice de la strălucirea putredă la opacul de doliu al sângelui închegat. Conflictul între generații - sângele tânăr, dar plămădit viclean al lui Valer și al Anei înfruntă sângele gros, negru, gata să spargă venele părinților mănioși, Ludovica și Simion, fiul lui Urcan bătrânul. Perspectiva epică, luminoasă la început - acoperiș „de țigla roșie ca o uriașă floare de mac”, „cojoace cu **pene roșii**”, elementele de portret în același ton - Ana „avea **părul roșietic**, ochii mici, în care veșnic juca o **flăcăruie vicleană**” (p. 37) - se închide treptat ca nuanță: „Las-o să vie încoace, că-i **sting eu soarele**” (p. 45), alunecând gradat spre tragic: „o încăpere seundă, cu lampa scheletică spânzurată în tavan, cu mese lungi, pătate de băutură și de **sânge închegat, înnegrit**” (p. 47).

În câmpul semantic al întunericului intră co-

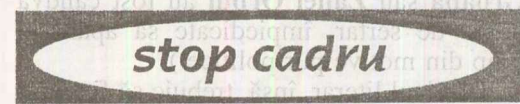
notația de **murdar**, iar în cel al luminii conotația de **somn**: „îi se părea că înoată într-o apă murdară/.../. În încăperea lampa era trasă; o **lumină somnoroasă, spălăcită**, țărâia, ca o **negură tomnatecă**, peste lucrurile adormite” (p. 44).

Pe măsură ce conflictul avansează, întunericul devine iad metaforic, ulterior apărând aceeași tulbură osmoză între lumină și întuneric, prevestitoare de încordare malefică: „În **noaptea cernelie** părea că diavolul, care pusese la cale cearta dintre tată și fiu, supărat că nu i-au ieșit lucrurile după voie, a dat drumul urgiilor pământului, și el însuși stă în vârful dealului, răcâie pământul cu copitele, aruncând la vale pănuși, țărână și mugeste bicicluind vânturile, scuipând cu ciudă peste lume. Nu se cunoștea unde e **apusul** și unde e **răsăritul**” (p. 49).

Lumina poate fi speriată („Ascunsă în **cușca ei, para lămpii clipi de câteva ori speriată**” - p. 50) sau hidoasă - „Și lampa însăși, cu **ochiul ei înroșit de monstru marin**” (p. 51). În timp ce întunericul se extinde ca sugestie de masă greoaie și informă („Noaptea se scurgea anevoie. Părea că e o **turmă mare de oi**, grămădite la umbră pe luna lui cuptor”. În final se reia, aproape ca o temă simfonică dezvoltată în momentele tensionate ale nuvelei, alternanța roșu/negru: „Când i se păru că **negrul** din dosul ferestrelor dă în **sângeriu**, ieși afară să vadă vremea” (p. 52).

În schița *Îl duc pe popa*, lumina intră în câmpul semantic al **focului**, pentru a sugera arderea, revolta, setea de dreptate în vremuri de năpastă: „Toată ura, cumplită ură de rasă, de care nu-și dăduse seama până atunci, dar care îi clocotise în suflet, se **aprinse** deodată, **arzând cu vâlvății dogorătoare**” (p. 65).

Pe măsură ce sentimentul violent lasă loc răbdării blajine, se produce alunecarea luminii în **cântec**, imaginea vizuală se îmbogățește cu cea

acustică prin alăturarea **argintului**, simbol de puritate și sfințenie: „Sunetele dulci, **argintii**, porniră pe două drumuri deosebite, rătăcind nesigur, apoi se găsiră și plecară alături, într-o melodie clară, dureroasă” (p. 70). Prin opoziție, întunericul își păstrează conotația de spaimă și încordare: „Clopotele încetaseră și din păduri ieșeau **chipurile înfiorătoare** ale liniștii și ale **noptii**” (p. 71).

Alternanța **alb/negru** din *Zborul de la cuib* nu semnifică opoziție, întrucât sugestia amândurora este de lume îndoliată: „Se vede casa de bărne, cu acoperișul de stof **înnegrit**, ce pare o **pălărie mare, neagră**, trasă pe ochii plânși. În curte paște **calul alb** al noului stăpân; cal străin în curte pustie” (p. 84).

Moartea iubitei din *Fragmente* este transcrisă liric în aceeași valurire a albului spre negru, a victiilor spre tăcerea neființei: „Print-un geam opac din tavan ploaia înăuntru o **lumina albă**. În aer se sălășluise o tăcere adâncă, ca gura strânsă a **morții**” (p. 121).

Cromatică morții se întinde, în *Priveghi*, de la tonuri aproape incolore („**lumina prăfurie a soarelui**”), la amestecul delicat de alb și negru („În mijlocul acelei lumi moarte sta el, atarnând de cumpăna fântâniei, cufundat în **suriul amurgului** - p. 128), care anticipează cufundarea în izvorul de liniște al lumii de apoi.

Finalul aduce cu sine nu numai o schimbare a intensității cromatice, ci și personificarea și vizualizarea morții ca entitate concretă: „Șuta, făcându-se mic, se retrase după ușă. Când moartea intră în casă să-i ia locul, el se strecură în **noaptea neagră**” (p. 144).

Citind cu mintea și cu sufletul proza acestui mare nedreptățit al literaturii române, tu, cititor al vremii moderne, dacă ai bunul simț să nu te grăbești și-ți poți alunga absurdul și goliciunea arhetipurilor „la modă” de la nivelul receptării artistice, vei avea surpriza descoperirii unui scriitor fascinant, care are un singur defect: nu este suficient de cunoscut, de recunoscut și... de mediatizat.

„Sigur, tot ce am conceput mai înainte, bine dispus, știind totul cuvânt cu cuvânt, sau poate la întâmplare, dar în linii mari cu limpezime, acuma, când așezat la masa de lucru încerc să transcriu, îmi iese uscat, strâmb, rigid, pentru oricine ar citi, penibil, stângaci, și mai ales lacunar, chiar dacă acum constat că din ce am simțit la început nu am uitat nimic. Asta vine, desigur, în mare parte din faptul că nu izbutesc să creez ceva bun decât atunci când sunt departe de hârtia de scris, în momentele de exaltare, de care mai mult mi-e frică decât să mi le doresc, oricât aș susține că le aștept de fapt; în asemenea clipe, senzația de prea plin este atât de covârșitoare, încât renunț la orice reținere

memorii

și caut să culeg, la întâmplare, câte ceva din revărsarea asta, smulgând ce pot - iar ceea ce-mi rămâne până la urmă nu reprezintă nimic în comparație cu belșugul dinainte, nu mai sunt în stare să restabilesc plinătatea de atunci, și deci rămâne doar ceva neîmplinit, penibil, care mă amăgește doar, fără rost“ (Kafka).

Ideal: să fii brutal (frust) în fond și rafinat în formă.

Fișele unui memorialist

gheorghe grigore

Nici măcar unei obsesii nu i se admite să fie prea particulară. Obsesia ar trebui să funcționeze ca o încăpere strâmtă cu o fereastră prin care totuși să se vadă lumea.

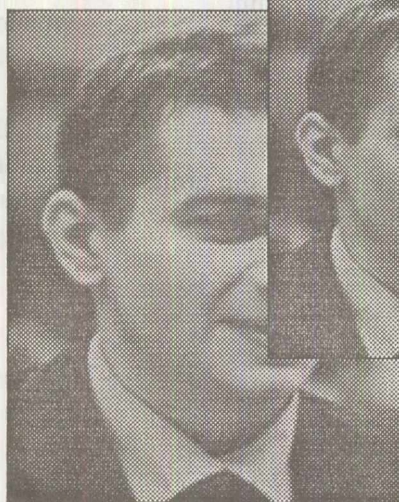
„Poetul S.C. din Israel, suferind el pentru toate momentele de neadevăr și ingraturitate din cultura română, mă întrebă de ce îl ținem pe Eminescu de sărac, când se știe că avea peste o sută de cămăși pe care și le schimba zilnic cu o cadență de senior? În ce mă privește, i-am răspuns, nu țin minte să fi citit undeva povestea cu cele o sută de cămăși. Sau, dacă am citit-o, cămășile ieftine pe care le port dintotdeauna nu mi-au permis să mă sesizez de înțelesul ei. E probabil o chestiune de compatibilitate la număr, la material și la epocă. Dacă n-ai nici o cămașă mai de Doamne-ajută sau ai numai una, pe care o îmbraci zilnic, cifra te scandalizează. Dacă ai mai multe cămăși, nu contează magazinul de la care le-ai cumpărat, o sută poate să însemne excentricitate, manie sau altceva, dar nu neapărat bunăstare. Știu însă multe povești despre încălțările nenorocite ale lui

Eminescu, despre faptul că n-a avut niciodată botinele care să dea și o rațiune financiară, nu doar una artistică, patimii pentru cămăși. La cămăși, la numărul lor și la calitatea pânzetului, mulți i-au fost deasupra. Un pantofar de case europene mari și foarte mari vorbește despre bătăturile clienților săi în termenii diferențelor de clasă. Discuția despre garderoba lui Eminescu trebuie dusă în cuvintele diferenței de destin, nu de garderobă“ (Tudor Octavian, 2004).

Nu scrii interesant decât atunci când se simte că ai putea spune mai mult decât spui. Când planul virtualității e mai întins decât cel al actului scriptic, cel din urmă nefiind decât un fragment dintr-însul, actualizat.

Vorbește doar atât cât e nevoie pentru a-și putea evidenția, cu superbă, tăcerea.

La Editura Semne a apărut, într-o ediție selectă, *integrala operei* lui Nichita Stănescu, în două volume (495+552 pag.). Reproducem un text al marelui poet, emblematic pentru scrisul său.

„A venit îngerul și mi-a zis: de atâta amar de vreme te veghez ca să ajungi om de știință și tu până acum n-ai inventat nimic!

Cum să nu: am inventat; numai că știința pe care eu am creat-o este atât de subtilă, încât uneori se confundă cu firescul. Ea se numește hemografia, adică scrierea cu tine însuși.

Această scriere încearcă să oprească în loc ceea ce nu poate fi oprit niciodată în loc; starea fericirii, adică. Speranța secretă a celui care există, adică Pricina secretă de a exista a celui care există, adică.

Hemografia este o știință tânără. Ea are numai vârsta

umanității. Ea are numai vârsta celui care se scrie pe sine. Strămoșii ei sunt în viitor. Din această pricină, ea pare stângace când de fapt este plânsă, și pare sângeroasă când de fapt este numai roșie.

Cel mai mare hemograf nu s-a născut încă, dar făcând calculul trist că se împlinesc 90 de ani de când Eminescu nu a mai scris real, cred că în acest an el se va naște din nou de la început. Mă gândesc că dacă unei femei îi trebuie 9 luni ca să producă miracolul existenței, 90 de ani îi trebuie țării ca să-l renască pe el. Eu am venit pe lumea limbii românești ca să-l vestesc“

(Nichita Stănescu - **Hemografia**)

Maramureș

1

lava mămăligii curgând peste stână
cloșca dealului adunându-și
căpițele de fân sub aripă

armata furnicilor intrând triumfal
în cetatea copacului întins
pe pământ

un gât de horincă
și cerul gurii se luminează
ca după un fulger

un cocon se ridică din iarbă
și toate florile fânului
îl numesc înger

2

ca orice bun gospodar
din ceruri
la Desești Nichita își are casa sa
primită moștenire de la poezia
ce curge pe ulițe
și seara și noaptea și ziua

din ograda lui Pârja
poezia pleacă la vale
și se adună ca bulgărele de zăpadă
gata să doboare firava alcătuire
a casei lui Nichita de la șosea

noroc că îngerii profesorului Făt
o sprijină fără încetare
cu respirația

3

lemnul are căldura icoanei
biserica de lemn are căldura lui
Dumnezeu

de aceea în catedrala de lemn
din pădurea Săpânței
iarna se poate sta în cămașă
cu mânecă scurtă
iar pe pereți
înverzesc sfinți foșnitori

copacul catedralei urcă mereu
și doar îngerii-i mai bat dranița
pe turla ce spintecă
burțile norilor supte de ger

în mijlocul pădurii
catedrala-i o lacrimă de lemn
plânsă spre cer

4

la Dragomirești peste Iza
măceșele încep să prindă carne
și boabele de păducel
se-nroșesc în obraji ca săliștencele
de beția învărtitei

Ion al lui Zubașcu
hălăduie peste dealuri
scuturându-se de cocleala marelui oraș
ca să intre curat
în ograda casei părintești
unde iarba și florile se destrăbălează
cu voce de la stăpână

pe policioara de sub șopron
pietrelor culese în urmă c-un an
li s-au adâncit găurile
săpate de viermii de piatră ai locului
mai tari decât piatra

5

La Săpânța
e singurul loc din lume
unde morții vin în vizită
la cei vii
și le vorbesc pe limba crucilor
dojenindu-i pentru păcatele ce se adună
până la cer
muștrându-i pentru prostii

îi iartă apoi
făcându-le complice cu ochiul
și-mpăcați cu eternitatea
ce le stă întreagă înaintea
îi poftesc zâmbitori la taifas
numai că cei vii
grăbiți de viața ce-i ajunge din urmă
cată nerăbdători către ceas

6

se-ntetesc focurile toamnei
în horincii

cu bruma pe bot
un tren se chinuie printre dealuri
ca o focă eșuată pe țarm

de-acum nimeni și nimic
nu mai urcă la munte
toate coboară și scad
ca uleiul-n candelă și lumina-n icoane

gândul se subțiază în rugă
doar așteptarea se târăște prin sat
încercând să ia urma feciorilor
rătăciți prin coclaurii Europei

liviu capșa

7

imagini fumurii tulbură lumina
pe ziduri

la Sighet neuitarea a primit găzduire

din obișnuință
memoria se aliniază în fața celulelor
pe plăcuțe într-o ordine clară
ca privirile noastre să-i adâncească
rănilor

ce dau să se astupe

roasă de atâta așteptare
piatra s-a așezat în trepte
ca să coboare tot mai mult în muțenie

istoria poate face liniștită
salturi mortale
între etajele celulelor
plasa de sârmă-i întinsă

8

o dată pe săptămână
gara Iza se umple de oameni

unii planează de pe dealuri
alții urcă din văile supte.
ca ugerul vacilor din Bogdan Vodă

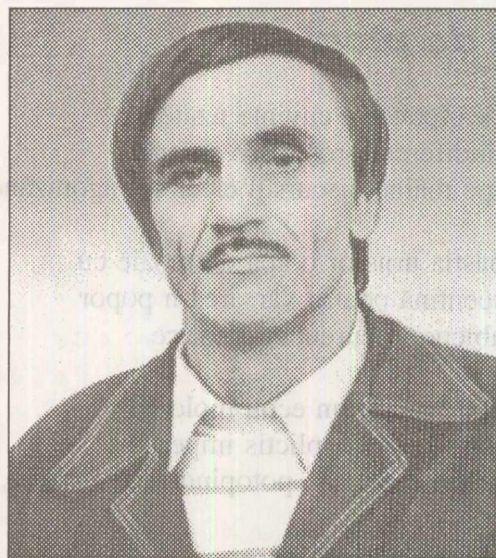
se migrează spre provinciile asfaltului
spre înțelepciunea unei lumi rătăcite

după ce-au cărat bagajele călătorilor
frații mai mici aleargă la întâlnirea
cu constelația jocurilor mecanice
părinții mai rămân
să vorbească de-ale lor
până ce trenul pornește
pe drumul său singur
spre rostul copiilor ce se va împlini
cu voia Celui de sus

Înstrăinată ești Sing, ce straniu, în pagini de carte...

Spuneai că niciodată nu vei pune piciorul, Sing,
în țara asta a mea, întrăinată de mine
(precum mama ignorându-mă din coșciug
când venisem în sat prea târziu
și o sărutasem pe fruntea-i lucioasă
precum giulgiul cel izbitor de alb)
nici frați de cruce nu putem fi, căci numele tău
are să fie scris cu lacrimi fierte în tăciuni
pe-acea povară a ta, de pe umeri,
modelată amarnic, în veșnice zăpezi
aș putea, cel mult, să-mi ticluiesc o flamă
în cel mai negru rug
mirosind a pământul ca un aluat încolăcit
pe mâinile aceleiași patrii îndărătnice și confuze
și pe urmă am să te întreb, Sing,
simțind că nici arzând uitarea nu se preface în scrum,
am să te întreb - cu un glas despletit, parcă,
din dangătul unui clopot tras într-o dungă -
cum se intră în moarte cu gândurile negre hrănite
de-un alb incredibil
în timp ce te cutremuri, bâjbâind prin lacrimi,
de mila tuturor?...

Nici în ruptul capului nu-ți voi îngădui să te-arunci
în flăcări
din cartea în care crezusem că te-am înmormântat de vie
de ce? ca să-ți mai pot aprinde lumânări
în care să sfârâie cuvinte, alte cuvinte
decât cele pe care le-ai auzit până acum...
Nu știu cât voi mai răsfoi filele
în care-ți trăiești ultimele veșnice clipe, Sing,
dar îmi vine să mă înece în plânsul bocitoarelor plătite
să verse lacrimi batjocoritoare,
căci am ajuns de răsul ciclopilor și-al furnicilor roșii
care mă cred un impostor cu mutră de greier
ce-și cântă sieși „Aria calomniei“
(nu-i oare murmurul tău printre rânduri
îndeajuns de primejdios,
nu-i foșnetul de sălcii împupite
aproape straniu și retractil?)
și mai apoi, poate fi, oare, idealul cuiva
mai ciung decât ciotul de lumânare?
cu ce implorări răzvrătite să dizloci agerimea și-ardoarea
ce nu-ți mai sunt de nici un folos?
buzele mele, enigmatic de banale nu bine se vor pecetlui,
că tu vei unelti, poate, Sing, să nu-mi mai locuiești cartea
să nu te mai adăpostești în ea ca într-un fals cimitir,
dar cum vei reuși să faci nod acelorași șoapte
care nu vorba tânjeau să devină?

alexandru sfârlea

doar că, nu-i așa, tu poți chiar și înfricoșată să le surâzi
celor ce nu ne iubesc, înjosindu-ne disperarea.
... Și totuși, Sing și-n cele din urmă,
cum o mai duci tu, de fapt?
cum e să te simți nu ireversibil închisă în sine,
nu secată la suflet de-o surdă și complice nefericire,
ci subțiată, intens subțiată, până în pragul disoluției,
și-nstrăinată cu adevărat, ce straniu, în pagini de carte?

Sing și arginții vii

„Fie-ți de-ajuns - îmi spunea (mi-o fi spus, oare?...)
unduindu-și lin temerara nădejde
spre însăși deznădejdea mea -
ajungă-ți, cât ți-ai ascuns răvrătirile
pe toate în fragila-mi resemnare“ -
Eu mălc tăceam; și iarăși îmi zicea, un pic tristă,
cu aceeași prevenitoare naturalețe:
„Îți aseamăn cuvintele cu niște arginți vii
pâlpâind în batistă,
dar fie-ți de-ajuns cât ți-ai neglijat muncile
(aici, glasul-i aurifer strălucea)
- tu, cel veșnic muncit de griji -
când până și omul de zăpadă mai nu muncea;
fii om al cuvântului fără muștrări și bârfe răscolit,
înnegrește pete albe pe hărți,
ori întinde-te într-un coșciug de reviste și căști!“...
Așa-mi spunea - primejdios de neînduplecată
Sing și tristă
asemuindu-mi, totuși, cuvintele,
cu niște arginți vii pâlpâind în batistă (...)

Apa de ploaie

urechi sculptate în cuvinte uzate
forme indiferente rostirilor curente
de azi pe mâine discursul electoral agonizând

în prăpastia urnelor o apă de ploaie cu
fluorescentină pentru vărsarea-n popor
frazе ubicue în curcubeе retorice

dincolo de munți un ecou molcom
anunțând sfârșit de plictis imperial
aceeași apă de ploaie potopind secete obeze.

În dus și întors

după ploaie în cartierele mărginașе cresc solzi în aer
și nu e nevoie de toiag între valuri netede când mergi
fiecare pas creștând implozii carnale printre
cerșetori de lumină topind săpun de sare dulce

și viața în vârful amprentei
o pipăi cu ochiul rozător de întuneric celest
vezi dincolo de fulgere stinse de apa acidă
ierburi țâșnind din meteoriți ulcerati

ca o umbrelă gândul se transformă în ridul
grimasei acoperit de aduceri-aminte nocive
nu întinde mâna spre ușa cu o singură față
în dus și întors e mereu o fereastră nespertă de negru

Grindini din vată

lacrimi solidificate în cuptoarele asfințitului
peste țiglă și tablă de vată silențios dezvelind
galbene broscuțe cu icre în gușă

lacrimi de cremene albastră peste cimitire noi
în același pământ marin cu epidermă pentacoloră
fulgere de azbest în spirale adânci

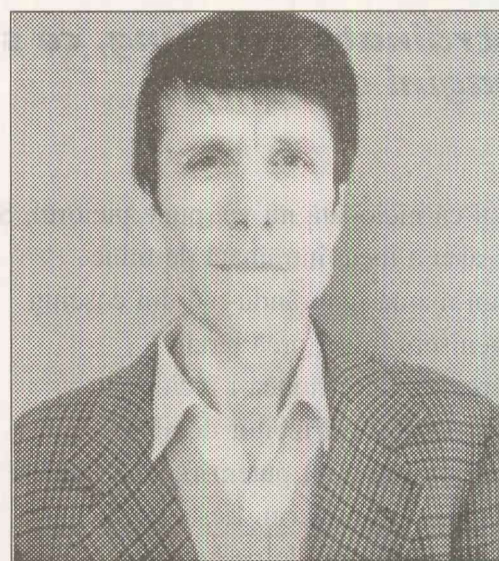
flori violente spărgând iriși în somn
grindini de vată peste răni de oțel
oglinzi spate-n spate asfixiind arginți vii

Marea

cu gleznele dintâi aproape verzi în drum
străbătând lungi șiruri de cuvinte
fântâni ca-n povești cu ape în nisip

cerul din pleoape tulburat de nouri docili
forme albastre cu șolduri apoase
așteptând un fulger de vată steril

e liniște în mersul sub valuri
printre rechini cu fălci de plastilină
marea merge mai departe aproape virgină

marin ibrim

Pentru Bacovia

ninge în triunghiuri greu de descris
pe cap și pe umeri zăpada atârână ușor
sub vinul înjunghiat cu apă topită

unde sunt polii inclusiv cei magnetici
unde e cinstea cu pumnul în masă murmurând
unde sunt bețivii de mâine?

ninge din ce în ce mai des peste timp
dintr-o dată în toate pătrunde răceala terestră
și soarele devine un sex cu raze striate

Țără rost

ești aici în locul în care punctul
devine virgulă și textul sânge
în venele celulozei țipând
ca în jungla primară ești aici și
te încarci cu semne ca o butelie cu metan
gata să-ți trimiți mirosul cernelii
în biblioteci ambulante pentru cititori
făcuți literă cu literă fără rost
după chipul și asemănarea inimitabilului

Rai urbanizat

voci fără cuvinte campanie absurdă
nu sunt stele câtă lumină
cerul subteran gălgâie cutremure
ploile verticale ajung în sicrie de șes
cu lanuri de farmacii în burtă
poetul devine singurul pom de afaceri
transformând doctorii literei
în naturisme de rai urbanizat

monolog orb

„este atât de întuneric în ou
încât mă lovesc de trilul nevit“
strigă puiul de mierlă din neprivit
și-n cercuri de arbori se stinge-n ecou

hrană de rugă sunt pentru cuvinte
cu fiecare gând a mai căzut o stea
mi-e nevăzutul din cer ca apa grea
doar un sonet să-și aducă aminte

că i-am fost cu dor pământ de flori cândva
apoi am dat nume la obiecte
înainte să mă trădeze Eva

la-nceput de lume m-ai făcut poet
de-o viață trudesco printre subiecte
acest univers - coaja unui regret

motiv de legendă

zboară corbii deasupra casei mele
trei ceasuri rele de care m-am temut
de când lumea a avut un început
calea toată s-a înfundat cu stele

zăresc în amintiri satul meu natal
cu oglinda gârlei țesută de pești
copilăria mai ascultă povești
și se agață ca un îneecat de mal

pe alei crește iarba și poartă nu-i
cei patru pereți s-au prăbușit mai ieri
de când am plecat în legendă haihui

întregul se-ntunecă și-mi vine greu
să mai port pe umeri atâtea poveri
aripi frânte se zbat în sufletul meu

scara lui Iacob

natura bea propria-mi viziune
printre concepte imagini mahmure
rana unui munte plasa de mure
doar tu, iubito, ești prag de minune

între cer și pământ semne divine
pe scara lui Iacob îngerii urcă
viața mea în podul cu fân c-o furcă
dospește în flori zumzet de albine

cenușa s-a zidit vremea din trecut
foc sacru inima mea păcătoasă
peste mit se face oale de lut

stau de veghe între Paradis și vis
puntea mai tăioasă decât o coasă
iau trup nou în floarea de cais

aurel m. buricea

zidit în sonet

pregătit sunt, Doamne, să intru de viu
în sonet, să mă acopăr de rime
să fiu judecat pentru orice crime
comise în gândire fără să știu

să tragi peste mine noapte cu stele
chiar dacă cerul este fundul lumii
în cuibul meu de lut stau ca lăstunii
din stâlpul sacru mi-am făcut atele

deschid palma în vers și piatra zboară
doar cuvântul stă-n repaos absolut
ca moartea-n ochiul plâns de căprioară

zadarnic cat mântuire prin sonet
stă taina zidită dintru început
chiar Paradisul se naște din concret

ipoteze

„nu trăiesc altfel decât vorbesc“ vă strig
îi sunt gândirii stăpân păgân și rob
în fiecare cuget doarme și-un corb
văd în mine noaptea și se face frig

din candoare mi-am construit adăpost
sub muntele albastru se nasc statui
rudite în toate fiind și-al nimănu
lege sacră și loc de îngeri mi-am fost

am iubit virtutea și limba sfântă
brațele-s rănite în zbor de fluturi
știu forța pietrei atunci când mă-nfruntă

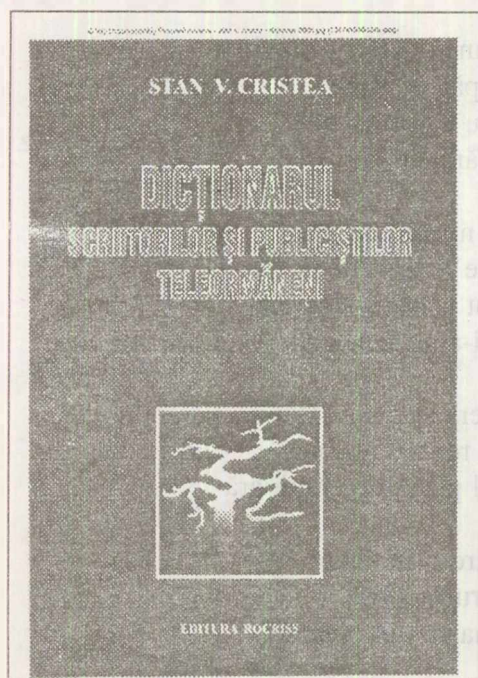
singur și trist pe-un petec de cer respins
din coaja de ulm verde mi-am cioplit mituri
Mare ești, Doamne, nu-ncapi în necuprins

Autori teleormăneni

ana dobre

Nevoița de dicționare echivalează cu nevoia de ordine. Trăim într-o lume confuză. Sistemul de valori nu mai funcționează la parametrii știuți, normali, la care a funcționat altădată cu bune rezultate. Când, în astfel de vremuri, apar, trăiesc și creează oameni care vor să facă și să pună ordine, poate că am fi tentați să-i privim cu suspiciune sau cu mefiență. Unii, mulți, o fac. Alții, ei înșiși nebuni, care mai cred în triumful valorilor, niște Candide sui-generis, admiră. Poate că un păcat al timpului pe care-l trăim este pierderea capacității de a admira. Admirația înseamnă și presupune valorizare. Înseamnă și acceptarea creatorului în cetate. Ei, creatorii, nu sunt niște paraziți. Iar atunci când creează, știu să se dăruiască ideii pe care o slujesc, muncii lor care convertește un blestem în binecuvântare.

Un astfel de om printre contemporanii săi poate părea o adevărată tombateră. Viața uniformizează pe oameni, moartea scoate în evidență pe cei mari - spunea, în stilul cunoscut, G.B. Shaw. Oamenii care trăiesc în timp și nu sunt doar trăiți de timp, în ciuda vicisitudinilor, a mefiențelor, a idiosincraziilor afirmă, prin creație, crezul, speranța și optimismul lor, încrederea că frumosul, adevărul există.

Stan V. Cristea e un astfel de creator, un om pentru care cartea e o valoare în sine, o sursă de bucurii continue și inepuizabile. O carte precum aceasta, **Dicționarul scriitorilor și publiciștilor teleormăneni**, poate înspăimânta - gândind efortul, scotocirea prin arhive și, mai ales, dominarea și ordonarea informației care trebuie să capete coerență, logică. Sunt calități ale stilului care-i atestă spiritul raționalist, clasic prin rigoare, scrupulozitate și acuritate - claritate, precizie, proprietate, puritate, concizie. Acestora li se adaugă firescul, nu neapărat ca excepție, naturalețea, simplitatea, demnitatea.

Stan V. Cristea e un scriitor limpede, clasic, organizat, riguros, echilibrat, meticulos,

un scriitor care îmbină calitățile istoricului cu cele ale creatorului de ficțiune. Dumnealui își stăpânește bine metoda de lucru. Nimic nu se face la întâmplare. Metoda e fixată cu exactitate. Fiecare scriitor din dicționar e supus unei investigații care are câteva puncte redundante într-un scenariu inițial: biografie, operă, traduceri și ediții, referințe critice. Mănuind această metodă, dumnealui reușește să se descurce în pădurea-labirint a informațiilor pe care le ordonează dându-le un sens și coerență.

Prefața este foarte importantă pentru a înțelege motivele, *gândirea din interior* a cărții. Autorul deplânge lipsa unei *enciclopedii a literaturii române*, a unui *dicționar general al literaturii române*, lucrări necesare într-o cultură care ia cunoștință de sine. își înregistrează și-și ierarhizează valorile. Lucrările care sunt oarecum "circumscrieri generalizatoare", dar care abandonate de autorii lor au încetat să mai trăiască, încetând să mai urmărească fenomenul viu al literaturii române (**Dicționarul literaturii române contemporane din 1977** al lui Marian Popa, **Scriitorii români. Dicționar**, apărut în 1978, coordonat de Mircea Zăciu, **Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente** (1979), coordonat de Dim. Păcurariu, **Dicționarul Scriitorilor Români** (4 volume apărute între 1995-2002), **Dicționarul Esențial al Scriitorilor Români** (2000), coordonate de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, la care se adaugă **Dicționarul literaturii române de la origini și până la 1900** (1979, realizat la Iași) nu oferă deloc o perspectivă îmbucurătoare prin absența unei perspective de continuitate la nivel național.

Absența unei strategii de dezvoltare culturală își spune cuvântul și în acest domeniu. Dicționarele "regionale" care au apărut se pot înscrie într-o "strategie națională recuperatoare", ca încercări de consolidare a culturii. Trebuie, însă, o viziune integratoare printr-o selecție riguroasă a valorilor.

Având mereu în minte afirmația lui Nicolae Iorga despre "acest mare și necunoscut județ", Teleormanul, Stan V. Cristea urmărește, cu un accentuat și admirabil patriotism local, să sublinieze și să argumenteze că Teleormanul este o "provincie mult mai bogată în înfăptuiri și în resurse decât îndeobște se știe ori se recunoaște" (p. 8), înfăptuiri viabile în toate domeniile culturii.

Fișele biografice sunt alcătuite în așa fel încât nu complexează cititorul. Desigur, impresia de efort intelectual persistă, căci nu poți scăpa de ideea că autorul a parcurs un imens material bibliografic. A reușit să-l stăpânească, să-l supună. Rezultatul deumești prin acele calități deja relevate.

Autorul nu este un abis de înțelepciune, acela ridiculizat cândva de Rabelais, este un om care știe să mănuiască informația fără aroganță, fără să lase impresia de afectare, pedanterie, emfază.

Parcurgând această carte, te transpui în vremuri diferite: dincolo de informație, imaginația brodează urmărind cum, din câteva date biografice esențiale, viața unui creator se transformă în destin. Iar destinul lor trasează și modelează, într-un mod și într-o direcție niciodată știute cu precizie - destinul însuși al lui Stan V. Cristea.

Noua ediție a dicționarului din 1996 nu este doar o reeditare, ci o abordare din perspectiva

enciclopedismului. Poate visul secret al lui Stan V. Cristea este enciclopedismul. Dicționarele și enciclopediile sunt, pentru dumnealui, "nu doar instrumentele fundamentale ce mijlocesc cunoașterea modului cum s-a construit edificiul acesteia", dar, mai ales, "mecanismele prin care mentalităților și valorilor spirituale, instituțiilor și personalităților culturale, li se recunosc și li se respectă dimensiunile prin care conștiința publică le-a propulsat în panteonul național" (p. 7).

Dicționarul din 1996 era un *dicționar biobibliografic*, acesta este un dicționar al scriitorilor și publiciștilor teleormăneni, având, însă, aceeași structură și aceeași metodă de lucru. Autorul înregistrează pe toți scriitorii născuți în Teleorman, pe aceia care sunt urmașii direcți ai unor teleormăneni de obârșie, ca și pe aceia care au trăit sau au lucrat în Teleorman și care au ilustrat "spiritul creator în literatura și publicistica românească". Ideea unificatoare a fost aceea că toți acești oameni au contribuit la "conturarea unui spațiu cultural aparte", purtând amprenta unor Al. Depă-rățeanu, Gala Galaction, Zaharia Stancu, Dimitrie Stelaru, Marin Preda ori G.G. Antonescu, Constantin Noica, Athanase Negoită.

Metoda de lucru este aceea a oricărui om de știință - înregistrare, analiză, sinteză, o structură unificatoare fiind decelabilă și evidentă: biografia, opera, traducerile, edițiile, referințele. Prezentarea de tip factologic - prin "înregistrarea materialului factual în toată cuprinderea sa, cu acuratețe și exactitate" este, în convingerea autorului, singurul valabil,

sinteze

deoarece dumnealui procedează asemenea unui istoric - înregistrează faptele, nu le și interpretează, aceasta fiind sarcina criticului literar pentru care efortul său ca istoric este deosebit de important.

Informația despre fiecare autor, scriitor sau publicist, e adusă la zi, "unicul criteriu de selectare" pentru includerea în dicționar fiind "publicarea a cel puțin unei cărți".

Prin urmare, un dicționar sau o enciclopedie poate da, la un moment dat, imaginea sintetică a unei culturi, a unei evoluții culturale, poate lua pulsul spiritualității unei zone, unei regiuni, unei țări. Sunt, deci, necesare. Accentul cade, egal, pe bibliografie, dar și pe sugerarea și conturarea unui portret spiritual din linii puține, dar ferme.

Dicționarul umple un gol, satisface nevoia de cultură și de informație, curiozitatea intelectuală a oricărui om pentru care cartea e o bucurie zilnică. Alți, astfel, că Mihail Cruceanu a fost profesor la Gimnaziul "Al. Ghica" între 1914 și 1916, că gălățeanul Dimitrie Cuclin a învățat doi ani la Turnu Măgurele, între 1897 și 1899. Prin Teleorman au mai trecut și Calistrat Hogaș, Hortensia Papadat-Bengescu, Șt.O. Iosif, Urmez, Ion Sofia Manolescu. Cu rădăcini în Teleorman sunt Andrei Pleșu, Dan Berindei, Dumitru Popescu, Răzvan Theodorescu, Alexandru Monciu-Sudinski.

Paginile despre Gala Galaction, Marin Preda, Miron Radu Paraschivescu, Zaharia Stancu, Dimitrie Stelaru, cuprinzătoare, strâng laolaltă tot ce s-a scris până la această dată despre acești scriitori, informații necesare pentru o explorare extinsă a operei.

Lucrarea se adaugă operei lui Stan V. Cristea ca o realizare importantă atât sieși, cât și spațiului cultural teleormănean pe care îl slujește cu inteligență, dăruire și devotament.

Există în Buzău nu doar o efervescentă literară aparte, ci și o solidaritate specială a breslei scriitoricești, de parcă spiritul tutelar al lui Vasile Voiculescu, „medicul fără arginți” și fondatorul „Revistei literare Radio” și-ar manifesta încă prezența lui generoasă și ocrotitoare asupra creatorilor născuți sau aclimatizați pe meleagurile sale natale. Pe bună dreptate se vorbește în vremea din urmă de școala de poezie de la Buzău. De curând, în acest spațiu mirific și multă vreme socotit alveolar din punct de vedere revuistic, a apărut o revistă literară ce se impune vertiginos în peisajul publicațiilor literare actuale: „Renașterea culturală”, care preia într-un cadru instituționalizat o parte din sarcinile culturale ale ziarelor locale existente în zonă și unde au fost semnalate, prin recenzii și cronici de întâmpinare, cărțile buzoienilor. Aceste articole au fost salvate de la efemeritate, dat fiind că ziarul e ceva ce se naște murind, ca și clipa, prin adunarea lor în alte cărți care au, în plus, avantajul de a putea fi păstrate în rafturile unei biblioteci și, deci, de a fi mai ușor manipulate de lectorul altminteri cum nu se poate mai grăbit. Dintre asemenea cărți, necesare cărămizi în eventualele construcții de sinteză națională, cum ar fi dicționarele ori istoriile literare, ne-am oprit la două: **Cronici de întâmpinare**, semnată de Stan Brebenel la Editura Rafet din Râmnicu-Sărat, în 2004 și **Scriitori buzoieni de azi**, aparținând poetului și publicistului Dumitru Ion Dincă, la aceeași editură și cu un an mai târziu.

Ambii autori își propun salvarea, consolidarea și perpetuarea valorilor spirituale ale zonei mioritice prin excelență și de refacere a continuității sfărâmate în mare parte de anii

galaxia cărților

negri ai totalitarismului, gest devenit posibil în perioada postdecembristă, când renunțarea la tabu-uri e posibilă, în ciuda tuturor nostalgiilor restaurative. Toate aceste idei și sugestii se găsesc și în cronică prin care Stan Brebenel îl întâmpină pe Dumitru Ion Dincă.

Cinstirea valorilor naționale și evocarea personalităților istorice e depistată de primul exeget ca una din temele de căpetenie ale **Paharului însângerat**, extraordinarul volum de sonete al vrânceanului Dumitru Pricop. Tema rădăcinilor religioase și a perenității noastre e prezentă și în volumul **Inițiere în obsesii** ori în **În căutarea muntelui albastru** ale aceluiași autor având un acut simț al prieteniei, ca și al curgerii ireparabile a timpului. Despre prieteni și „prieteni” scrie și finul ironist Marin Ifrim în placheta de tablete **La spartul târgului**, o încercare de asanare a moralității condeierilor din urbea în care a poposit cândva, în ipostaza de cărciumar, nemuritorul Nenea Iancu. Etichetarea cărții lui Marin Ifrim e demnă de toată invidia: „o carte care surprinde cu precizie de ceas elvețian sau de bisturiu de neurochirurg comunitatea literară buzoiană” (p. 29). Valeriei Tăicuțu îi este recenzat romanul SF **Anul lui Irod**, elogiindu-i-se autoarei nu doar talentul, ci și imaginația bine strunită. În prozele sale, Nicolae Gâlmeanu radiografiază incisiv societatea noastră de azi și o face cu o vervă debordantă, cu umor și ironie, reușind mereu să treacă imperceptibil, în ambele sensuri, hotarul dintre real și fantastic.

Stan Brebenel cultivă în cronicile sale mici picanterii care dau farmec lecturii. Amuzantă și dureroasă în același timp e povestea cărții **Cine a furat o minge?** a lui Anatolie Paniș. Unele romane ale pitorescului Grigore Buga sunt rezumate cu tot hazul spre a nu le strivi în nici un fel hătroșenia. Cu nedisimulată duioșie, cronicarul se apleacă asupra scrierilor pentru copii ale lui Traian și Nicoleta Cristea. Din romanele filozofice ale Ludmilei Dumitru, care semnează

Replicile exegetice ale provinciei

Ion Roșioru

cu pseudonimul My Alma, exegetul citează cu gust fraze cu valoare aforistică de mare sugestivitate și profunzime. Poetul Nicolai Tăicuțu ne propune „o incursiune în sufletul țăranelui strămutat”. E un poet care-și pune și răspunde la întrebări existențiale, poemele sale fiind „scânteii ale minții unui țăran din stirpea lui Ilie Moromete” (p. 45). E salutat, în ipostaza de prozator, poetul nehoian Constantin Denes, plasabil în descendența lui Caragiale sau a lui Anton Bacalbașa. Boemul, nonconformistul și insolitul Nicolae Pogonaru excelează în versuri cu aer adolescentin, fiind un discipol al lui Emil Brumaru. Un boem introvertit este și Ion Nica. Realitatea amară a tranziției e pusă sub un microscop atât de gravul și reflexivul Lucian Mănăilescu, cât și de valorosul epigramist Girel Barbu.

În finalul cărții sale de cronici, Stan Brebenel revine impetuos la uneltele pamfletarului și creează câteva caractere memorabile: infatuatul, lingușitorul labil, paranoicul, grobianul agresiv și alte excrescențe nefaste care se manifestă plenitudinar în perioada interminabilei noastre tranziții.

Cartea lui Dumitru Ion Dincă, subintitulată **Jurnal de lector**, se vrea o replică a provinciei literare, pe nedrept marginalizată sau ignorată de marile centre culturale, dat fiind că „Bucureștii se consideră epicentrul de unde emană numai spiritualitate în orice domeniu și genii mai ales în literatură”. Revistele din Capitală, îndeosebi „România literară”, au devenit niște feude unde au acces doar vreo 50 de privilegiați. Legea monopolului câtorva inși e în floare și numele acestora e luat drept etalon valoric absolut. „Zidul sonic impus de unii conducători de gazete din București” nu poate fi spart de revistele și scriitorii din afara Capitalei. Generația șaptezeciștilor mai găsește găzduire doar la „Viața Românească” și la „Luceafărul”. La balul literaturii actuale, autorii din provincie rămân, cu foarte mici excepții, în postura veșniciei Cenușărese. Așa că jurnalul de lector al poetului și ziaristului D.I. Dincă își manifestă rolul său justițiar „dând samă” de ceea ce se întâmplă, spiritualmente vorbind, în exteriorul arcului alveolar al Carpaților de curbură.

Exegetul dovedește cumpătare în afirmații, stabilește filiații pertinente, depistează și diagnostichează exact nota specifică scrisului celor pe care-i recenzează. Astfel, Gheorghe Andrei „este victima propriei cumințenii, aparent fără zvâcnet, dar lucid în demersul poetic, precum un cavaler din solda lui Ulisse ce se întoarce după pierderea flotei” (p. 12). La Paul Androne salută muzicalitatea alertă, tehnica poetică, dând bine zicerii la un microfon. Cărturarul Gheorghe Ene, prin ceea ce a scris până la data actuală, rămâne unul din marii poeți ai generației sale și ai literaturii române contemporane.

Discursul exegetului nu e niciodată sec sau scrobrit cu apret academic, ci ingredientat cu amintiri și descrieri de locuri buzoiene în care i-a cunoscut și a mărșăluit literar alături de confrății de generație, precum în cazul lui Nicolae Gâlmeanu, poet cu o metaforă de mare forță și prospețime agrestă, oricând situabil alături de Ion Gheorghe și Gheorghe Istrate și cotat ca „unul dintre cei mai mari poeți buzoieni în buna tradiție voiculesciană” (p. 53). Un poet cu versuri cutremurătoare, amintind de Daniel Turcea, este Ion P. Iacob, care a traversat o experiență personală cu nimic mai prejos de a lui Max Blecher. Regretatul Mircea Ichim e un „cărturar strălucit”, un poet de o factură clasică și care, „în ciuda modestiei sale proverbiale, a acumulat, în ultimii ani ai vieții, un capital de re-

cunoaștere pe care nu și l-a imaginat niciodată”. Marin Ifrim este catalogat drept „unul din rarii poeți care mai au încă voluptatea scrisului, hrânindu-se parcă din proteina verbului ce dă viață unui organism aparte, iluzoriu și oarecum artificios, încărcat în schimb de subtilitățile metafizicii cotidianului” (p.61). Tăietura versului acestui poet plin de vitalitate „amintește de poemele lui Voronca” și ea întrece în expresivitate și substanță pe a celor care se erijează în teoreticieni și practicieni ai textualismului” (p. 63). În peisajul literaturii actuale, Marin Ifrim „este singurul poet buzoian al generației '80 care și-a creat propriul curent marin, un ocean de metafore ce trebuie luat în serios de istoria literară” (p. 65).

Dacă unii poeți au fost secerati prea devreme de moarte (Ștefan Băiescu ori Adrian Cojocaru), alții au fost pe nedrept ignorați, ca, de pildă, Dorel Istrate, refugiat în textualism unde, mimând moda, și-a aflat locul. Plasabil în corul histriionilor plurivalenți e George Lisandru, căruia, citindu-i poemele, nu poți să nu te gândești la Vintilă Ivăncescu sau Ion Nicolescu.

Dominanta poeziilor lui M.M. Macovei este obârșia sa bucovineană și vocația prieteniei concepute în afara oricărui compromis.

Valoarea plurivalentului Dan Manolescu „constă în concentrarea expresiei lirice într-un singular bulgăr metaforic” (p. 90), în timp ce Lucian Mănăilescu „este prin excelență poetul care se autodevoră prin vers!” (p. 95), interiorizat și bântuit de mute spaime existențiale.

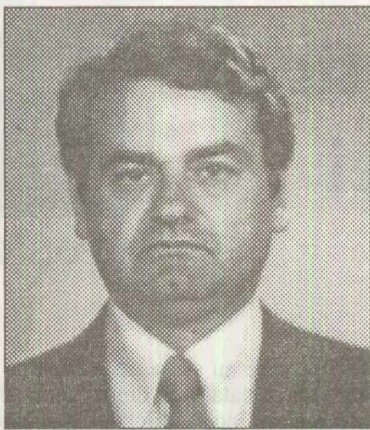
Dumitru Pană se deosebește de poezii generației sale „prin ascendentul lecturilor complexe și capacitatea de a recompune substanța ideatică în versuri memorabile” (p. 104).

Ion Stanciu, deținător al unui întreg palmares de premii literare prestigioase, e „un poet reflexiv, în nota gravă a sentențioșilor, dublat în subtext de un elegiac al cărui discurs liric devine imnic, solemn și impetuos!” (p. 115).

Nicolai Tăicuțu „are gravitatea gestului, poate fatală, de a se recunoaște, prin poemele pe care ni le oferă, precum cavalerii medievali, a căror deviză era că numai învinși sunt învingători, că totuși cununa cruciaților o poartă deseori lacheii, spiritele strivite de faptul că el există ca poet și ca om” (p. 127).

Predilecția cronicarului e, în chip vădit, poezia, dar asta nu înseamnă că prozatorii din spațiul geografic pe care-l radiografiază sunt ocoliți, fiind, rând pe rând, vorba de Irimia Bălescu; Stan Brebenel totodată un temerar publicist cu vocație reală pentru pamfletul politic; George Vioreanu, la care e remarcată „tăietura frazei și ritmul scriiturii, substanța epică obsesivă”, dar căruia îi respinge patetismul desuet datorat, de bună seamă, formației istorice a scriitorului; Dorin Ivan ori Valeria Tăicuțu, analist de mare finețe psihologică și pe care cartea sa **Zece la puterea infinit** o propulsează „în eșalonul de elită al prozatorilor actuali” (p. 124).

Scrise din dragoste confraternă, cărțile lui Stan Brebenel și D.I. Dincă se constituie în valoroase instrumente de lucru pentru oricine vrea să se informeze ori să studieze fenomenul literar buzoian actual și mobilul, mai mult sau mai puțin declarat explicit, este cel al înscrierii acestor valori într-un circuit național și nu doar într-unul strict localist peste care se carbonizează crusta suficienței ce dintotdeauna a făcut casă bună cu colbul uitării.

corneliu barborică

La o vârstă destul de fragedă, Păstorel Ciobanu a fost pus sub supraveghere. Se bănuia că se ocupă cu treburi nepermise și, pentru ca răul să fie localizat, se ordonase ca supravegherea să fie strictă.

Când se adună norii

Dispoziția venise de foarte sus și trebuia executată întocmai. Doi flăcăi frumoși și-au ocupat posturile în stânga și în dreapta porții, patrulând unul înspre Strada Poienii, celălalt spre Strada Stâniei.

Așa s-au plimbat în primul an.
În al doilea an au intrat în vorbă.
În al treilea n-au mai avut ce să-și spună.
În al patrulea an și-au adus o cutie de table și, timp de mai bine de zece ani, au jucat table, fără a neglija obligațiile de patrulare.

După ani și ani, cu prilejul zilei de naștere a celui din partea Poienii, cel din partea Stâniei i-a adus cadou un joc de șah. Din clipa aceea nu s-au mai mișcat de pe scaunele lor. După ce umblaseră o viață, șahul le oferea o binemeritată odihnă a trupului și o încălzire a creierilor.

Când supraveghetorii au împlinit șizeci de ani, au întrerupt pentru câteva zile partidele de șah. Supravegheatul decedase. După funeralii, bătrânii supraveghetori s-au așezat iar pe scaunele lor pliante și au continuat jocul.

Au decedat și ei. În locul lor a fost postată altă pază. Noii supraveghetori nu mai știau pe cine păzesc sau ce păzesc. Nici șeful lor nu mai știa. Cei care ordonaseră cândva paza dispărușeră și ei dintre cei vii. Nu mai era cine să ordone încetarea supravegherii.

Casa, fiind nelocuită de atâta vreme, zidurile crăpau, gemurile le spărgea puștimea din mahala cu praștia, acoperișul era smuls de vânturile turbate.

Ca să le treacă urâtul, tinerii păzitori s-au apucat să o repare. Și, nimerindu-se o iarnă grea, s-au adăpostit în încăperile renovate, au aprins focul în sobe și n-au mai ieșit de acolo. Niciodată. La poartă a apărut un nou grup de pază care a primit ordinul sever ca să nu permită nimănui să intre sau să iasă. Dispariția misterioasă a predecesorilor lor puseseră în mare alertă tot aparatul.

Peste casa din Strada Bradului se scurgea nestânjenit timpul. Un timp ce părea trecătorului răitacit prin aceste locuri mereu noros.

Universuri paralele

Stă poetul, adică eu, Johannes Weber, cu ochii ațintiți la cer. Din scaunul lui nu poate să vadă decât o felie de cer. Felia din fața lui e albastră. Asta nu înseamnă că toată bolta e senină. Mai sus decât cuprinde cu ochii s-ar putea să plutească fuioare sau zdrențe de nori alburii și curați ca zăpada proaspăt căzută în ajun de Crăciun sau în orice altă zi, fiindcă de vreo jumătate de secol încoace dumneaei, zăpada, cade anapoda, când nici nu te aștepti. Nu mai știe nimeni când să-și adune la timp de ger și nea familia

- Nu, dar constat că te adrezi greu la viața de oras.

- Ești bun să taci? Încep să mă *inervez*. Și *lu* 'mneata îți place când mă *inervez*.

Tac. Ce-mi rămâne de făcut? Dacă mai spun ceva, risc să aud cine știe ce aiureli lingvistice. O las în plata Domnului și îmi ridic privirile spre felia de cer destinată mie de vreo zece ani, de când stau înțepenit în cărucior și nu pot să cobor din prepeleacul meu de la etajul trei al unui bloc fără lift. Constat cu surprindere că seninul a pierit și cerul din fața mea s-a întunecat. Nu sunt nori negri de ploaie. E un pâlce dens de ciori care zboară în valuri pe deasupra blocului de peste drum. De unde au răsărit așa, dintr-odată? Mă întreb ca prostul, fiindcă fenomenul se repetă zilnic de zece ani încoace. Întrebare de prisos. Știu, încă de pe vremea când mai puteam coborî din prepeleacul meu situat la etajul trei al unui bloc fără lift, că ciorile își au cuiburile într-un parc din apropiere, că acolo se prădesc, înmulțindu-se în mod nefiresc.

- Ba, cât se poate de firesc.
- De unde știi tu ce gândeam?
- Păi, vorbeai cu glas tare.
- Și tu tragi cu urechea la ce bombăn eu.
- Nu, Doamne ferește, dragă domnule, doar de asta sunt plătită ca să am grijă de dumneata. Aud și eu, că de-aia mi-a dat Dumnezeu urechi.
- Ce părere ai despre ciorile astea? Cum naiba s-au înmulțit în așa hal?
- Primo: nu sunt ciori.
- Mă trec fiorii. Știi și neologisme.
- Ce sunt alea zoologisme?
- Nu zoologisme, rămasă neterminată până prin anii șaptezeci. Cum s-au prăpădit boierii, după 1948, multă vreme nu s-a mai uitat nimeni la colosul de piatră pe acoperișul căruia stăteau de strajă doi monștri, doi lei cu aripi și cioc de pasăre. Care dintre pietrarii italieni, acum ajunși cioplitori de cruci ce cască plictisiți și osteniți de bătrânețe pe banca din fața administrației cimitirului în așteptarea unui client, cioplise acele închipuirii asiatice fantastice? Zadarnic își cheltuise banii bătrânul boier, zadarnică fu și osteneala italienilor friulani. Somptuosul palat,
- Știu. Corbul albastru, zis și dumberăveanca.

corbul-de-noapte, corbul-de-mare, zis și cormoran și tot corb se numește o constelație vizibilă doar din sfera australă. Ai să îți minte?

- Ce nevoie am? La ce folosește?
- Utilitaristo!
- Cum mi-ai zis? Nu permit nimănui să mă înjure.
- Nu te-am înjurat. Da' nu mi-ai răspuns la întrebarea cum de s-au înmulțit în așa hal. Uite cerul e negru și, adinecăorea era albastru ca sineala.
- Nu mi-ai lăsat să vorbesc. M-ai luat cu altele. Ca până la urmă să-mi trântești și o înjurătură.
- Nu te-am înjurat, ți-am spus-o.
- Atunci, dacă ne-am împăcat, să-ți dau răspunsul. Știi, mă încolo de noi se află un abator. În curtea abatorului se aruncă resturi de carne și ciolane, ciorile sau corbii sau ce-or fi se îndoață, se îngrașă și, de prea mult bine, cioroii calcă ciorile, ciorile fac ouă și cad cloșcă, scot pui... Eu așa îmi închipui, e ca la orătâniile din ograda alor mei...

Trece ziua, trec și ciorile. Un amurg vinețiu acoperă ca o plagă felia mea de cer. Mai apuc să citec **Harap-Alb** și, înainte de a-mi pune capul pe masă ca să mă odihnesc o clipă, ridic privirile ca să mai văd o dată felia mea de cer. Amurgul vinețiu era tot mângălit de pâlcuri de ciori. Vine ploaia, îmi zic.

- Vine sigur, mă îngână ea.
- Nu știu cum se face că, imediat după ce dispar corbii, cerul se întunecă ca în Ziua de Apoi, urmează o dezlănțuire de tunete și fulgere și o răpăială de ploaie de scurtă durată. Atâta cât să se mai împropăteze aerul și să descarce atmosfera de electricitate. Electricitatea care face atâta rău reumaticilor. Și mie. Mă doare coccisul sau, ca să fiu pe înțelesul tuturor, noada. Pe mine mă cuprind dureri îngrozitoare de cap de câte ori atmosfera e încărcată de electricitate. Cred că pentru faptul de a fi înainte de furtună și de a avea migrenă am cășunat cu atâta furie asupra unor nenorocite de ciori. Acum sunt liniștit. Adorm ca un prunc, dar visez urât. Se făcea că intram într-un univers paralel, unde prezentul se scurgea mereu în trecut și viceversa. A doua zi mă scol dis-de-dimineață și pornesc pe calea visului.

cerneală proaspătă

să cânte laolaltă colinde sau O, brad frumos..., cântec de import, dar frumos ca un copil bine hrănit, adoptat de doi nemți de vârstă mijlocie de la un centru de plasament. Vai, ce nume îngrozitor! Altul mai inspirat nu puteau găsi?

- Cine? mă întreabă ea
- Nu știu.
- Atunci, de ce vorbești?
- Vorbesc pentru că așa vreau, întreb ca să aflu, asta înseamnă democrația...
- Vezi să nu, mă întrerupe ea violent.
- Ba da, mă scald în apele călduțe și binefăcătoare ale democrației...
- Acum chiar că bați câmpii.
- Eu!?
- Tu, cine altcineva. Mai vezi tu o altă persoană în odaia noastră?
- Nu se zice odaie...
- Dar cum?
- În apartamentele de bloc sunt camere, nu odăi, ca la țară.
- Faci pe deșteptul cu mine.

Așa începe un vechi tangou de pe vremea când, școlar fiind, mă imaginam dansând cu o frumoasă de la liceul de fete. Povestea ce urmează nu s-a întâmplat pe insula Capri unde, se zice, stelele strălucesc mai puternic ca oriunde și unde dragostea aprinde în inimi, dar mai ales în părțile pubiene, un foc ce nu poate fi stins decât sub cerul înstelat pe pătura de nisip a plajei pustii. Deci nu la Capri. Italianii nu-mi plac nici de frică. În orașul meu natal se pripășise un italian care confecționa, apreta și vopsca pălării. Umbla pe o bicicletă de curse, îmbrăcat în pantaloni bufanți, pe cap cu o pălărie cu boruri neobișnuit de mari și vorbea atât de stălcit românește că noi, copiii, ne simțeam îndemnați să strigăm după el „palariu chimisto”, pentru că și el zicea la fel atunci când își făcea reclamă. Voia să se laude cu vopsitoria lui de pălării că nu e ca toate celelalte, ci „chimică”. Mai erau în orașul nostru și alți italieni despre care aveam să aflu mult mai târziu. Fuseseră aduși ca pietrari de boierul Costescu, cel pe

„Ne-am întâlnit la Capri într-o seară...”

cheltuiala căruia se înalțase maiestuozul complex cultural dotat cu cinematograful în sală și în grădină, cu o bibliotecă, donație a unui alt boier, cu o sală ce urma să găzduiască, probabil, muzeul orașului, cu o sală de spectacole rămasă neterminată până prin anii șaptezeci. Cum s-au prăpădit boierii, după 1948, multă vreme nu s-a mai uitat nimeni la colosul de piatră pe acoperișul căruia stăteau de strajă doi monștri, doi lei cu aripi și cioc de pasăre. Care dintre pietrarii italieni, acum ajunși cioplitori de cruci ce cască plictisiți și osteniți de bătrânețe pe banca din fața administrației cimitirului în așteptarea unui client, cioplise acele închipuirii asiatice fantastice? Zadarnic își cheltuise banii bătrânul boier, zadarnică fu și osteneala italienilor friulani. Somptuosul palat,

cu toată măreția lui, n-a fost în stare să trezească orașul, nici după terminarea sălii de teatru, la o viață cât de cât culturală. Așa că a avut dreptate acel uliitor caricaturist, intrat în Cartea Recordurilor, să spună că el n-a mai pomenit oraș atât de acultural.

Să reluăm. Ca să nu vă mai pun răbdarea la încercări grele, repet că n-am cunoscut-o pe insula Capri, ci într-o cafeină din Paris care purta numele insulei. Se numea Pauline și era franțuzoaică. Eu din fragedă copilărie aveam o mare slăbiciune pentru franțuzoaice, pot să spun că îmi răscoleau hormonii abia născuți. După ce vedeam un film franțuzesc cu Danielle Daricau, trebuia de urgență să merg la o tânără văduvă binevoitoare să-mi sting poftele bestiale. Dacă nu o găseam acasă mă ascundeam în

privată și mă masturbam. Cu astfel de mărturisiri n-ar trebui să ies în lume, fiindcă mulți își vor închipui că spun adevărul. Aflați că nu e adevărat. Singurul adevăr adevărat este că, încă din copilărie, mi-au rămas la inimă franțuzoaicele.

Draga de Pauline a cochetat cu mine, deși era măritată de ani buni și avea doi copii. Soțul lucra ca agent imobiliar și își făcea de cap cu clientele prin apartamentele goale pe care le oferea spre vânzare. Asta mi-a spus draga de Pauline ca justificare a depravării ei. De fapt, zicea că era la prima infidelitate și asta numai pentru că îi căzusem cu tronci și ea nu-și putea explica de ce. Până la urmă, probabil ca să găsească totuși o justificare sau măcar o explicație plauzibilă, mi-a declarat că pur și simplu mă iubește pentru că sunt poet și ei îi plac la nebunie poezii, ca și orice fel de artist. Frecvența special Cartierul Latin în căutarea fericirii. Și mă mai plăcea pentru că eram român, un exemplar exotic. Uitănd că afirmase cum că eu eram prima ei infidelitate, a început să-mi înșire toate iubirile ei, începând cu un fotbalist senegalez și terminând cu un aborigin australian specializat în vânzarea de canguri și vinderea lor grădinilor zoologice din întreaga lume. Nici că-ți poți închipui ce bogat era vânzătorul ăsta de canguri, mi-a spus ea. M-a îmbrăcat toată în aur, perle și pietre prețioase. Toate le-am pus la păstrare într-o bancă elvețiană. Soțul meu n-are habar cu cine stă în casă, ce nevastă bogată are. Nici nu trebuie să afle, pentru că, dacă află, la o adică, în caz de divorț, ar vrea să-și facă parte.

De fapt, aveam să aflăm în împrejurări dramatice că bogățiile ei proveneau de altundeva. Într-o zi m-a invitat la ea acasă, zicând că bărbatul ei va lipsi mai multe zile. Mărturisesc că de mult timp așteptam cu nerăbdare invitația. Începeam să fiu invidios (gelos nu, Doamne ferește!) până și pe aborigenul australian. Îmi simțeam rănită mândria mea de urmaș al dacilor și romanilor. Cum vine asta, îmi ziceam în așteptarea acelei invitații, negustorul de canguri să o tăvălească pe dulcea asta de Pauline și eu nu? Prima noapte n-am putut închide ochii. Perna, cearșaful, pătura, toate îmi duhneau a blană de câine sau de cangur. Pe urmă m-am obișnuit. Pauline turna peste lenjeria de pat flacoane întregi din cele mai scumpe parfumuri. În una din dimineți m-am trezit cam amețit, cu o ușoară senzație de vomă. Pauline nu era lângă mine. În primul moment am crezut că e la bucătărie să-mi pregătească micul

dejun, cum avea obiceiul. Când m-am ridicat din pat, oaroare! am văzut-o zăcând pe covor într-o baltă de sânge. I-am dus oglinda la gură să văd dacă mai respiră, i-am pus mâna pe carotidă să constat de mai pulsează sângele prin ea. Draga, supla mea Pauline cea cu ochii negri era moartă. Am sunat la poliție, în câteva minute și-au făcut apariția cu mare tâmbălău câteva mașini de poliție, dormitorul s-a umplut de polițiști, doctorul legist a constatat decesul, un sergent a tras cu creta poziția corpului, un comisar a ordonat transportarea cadavrului la morgă și retragerea forțelor polițienești, după care am rămas în încăperea doar eu și el. M-a pofit să iau un loc pe fotoliu, el s-a așezat pe celălalt în fața mea și a început interogatoriul. M-a întrebat cum mă numesc și în ce relație eram cu victima. I-am răspuns cum m-inte la tot ce îl interesa. I-am arătat și pașaportul.

- Aha! a scos el o exclamație de polițist satisfăcut profesional. Român, care va să zică. Se pare că misterul drogurilor găsite prin borcanele din bucătărie își găsește o explicație mai simplă decât mă așteptam. Dumneata îi procurai heroina? Rețeaua turco-balcanică, e limpede...

- Să mă ferească Dumnezeu, don' comisar! Eu sunt poet și am o vârstă venerabilă, cum m-aș putea ocupa cu astfel de treburi?

- Ce vârstă ai?

- Cred că vreo șaptezeci și una de primăveri. Scrie și în pașaport. Data mea de naștere: 1931.

- Eu știu că poezii sunt mari mincinoși, dar așa o minciună gogonată n-am mai auzit. La vârsta asta un bărbat se plimbă prin parc sprijinit în baston, necum să facă amor cu o tânără de numai douăzeci și unu de ani. În pașaportul dumitale scrie că ești născut în o mie nouă sute șaizeci și patru, asta ar însemna că n-ai mai mult de treizeci și opt de ani și așa arăți.

- Nu se poate, mi-au falsificat pașaportul atunci când am trecut de cortină!

- Care cortină? Te referi la „cortina de fier“. Aia s-a tras de cincisprezece ani.

- Nu, domnule comisar, cortina care se trage atunci când omul intră într-un univers paralel. În acest univers se produce fuziunea dintre prezent și trecut. Odată ajuns în universul paralel, omul ba întinereste, ba îmbătrânește. Eu am întinerit și probabil de aceea cei de la pașapoarte mi-au trecut altă dată de naștere.

- Îmi îndrugi verzi și uscate ca să nu-mi spui

cine îți procură heroina. Nu te cred.

- Ba vă rog respectuos să mă credeți. Și tot cu profund respect vă rog să mă probați cu detectorul de minciuni sau să mă supuneți unui examen psihiatric. Să știți că eu sunt șeful suprem al sectei bucureștene Propulsarea în Absolut, o sectă capabilă de minuni ca, de exemplu, să întoarcă o cometă oricât de mare din drumul ei devastator spre Pământ.

După aceste explicații, comisarul reușea și la detectorul de minciuni și la psihiatru, dar, pentru orice eventualitate, luă legătura cu brava poliție română de la care a primit următorul răspuns:

1. Johannes Weber este un bărbat senil în vârstă de cel puțin șaptezeci și doi de ani.

2. A părăsit țara cu cel puțin o sută de ani în urmă.

3. E acuzat de mai multe violuri.

4. Este dat în urmărire generală prin Interpol pentru tâlhărie și jaf armat.

5. Nu face parte din nici o rețea de traficanți cu droguri, nici din cea sudică (balcanică), nici din cea nordică (Ucraina, Republica Moldova).

6. Individul a scăpat dintr-un ospiciu de maximă securitate.

7. Conducerea Ministerului de Interne vă roagă să nu ni-l înapoiati, fiindcă la noi în țară sunt prea mulți ca el și, dacă se poate, să-l expulzați într-o țară unde autoritățile sunt obișnuite cu asemenea specimene.

Pe aeroportul Orly din Paris, comisarul mi-a povestit răsând cu lacrimi răspunsul primit de la București. Ne-am distrat de minune, am mâncat crenvurști și am băut mai multe pahare cu bere. Mi-a spus că sigura țară dispusă să mă primească erau Statele Unite ale Americii. Dar, înainte de a ne despărți, i-am pus o întrebare căreia nu-i puteam găsi răspuns:

- Domnule comisar, biata Pauline a murit împușcată în timp ce eu dormeam. Cum se face că n-am auzit împușcătura?

- Ai dormit buștean. Îți mirosea gura de la o postă a cloroform. Și e sigur că ucigașul a tras dintr-un pistol cu amortizor. Așa se procedează în astfel de cazuri. Drum bun și atenție: să ai în vedere că America nu este Europa.

N-am înțeles ce vrea să spună cu această ultimă precizare.

doina cerchează

Mă întorceam de la serviciu și până la autobuzul care mă ducea spre casă aveam de străbătut tot centrul orașului de provincie, liniștit, fără trepidații însemnate, fără stridența prea multor culori.

Pe trotuarul de vis-à-vis am văzut un bărbat care ținea în încheștarea mâinii un băiețel de câțiva anișori.

Bărbatul pur și simplu târâia copilul după el ca pe o jucărie cu care s-a amuzat toată ziua și, chiar dacă se plictisise, nu putea renunța la ea abandonând-o, pentru simplul fapt că-i aparținea.

În îndârjirea cu care trăgea copilul după el nu cred că mai era o urmă de sentiment patern sau o scânteie de conștiință, ci, poate, mai degrabă, umbra palidă a sentimentului de proprietate. Era al lui și trebuia să îl ducă acolo unde mergea și el. Copilul, rotofei ca un pepene, având cele mai gingașe trăsături, ca toți copiii, de altfel, cu hainele murdare după o zi de stat prin cine știe ce cărciumi ordinare, nemâncat, neschimbat după accidente fiziologice firești și vârstei, și imposibilității de a fi ajutat de

cineva să și le rezolve într-un mod uman, plângea fără sunet, încerca chinul de neputință să-l facă pe bărbat să înțeleagă că nu mai poate.

O disperare mută țâșnea din ochii lui de copil sacrificat pe altarul inconștienței de bețiv a tatălui. Nemernicia bărbatului nu avea limite. Alcoolul îi anihilase și ultima fărâmă de compasiune, ultimul strop de dragoste părintească. Sau poate că tocmai aceste scânteii scăpate de sub influența drogului care îl inumanizase într-atât îl determinau să nu îl abandoneze cine știe pe unde.

Asistam năucită de durere, fără putința de a interveni. Parcă ceva mă paralizase definitiv. Simțeam cum inima mi se sfâșia dureros, cum țipa ceva în mine, cum o prelungire imagină a mâinilor mele se aruncă să smulgă copilul din menghina care îl siluia fără milă.

Apoi s-au oprit. Copilul nu mai avea nici puterea să meargă. Lacrimile i se opriseră de mult. Plânsul lui era acum un geamăt profund, spasmodic, dus până la limita suportabilității.

Lacrimile-mi curgeau fierbinți,perate, urlând fără sunet, forțându-mă să fac măcar un pas spre celălalt trotuar.

În încăpățănarea lui tembelă, bărbatul a luat apoi țigara pe care o fumase pe jumătate și i-a înfipt-o între buze, înăbușindu-i și ultimul geamăt.

Copilul își ferea capul cu îndârjire, refuzând energic chiștocul fumegând. Bărbatul băhăia să-i nimerescă gura - fărâmă pură a inocenței care nu gustase poate mai mult decât laptele matern. Țigara era răsplata a încă unui pas alături de el. Se clătina atât de mult, încât de câteva ori am crezut că se va prăbuși cu toată greutatea peste pumnul acela de carne neîntinată, peste toată suferința mea fără strigăt.

Nu simțeam decât arsura lacrimilor; toți mușchii

Lașitate

mă dureau. Poate chiar încordarea aceea m-a ținut minute-n șir fără să schitez nici un gest, fără să scot nici un sunet. Suferința mea întrecea orice închipuire! Și neputința la fel. Doar lacrimile erau singurele în stare să mai ia decizii: să curgă, să curgă, să ardă...

Țipătul meu de mamă cred că a străpuns întreg universul. Cred acum cu convingere că în sufletul mamelor, al celor adevărate, se află cea mai mare parte de dumnezeire. Restul sunt firimituri căzute de la masa Binelui Suprem. Acum mă întreb de ce pe Dumnezeu îl vedem întotdeauna ca pe un bărbat? Dragostea Lui pentru noi e asemenea dragostei materne multiplicată la infinit.

Sau poate că Dumnezeu nu trebuie perceput neapărat ca fiind de un anume sex. El este întruparea a ceea ce noi, praful universului, nu putem cuprinde cu mintea noastră pragmatică, înrobite de tot ce e palpabil.

Minutele mele de disperare mută s-au tot prelungit. M-a durut mai mult neputința. Aș fi putut să-i cum bietului suflet calvarul! Și ce aș fi realizat? L-aș fi scăpat o oră, o zi din iadul în care hazardul l-a aruncat. Dar restul? Restul era destinul lui! L-aș fi putut eu schimba? Cine știe? Oricum, n-a fost drept!

Când am ajuns acasă, nu aveam parcă destule mâini să-mi îmbrățișez copilul. Am plâns minute-n șir, cu el lângă suflet, înecându-l într-un torent de dragoste chinuită și mută, de bucurie lașă și de promisiuni tainice.

Nu voi mai îngădui niciodată!

cerneală proaspătă

nicolae rotaru

O zi metafizică

Nu sunt dintre aceia care interzic, prin dispoziții scrise și lipite pe uși, fumatul și cacofoniile. Nu fac nici exces de modestie, știind că asta se cheamă prostie, cum nici nu abuzez de calitățile mele, etalându-le tot ca prostul! Nu sfârș să fiu împovărat de banalități și platitudini, nici năclăit în metafore și alte năbădăi lexicale. Când m-a proiectat, pesemne, Dumnezeu a fost făcut să rădă de vreun sfânt, că m-a croit în glumă! Acum, când stau la coadă resemnat, așteptându-mi rândul la moarte, adică la porția de nemurire, parcă-mi pare rău. Eu am vrut-o. M-am străduit pentru asta.

Zăbovesc sub vișinul bătrân, la masa rustică acoperită cu mușamauă prinsă cu cârlige de rufe la colțuri, pentru a nu o zbură vântul, și filosofez. Eu și filosofia! Asta-i tema ce-mi frământă cenușul din țeastă, biciuindu-mi neuronii leneviți și burtoși, de când cu pensionarea. Stau lângă ceașca mea cu ceai antidiabetic și legumesc orele dimineații brodate cu triluri și bănuite de arome.

cerneală proaspătă

Nu se putea ca liniștea aceea franjurată de emoții matinale să nu fie tulburată de un vecin jalbăbar. Același care, atunci când vede mașina în curte, se pregătește de atac, iar atunci când ți-e inspirația mai profundă, se luptă cu "câinele rău", îl învinge și vine să te-ntrebe "ce faci, ai venit pe la țară, am și eu. Să te rog ceva". Și se duce dracului orice poezie, proza rurală realist de dureroasă ori dureros de realistă atacă orice lirism, după care epicul însuși e învins de dramatic. Vecinul își povestește tragedia vieții, își expune neputințele ca pe niște infirmități, cerșind ajutor. "Nu se poate să nu poți, că te-am văzut la televizor, te-am auzit la radio, mi-a arătat fi-mea a mică un ziar cu chipul și iscălitura ta, vorbește lumea c-ai ajuns mare mahăr la București!"

Și week-end-ul se duce, curge printre degete, duminica se sparge ca o oală pusă-ntr-un gard peste care a dat pisica alergând după o vrăbie, a devenit un morman de cioburi pe care-l duce o femeie cu fărâșul sau cu poala, mama mea octogenară, care cară toate boarfele și bulendrele bătrâne în răpa adancită de ploi, țigani și furii de lemne în dealul din fața casei. Duminica începută de vineri seara și mântuită abia luni dimineața, în mirosuri și duhori bahicotabagice este o oază în care mișună "sinistrații sociali", adică pensionarii ultimei speranțe.

Nici nu știu ce mi se-ntâmplă în acest moment, de după week-end-ul rustic: scriu o proză, realizez un eseu, dau gata o tabletă, croiesc un editorial, meșteresc la un reportaj ori ticluiesc un pamflet. Cerneala se așterne-n poloage drepte pe dreptunghiul alb din vârful penitei, așa cum ingenunchează ucise de tăișul ca un canin de mistreț cu colți de argint al coasei, poloagele de ierburii hrănite din belșug cu nemaicentenite ploi de vară. Vară-primăvară. Vara potopitoare în care mii de oameni s-au gândit la Noe și la arca lui, văzând moartea cu ochii. Potop de ape au făcut țara să se dea la fund, iar pe mai marii ei să facă doar valuri.

Nu știu ce cosește penița mea bătută-n gură ca oțelul împănăat la un cap de coporăie, ori ca o nevăstă necredincioasă. Poloagele de cuvinte se zvârcolesc ca niște lei în cușcă. Lei grei, cum se numesc bannotele ce-nlocuiesc pe cele jigărite,

slabe, devalorizate, vechi. Lei noi, lei ei. Pui de lei. Sau, ca-n ziarele de scandal: boi noi, lei ei. Tot ei, cei grei!

Nu interzic cacofoniile și dreptul la viciu, dar prostia și credulitatea le-aș interzice prin ordin, cu riscul (curul din ligamentul anterior nu e cacofonie?) de a-mi pierde dreptul de a fi occidental. Și-așa, dreptul de a fi ajuns milionar mi-a scăpat printre degete. Am redevenit sutasă. Ori sutist. Adică, așa cum zicea poetul cel greu: care știu dureros ce e sută de lei! Milionar cu patru zerouri ucise. Leu care a pătit ca ursul păcălit de vulpe. Leul berc. De-aia n-are leul coadă! Cum: de ce? De-aia!

Am un leu și vreau să-l be(a)u. Dai un ban, dar stai în față. Acum leul are și bani. Poate vom vedea, în fine, justiția și poliția și jandarmeria și silvicultura și primăria și prefectura luându-i pe hoji la bani mărunți. Bani albi pentru zile negre. Adică pentru nopți. Nopți de club. Night-club.

"Ei fac din noapte ziua și-ai zilei ochi închid!". Ei. Tot ei! La bani noi, tot... ei! În cădășie, în complicitate cu puterea de cumetrie, cu clientela de poli-tichie. Tichie de mărgăritar, ca un samar pentru măgar, sau asin mai bine spus, cel călărit chiar de Iisus!

Doamne, și ce plouă! Ca-n Bacovia. Topârceanu și Doina Badea la un loc. Plouă dezastruos! S-a inundat și bac-ul. Adică bacalaureatul. N-au putut bieții elevi să înoate până la centrele de examen. Nici subiectele n-au ajuns la timp. A trebuit să intervină armata cu transportoare amfibii blindate. Care armată, care amfibii, standarde NATO, adio oaste! Blindajul de nepăsare al puterii, impenetrabil! S-a scurs prima jumătate de an de la schimbul de macaz. Macaz rimează tot cu necaz. Mânânc borș! De praz. "Laudele lor, desigur, m-ar măhni peste măsură." Și guvernul se laudă, mamă-mamă! Și parlamentul, așijderea. "Laudă somnului". A venit vacanța cu trenul (de aterizare) din Franța! Frumoașă mai e, Doamne, fascinanta și nostalgică și Mica Belgie România Mare euro-atlantico-danubiano-pontică!

Apare curcubeul, ca-n copilărie. Adică tot rogvaiv și la fel de arc de cerc. Ploaia și soarele alternează ca-ntr-o metodă de croșetat, unul pe față, unul pe os. De-ar fi fost programate arderea pe rug a lui Jan Huss ori Giordano Bruno, s-ar fi ratat aprinderea focului din cauza ploii. Chiar așa: rug acoperit nu există încă.

Plouă englezește, după un smog care ne-a invadat sufocant a Londra. Axa București-Londra via Washington funcționează. Totul e politică. Politică pluvială. Anglia a câștigat dreptul de a câștiga olimpiada din 2012. Au ajutat-o zeii. Zeus al planetei e președintele american, "tatăl alb de la Casa Albă". Olimp transoceanic. Aranjatul ploilor înscamnă și o ștergere lașă din fața realității. A șters-o englezește, spun proverbele. „Pluralul englezeze” SUA și Marea Britanie. Plus G8. Șapte țări, ca șapte zile, ca șapte porunci, ca șapte păcate, plus Rusia. Șeptarii economiei mondiale, puternicii planetei, plus Rusia, minus China, stau la masa verde: Terra s-a încins, resursele s-au dus, poluarea e maximă, clima a luat-o razna, ce facem? Albă-ca-Zăpada și cei șapte pitici uriași. Se vorbesc discuții. Plouă planetar, abundant, potopitor, iar *geoptiști* bat apa în piură, companiați de cimpoaie scoțiene. Totul e istoric, dar și isteric. Protestatarii, ecologiștii, pacifiștii, anti-globaliștii, naționaliștii își trâmbează mein kampf-ul lor. Osmoza negării, nostalgiei, opoziției. Mișto momentul. Și-n loc de happy-end, bubuituri, bubuieli, atacuri teroriste sinucigașe. Cruciada martirilor lui Allah continuă...

Valea mea natală își duce pădurea la vale. Trec țiganii, trec! În căruțe colorate, cu bușteni groși încărcate, de poliști tolerante, de pădurari nemar-cate, trec țiganii la furate! Codrul, frate cu românul este agresat de romei negri la suflet. Agresiunea asupra vegetației lemnoase începută în jungla amazoniană și finalizată în jungla tranziției dâmbovițene naște monștri.

A plouat cu biserică, dar în zadar. Mântuirea lașă de dorit. Totul curge. E criza mai ales de femei de serviciu și astronauți. E o forțată de furnicar de-

ranjat. Rătăcim, bărzănim către niciunde. Cântând în ploaie. Printre cozi. Cozi la moarte: cozi de topor. Examene, teste, probe. Emoții, trac, spaimă. Examenul de sfârșit. De an. De timp. Așteptări rănite, sângerânde, muribunde. O viață de via fan culo, cum zic strămoșii noștri dinspre tata, de merde, cum au strigat gardiștii lui Bonaparte, de kko, cum glă-suieste jargonul made în Colentina. Colenchina. Arabocolenchina. Rromarabocolenchina mea rezidențială. Trăim ultima telenovelă. E permis orice: mama cu fiul, nepoata cu unchiul, tatăl cu fiicele - minore, căsătorite, vitrege. Ca-n filme. Ca-n viață. Viața mă-sii de viață. Fir-ar a morții de situație bi-zară. A mai murit un scriitor, dar s-a aflat târziu. Mai întâi despre dispăruții la inundații de la noi și despre dispăruții din metroul londonez de la ei. Au dispărut luați de ape într-o noapte, au dispărut luați de-o moarte într-o zi. Așa le trebuie, dacă dorm pe ei.

Un nou virus atacă tineretul: Harry Potter. Cu doi "r" de la "rrom", și doi "r" de la Lipatti. Conacul boieresc, pământurile și pădurile familiei Lipatti îmi sunt cunoscute. Conacul și pământurile, căci pădurile au fost asasinat și cărate la oraș, la gară, în port, în lumea luminată. Lumea cealaltă, către care tot găfăim și la care nu mai ajungem...

Ce e, Doamne, această bucată literară pe care o tot prăvălesc în brazde drepte? O ofertă pentru meșteșugarii strămbatului din nas. Să-i dăm înaintea. Pe foaia albă, sub vișin, aterizează cotari și petale. Elicodromul florilor sinucigașe. Poezie pură. În auz îmi aterizează o invitație la masă. Vecinul se simte. Pleacă, păs, păs cu speranțele șiroidin. Mă simt can-tr-un sat cu un singur locuitor. Eu și eu însumi. Bine că nu (mai) beau, fiindcă așa fi crezut c-am așternut aici rânduri bahice, adică șerpuite. Nu, am scris drept, așa cum merge un șarpe căruia i s-a turnat alcool pe gură. Sinusoide ucise, linii, linii, linii. Datul la linie! Hașuri și hașuri. Atenție la accent. O linie piezișă pe un cuvânt. Linia moartă. Moartea liniei - spirală. Se repetă chemarea la masă. Căinele se repede să-l sfășie pe vecinul ce a ieșit pe poartă. La ieșire, lătrăturile? Totul e pe dos. Pe invers, cum spun puștii aflați în febra examenului la limba și literatura maternă, varianta trei. Unguri, nemți, croaiți, sârbi, bulgari, ucrainieni. Atât. Nu turci, ruși, lipoveni, evreii, țigani, chinezi. Păi, nu ei au zis că au altă limbă natală? Nu arabi. Tot deocamdată.

Masa rotundă din brad, cu trei picioare m-așteaptă. Prima și cea mai înfometată e pisica. De fapt, motanul. Postul pisoi. Supraviețuitor din patru. Și al doilea înfometat e câinele care-și falfăie coada ca pe un tricolor arborat în bernă. Mai e și o cățea despre care, ca-n pseudokynegetikos, află c-a fătat. Eveniment al zilei. Bulina roșie. Are opt căței, toți purtători de puță. Sunt la post și orăniile: cloști cu pui puitori. Sunt darnic și tolerant ca un colonist. Arunc cu firimituri în stânga și în dreapta. Determin încleștări, lupta pentru existență. "Păinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi..." Pentru necuvântătoare eu sunt Tatăl nostru. Al lor. Tata mare. La inimă. "Ce-i nima? Mi-e foame! Vreau să trăiesc și-aș vrea..." Tizul meu, Nicolae Labiș, este detronat, învins în lupta cu noua inerție. Moartea căpriorului, adică a cerbului carpatin. "Mânânci sau te uiji?" glăsuiește consoarta printre două sorbituri din zeama ecologică, vegetariană, hiposodată și fierbinte. Hărțile mele au făcut aripi, chemate de pițigoii și cocoșarii din vișin. În geamlăcul beciului s-au ivit două bobite strălucitoare. Mare curaj pe tine, șoricel prost! Adun păsările de celuloză și le pun pe aripi un ditamai pietroiul. Piatră tombală. Mai e-aș scrie un roman. Tot rural, tot neinteresant, tot nepublicabil. Un roman textualist, ce dracu' o mai fi însem-nând și asta. Sau postmodernist, idem. Ori fracturist, ibidem. Jane Birkin și Serge Gainsbourg nu se lasă impresionați de viața mea la țară. Ei își văd de CD-ul lor romantic, retro, nostalgic. *Je t'aime, moi non plus!*

Scanez dealul împovărat de verde ud. Eu și vântul. Un Wilhelm Tell resuscitat trage cu rându-ni. Săgeți negre pentru mere roșii. Roșu și negru. Mere ionatane, ca un măr al lui Adam, din care a

mușcat Eva. S-a isprăvit muzica sexy. Gilbert Becaut revine să-și caute iubita, iar Jean Ferrat iubește pierderea rațiunii. Rezon, coane Fănică! Raison! Masa de lucru rămâne iarăși singură și rectangulară. Masa cu bucate așteaptă rotundă și reoasă. Ploierii vestesc în înalt ploaia care abia a conținut. Torturi și torturi, dresuri și dresuri, posturi și posturi. Învățați limba maternă fără profesor, bacalaureaților! Că dacă nu, guvernul va demisiona, exact când premierul se află pe val. Pe valuri. Nu, nu face valuri, ci se uita lung la apele care și-au ieșit din mătă, exact cum și-a ieșit neamul acesta din minți. Țara a intrat la apă și politicienii se fac că plouă. Dar ce ploaie! Și minciunile, electorale sau nu, tot niște ieșiri din minți sunt. Adică idei, variante, ficțiuni, promisiuni deșarte.

Mă simt ca un duhovnic al vrăbiilor, abia bărbierit și derobat. Un sacerdot excomunicat și afurisit pentru o năzbâtie de pomină. Bărbosul a seos dracii dintr-o femeie, cu viață cu tot, așa cum un chirurg l-a lipsit pe un pacient de bărbăție. Tot în frumoasa și fascinantă Republică Tranzitorială România. Din difuzor: *Et si tu n'existes pas!* Concluzii pripite, accidentate cu becari și bemoli de serviciu. Diez steluță diez - păsăreasca telefoanelor celulare. Semeseu lui Dumnezeu: Sfîntească-Se numele tău! Londra senchină, Bucureștii bat mătăni, Parisul dă acatiste.

Ce orăcăi, broască-n tău, că nu-i tăul tot al tău! Capra calcă piatra, piatra crapă-n patru. Of, viață! Viață de viță. Viță de vie. Viață de vie. Moarte de viu. Morți de viu. Moarte de vie... Vie Cine-o mai veni, că americanii se lasă așteptați!...

"Nu mai plescăi când mănânci!" Indicații de regie de la nevastă-mea, cea care-mi cere obsedat să mă spal pe dinți, încât nici nu mă mai înspăimântă că-n curând voi fi știrb. Mestec și număr dinții câinelui care parcă zâmbește și mă privește în ochi. Și el, și mățul: ne dați ori nu ne (mai) dați?

Se scutură înaltul cerului de ploare și fi trecut prin podul casei o droșcă sau o birjă. Tunetul e urmat de onomatopeele viitorilor curcani din pâlcul de pui de curcă și de semnalele de pericol emise de cloști. Mă uit ca curca-n lemne (sic!), după pieci de cloșcă. Mi-e dor de tovarășul Stalin. Sau de-o idee ciuce. "Să moară un om e o tragedie, să moară un milion e o statistică." Să fie ucis un om mare pentru un genocid mic și nedorit. A-nceput să fărâie din nou placid. "Dacă continuă, mă sinucid!" Ca supraviețuitorul Bacovia. Mi s-au înecat corăbiile de cerneală.

Strănut, iar curcanii de viitor se înfoaie și-mi răspund. Masa tăcerii își joacă rolul de cină cea de taină. De-a dreapta Măntuitorului, în tabloul lui Da Vinci nu e un ucenic, ci Maria Magdalena, consoarta lui Iisus. Al dracului Dan Brown acesta cu cartea lui de succes garantat! Blasfemie, dar și evidentă. Vine sfârșitul lumii. Bun venit! "Decp impact" este un satelit care a bombardat... profund o cometă. A fost ca o pișcătură de ruțice pentru colosul cu coadă. Coadă la prostie. Raționalizarea ofertei. Să se ajungă la toți. Coadă calului și ochii șefului. Trăiască pensionarii! N-au șefi, dar nici bani, nici viitor. Dar au amintiri. Și o libertate reală de a spune tot ce-i doare fără ca pe cineva să-l doară în CC, adică în cotul sau în curul PCR!

Europa lor e mai tare ca a noastră. Europa unită! Unită pe dracu'. Estul a speriat Vestul. Nu sălbatic, ci Occidentul civilizată. "Ce-au dorit acel Apus?" A pus-o de mămăligă România cu integrarea în U.E. Nu știe stânga ce face dreapta. Stânga hărții, deci apusul și dreapta planiglobului, așadar Răsăritul. Cum să nu (se) știe? Păi, sateliții ce păzesc? Păi, spionii ce-nvărtesc?

O găină se bocește ca o femeie văduvă, printre picături. Își plânge cocoșul descăpățânat de vecinul Lole, de parc-ar fi găina cu ouăle de aur. Și-așa e trecut pe lista neagră, că și-a făcut cuibar prin vecini. L-a ales pe Tiliți care, și el, a fost șef de cuib în vremea legionarilor. Și-uite c-a trăit. Acuși face suta. Și i-a mers și vechimea. Pușcăriu l-a călît. Așa s-a călît... Stalin. "Mustăcioara lui, pana corbului!" Ș-acum zace-n pod tabloul furat de la căminul cultural. Fiindcă nu m-a lăsat să-l expun, l-am pus și eu în cutia de lemn din fundul grădinii. Te scremi și-l privești. Privire privată. În privată. Privat de libertatea de a-ți iubi, cu nostalgie proletară, dictatorul. Trăiască stalinskaia vodka! "Cei ce nu ard dezlănțuți, ca noi! În flăcările noastre se destramă!" Adio, arderi. Dacă ploua tot așa, pompierii într-un șomaj. Sau se reprofilează pe salvarea sinistrilor.

Pactul Cocteil Molotov și Spritz Riebertrop a fost remixat. Totul e retro. Tot înainte era mai bine. N-aveai un pui, tăiai o ceapă. Acum e invers: Joiana

o mulge pe Maria. "Pe malul apei se-mpletesc cărări ce duc la moară..." Au dus, nu mai duc. Moara naționalizată acum e revendicată. Vindecată și adusă-n stare de funcționare. Macină. Când nervi, când gol. Grăul e sub ape, porumbul, cel scăpat de asaltul rudarilor cu merțan și căsoaie cu turnulețe, își arată ciocălăii ca niște cioturi într-o fotografie cu Lacu Roșu. Lac comunist, cum ar veni ca și Turnu Roșu, Oțelu Roșu, Grivița Roșie, Ajutorul Roșu, Crucea Roșie, Roșia Montană. Salvați Roșia Montana că se vrea să i se pună cruce. Se vrea, nu se spune cine ce și de ce vrea. Munții noștri aur poartă, noi viței la altă poartă, tot nouă și tot înaltă.

Radioului nu-i tace... gura. Teoctist, patriarhul, se roagă. Asta știe, asta face! Ne anunță ceea ce cunoaștem: că o s-o ducem mai bine după.

România e o ditamai Venetia. Tractoare-gondolă și căruțe-gondolă străbat "Canal Concord" zis Valea Seacă. Păsările s-au pus pe concertat. "Veniți, privighetoarea cântă!" Cum să veniți, când toți se grăbesc să plece. S-a dus dracului orice romantism. Aherația de libertate face ravagii. E criză de bastoane. Și scuturi. Poliția e timorată de jandarmierie. Scutul termic e-n pericol, mai dihai ca scutul de apărare al Americii, penetrat de pirații lui Bin Laden sau al Londrei fisurate de epigonii aceluiași.

Mai relaxează-te dacă-ți dă mana! *Țughedăr for evăr* se tot aude-n cântecele trase la xerox: același ritm, aceeași decibeli, aceleași versuri stupide, aceeași limbă. O limbă beautiful a unor oameni cool!

Fudulii transoceanice. Country și western. Replici băstinașe: manele și geamparale. Cultura organizațională. Curbe și culturi! Culturii compromise! Curbe de sacrificiu. Răbdări prajite "Războiul lumilor". Miss România: 60.90.60. "O introducere scurtă în sex", citește pe-un ziar pus de mama pe jos să nu năclăim preșurile cu noroi. "Vezi cum vorbești!" mă admonestază cea care m-a atenționat și când am plescăit la masă. Masă lemnoasă, masă de oameni! Mașalterul și pocânzeii mă-sii de viață. Înjurătură cu înlocuitori. Este ziua 187 a anului. Au mai rămas 178. Permutări de opt luate câte șapte. Oare? "Aici postul de radio «Vocea Americii». Transmitem știrile. București..."

Americanii ăștia atentează la libertatea Cosmosului. Nu le-ajunge că au globalizat Terra, acum merg să se tragă de brăncinar cu Tatăl ceresc. Trag de cozi blonde comete negre la suflet. Li s-a făcut de luptă cu fetele morgane ale Universului. Păsări de fier cu ciocul de foc. Păsări de foc cu ciocul de fier. Păsări de cioc cu fierul de foc! Hi-roși-ma! Na-ga-sa-ki! A-po-ca-lips!

S-a întunecat a grindină. "Pe-aci, când plouă, plouă nu se-neurcă!" Ploaia de foc stă în rezervă strategică. Doamne ferește! Și domnișoare. Ca orice cavalier. Al mesei rotunde. Cu trei picioare. "Cavalier de-al credinței și-al tribului stăpân". Lecturi obligatorii din clase primare, subiecte de bacalaureat din licee cu cărți fără alternativă. Umbra lui Mircea. La Cozia. Penumbra tranziției. La București. Cavalarii Apocalipsei. Baronii locali învinși de marchizii liberali. Trăiască ai noștri! Moarte învinșilor! Jos paria, sus patria! Sau invers. "Flămând și gol, fără-adăpost/, Mi-ai pus pe umeri cât ai vrut!" Nostalgie lirice într-o lume epică conlocuind un ev dramatic. Cuvinte grele. Care va fi fiind anticristul dintre nou născuții mondializării?

Strigă o vecină. A adus o oală cu lapte. Și-o rugăminte, desigur. Să-l scap pe bărbatu-său de pușcărie că a omorât un om, dar n-a vrut decât să-l răncească, să-i aplice o corecție cu sapa. Abia a plecat vecinul cu pălărie de bulibașă, asasinul cocoșului roșu cu tricolar pe care tocmai l-am devorat, care dorea s-o găsească pe fi-sa (una din cele șase) în carul cu fân: a plecat în lumea largă să se-angajeze dansatoare din buric.

Resurecția naturalului asupra culturalului. Expansiunea buricului gol. Omilic de față mare, o palmă dintre picioare. Buricul pământului: eu, cel pozat cu șefi de stat, eu țaranul urbanizat, și televizat și pomul lăudat Dumnezeu terestru. Christos al Văii Seci. Mesia al tranziției. Mă las greu să arăt că sunt mai abilitat ca icoana de la Mănăstirea Argeșului: făcător de minuni.

Un fulger spintecă cerul și se isprăvește înfocat exact în gorunul care hotărânește pământurile noastre și ale vecinului de la miuzăzi. Coastele freamătă ca niște spinării de țaran obosite de munca și frecate de tălpile unui nepot, sunt traversate de nădușeala norilor și acele firicele toarse din caerul cerului se-mpletesc și se-ngroașă târându-se prin viroage spre Valea Seacă pe care o umflă și o face

amenințătoare. Apă vie, apă moartă. Gârla a început să curgă întâi cu rațe, apoi cu găini moarte și-n fine cu oile ciobanilor sau cu vitele sătenilor din amonte.

Metafizica acelei duminici în care totul curge, sucombă într-o dialectică heraclidiană ori hegeliană, că doar nu, din nou, materialist-dialectică. Sau Dumnezeu - personificarea naturii cu care-l identificăm, ni se identifică, în cursul elementar ateisto-sovietic - mai știe ce fel de dialectică și ce fel de *panta rhei*.

În zulfuii de salcâm, curpen, jugastru, frasin și arțar din fața casei natale pieptenele vântoaselor se-nfige ca o țesală nevăzută într-o coamă de cal năraș. Calul lui Făt Frumos furat de Zmeul Zmeilor, geambașul rău, haiducul sângeros, corsarul Apocalipsei. Cine ține, Doamne, timona lumii? Cui i-ai delegat competența, cine te-nlocuiește la comandă în această duminică rebelă? "Nu ne duce pe noi în ispită și ne izbăvește de cel viclean..."

Televizorul ne-atrage în odaie și ne vârbă frică în oase. "Ați mințit poporul cu televizorul!" Ecoul evenimentelor din decembrie cel de pucioasă și sânge se reverberază în auzul obosit de decibeli tranziției. Cu ochii țintă, toți tăcem asurzitor, în unanimitate, din proprie inițiativă. Știri, vești, povești. Nelinșițitoare. "Trăiască moartea!" îmi vine să strig ca legionarii noștri. Cum or fi strigat piloții niponi kamikaze? "Strigă tare, lăutare, marșul acela de plecare!" Pesimism global.

Vreme de beție, timp propice furtului de cai. Sau de găini. Bucuria parlagiilor. Plouă legănat și amețitor. Cum beau alcoolicii? Dar dezalcoolizații? Dar abstenenții? Să mori treaz, decât să fii mort de beat. Moarte pentru viață. Astăzi dimineață, cocoșul care a dat ora exactă și-a sunat propriul ceas fatal. Nu știu dacă a visat, ca porcul la Ignat, cuțitul lui Lole la gât, dar și el, "îngerul lui Dumnezeu", este un martir. Am fost supărat pe defunctul împintinat, că sacrificiul său mi l-a adus pe vecin în băătură cu noianul lui de sarcini la ordinea de zi, cu pachetul lui de probleme pe care mi le cerea să le rezolv, dar, după ce i-am mâncat creasta și fuduliile cu usturoi, l-am iertat.

cerneală proaspătă

"Să te speli pe dinți, e-ai împutit toată casa!" supralicitează consoarta "Când o să-ți obții tu permis de conducere, o s-o fac cu plăcere..." ricanec obraznic. (Citește și/sau insolent). Trăim în secolul siglelor și-n era sinonimelor. Ca și când n-aveam destule cuvinte în lexic (în dicționare, desigur, că-n cap avem altceva!), împrumutăm cu ghiotura. Ne lăsăm agresați de anglicanisme. Limba română e o primpanță zglobie care se-ntinde cu toți. Fără anticoncepționale. O țarfă care a luat toate bolile pământului. Glosarele sunt pline de cuvinte bastarde...

Doamne, la ce cazne m-ai pus, la ce supliciu i-ai blestemat pe cititori: ce-am scris, ce-am vrut să spun? De unde am plecat și unde am ajuns. Mă simt ca un fiu nefumător prins cu minciuna de mama lui. Sau ca o fecioară contrafăcută. Da, azi se poate îngusta uterul, se poate comanda uter nou. Himen, himenoptere. Insecte la al căror venin sunt sensibil. Chiar așa: înainte de clipa fatală am să vârbă mâna în ulei. Într-un ulei în care fierbea care are loc se cheamă roi, zumzet. Dar de unde stupină? Doar Argezi a avut prisacă. Așa cum Sadoveanu a avut dumbravă. Minunată. Minunate.

Fă, doamne, o minune! O, ce lume minunată ai făcut! "Nu e păcat/ ca să se lepede/ clipa cea repede,/ ce ni s-a dat?" De ce Mihai Eminescu n-a avut decât patru portrete? Eu am câteva sute. O, clipă, mai stai! Te rog eu. Plătesc. În euro. Sau în leul greu! "Cinci bani, zece bani/ Trece șatra de țigani./ Cinci lei, zece lei,/ țigani au puradei". La ce aveam în cântecele copilăriei, azi au: nume nou - rromi - palate, limuzine, conturi și tupeu, mânca-ți-aș! Și se hrănesc ea și noi, astăzi, cu ce prind din zbor, mai ales lebede...

Oare, unde o fi ajuns rândul la moarte? Al cătelea voi fi? Oii mai apuca? Ori mă duc să mă culc și dacă nu mă scol gata mort, m-ășez din nou la coadă. Dacă nu va veni vreun cine știe ce mahăr care să interzică printr-o dispoziție lipită pe ușă fumatul și cacofoniile. Și care să-nlocuiască rândul la moarte cu o coadă civilizată la nemurire... Mai știi?

augustin cupșa

Stăteam, sprijineam coada de mătură. O lăsasem lipită de un zid și luase la capăt un strat fin de var ca un guleraș. Avea un gust amar, înecăcios. Culoarele se goliseră de câteva minute, alunecau în stânga și în dreapta, tăcute, fără vlagă. Pe un perete puteam încă să ghicesc o mazăgălitură discretă de-a lui Ta, ceva între un sâmbure de piersică și o coapsă de femeie mușcată. Greu de distins, totuși. Rezistase atât de mulți ani, asta spunea ceva. Desenase ceva adânc. Câțiva copaci își lipeau de geamuri, ca un obraz, crengile cele mai tinere, moi. Oare ce gândeau despre ce vedeau înăuntru? Cât de mult așteptaseră să crească, să poată ajunge până aici? Liniile de lumină țeseau în oraș o după-amiază palidă. Combinatul scotea, în depărtare, tacticos, rotocoale de fum gros ca o căpetenie de trib.

cerneală proaspătă

Cred că am fost primul băiat de serviciu din oraș. Pe vremea aia nu se obișnuia așa ceva. Pe tură cu mine erau numai femeile trecute, mame la casa lor; copiii lor fuseseră colegi cu mine la liceu, la facultate. Mulți lucrau acum în Italia, dar de obicei erau prinși înainte să facă prima mie. Ele se purtau foarte bine cu mine. Mă știau de la băieții lor, pe cei mici îi meditam gratuit pentru facultate, liceu.

Scăpasem cu bine de încă o recreație, strângeam leneș câteva mucuri de țigări fine, parfumate. Rujul de pe filtru le făcea să se lipească de patele măturii. La fete, în wc, fumul fostelor țigări trăgea pânze subțiri dintr-un colț în altul al încăperii. Apa la chiuvetă rămăsese deschisă. Un gândac negru dispărea după țeava de scurgere, fără zgomot.

În general, nu erau prea multe de făcut, școala avea un puls al ei. Dacă învățai să-l ocolești, să te ferești de lovitură lui, puteai să o duci destul de bine, îți rămâneau cel puțin două, trei ore de citit pe tură.

Dimineața, pe la șapte, duduiau motoarele afară, în curte și pe trotuarul din față. Băieții veneau cu scuterele, cu motoarele de șapte litri jumate, cu smarturi cu autonomie de o sută de mii și chiar mai mult. Eu urmeam cu greu poarta și mă umpleam de rugină. Portarul o blestema tot timpul, dar se bucura că vin fetele. Ele, unele, coborau din taxiuri, își aruncau părul arămiu pe spate și se uitau pe sub gene în jur. Gerda își fățuia nervos fundul când urca treptele, dar ea nu se trezea mai niciodată la prima oră. Celelalte bârfeau că și-a pus silicoanele dintr-a șaptea. Și că le schimbaseră de vreo două ori, deja. Pe mine mă găsea de obicei când strângeam ambalajele de snickers și pungile de cartofi prăjiți de după a doua recreație. Se învățea prin curte zece, cînșpe

Coadă de mătură

minute, fuma o țigară și îl trimitea superior pe portar să-i ia un suc. De când mă înghesuise într-un colț, lângă sala de lectură, mai prin iarnă, și-mi zisesse: „bă, io o să te fut pe tine, dar nu prea am chef cu de-știa, așa, acum” nu mai îmi arunca nici măcar o privire. Eu încă mai așteptam și refuzasem o numire de bibliotecar, la județeană.

Pe cei mici îi aduceau părinții cu mașinile. Opreau pe trecere și îi umflau de sfaturi și de batoane cu ciocolată; ceilalți îi claxonau din spate și trebuiau să aștepte, dar ei nu se stresau; mai schimbau două, trei cuvinte, două - trei înjurături, prin geamul întredeschis, unii cu alții și cu Dumnezeu și cu „paștele mă-sii”, când ajungeau la firmă le ziceau secretarelor să le facă o cafea mare, că i-au enervat „ăia”.

Directorul ajungea cu mapa lui prăfuită pe la opt, mirosea stins a bere și îmi cerea un algocalmin și o țigară. Profa de geografie îi făcea figuri, îl cam lucra cu inspectorul, deși fusese prima lui nevastă și luaseră atunci definitivatul cu 9 amândoi.

Făcusem fizica un an cu el, el terminase institutul la măgurele, rupea ceva și la literatură clasică, dar îl confunda frecvent pe vergiliu cu horațiu.

Când mergeam la el în cabinet totdeauna găsea ceva pentru mine, o bomboană, o cafea, chiar dacă era sleită. Eu și cu Ta fuseserăm elevii lui favoriți prin generală. La sfârșit de an, umblam cu el, prin căldură, cu tricoul șifonat și umed să facem diplomele, să facem pozele, să le tragem în ramă, în folie de plastic. După aia ajunsesse director adjunct și dăduse în patima băuturii. S-a dus ca pe un tomberon.

Când îi mai găseam câte o flegmă pe spatelul hainei, cât un bănuț, de la ăia care nu știau legea lui Newton, i-o curățam rapid și discret, fără mare tam-tam. El îmi zicea să nu mă apuc de băut, că e de rău, și ieșea amețit din cabinet. După aia îmi spunea să mă țin departe de femei, că sunt alunecoase ca șerpii, că i-au trădat pe generalii antici; un mare poet făcuse sculament tot așa.

Zi de zi, muta vrafurile de foi, tot mai multe, dintr-o parte în alta, nu pricepea nimic din evidențe și registrele de salarii - noroc cu mine. Dacă ar fi făcut un efort să fie atent la ce se întâmplă, ce se mișcă în jurul lui, poate că ar fi avut ceva șanse de scăpare. Pe vremea lui însă nu se făceau psihologie, sociologie sau marketing în școală. Făcuse socialism științific, ce-i drept, dar, ca și atunci, era destul de dificil de aplicat.

Ștefan, șeful de la 7B, nu avusese o fată, nici cât să îi rămână mirosul ei din păr pe tricou până a doua zi. Directorul îi zicea: „mă, Ștefane, să nu te apuci cu femeile, că îți sug carnea pe sub piele și nici nu simți când te golesc - ia uite la mine” și se apuca de braț și se trăgea în sus de parcă ar fi vrut să se arunce prin tavan, în cer, la naiba. Și se înroșea la față și venele de la baza gâtului zvâcneau nervos. Apoi își dădea drumul și râdea tare.

Copiii râdeau de ei doi și Ștefan înghițea de zor în sec când trecea pe coridor o negricioasă din clasa de vis-a-vis și își aranja elasticul de la chilot prin fustă ca din întâmplare și se ducea la baie de la doi.

„Noi trebuie să schimbăm istoria înainte ca ea să ne schimbe pe noi!” zicea profu' și se

întorcea după mine ca și cum ar fi vrut să îi dau dreptate cu o smucitură serioasă din cap. Dar, când făcea asta, eu, nu știu de ce, mă duceam țintă, puțin aplecat de spate, către celălalt colț al holului, preocupat, de parcă tocmai zărisem o pânză de păianjen și-l lăsam baltă.

Eu proiectasem prima rachetă teleghidată din școală și o lansasem în spate, pe terenurile de baschet, într-o sâmbătă dimineața. El se tot foia într-un costum bej deschis de modă veche, cu pantaloni evazați, și vorbea cu inspectorii și făcea gesturi largi și lor li se părea un tâmpit și jumătate și eu și cu proiectul meu probabil le păream la fel, dar nu puteam să zică nimic, pentru că trebuia să dea raportul la minister și acolo era un moșuleț foarte de treabă, care făcuse și el, pe vremea lui, multe studii și cercetări, unele cu ana aslan. Și tot moșulețul ăla ne-a dat premiul întâi, deși eu puseseam carbid în focos, pentru că nu făcusem rost de altceva și, când racheta se ridicase la vreo șase metri și ceva, luase foc și se dusese fix peste gard în răsadul unui inginer de la sere. Și cred că în ziua aia fusese foarte fericit, dar și agitat din pricina mea, deși pe atunci nu se atingea de alcool.

Ieri, când mă duceam cam fără chef să golesc fărășul lat de tablă și dădeam să intru la fete, nu știu cum am reușit să mă opresc fără nici un zgomot în ultima clipă, la un milimetru de ușă. Împietrit de parcă m-aș fi teleportat în Antarctica în pielea goală și să îi aud pe ăia cum se suiseră pe negricioasă și râdeau de vai vai. Dar când au ieșit de acolo și au dat ochii cu mine ca niște șoricei și ea se ștergea cu degetul la colțul gurii, de parcă ar fi avut acolo o bubiță tare scârboasă și îi era rușine cu ea, unul din ei m-a apucat de halat și mi-a suflat acru în față și mi-a arătat ușa crăpată de atâtea șuturi și plină de măscări: „Doctore, tu nu știi să citești și tu acolo că e treabă dincolo, ce te zgâiești așa pe mine?!” și m-a lăsat apoi ca pe o geantă nefolositoare la loc. Eu rămăsesem parcă hipnotizat de ghiulul său orbitor de la mâna stângă.

„Pune mâna să mai citești și tu ceva, că nu te duce dibla deloc” a strigat ăla de la 7 B care stătuse un an la corecție după ce-i băgase furtunul de presiune în fund la băiatul ăla care murise la noi pe scară și au început să necheze iarăși cu toții. Și negricioasa râdea cel mai tare și mai ascuțit.

Ștefan tocmai dădea colțul cu culegerile lui jerpelite la subraț, înghițea în sec ca întotdeauna când trebuia să vadă fete noi. Ea nu l-a mai provocat pentru că uitase să o facă, dar cred că asta i-a făcut și mai mult rău. Apoi cu i-am făcut semn discret cu degetul către capătul celălalt al coridorului, ca să-i arăt că directorul venise, că era destul de mahmur și, deși era destul de mahmur, tot avea chef să-i spună că obținuse de la minister să-i plătească ei tabăra de fizică și că, deși nu se putea distinge mai nimic pe după cearcănele și pleoapele lui umflate de băutură și de nopți pierdute și îngălbenite de tutun, era al naibii de bucuros.

Eu rămâneam în urma lui să îl văd cum se îndepărtează încurcat și puțin înclădat, blestemându-se că l-a făcut cineva să priceapă și să se priceapă la fizică și să nu poată să se apropie de o fată fără să transpire pe palme și

să înghită în sec, dar și când se gândea la el, așa cum se vedea, îl apucau toți dracii și i se părea că așa o să rămână pentru totdeauna.

Dar trebuia, niște fire îl apucau de vârful degetelor și de genunchi și îl trăgeau ca pe un somnambul, trebuia să meargă mereu pe coridorul acela cenușiu și să nu se gândească la nimic, pentru că practic nici nu avea la ce, decât să meargă și să tot meargă și poate să nu aibă nici o bucurie mai ca lumea, dar trebuia și eu știam asta și îl priveam într-un fel bucuros, într-un fel obosit și îmi aprindeam o țigară și nici nu mă sinchiseam că eram emoționat uneori, neputincios de emoționat.

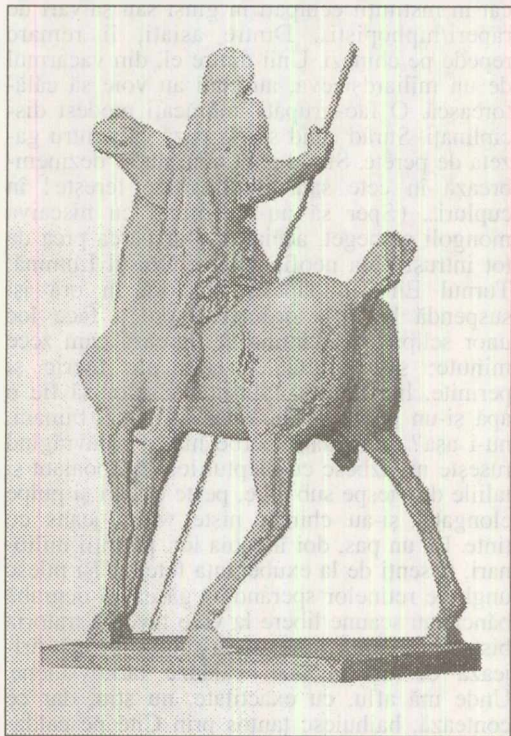
Vara vine cu străluciri de staniol și promisiunea nopților albe, dar goale. Noptile care aduc confruntarea cu timpul. Când stau pe culoarele răcoaroase de la doi și mă țin tot așa de coada de la mătură și am senzația că sunt pe un pick-up uriaș și lumea se învârtă lenș în jur, îmi sună în cap limpede, ca niște boboțe de gheață, vorbele doctorului meu de demult: „Lumea e închipuită, trebuie să aștepti să treacă“. Meditam încă la asta și ascultam foșnetul frunzișului lângă geam, îndepărtat, aproape misterios, cu o viață a lui. Spațiul de deasupra clăde blocuri goale, dar impenetrabile; printre ele trecea o adiere plăcută, călduță.

Vara, tot vara, îmi amintesc - primeam lectura suplimentară. Tata îmi cobora din bibliotecă volumele. Ale lui argezi erau scunde și groase în coperte tari, albastre și pagini palide. Le țineam în mână și mi se părea că acolo se poate ascunde totul. În ramele albe, literele construiau blocuri și forme, care mi se păreau perfecte. De netulburat. Respectau simetrii și distanțe ca niște pași de vals. Nici nu aș fi vrut să le citesc, doar să le privesc. Să le pronunț fără să mă gândesc la sensul lor - așa, găseam cuvântul ca un sâmbure de cireașă, lucios, fără gust, imposibil de apucat. Îl plimbam în gură de pe o parte pe alta și nu îmi mai venea să îl scuip. De-abia apoi treceam la adevărata lectură.

Străzile erau tăcute, prăfuite și dezordonate.

La școală mă așezam acum la capătul coridorului după coloane, luam cartea, dădeam jos o gumă de mestecat cu un gest scurt, ca pe o picătură de ceară, mă instalam bine în scaun. Parcă nu trecuse nici o secundă de atunci.

Dinspre terenul de fotbal venea o larmă surdă cu izbucniri întâmplătoare.

Se făcuse iunie, mai era un pic și se termina și anul ăsta. La baie la fete se vorbea numai de grecia și de portugalia, de arabii cu valută, care erau mai proaspeți prin oraș, care n-aveau cazier, încă.

Directorul plecase cu Ștefan să facă diplomele. Pe poarta școlii îi vedeam cum se îndepărtează amândoi stingheri ca două bețe, ca două trestii care se țin să nu să se atingă în bătaia vântului. Băiatul avea un ceas mare de plastic la mână și un tricou galben, părul i se lipise de frunte și un firicel de apă îi aluneca pe ceafă în jos, pe șira spinării.

El îi tot spunea: „Măi, Ștefane... femeile sunt ca viperele, să te ții departe, că te papă una, două“, și făcea un gest larg cu mâna, cât o jumătate de roată. Dacă se uita cineva atent la el, putea să vadă că se clătina aproape imperceptibil. În dreptul meu îi explica problema aia fumată cu bobina și condensatorii în paralel, când crește tensiunea la sfârșit.

Când trecuseră pe lângă mine, geanta lui de vinilin neagră îmi lăsase în nări mirosul lui dintotdeauna. Îmi aminteam foarte clar de premiul meu din clasa a șaptea. Îmi dăduse atunci o carte - „Ce este Universul?“ - ... cu speranța și încrederea că vei îndrăzni să găsești un mic răspuns la tainele care ne frământă de atâta timp“, ceva de genul ăsta.

Nu dezlegasem nimic. Lumea e închipuită, trebuie să aștepti să treacă.

Băieții se alergau cu scuterele și se flegmau din mers. Alții, pe margine, fumau fără chef și se mângâiau cu mâna pe burtă, pe sub tricou și își arătau satisfacții adidașii cu trei dungi pe-o parte.

Fetele treceau cu fustele strânse ca niște cotive, dintr-o parte în alta, pe alee, fără perspectivă, ca pe niște elipse de flux magnetic.

Ieșisem afară să îmi găsesc punctul de sprijin. După ce mă fixam în coada măturii, puneam în jur terenurile de baschet, de handbal și pista de alergare, plopii astenici, păsări întâmplătoare, necunoscute, garduri de tablă și sârmă, blocuri, omuleți de toate feluri ca niște soldați de plumb, fără figură, fără istorie. Puneam șoselele din jurul orașului, fumul din fabrici, puneam lunci, mări și oceane și expediții în munții înghețați. Puneam aventurieri, cercetători, disperați de tot soiul. Puneam plaje luxoase și trupurile care formau masa femeilor lascive și planturoase. Discul de pick-up se învârtea, se învârtea spunea cântecul lui obosit.

Mă așezam pe băncuță, rodeam capătul măturii și mi se pune un nod în gât când mă gândeam că plec după atâția ani. Colonelul îmi găsise un post de magazioner la un lanț de depozite de mobilă în state. Făceam două sute pe zi, dar trebuia s-o las mai moale cu literatura, mai exact - baltă, nu mai aveam nici un strop de timp pentru citit.

Visele mele se încheiau acolo, atunci. Unde naiba vrusesem să ajung de fapt?

Din capătul măturii simțeam că izbucnesc fulgere și talazuri care se mișcă amenințător către cer, despică nimicul din jur în genuni despre care citisem că erau născătoare de ființă sau, din contră, după alții, prevesteau moartea. Din obiectul ăsta de curățat meticolos resturi din jur, găseam că pleacă izvorul esențial, fără de care vom rămâne în împietrirea asta pentru vecie. Oare câți nu se sprijiniseră de o coadă de mătură, căutând, întrebând, crezând? Așteptărea și ei, ca și mine, unii chiar degeaba, dar asta nu mă făcea să mă simt mai bine. Ar fi trebuit să se întâmple ceva, toată viața simțisem, mă sprijinise în chestia asta. Nimic nu mi se părea mai sigur și mai real, deși acel ceva nu avea nici o formă, nici un sens, nici un reper în mintea mea. Dar mă tot înțepa sub coaste și mă îmboldea.

Aș fi început să curăț sistematic de la un capăt la altul, să dau încet și serios ca și arheologii stratului și stratului de timp și de viață. Ca și cum aș fi descoperit memoria unui lac uriaș și înghețat, unde aș fi găsit urmele adevăraților supraviețuitori. Am fi învățat, ne-am fi stors mințile pentru ceva, orice, dar nu am fi devenit mai frumoși sau mai câștigați. Aș fi vrut să încep, dar nu aveam nici un motiv bun. Până la urmă mă învârteam plăcut și nu făceam nimic pentru asta. De ce n-aș fi putut să mă las așa dus? Treizeci, patruzeci de ani. În fond, războiul meu, așa cum îl vedeam, se terminase de mult. De când începusem să devin sincer. Când pierzi poți să spui - am pierdut, poți să vorbești, să povestești despre asta, să stârnești compasiune, să aștepti și poate să sperii. Când însă înfrângerea e însăși temelia ordinii care stăpânește lumea la un moment dat, trebuie să taci, să te gândești că ești necesar celorlalți, bucuriei lor. Trebuie să te gândești unde, cum și de ce te-ai născut. Și să aștepti doar somnul - ca pe o salvare.

Mă gândeam că nu există un criteriu al învingătorilor și al învingătorilor, însăși împărțirea aceasta e fatală pentru cel care o observă, o privește pentru mai mult decât o clipă și nu își astupă urechile cu ceară și nu continuă să căsăpească.

Există numai determinări naturale. Conștiința e numai negativul lor, însă dezvoltarea nu prezintă importanță pentru subiect și nici pentru alții, totul se aruncă la coș, e de unică folosință.

Când stăteam așa, vedeam foarte limpede o confruntare naturală a determinărilor. A determinărilor mele împotriva determinărilor lor, ale tuturor împotriva ale tuturor altora. Nu

cerneală proaspătă

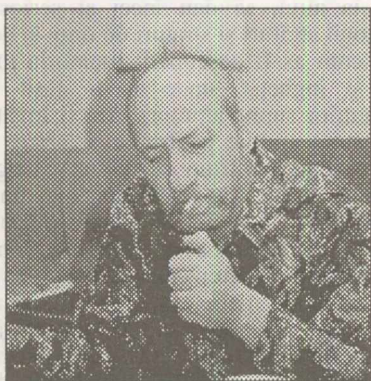
alesesem eu asta, dar promisem capacitatea de a constata. Ele țeseau în jur drumuri care uneori se cheamă destine; porțile îmi apăreau mai toate închise, dar timp - berechet, puteam să îmi consum o lungă și plictisitoare neființă.

Nu aveam rost. Pentru mine, mai ales pentru ceilalți. Nu mă potriveam nicăieri. Dacă mă gândeam mai bine, parcă nu existam deloc. Asta era!, începeam să nu mai fiu. Destinul mă topea pur și simplu. Eram însă foarte senin, foarte blând cu obiectele din jur, deși deveneam, după părerea mea, insesizabil pentru ele. Dacă, peste foarte puțin timp, mi-ar fi picat din cer o femeie care să mă iubească și pe care o așteptasem, probabil că nu aș fi putut să o ating, ar fi trecut cu mâinile prin mine, ca printr-o fantomă.

Trebuia însă să continui să mă spăl, să mănânc, să dorm, să am grijă de dinții mei, pe scurt tot ceea ce stătea în puterile mele. În rest, însă, nu trebuia să mă aștept nimic. Dacă mi-aș fi reprimat brusc, prin absurd, rostul, un rost, oricare, atunci toți anii ăștia ar fi devenit un nonsens, de aici încolo lumea s-ar fi destrămat. Acceptând nonsensul, ar fi devenit și ea la fel. Pe când așa, eram legat de mâini și de picioare, închis aici, nu ar fi avut nici un efect dacă aș fi zberlat. La sfârșit eram măturat, pus sub tăcere de tot. Duceam toată taina cu mine.

Eram exact ceea ce nu mai eram pentru restul lumii. Dar știam numai eu.

Spre deosebire de mine, Gerda exista foarte bine mersi. Băieții se uitau cu jind la ea și își făceau tot felul de gânduri. Ea defila cu sânii ei ca două steaguri uriașe. Ca două victorii. De sub sandalele ei cu talpă de cauciuc țâșneau pietricele și boboțe de zgură. Eram însă foarte senin.

mircea constantinescu

....**M**on Dieux! Hai să ne cuminecăm păcatele, cele săvârșite cu voie fără voie, și să dăm cep bucuriei nostalgice himerice colerice de a fi fiind, fie și-n trecere, prin această conurbație aiuritoare, calificată odinioară drept Capitala Lumii. (Vai, și Roma a obținut medalia de aur multe veacuri, multe osteneli!... Îi rămân dator, îi voi fi paharnic scutier hetairă... Gata cu lamentațiile. Altminteri, voi ajung să convoc aici Athena Alexandria Madrid Montreal Johannesburg Sidney Casablanca... etc., etc.). Place de Gaulle/ Champs Elysees/ Pont Iena/ Place Varsovie... Mai mult ca oriunde, presupun, în Paris poți să tragi încheierea că a tropăi în miezul verii prin Schengen este a mișuna ano-

trasee

nim printre asiati africani britanici americani (nordici sudici) & cangurieni. Distincția posibilă: *localnicii* (suficient de mulți-și-vizibil neeuropeni) nu-și îndeasă desagele cu videocamere și fotoaparate, ci cu baghete brânzeturi roșii castraveți lapte icre plus niscaiva cutii cu bere ori sticle cu Beaujolais sau Pernac Bordeaux. Policrom peștriș poligam divagant, spectacolul străzii (boulevard avenue rue...) ar putea să fie fascinant pentru mine, un intrus novice întârziat, pe care nici cozile uriașe de la cabaretul Lido nu l-au convins să-și riște gălețușa cu euro-monezi, darmită fetișcanele din Place Pigale, plasatoare de *tickets* pentru onaniștii veacului, tuturor veacurilor. Fascinant, adică acaparant până la limita oboselii, când renunți să mai privești auzi atingi afli. Bănuiesc că nu stau la fel lucrurile pentru parizienii get-beget; delicat termenul ăsta, get-beget... Presupun că un procent semnificativ dintre ei au votat cu "dreapta", poate chiar cu ciracii lui Le Pen. Orașul-Lumină, Cetatea Ludovicilor, Capitala Modei/ Parfumarilor/ Vinurilor/ Rafinamentului europene, poate chiar mundane, oraș imperial republican revoluționar, oraș posesor de Bastilie de Ghilotina de Luvru de Notre Dame de Sacré Coeur de Place Pigale de Moulin Rouge de Ritz de Cartier Latin de Tour Montparnasse (probabil cel mai impozant *gratte-ciel* european) de Turn Eiffel de, vai oh hm, de Défense (cea mai temerară copiere a stilului yankeu atat de disprețuit de francezul de rând, de parizianul de rând...), în sfârșit un oraș fără de care n-ar fi fost întregi, respectiv consacrați (citez alandala) Hemingway Márquez Goytisolo Gertrude Stein Scott Fitzgerald Cioran Ionesco Tzara Todorov Kristeva Eliade "și mulți alții", vorba unui banc arab. De truditarii din artele muzicale plastice arhitecturale, afirmați aici, mai bine să tac. Repertoriul celebrităților e prea vast, inventarul e cople-

La Gallimard, birjar, la Gallimard

șitor chiar și pipăind doar piscurile cu talpa evaluărilor celor mai severe. Avui ocazia să-mi astâmpăr durerile din tălpi prin grădinile dimprejurul Turnului Eiffel (aproape 2 ore de stat la coadă pentru a-l verticaliza cu lifturile lui pantagrulice) și ale Parcului Luxembourg (închis după 9 seara! pentru ocrotirea vegetației și a pudoarei riveranilor). Gunoaiele sesizate (: mirosite lovite ocolite) pe Champs Elysees-Place de Gaulle, într-o duminică seara/noaptea îmi provoacă acea silă nostalgică încercată la București după fiecare festival-alberii sau după vreo descindere în Rahova-Ferentari. Doar că aici, acum, dezmațul anticologic nu-i "opera" autohtonilor sau, ca să fiu mai explicit: a *parizienilor*!... Declar asta cu mâna pe cord, deși... deși am zărit și exemplare arlechinești-și-foarte-pariziene de adolescenți dispuși să-și flegmatizeze urbea cea ilustrisimă; vorba aceluia mare scriitor, prea puțin „jucat“ pe-aici, aproape de "de ce să n-avem și noi faliții noștri"?! A nu se traduce că gunoaiele și "producătorii" lor sunt înconjurate de *mizeria* concupiscent-ferentară specifică sud-vestului bucureștean. Luminile vitrinele terasele localurilor vecinătățile concură la structurarea unui aer unei atmosfere unui peisaj complex compozit cosmopolit, inutil de căutat aiurea. Bucureștii nu mai cunosc eleganța sordidă crepusculară, ci doar mitocănia studioșilor-de-la-distanță, copilandri ori adulți, hămesiți după pașapoarte de bună purtare intelectuală. PARISUL ESTE PARIS, iată că mă dezic, adică vă cer îngăduința unei tautologii întrucâtva justificate. Ne-am ciocnit de-o gașcă de țigani, alt enunț aproape tautologic... ne-am ferit să le auzim "idiomul", oricum tupeștiiăștia brunetși n-au reușit să "coloreze" suficient ambianța raselor limbilor dialectelor turistice. Preferăm teniile unor bilete de autobuz între Levallois și Place de L'Opera. Parcările sunt costisitoare, infernal de greu de găsit, îndepărtate de țelurile noastre aleatoare precise. Aproape de Operă sunt La Fayette și Gare Saint Lazare. De-aici ni se deschid rute supra subterane accesibile. Ne împresoară populația unei Belgii vecine și prietene. Sunt un asin cu termenul de garanție depășit, cer îngăduința unor comodități ad hoc. Tot așa le-o pretind și localnicilor, care-mi răspund ceva semănând cu *restotabac*, când mă declar împotriva tragerii obloanelor la multe magazine peste ora 18,00. Mi se indică să adulmec restaurante sau bistrouri care-și onorează firma cu termenul magic *tabac*! Acasă, după oricare colț mă asigur la orice oră cu provizia de "tabac". Blestem înjur mă calmez. E lumea lor. Noroc că mai sunt și alți fumători împrejur. Solidaritate garantată. Marsupiul cu sutele de Euro migrează spre unul cu zeci de Euro: hărți ghiduri tickets halbe cafele fise/penru/toaleta stampe/acuarele de la buchiniștii Senei baghete cu-și-fără-kebab și, stop! încă n-am cheltuit câteva zeci bune pentru capriciul de-a panarama cetatea cu populația unei Belgii din cuiul Turnului Eiffel; acolo aici am cheltuit și nervi barosani, ore de așteptare pacientă ordonată, mii de turiști doresc același lucru „înălțător“, destui mă roagă să le fixeze pe peliculă emoția grandioasă; jur împrejurul etajului ultim sunt instalate ecrane segmentate după un soft geostrategic: cartiere monumente grădini instituții, spre a nu-ți rătăci privirea tot pipăind văzduhul; tot la ultimul nivel, o cameră sigilată adăpostește momăi din ceară întruchipând o Madame à la belle époque servindu-i cu o

privire languroasă pe cei doi magi, Eiffel și Edison, ambii în atitudini extrem de amicale, cum nu vom putea descoperi, azi, ca fiind relațiile între elita franceză și cea yankee. Ne scufundăm în Cartierul Latin, intim cochet străvechi izolat (nu e unica ocazie când mă gândesc că Lipsanii - Curtea Domnească ar putea să fie „restaurate“ cu folos cultural și comercial și plasate pe orbitele turistice internaționale, nemaivorbind acum de rostul cultural indigen, știut fiind că destui români încă n-au pășit prin zonă sau că destui o detestă din cauza „țigăniilor“ de tot felul... Proiecte electorale în acest sens există...). Îmi cășună o haltă la Georges Café (rue de la Huchette, o străduță care sărută Boul Saint Michel). Pe trotuarul opus: La Petite Taverne/ Jardin Notre Dame. Raperi negrozii slalomează cu brațele într-un balans ca și cum ar dori să extragă amigdalele celorlalți trecători; turul pantalonilor li-i larg cât coșul unui transatlantic din flota lui Onassis și le atarnă până la genunchi. Cornete voluminoase cu kebab cartofi prăjiți salată cu tzatziki de la un grec din Cartierul Latin, lângă care vinde un turc, lângă care vinde un arab sau un thailandez sau un chinez sau un hispano... Pe bordura galantă a fântâniei St. Michel ne îndopam în văzul mirosul cetățenilor care, și ei se îndopă cu una cu alta. Hrănesc gașca de porumbei aciuaiți, la fel am păcătuit și la intrarea în parcul Tuilleries, în fața acelei Notre Dame copleșitoare unice, acolo totuși deseori au ieșit biruitoare hămesițele vrăbii, fregatele vedetele-rapide ce se priceap să le smulgă de sub cioc porumbeilor tainul... Pe chei, printre buchiniști, traversează spre L'Institut de France un june copt, prestant prin costumul cravata servieta ce-i oferă o ținută țepănă britanică; până acum n-am zărit decât trei-patru bărbați îmbrăcați civilizat, adică „oficial“; e vară chiar și pentru ministriabili? Nu cred c-ar trebui să fie. Arunc și eu, așa, un sămbure de părere. Ce-i drept, n-am pândit *intrările* în Palatul de Justiție sau... Quai d'Orsay. Acolo, doar câteva Renault-uri și Peugeot-uri masive bleu jandarme dau de înțeles că ocupanții lor vremelnici n-au debarcat în instituții echipați în ginși sau șalvari de raperi/hiphopiști... Dintre asiati, îi remarc repede pe chinezi. Unii dintre ei, din vacarmul de un miliardșiceva, au bani au voie să călătorească. O fac grupați îmbrăcați modest disciplinați. Surâd când se pozează ca pentru gazeta de perete. Surâd continuu, nu se dezmembrează în cete sau, BuddhaMao ferește! în cupluri... (Sper să nu-i confund cu niscaiva mongoli getbeget, accia mi s-ar părea prea de tot intruși prea neofiti pentru Orașul Lumină; Turnul Eiffel, noaptea, din oră în oră își suspendă becurile ordinare, spre a face loc unor sclipiri diamantine ce durează cam zece minute; spectacolul e realmente feeric și permite, hm hmmm, tuturor turiștilor să fie o apă și-un pământ. Toți suntem bipezi bimani, nu-i așa?...). Două superbe nimfe pălăvrăgind rusește mă izbesc cu pieptul lor flamboaiant și taliile de viespe sub care, peste dosuri și pulpe elongate, și-au chinuit niște white jeans cu ținte. La un pas, doi înapoia lor, părinții milionari, absenți de la exuberanța fetelor. Își pilesc unghiile retinelor sperând să găsească degrabă bănci sau scaune libere la vreo tavernă tratoria bistro *restotabac*... Memoria simțurilor mă dirijează cu tirania unei călăuze tarkovskiene. Unde mă află, cu exactitate, nu știu, dar ce contează, haihuiesc țanțos prin Cité pe calda-

râmul asfaltul aleile gazonul șlefuite abraj elegiac de milioane de predecesori, infinit mai iluștri infinit mai parizieni; apropo, în Cite tropăie cam populația Bucureștilor lipsiti de „periferii“; dincolo de „centura“ zisă pèriphérique, topăie restul de cetățeni numiți tot parizieni, adică alte vreo zece milioane de femei bărbați soldați NATO/OTAN. Acești cetățeni de dincolo respiră culant și urăsc zâmbitor pe concetățenii din centru. Ei folosesc metroul autobuzele autourile motocicletele într-un du-te vino elegant rutinier cotidian. Cei care pot profita și-și deschid cărțile (ei da! se cîstește pe-aici, și foarte rar se răsfoiesc reviste cancaniere, nici n-ar avea sens asta câtă vreme industria sexului și a drogurilor și a plezirismului nu a dat faliment; mi-a mers la suflet, cum se zice pe la noi, privindu-i privindu-le citind, inclusiv în parcuri și cafenele; sunt o minoritate? de acord! dar ce minoritate!... chiar și dacă, cu rare excepții, ei ele urmăresc sfârșirii romanțioase de aventuri de spionaj! e lipsit de șarm să le pretind să-i re-citească pe Malraux Proust Céline Sartre Camus Montherlant Mauriac... aceștia, doar, sunt autori importanți nu pentru generația mea, dar pentru elita studioșilor universitari de aici din România de pretutindeni; nici chiar prețurile nu scuză inapetența pentru spiritele superioare - buchiniștii vindeau cărți ale „clasicilor“ cu doar 4-5-6... Euro - poate, doar, acest *Zeitgeist* multimedia mondializat, enucul computerizării maniiilor noastre). Orașele-satelit, cât mi-a fost dat să deduc, se bucură de contribuția unor arhitecți iubitori de *capitală* și liberi în opțiuni soluții realizări; care realizări sunt moderne variate, dar mai cu seamă adecvate citadinului contemporan; desigur, nu se pot ridica ode tuturor rezolvărilor, edilii încă se mai luptă cu unele inundări ale parcărilor subterane „supraetajate“, cu ambuteiajele, cu insuficiența locurile de parcare, cu chiriile și dobânzile la credite deloc neglijabile, cu augmentarea exponențială a familiilor „naturalizate“ recent; sociologul ratat care mă nimeresc, iată, consemnează fapte și fenomene sociale (oh, Durkheim! vai, Monsieur Gurvitch!) în loc să-și cedeze medalia/ecusonul scribului de curând eliberat; eliberat de complexul de a nu fi inhalat miremele seducătoare otrăvitoare ale Occidentului... Scururi pub-uri alei fațade aproape yankee (adică aparținătoare filmelor americane, fiindcă n-am pășit nu voi păși, din variate obiective cauze pe coclaurii lui alde Hemingway Faulkner Dos Passos Fitzgerald...). Pe aici, respectiv după pèriphérique, nu vei găsi construcții fără lifturi, vag igrasioase vag istorice, pe-aici se simt bine negrii maghrebienii portughezii asiaticii est-europenii, toți clămpăne o franceză sui generis, sincopată, litică, vădind oralitatea rococo a abrevierilor bizare și intraductibile pentru cei care se încăpățânează să mai salveze franceza literară, pe-aici se simt admirabil și *locabnicii* apti să plătească sume frumușele, lunar, pentru a-și îngriji pe balcoanele spațioase arbuștii, înainte sau după ce și-au consumat cina micul dejun în ambianța familială-standard: un *acoperiș o femeie o vacă*, așa cum sperau unii înțelepți antici, inclusiv acele șmecher Aristotel, că se va „rezolva“ chestiunea chestiunilor: familia și rostul ei. Departe de mine, acum aici, să emit butade sau ironii ieftine. În definitiv, pentru cetățenii săraci din lumea largă, și ei fac majoritatea alarmandă!, să ajungă la Paris, fie chiar și făcuți colet de-o instituție generoasă, darmite ignorați perfect de o instituție generoasă, seamănă cu o performanță olimpică. Dacă uneori surâd superior sau critic sau debusolat, o fac pe cont propriu, nu pretind să fiu crezut, ei, cel mult, scuzat pentru sinceritatea mea păguboasă subiectivă livrescă. În definitiv, mi-au fost rămas simpatice, în cele cinci zile patru nopți pariziene, cetățeni aparținători originari, altor țărâmurii, nicidecum franceze: o cubaneză o japoneză un negru-tuci (concurrent la lupte libere, categoria peste 100 kg) o vietnameză o negresăcafea-cu-lapte... mi-

ar trebui paragrafe somptuoase să *refac* „impactul“ cu aceștia. Firește, n-am tresălat de fericire bângând de seamă că după șase seara nu mai poți cumpăra decât băuturi la un bar sau eventuale putăines, pentru acestea din urmă vârsta recomandându-mă doar ca posesor de carduri grosioare, în cazul când, subit, aș fi fost apt să le deosebesc de *rasa* localnicilor domestice de soți de copii. Mai cu seama că sunt mândru că locuiesc, ad interim, lângă un Conservator (Auditorium) zis „Maurice Ravel“. La intrarea povârniță, dar extrem de ecologică în acest mic sanctuar sunt avertizat (în fine! îmi pot tălmăci singur cuvintele) să nu permit căinilor proprietate-personală să pângărească pașiștea însământată tunsă englezește. Tot la fel sunt avertizat la Notre Dame, la Tour Eiffel, la Sacré Coeur, la... alături de prohibirea fumatului mâncatului sforăitului expectoraturului filmatului fotografiatului bășitului înjuratului vorbitului-la-celular... Adaug, părându-mi-se semnificativ: pretutindeni suntem avertizați să ne ferim de pickpockets, pe figănește: jultori de buzunare (borsete marsupii sutiene chiloți...). Cunosc că nu suntem nici într-asta frunțași, totuși, acolo, o medalie de bronz și tot ni se cuvine!... Vitrina de la La Fayette Home, vizavi, pe trotuar, o femeie un bărbat cu coșuri coșulete și cartoane cu înscrisuri olografe ce pornesc de la SAUVEZ... au câte un câine dulău și una-două-trei mâțe ce dorm se lenevesc peste el... sunt tăcuți (om animal) sunt ceremonioși sunt *departe* de mine de noi... Le-aș lăsa în coșulete măcar una sută euro, dacă borseta mea ar mai tezauriza o asemenea sumă... Altundeva am zărit și cupluri de papagai obligați să sară în ajutorul stăpânilor, sau chiar... flașnetari!! Nota Bene: multă discreție, suficientă demnitate a sărăciei, singura care mă emoționează până la lacrimi. Ei nu fură nu schingiuiesc copii și bătrâni pe care să-și silească să cerșească. Regret că trebuie să par șovin: ei nu sunt țigani (comunitari ori extracomunitari). Undeva pe Boul Raspail pic peste Librăria Gallimard. O expunere stradală elegantă sobră Șapte-opt lucrări, ce bucuos sunt! le-am devorat deja, în românește în franceză. Sunt scumpe titlurile, aici, la prima mână, albumele de artă, indiferent de format, sar binisor de un milion (în echivalent Euro). Dintre „ai noștri“, doar un... Ionesco: *La cantatrice chauve*, volum gros elegant, ediție critică completă (până azi, evident), taman bună s-o ții sub un acoperiș de geam securizat sau s-o dăruiești unui prim-ministru care își amintește, electoral, că există și-ți conferă o subvenție generoasă pentru un manuscris (genial, of course). Nu-s deloc sigur că banotele din borseta mea ar fi suficiente... Sărăcia nu-i o virtute, o știa și Diogene-cinicul, dar era prea „leneș“ (aidoma lui Socrate & Co) ca să propovăduiască altceva decât austeritatea mizeriei. Resimt mizeria cu lustru, tipică deposedaților cărora zarul nu le-arată niciodată șase-șase. Sunt resemnat, e prea târziu să cred, chiar numai să sper, că zarul mă va feri cumva cândva... Rețineți, melancolia mi-a fost declanșată de... o carte, iar nu de costumele cămășile pantofii covoarele tapetele automobilele-sport vesela de lux parfumurile serafice mobilele „de ultimă clipă“ etc., etc. Nu că nu le-aș fi râvnit aici, sau pe alte coclauri, dar multe dintre ele se găsesc și *acasă*, firește, la prețuri comunitare (*bașca accizele s.c.l.*). Dar standuri cu cărțile recente lansate de Gallimard - foarte rar sau deloc. Aici, după-amiaza calină se varsă într-un amurg de Cotroceni. Minute strălunghi, ulterior, am tot regretat că n-am fost apt să mă înrolez în armata acestei acelei *middle-class* occidentale, singura ce mi-ar fi permis să nu fiu cinic (Diogene), cărcotaș (Rousseau), extravagant (Wilde), tranșant (Marx) ș.a.m.d. Acum, însă, nu mai am dreptul să privesc *sectorial* prezentul viitorul celor care scriu compun pitează sculptează înmarmorează locuințele noastre. Singurul angajament epistemologic sau semantic sau doar atitudinal-în-cotidian *trebuie* să înașnească dintr-un unic

epicentru: artiștii vor impune audiovizualului vocația lor SAU și-o vor vinde destrăma pierde pe te-miri-ce în... Eurodisney. Mandarinii indiferenți față de această dilemă netă își sinucid continuu vocația așteptând, tot așteptând să se scufunde o dată odată această Atlantida a Culturii Electronice Mozaicate Fragmentare. Parisul (= Cite) își dublează populația aproape permanent datorită imigrației turistice. Atunci, mă întreb vă întreb, de ce la Gallimard, una dintre cele mai prestigioase edituri *din lume*, cunoscută și la Tokyo Moscova Vancouver Capetown, nu am poposit, vreme de circa 50 de minute, decât eu și un localnic (?) cam de aceeași vârstă?!... Nici un turist nici un trecător n-au catadixit să zăbovească spre a spoi măcar cu privirea titlurile noi colecțiile ordonate dispuse copertele cel puțin atrăgătoare (chiar prin austeritatea lor grafică). În zigzagul meu occidental am descoperit și alt aspect tulburător; nici în „librăriile“ sau sectoarele destinate CD-urilor sau DVD-urilor n-am constatat înghesuială năvală balamuc. Să nu fi căzut eu peste orele zilele potrivite? Aș! Cumva pidonnic, cumva arogant, prin raioanele unde se închiriază sperma smegma audiovizuale am zărit ceva mai mulți pacienți, onaniștii fecunzi ai showbizului vândut difuzat la litru la litru. Mă gândesc că tot aceștia fac grosul amatorilor stafiotici ai acelor stabilimente pe firmele cărora strălucesc majusculele sculățele peep-show, erotic-show etc. din Paris Amsterdam Hamburg Rotterdam... Vom convieți într-o lume lipsită de cititori-de-carte?!... Haidade! Vom înlocui manualele școlare cu ecranul cu sclicici fosforescent iradiant al laptopurilor? *Poate că da*. Totuși, lumile a treia a patra a cincea... încă n-au asigurate un acoperiș propriu o vacă proprie o familie pe care s-o poată întreține cu brațele mintea proprii!... *Et alors?!...*

trasee

Discrepanțele plănătuței Terra rămân și se amplifică pe zi ce trece. Nu e o axiomă comunistă, dar o axiomă a *nefericirii* noastre... globalizante. Poate constitui o fericire pentru ochi pentru minte pentru suflet să constați că tot mai mulți cetățeni își permit să călătorească. Dar e dramatic, dacă nu tragic să constați că foarte mulți dintre semenii noștri trăiesc vor trăi mult mai precar decât balenele morsele tigrii baobabii cactușii cimpanzeii libelulele confiscate de sufleteștii ecologiști în așa-numitele rezervații naturale... Aminteam la un moment dat de bancurile „porcoase“ trebuitoare pe timp de noapte șoferilor ca să nu-și doarmă reflexele. Între acestea, mi-a deranjat timpanul și-un refren labișian: „mănânc și plâng, mănânc“. Chiar așa. Aquisul Schengen e nemilos. Porno-nemilos. Generozitate? Milostenie? Căintă?!... Doar pentru cei care *reuşesc*. Ceilalți - puah! phi donc!... Avem noi grijă să nu moară de foame. Just. Am văzut că au grijă. Locuințele „sociale“ și cele pentru „handicapați“ sau „imigranți“ ascund civilizată gunoială sărăciei sub preșul unei ordini sociale ale cărei standarde sunt oricum superioare est-europenilor... Care au standarde superioare bifrezurilor. Care au standarde superioare triburilor antropofage. Și așa mai departe. Pillat din Pont își clătește cugetul lăboanțelor cu un săpunlichid Dove sau Palmolive și-și șterge cugetul cu un aparat-uscător fremătând ca un izvor montan. Bun. Ajunge. Deja am riscat generalizări pernicioase. Stârnit de... vitrina Gallimard, unde, din 7 miliarde de cititori (vorba vine!), într-o după-amiază climatizată de Dumnezeu vacanțelor, s-au arătat dispuși să... gata, alunec ridicol în puțul unei mine părăsite al cărei patron mă încăpățânează să mă închipui în continuare.

ana selean

I. Precizări

Care este fizionomia liricii românești de după august 1944 până la instalarea definitivă, în 1949, a totalitarismului literar - adică a realismului socialist?

Ce evoluție (sau involuție) a avut poezia în acest interval, scurt din punct de vedere temporal, dar atât de bogat în evenimente socio-politice și culturale, încât se configurează în veritabilă etapă (sau perioadă) istorică?

Care a fost traseul poeziei în această etapă scurtă, dar convulsivă, de adânci răsturnări și prefaceri în toate structurile societății tradiționale românești - care trebuia să se reformeze după principiul „construim dărâmand” și când, bunăoară, numai în plan politic, s-a trecut de la statul democrației populare la statul dictaturii proletare? Cât s-a câștigat și cât s-a pierdut la

decenii sub convulsii

nivelul modernității lirice?

În ce constă ruptura estetică, în ce constă continuitatea?

Care a fost destinul poeziei românești în impactul cu ingerința și condiționarea ideologică, devenite tot mai agresive - prin campanii și dezbateri de presă - până la impunerea lor definitivă, după 1948?

La acestea și la alte întrebări vom încerca să răspundem în studiul de față, conturând în final, pe cât posibil, fața veridică a poeziei românești din acest răstimp.

Poezia acestui interval literar nu este un teritoriu complet neinvestigat. Printre primii, Al. Piru și Eugen Simion, în contexte foarte largi (literatură unui deceniu, respectiv a trei decenii), monografiază direcții și individualități poetice (de regulă proeminente) cu instrumentele criticului și istoricului literar. Fără a părăsi această perspectivă și aceste instrumente, vom proceda la conturarea imaginii poeziei, nu prin scoaterea din contextul politic, ci, dimpotrivă, prin așezarea ei în timpul și în contextul politic și cultural. Numai așa vom înțelege deplasările și re poziționările estetice - uneori chiar și în cadrul aceluiași autor - noile mode, trasee și accente poetice, intersecțiile și abandonările, în fine, numai așa vom înțelege cauzele continuității și ale rupturii estetice. Căci, odată cu august 1944, ideologicul își începe nefasta aventură spre supremație, în bătălie cu esteticul; iar când confruntările se vor fi terminat (în cursul anului 1948) și noul model literar instaurat (realismul socialist) nu va mai fi loc de diversitate estetică. Nu întâmplător și nici fără justificare numeam acest interval al confruntărilor „primul război cultural”, tocmai având în vedere finalitatea și miza politică și oficială care erau în joc - altele decât cele estetice pe care s-au bazat bătăliile teoretice de-a lungul istoriei noastre literare.

Căci prigonirea esteticului, a întemeietorilor și purtătorilor de stindard ai acestuia (și,

Momentul literar 1944-1948. Poezia

implicit, ai autonomiei și modernității operei) va fi constantă (mai ales după ce realismul socialist devine curent literar (și artistic) oficial și de stat) și îndelungă. Bunăoară, în 1955, Georgeta Horodincă, în calitate de purtător de cuvânt al criticii literare marxiste anunța imunitatea operelor literare din vreme la maioreșcianism; ceva mai târziu, în continuarea bătăliilor cu esteticul, Savin Bratu vitupera „fantoma” lui Titu Maiorescu, N. Tertulian pe cea a lui Eugen Lovinescu. Toate acestea, pe fondul demonstrațiilor - prin creații literare și la nivel teoretic (de către criticii literari din vreme, de pildă Ovid S. Crohmălniceanu) - a valabilității „metodei metodelor”: realismul socialist.

De aceea, acum, la peste 15 ani de la căderea embargo-ului în documentare și exprimare, a studiu a fenomen cultural fără simbioza și condiționarea lui politică (dacă a existat) înseamnă a-l prezenta unilateral, deci a-l falsifica.

Această operațiune nu înseamnă neapărat revizuire. Dar, cu siguranță, înseamnă restituire.

Cu aceste precizări, să descindem în vreme și să purcedem la conturarea climatului literar.

II. Generații și direcții poetice

Perioada de tranziție spre realismul socialist (1944-1948) a fost o perioadă de intense dezbateri literare, dar și de dramatice execuții literare și excluderi din câmpul influenței și percepției a acelor scriitori care nu aveau la noua formulă literară - numită *literatură nouă* sau *literatură pentru „masse”* (de fapt, o paradigmă literară de factură socială, cetățenească, considerată progresistă și singura conformă cu sensibilitatea momentului istoric).

„Literatură nouă”, care se năștea, corespundea în plan politic cu statul de democrație populară. Această paradigmă pentru care se pleda și care a existat în primii ani postbelici, era o literatură accesibilă în conținut și formă, un discurs despre „masse” și pentru masele populare, în opoziție declarată cu literatura modernistă interbelică, considerată elitistă, restrictivă ca adresabilitate și putere de receptare, dăunătoare ca ideologie (atât tradiționalismul, cât și modernismul și avangardismul). Literatura interbelică românească, dar și cea universală, a fost etichetată ca literatură „decadentă”, iar „decadentismul”, prin fundamentul și finalitatea estetică va fi până târziu, în anii '60, principalul dușman al noii forme de literatură totalitară, adică realismul socialist.

Cei câțiva ani premergători instalării politicului în structurile literare, a prevalenței ideologicului în defavoarea esteticului, se configurează într-o perioadă de ample dezbateri și controverse privind rolul scriitorului și al operei literare, în noile condiții politice, în statul democrației proletare - care a preluat puterea treptat, începând cu guvernul Groza (martie 1945), culminând cu decembrie 1947 (abolirea monarhiei), pe fondul eliminării de către PCR (PMR) a partidelor istorice din viața politică și din sfera deciziei guvernamentale.

Noua structură politică în care intra România după august 1944 a găsit literatura noastră într-unul dintre cele mai avansate stadii ale sale. Cu excepția generației maioreșciene (marii clasici) și a scriitorilor care s-au afirmat în primele două decenii ale sec. XX, aproape toți scriitorii interbelici erau încă trăitori. Astfel era prezentă în vreme: o parte din generația sămănătoristă și poporanistă aflată între 60 și 80 de ani (cei

formați în principal în jurul *Vieții Românești*): I.A.I. Brătescu-Voinești, Gh. Brăescu, Ionel Teodoreanu, Gala Galaction, Cezar Petrescu, M. Sadoveanu, I. Agârbiceanu etc. Pășesc, de asemenea, pragul istoric din august '44 și tradiționalismul (formați în jurul revistei *Gândirea*, *Îndeobște*): Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, I.A. Bassarabescu, I. Pillat, Aron Cotruș, Vintilă Horia ș.a.

A treia generație din acest răstimp, aflată între 40-60 de ani, era generația modernistilor: T. Arghezi, L. Blaga, V. Eftimiu, Ion Pas, Perpessicius, Vl. Streinu, Șerban Cioculescu, Ion Călugăru, G. Călinescu, Ion Barbu, H. Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Sașa Pană, Cezar Petrescu ș.a. În fine, generația mai tânără, în jurul vârstei de 40 de ani, care a debutat în diferite mișcări avangardiste sau în presa de stânga: Demostene Botez, Ion Vineu, Ben Corlaci, Dan Petrașincu, Radu Boureanu, Eugen Jebeleanu, M.R. Paraschivescu, Virgil Ierunca, Mihnea Gheorghiu, Const. Tonegaru, Dimitrie Stelaru, M. Beniuc, A. Toma, D. Corbea, Geo Dumitrescu, Zaharia Stancu ș.a.

În linii mari, dezbaterile s-au purtat în jurul a două concepte și totodată două realități și opțiuni literare: „literatură nouă”, adică literatura angajată politic și literatura neangajată politic. Se pleda pentru valabilitatea primei direcții, ca literatură accesibilă maselor largi, care să contribuie la culturalizarea lor, opusă literaturii neangajate, numite generic *literatură turnului de fildeș*, mai puțin aplecată spre evenimentul social și politic (intimistă, suprarealistă, simbolistă, psihologică etc.).

Dezbaterile s-au purtat în ziarele și revistele literare din vreme (aug. 1944 - dec. 1947): *Tribuna poporului*, *Lumea* (ambele conduse de G. Călinescu), *Orizont* (director Sașa Pană), *Torța*, *Victoria* (director N.D. Cocea), *Universul literar*, *Democrația*, *Revista Fundațiilor Regale*, dar mai ales în paginile literare ale ziarelor *Dreptatea*, *Scânteia*, *Scânteia tineretului* - ultimele două (ca, de altfel, și revistele literare citate anterior) având o orientare de stânga.

Adepii literaturii angajate, cei care au pledat pentru necesitatea literaturii sociale au fost mult mai mulți decât cei care apărau libertatea de inspirație și orientare literară inclusiv pentru literatura eului, evazionistă, ermetică, livrescă etc.

Astfel, pentru literatura angajată social, adică pentru literatura pentru masse, au pledat, în numeroase articole, scriitorii de vârstă și formule literare diferite: M. Sadoveanu, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Sașa Pană, M.R. Paraschivescu, N.D. Cocea, Ion Pas, Ion Călugăru, Marcel Breslașu, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu ș.a. Intuind pericolul direcționării tematice către un singur spațiu literar: cel social, câțiva scriitori au apărat libertatea de inspirație, inclusiv orientarea spre teme nesociale, pledând pentru varietatea formulilor creatoare, în funcție de sensibilitatea și preferința estetică. Aceștia au fost însă mai puțini: Alexandru Philippide, Tudor Teodorescu-Braniște, Constant Tonegaru, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, T. Arghezi. În pofida campaniei de atragere spre literatura angajată a scriitorilor din acea vreme, în această perioadă - 1944-1947 - se poate vorbi, totuși, de o varietate de formule și tendințe literare, realitate demonstrată de operele publicate în acest răstimp. De exemplu, acum au publicat destul de multe cărți așa-numiții scriitori ai „turnului de fildeș”, adică:

- suprarealiști: Gellu Naum, Paul Păun,

Gherasim Luca, D. Trost, Virgil Teodorescu;
- poezii intimiști și fanteziști: Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Emil Botta, A. Ebion, Barbu Brezianu ș.a.;
- moderniști: T. Argezei, Ion Frunzetti, Al. Lungu, Mihail Crama ș.a.;
- neo-moderniști: poezia publicată în *Revista Cercului Literar* (de la Sibiu, în 1945, cu timide ieșiri și manifestări: Radu Stanca, Ștefan Augustin Doinaș);

Literatura angajată sau protestatară este mai puțin reprezentată în volume; așa sunt volumele de poezie ale lui: E. Jebeleanu, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Dumitru Corbea, Petru Vintilă, A. Toma, Al. Popovici, Sanda Movilă, Sașa Pană, Ștefan Popescu, care publicau, totodată, și în reviste. Acești scriitori și alții (Dan Deșliu, M. Beniuc, Maria Banuș, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Ion Potopin), afirmați mai ales în paginile revistelor literare din vreme (*Contemporanul*, *Revista literară*) ori în paginile literare ale ziarelor de stânga (*Scânteia*, *Scânteia tineretului*) au constituit înfățișarea nucleu de scriitori care au impus noua direcție literară: așa numita "literatură nouă", orientată spre social și politic (devenită în cursul anului 1948: realist-socialistă).

Dintre reprezentanții acestui nucleu care au militat în presă, prin articole, pentru literatura angajată politic și social, care au scris și literatură în acest sens, îndeobște poezie, îi amintim pe: Geo Dumitrescu, Mihail Cosma, Ben Corlaci, Sașa Pană, Mihnea Gheorghiu, Al. Lungu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, D. Corbea, Maria Banuș, Nina Cassian, Mihail Beniuc, A. Toma ș.a.

Foarte scurt ca întindere temporală, dar extrem de bogat, divers și simptomatic la nivelul faptului literar, acest răstimp este cu totul atipic în lanțul istoriei literare. Ceea ce s-a întâmplat atunci nu semăna cu nimic din ceea ce se întâmplase în nici o secvență din succesiunea de momente literare anterioare și nici nu se va mai repeta după suprimarea libertății de exprimare și inspirație instituită de realismul socialist.

Este o perioadă de acerbe și intense campanii literare susținute în presa vremii (literară și de partid), de polarizare a lumii literare în stânga și dreapta (cu victimizarea ultimei), de demolare a culturii elitiste (moderniste) și înlocuirea ei cu cea pentru „masse”, de atragere a creatorilor spre ideologia și cultura promovate de partidul maselor muncitoare - partidul comunist. Așa se face că amprenta acestui moment literar este dată nu atât de creații, cât de lupta de opinie manifestată în dezbaterile și campaniile literare.

O primă campanie literară - care, însă, s-a manifestat nu la nivelul luptei de opinie, ci a consensului - viza demascările și epurările - fenomen general, manifestat nu numai în arte, presă, justiție, armată, ci în toate structurile societății - pe motivul colaboraționismului cu fascismul și guvernele de dreapta. Operațiunea „să dea seama” a început foarte devreme, încă din 2 septembrie 1948, în ziarul partidului țărănist, *Dreptatea* (în cadrul rubricilor „Perna cu ace”, „De la Apus la Răsărit”, susținute preponderent de Oscar Lemnaru) și s-a amplificat foarte repede cu alte incriminări (scriitori, opere, fapte și idei) în întreaga presă, în toamna anului 1944, cele mai active fiind paginile sau rubricile literare din ziarele *Dreptatea*, *Scânteia*, *Scânteia tineretului*, *România liberă* și *Tribuna poporului* (director G. Călinescu), precum și revista literară *Victoria* (director N.D. Cocea).

Demascările din presă au fost urmate în toamnă de excluderi ale scriitorilor incriminați din rândul organizației lor profesionale (Societatea scriitorilor români) și de scoaterea succesivă din circulație a unor scrieri și publicații prin liste publicate în Monitorul Oficial, în ziarele centrale, în reviste literare și, mai apoi, în broșuri. Prezentul context nu face posibilă decât menționarea ultra-restrictivă a creatorilor demascăți, propuși pentru eliminare și eliminați din corpul atât de cuprinzător al scriitorilor care au pășit pragul zilei de 23 august 1944. Căci, cu

excepția generației maioresciene și a marilor clasici, toate marile generații literare erau prezente în vreme: generația vârstnică, formată în jurul *Vieții românești* (de orientare preponderent sămănătoristă și poporanistă): I.A.I. Brătescu-Voinești, Ionel Teodoreanu, Gala Galaction, M. Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Cezar Petrescu ș.a.; era în plină afirmare numeroasa pleiadă de tradiționaliști și moderniști, adică generația mijlocie aflată între 40-60 de ani; la fel de mulți erau tinerii scriitori, debutanți sau nu în volum în deceniile 4 și 5 ale secolului trecut, cu toții insurgenți și drastic polarizați, fie spre estetica socială, fie spre cea suprarealistă ori intimistă.

Radicaliștii generației tinere și mijlocii (Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Mihnea Gheorghiu, Oscar Lemnaru, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Dan Petrașincu, Ion Călugăru, Miron Radu Paraschivescu, N.D. Cocea, Ovid S. Crohmăniceanu, N. Moraru, Ion Vitner, Paul Georgescu, Virgil Jerunca ș.a.), beneficiind de sprijinul de opinie al câtorva scriitori proeminenți (G. Călinescu, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu) au fost cei care s-au implicat în redimensionarea ideologică a literaturii române la cele două nivele ale ei: restructurarea cantitativă prin „vânătoarea de vrăjitoare” (proces care a redus simțitor scara valorilor și orientărilor literare, fiind primul pas spre uniformizare și standardizare creatoare) și restructurarea calitativă - care viza schimbarea de direcție și paradigmă literară prin asumarea (integrarea) exclusivă în operă a social-politicului - ca fundament și viziune, în defavoarea esteticului.

Patru au fost dezbaterile literare și campaniile de presă menite a impune noua ordine culturală și noul rol al scriitorului în statul democrației proletare; intersectându-se, coexistând, precumpănind când una, când alta, aceste controverse literare dau imaginea unui moment literar foarte divergent, dinamic și trepidant, dar și al unui climat literar învrăjbit. Astfel, coexistând cu campania de epurări și demascări (1944-1945), se desfășoară înfruntarea dintre adepții „literaturii noi” (angajată politic, pentru „masse”) și susținătorii literaturii neangajate, numită generic „literatura turnului de fildeș”. Aceștia din urmă, foarte puțini (Al. Philippide, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Argezei, C. Tonegaru, Tudor Teodorescu-Braniste), intuind pericolul direcționării tematice către un singur teritoriu literar - cel social - au apărut varietatea formelor creatoare și libertatea de inspirație, inclusiv orientarea spre teme nesociale, spre literatura intimistă, evazionistă, fantastică etc., în funcție de sensibilitate și preferință estetică.

Evident, cele mai multe opțiuni exprimate în presa de stânga (*Tribuna poporului*, *Lumea*, *Victoria*, *Orizont*, *Torța*, *Democrația*) sunt pentru valabilitatea „culturii pentru masse” (concept vehiculat în vreme, la fel ca altele din aceeași familie: „cultura în sens unic”, „cultura este la stânga”), definindu-se și noile ipostaze (asumate în literatura sovietică) ale scriitorului: „luptător social”, „inginer al sufletelor”, „fruntaș al poporului”, „muncitor intelectual” - frate în sărăcie și umilințe cu muncitorul; și, întrucât emanciparea și egalitatea de șanse puteau fi asigurate doar de partidul maselor, „muncitorul manual să ia în ocrotirea sa pe cel intelectual și să-i suplinească infirmitățile structurale” afirma, printre altele, G. Călinescu.

În anul 1946 se detașează dezbaterile privind „trădarea intelectualilor”, adică a relației acestora cu politica (pe fondul părăsirii sau aservirii misiunii specifice), cu trimitere spre implicarea directă în alegeri a unor personalități marcante pe listele Frontului Național Democratic (G. Călinescu, M. Sadoveanu, Ion Pas, Gala Galaction, M. Ralea, Constantin Daicoviciu, C. Parhon, Andrei Oțetea ș.a.) precum și în structurile guvernamentale (Tudor Vianu, Stoilov, Bagdasar, Gr. Moisil, Iorgu Iordan ș.a.). Pornită dinspre ziarul țărănist *Dreptatea*, învinuirea de trădare, ploconire, pecerizare,

pierdere a libertății („Omul de cultură este prin definiție omul liber; și cel mai izolat este și cel mai liber. Statul constrânge.”) susținută, printre alții, de N. Carandino, Corneliu Coposu (și alții semnând cu inițiale sau cu pseudonim), de Tudor Argezei în câteva tablete publicate în *Adevărul*, această poziție va fi infirmată printr-o avalanșă de contra-replici în *Scânteia*, *România liberă*, *Viața românească* și *Contemporanul* (reapărut în septembrie 1946), aparținând lui Zaharia Stancu, Miron Radu Paraschivescu, Ion Călugăru, Traian Șelmaru ș.a., pentru care militantismul intelectualilor în cetate era nu numai necesar, ci și singurul drum al culturii.

Altă campanie susținută de scriitori și publiciști din vreme în intervalul 1946-1947, care viza tot conținutul noii culturi (și implicit al literaturii), privește „criza culturii”. Pentru criziști (semnând în oficiioasele partidelor istorice, dar și în *Semnalul*, *Jurnalul de dimineață*, *Tribuna românească*), criza culturii însemna vasalizare, comunizare, dirijism ideologic, statalizare, tirania politicului, așadar un grav atentat la independența și condiționarea estetică a artei; pentru adepții „culturii în sens unic”, de stânga, cultura nu era nicicum în criză, ci în plin avânt (demonstrat prin bilanțuri literare, comentarii de expoziții și alte „realizări culturale” - evidențiate prin manifestări periodice sub genericul „Săptămâna culturii”), iar incriminările „crizologilor și marxistofagilor” și „plânsul maimuțelor” sunt poziții false și partizane, provenind din „insatisfacția unora (...). Cultura e azi liberă și valorile ei se rotunjesc la lumina zilei și a răspunderii cetățenești. Scriem cum simțim și simțim în limitele secolului.”

În fine, campania împotriva decadentismului (concept larg, care viza literatura ne-socială, evazionistă, considerată anti-progresistă - de fapt, întreaga literatură modernistă, tradițio-

decenii sub convulsii

nalistă, simbolistă, naturalistă etc.), desfășurată în anii 1947, 1948 (în *Contemporanul*, cea mai influentă revistă culturală din vreme - în direcția ideologizării - prin radiografiile critice ale lui Ov.S. Crohmăniceanu, Ion Vitner, N. Moraru, Al.I. Ștefănescu, Mihail Petroveanu), va contribui la „asanarea” interiorului literar, făcând loc noului model de sorginte sovietică: realismul socialist.

Dar conținutul ideologiei literare a momentului literar comentat nu se rezumă numai la aceste dezbateri și controverse: în paralel are loc o asiduă campanie de atragere a scriitorilor spre „literatură nouă”, socială și combativă, atât prin publicarea ei, cât și prin cronici literare încurajatoare, prin înmulțirea, fără precedent, a articolelor de adeziune la noua formulă literară, prin lozinci mobilizatoare, bunăoară cea tipărită în „Revista literară” (1947, *passim*), condusă de M.R. Paraschivescu: „Scriitori, faceți din cartele de muncă și arme de luptă”.

De asemenea, instituționalizarea ideologiei artistice se intensifică în 1947, dirijată fiind, încă din 1945 (deși mai puțin vizibil) de o mega-structură (calchiată după model sovietic): Uniunea Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziaristi (USASZ); o sindicalizare mascată, căci sub aparența unei democrații culturale, se făcea cea mai pură politică de partid (comunist) în arte. De altfel, congresul respectivului for, din 18-19 oct. 1947, a însemnat cotitura hotărâtoare spre literatura (și cultura) politizată și semnalul pentru începerea înlăturării tacite, sau prin vehemente procese în presă, a scriitorilor exponențiali, care, în cei trei ani de intensă muncă de convingere și atragere nu s-au lăsat aliniați (T. Argezei, Al. Philippide, Cezar Petrescu, Marin Preda ș.a.) sau a celor considerați conjuncturali (G. Călinescu) - procese începute din ianuarie 1948, care vor domina tot anul.

bujor nedelcovici:

„Câinii păzitori și-au făcut datoria“

Serenca Ghițeanu: V-aș propune să dicităm despre roman, capitolul cel mai important din opera dumneavoastră. Cred că ar trebui să uităm tot ce s-a scris și publicat privitor la această temă extrem de vastă și complicată - sute sau poate mii de volume - și chiar să facem abstracție de clasicii: Mihail Bahtin, *Estetica și teoria romanului*, Marthe Robert, *Romanul și originile romanului* și Georg Lukács *Teoria romanului* și mulți... mulți alții. Dacă ar fi să cităm criticii români care au scris despre roman, cred că ar fi o listă prea lungă. Au fost și romancierii care s-au aplecat asupra acestui aspect și să-l cităm doar pe Mario Vargas Llosa cu *Adevărul minciunilor*. Vă sugerez să nu vorbim despre romane în ordinea publicării lor, ci cum am făcut până acum... Ce vreți să ne spuneți?

Bujor Nedelcovici: Nimic...

S.G.: Cum nimic? Ați scris peste zece romane care au fost publicate în România și Franța! Ați luat mai multe premii în Franța, Statele Unite și România. Ați fost invitat în Statele Unite să țineți mai multe conferințe în diverse orașe. Dacă fiecare roman însumează în medie trei sute de pagini - ați scris peste trei mii de pagini. De ce?

B.N.: Nu știu...

„Unde ne sunt cititorii? Dar editorii sau producătorii de film?“

S.G.: Și totuși! Dacă pentru scrierea unui roman este nevoie de un an și jumătate sau doi... asta înseamnă că ați petrecut aproape douăzeci de ani la masa de lucru? Ce s-ar fi întâmplat dacă nu ați fi scris roman?

B.N.: Ar fi fost poate mai bine... Mult mai bine și așa fi trăit în prezent, clipă de clipă...

S.G.: Faceți un efort pentru a continua dialogul...

B.N.: Dacă mi-ați fi pus aceste întrebări în urmă cu zece sau douăzeci de ani, poate m-aș fi hazardat să analizez acest subiect, dar acum... Prin 1987, am publicat câteva articole în diverse reviste privitor... dacă îmi amintesc eu bine: „Romanul și istoria“, „Scriitorul și opera sa“ și un interviu intitulat „Un adevărat scriitor exprimă pe alții prin propria lui conștiință“.

S.G.: Publicat în volumul *Aici și Acum*.

B.N.: Da! Exact! Văd că sunteți bine informată...

S.G.: Și prima întrebare a fost: „Ați intrat în câmpul literaturii românești contemporane cu două volume: *Ultimii* și *Fără vase care, spun criticii, au reținut atenția prin originalitate și forță epică a...*“ Trece peste faptul că Nicolae Manolescu, primul care a scris despre romanul *Ultimii*, a spus că aveți „O remarcabilă vocație de romancier“.

B.N.: Da, se poate, dar... atunci era prin '70-'73... Au trecut aproape 40 de ani... și ce să vă mai spun despre roman când primul a fost *Biblia*, scrisă acum două mii de ani?! Citiți *Isaia din Vechiul Testament* și veți găsi multe asemănări cu cruzimile și masacrele războaielor pe care le trăim acum. Sau moartea Sfântului Ștefan (*Noul Testament*) care a fost lapidat, iar Sfântul Paul a dat o mână de ajutor păzind hainele ucigașilor.

Sigur... s-ar putea crede că nu vreau să răspund

„Fabulosul credibil se naște în experiența trăită a realității“

Somnul vameșului

la întrebarea dumneavoastră. Să fac, totuși, un efort și să vorbesc despre roman... Da! Iau la întâmplare romanul: *Dimineața unui miracol*. Am început să scriu când eram în țară și așteptam să aflui dacă editurile vor publica romanul *Al doilea mesager* sau volumul de nuvele *Oratoriu pentru imprudență*, amândouă prezentate la Editura Cartea Românească. După ce am fost refuzat, am hotărât să plec din țară. Am ascuns în bagaje manuscrisul romanului *Dimineața unui miracol* și, spre fericirea mea, nu l-au descoperit la graniță. Ajuns la Paris, am continuat să scriu... Romanul a fost pentru mine ultimul „colac de salvare“ înainte de a mă îneca sau înnebuni. L-am terminat cu anumite eforturi, deoarece nu aveam bani decât să-mi cumpăr un sandwich pe zi. În sfârșit, să nu mai lungesc vorba, a fost publicat la Editura Actes Sud și a fost bine primit în presa literară. După '90 l-am publicat la Editura Univers și i s-a acordat premiul Uniunii Scriitorilor. Regizorul Nicolae Margineanu a citit de curând romanul și mi-a propus să facem un film. Am scris scenariul și a fost prezentat la *Concursul organizat de Centrul Național al Cinematografiei*, 2004 care aproba subvențiile. Ei bine, am luat nota 7,26 adică am căzut la examen? S-ar putea spune că membrii comisiei nu au apreciat scenariul... Este dreptul lor...

S.G.: Cine a făcut parte din comisie și cine a fost președintele ?

B.N.: Președintele a fost un vechi prieten, Radu F. Alexandru, pe care l-am găsit în *Dosarul de Securitate*. Iar câștigătorul absolut a fost Sergiu Nicolaescu care a luat nota 10 pentru filmul *15 și 7,8 cu Trenul morții* după Eugen Barbu. Câinii păzitori și-au făcut datoria...

S.G.: Dar dumneavoastră ați avut o notă mai mare decât...

B.N.: Nu comentez...

S.G.: Despre Sergiu Nicolaescu ați scris în volumul *2+1 - Două scenarii și o piesă de teatru, când ați evocat „aventurile“ realizării filmului *Întâlnirea*, al cărui scenariu vă aparținea, dar pe care nu l-ați recunoscut după ce ați văzut filmul.*

B.N.: ...vedeți spre ce carte îmi îndrept privirea? *La nausée?* Și așa mai adăuga: „Merde!“ Poate o să revenim când o să discutăm la capitolul: „Film“.

V-am dat acest exemplu pentru a vă arăta de ce și *de cine depinde* reușita unui roman sau al unui film. Pentru ce să mai scriu roman dacă se publică în 500 de exemplare? Nu am acceptat niciodată dependența, chiar de o persoană pe care o iubeam. În schimb, am depins toată viața de editori, în Franța și în România. Am vrut să-mi fac editura mea, dar mi-am dat seama că ori îi public pe alții, ori scriu cărțile mele. Un editor - poet, critic sau filosof - acceptă publicarea unei cărți, la care am lucrat un an sau doi, în schimbul câtorva exemplare, dar nu-ți acordă - decât rareori - nici un drept de autor. În acest „comerț prin troc“, așa fi preferat să-i dau... o capră și să primesc o oaie...

Așa cum ați spus, am scris peste zece „romaneuri“. De câțiva ani m-am îndreptat spre alte domenii: eseu, istoria, filosofia și teologia... toate pentru „utilitate personală“. Romanul și-a îndeplinit rolul cu prisosință, m-a salvat de fiecare dată când am fost tentat să mă sinucid sau să înnebunesc.

S.G.: Vă înțeleg... Acum este apreciată litera-

tura „Eternului MOI“, literatura autoreferențială ori de divertisment: romanul polițist, erotic, pornografic... adulterul, incestul, sexul, violența, banda desenată... Exemplele sunt multiple, de la Catherine Millet - *La vie sexuelle de Catherine M.*, sau Justine Levy, *Rien de grave...* Într-o epocă „narcissique, voyeuriste et nombriliste“, suntem martorii apariției unei noi forme și stil de literatură. Asistăm la o dezbateri-polemică (după publicarea romanului *Fiul* de Serge Doubrovsky, în 1977) asupra literaturii autoficționale, o alcătuire hibridă între autobiografie, confesiune și roman. Scriitorul vorbește despre el însuși, este personaj și autor.

Totuși, de ce ați început să scrieți roman și nu poezie, teatru sau esuri?

B.N.: Mai întâi o remarcă... pentru mine romanul nu poate fi confundat cu o biografie, memorie sau confesiune. Romanul pleacă de la o realitate și se îndreaptă spre ficțiune, imaginar, parabolă, legendă și creează o „nouă lume“ care are prea puține contigente cu lumea reală. Faulkner sau Musil au fost constructorii de catedrale, nu de simple bordeie... Revin la întrebare... „Dacă aș fi amator de calambururi... aș putea să vă răspund că nu am ales eu romanul, ci el m-a ales pe mine. Poate că nu știam să fac altceva... sau pentru că am fost „idiotul familiei“ și în școala primară eram atât de timid, încât profesora i-a spus tatălui că sunt retardat mintal... sau poate că nu reușesc să nu mă gândesc, să fac vid în mine, chiar dacă rostesc la nesfârșit *Rugăciunea pelerinului rus*, aud mereu vocile personajelor care îmi cer să le dau viață... nu izbutesc să debranșez firul ce leagă mintea de suflet, dintre „sine“ și „eu“... sau poate nu reușesc să scap de veșnica introspecție în care trăiesc... cred că m-am născut dintr-o sete nesățioasă și nebună de a înțelege și crea neînțelesul care se ascunde din anumite reprezentări mitice ale incognoscibilului... noi nu suntem capabili să dovedim că ceva din noi se păstrează în veci... sunt un solitar și vreau să fiu... solidar și să mă uit în ochii „celuilalt“... refuz orice fel de putere, socială și politică pentru a mă consacra integral creației și spiritului liber, potrivinc oricărei dependențe... sunt un rebel, un eretic și un contestatar... sunt un dușman al prudenței și un partizan al riscului asumat pentru depășirea fricii și a oricărei servituți, voluntare sau involuntare... poate pentru mine romanul a devenit o *Biblie a celuilalt* Eu, un eu hipersensibil care suportă inconfortul acestei vieți... uneori se simte superior, orgolios sau umil și umilit până la o tentație autodestructivă și... poate nu pot să răd atât de des cât ar trebui, pentru că, atunci când ai trecut peste anumite praguri ale suferinței, nu există salvare decât să răzi și să te amuzi de spectacolul derizoriu în care trăiești...

S.G.: Ieri a plouat. Astăzi e o zi cu soare... Sunteți diurn și vă place să lucrați dimineața... Iubiți lumina, soarele și marea...

B.N.: După apusul soarelui îmi cade stiloul din mână și nu pot decât să citesc... Iubesc soarele, marea, fructele, femeile frumoase și bărbații care nu trișează. Dar cel mai puternic sentiment a fost acela al prieteniei. „Eros“ înseamnă iubire senzuală, „Agape“, iubirea aproapeului, „Philia“ iubirea pentru prieten. Exemplele ideale care mi-au încântat adolescența erau Castor și Pollux, Don Carlos și

Marchizul de Posa (**Don Carlos** de Schiller) și mulți alții... Am crezut că am prieteni, dar... m-am înșelat, din nou m-am înșelat. Pe unii i-am găsit ca informatori în Dosarul de Securitate, alții nu erau lângă mine când aveam nevoie de ei, alții nu s-au gândit la mine când ar fi trebuit să se gândească și să mă cheme alături de ei... Înainte de a fugi din țară, mă plimbam noaptea pe malul Dâmboviței, simțeam nevoia să vorbesc cu cineva, să-i spun că vreau să fug din țară... doream să vorbesc cu fratele meu, dar nici el nu era lângă mine. Îmi venea să urlu! O singură persoană a simțit din cărțile mele această nevoie nebună și disperată de prietenie și prietenie! Paul Barbăneagră... Este bine că cel puțin unul singur... Acum, să revenim la întrebările dumneavoastră...

Romanul se află pe patul de moarte?

S.G.: Se știe că romanul a apărut odată cu afirmarea socială a burgeziei...

B.N.: Teză parțial adevărată și susținută de unii critici din țară... Dar ce este **Epopoea lui Ghilgameș** în căutarea unei vieți fără moarte, a „florii nemuririi” și a prietenului Enkidu? Nu cumva ne putem gândi la Molly Bloom și Leopold Bloom - din **Ulise** de James Joyce -, care călătoresc prin timp și istorie - voiaj inițiativ - ce reprezintă un arhetip cu un conținut homerice, dar care se ordonează într-un spațiu și timp modern? Ce este **Legenda coborârii Zeiței Ishtar în Infern** în căutarea zeului Dumuzi, „Iubitul tinereții”, aflat sub stăpânirea surorii sale, Ershkigal? Nu cumva ne putem duce cu gândul la căpitanul Ahab din **Moby Dick** a lui Melville, care este și el în căutarea unei fantasmă? Dar ce puteam spune despre Ahile, Patrocle, Hector, Agamemnon, Paris și Elena care mi-au încântat adolescența? De curând am văzut filmul **Troia**, în care am admirat „în carne și oase” eroii mei preferați. Chiar dacă erau prezentați într-un stil hollywoodian, fiul meu a plecat plăcut impresionat și cu lacrimi în ochi, vrând să citească **Iliada**. Nu cumva sunt personajele dintr-un roman de aventuri modern? Așteptarea lui Ulise de către Penelopa ne poate trimite cu gândul la așteptarea din **Deșertul tătarilor** de Dino Buzzati?

S.G.: Ați scris o năvălă intitulată **Așteptarea**, publicată în volumul **Iurba zeilor și care avea un moto din Cioran: „Vivre dans l'attente, dans ce qui n'est pas encore, c'est accepter le déséquilibre stimulant que suppose l'idée d'avenir”**.

B.N.: Da! Exact! Ar putea să pară bizară legătura dintre Penelopa, **Moby Dick**, **Deșertul tătarilor**... și eu... Dar așteptarea este un sentiment uman nelimitat în spațiu și timp... Ne întoarcem din nou în istorie... Poate tot pe vremea aceea, Socrate ieșea din casă, se ducea în Agora, stătea de vorbă cu prietenii, iar Platon a prelucrat dialogurile lor. Se zice că Socrate pleca de acasă pentru că avea o nevastă urâtă, Xantipa, cicălitoare, și el voia să scape de ea și astfel s-a născut filosofia și... „dialogul” preluat în roman. Socrate n-a scris nici un rând... dar a avut un bun discipol: Platon... Nici Hristos nu a scris, dar a avut doisprezece apostoli...

Și ce reprezintă picturile ceremonial-religioase din peștera Lascaux decât o „Bandă desenată” cu tauri, cai, bizoni, cerbi, antilope... frumos și rafinat colorate? Nu cumva sunt la originea albumelor desenate care încântă copiii noștri și care datează de 13000 de ani?

Așa că... romanul s-a născut înainte de **Vechiul sau Noul testament**, a trecut prin **Don Quijote** - best-seller universal - și cred că nu va muri niciodată, chiar dacă agonizează de mai mulți ani. Asta îmi amintește de un roman a lui Faulkner: **Pe patul de moarte**... Romanul este de mult timp pe patul de moarte... dar mai scriem... mai scriem încă un roman...

Temele și subiectele de inspirație sunt vechi de când lumea. Nu inventăm nimic! Numai maniera de a le trata presupune originalitate. Dumneata și eu suntem unici în univers și aceasta este o garanție că privirile și sensibilitățile noastre se deosebesc de toți cei care ne-au fost înaintași...

S.G.: Și cum vă explicați această formă artistică (romanul) apărută din timpuri imemorabile?

B.N.: Prima explicație: „nevoia de poveste”.

Putem distruge totul în noi și, în special, în jurul nostru, dar nu și partea aceea de copilărie și de sfințenie care are nevoie de câteva cuvinte înainte de a adormi și când încercăm să evadăm din această

realitate dificil de suportat. La Marrakech am văzut acum câțiva ani un „povestitor public”, așa cum înainte erau „scriitorii publici” care redactau oamenilor petiții și scrisori... În jurul povestitorului erau strânse mai multe persoane: copii, bărbați și femei... Ascultau cu interes și fascinați. I-am privit consternat și, când am revenit la Paris, am continuat să scriu romanul pe care îl începusem... eu mai multă încredere decât avusesem înainte...

A doua explicație:

„Cuvântul este o consolare”, o terapie, o mângâiere, o dezmiardare, o compasiune trimisă de cineva necunoscut, poate de autor, dar și de cineva superior... inefabilul exprimat în imagini și sentimente... semnul că nu aparținem numai „aici” și depindem și avem nevoie și de ceva ce se află „dincolo”, adică meta-fizicului... o „epifanie”: întruparea în real a Logosului divin, manifestarea sacrului în profan.

S.G.: Care au fost scriitorii - maestrii - de la care ați învățat să scrieți roman? Chiar dacă nimeni nu te învață cum se scrie o poezie sau un roman...

B.N.: Nu știu ce să vă răspund... Sunt prea mulți... Aș risca să adaug o nouă pagină la **Dictionnaire des idées reçues**. Cine sunt prietenii mei adevărați care nu m-au înșelat niciodată și pe care pot să-i mângâi cu privirea îndreptată spre bibliotecă?...

S.G.: Cu ce cărți ați plecat în exil din România?

B.N.: Cu puține cărți, printre care Biblia familiei, tipărită în 1914. Am avut șansa ca o persoană apropiată să-mi trimită prin poșta câteva cărți și discuri pe care le-am lăsat în bibliotecă.

S.G.: Care? Cine sunt autorii preferați?

B.N.: Ar fi o listă prea lungă pentru a vă răspunde la întrebare... De la teologii și filosofii gnostici, trecând prin cei greci și latini... la cei din Evul Mediu, fără să uit marea literatură franceză, rusă și americană și ajungând până la modernii... nu știu pe cine să amintesc... toți sunt prietenii mei care din bibliotecă îmi veghează zilele și nopțile.

Când am plecat din România, o parte din cărți le-am lăsat lui Nicolae Manolescu, împreună cu masa pe care scrisesem mai multe romane, celelalte cărți au fost dobândite de cei care s-au grăbit să „smulgă” și alte lucruri, adică mobila și... Ultimul prieten, sau poate printre ultimii, este Marcion (monografia scrisă de Adolf von Harnack), care a vrut în anul 140, la Roma, să despartă **Vechiul de Noul Testament**: Dumnezeuul Legii de Dumnezeuul Iubirii, contrar susținerilor lui Justin, Tertulian și a Părinților Bisericii. Am organizat la „Esprit” o dezbatere cu această temă la care a fost invitat și traducătorul cărții, Bernard Laurent... După cum vedeți, prietenii mei se găsesc în „illo tempore”.

S.G.: Vă propun să continuăm „dialogul nostru improvizat”, chiar dacă este o zi cu cerul de plumb. În esul scris de Carmen-Ligia Rădulescu: **Bujor Nedelcovici: Utopia realității și realitatea ficțiunii**, în care analizează pe larg romanele dumneavoastră, am găsit o frază extrasă din **Postfața romanului Somnul vameșului**: „Fabulosul credibil se naște într-o experiență a realității”. În discuția noastră ați afirmat că romanul are uneori darul de a profetiza. În ce împre-

jurare v-ați dat scama de puterea romanului de a anticipa evenimentele din viață?

B.N.: Ieri mi-a telefonat pictorița A.C. și mi-a spus: „În fiecare carte se află o frază care o rezumă și uneori sugerează titlul. O frază care ascunde o taină! Nu știu câte cărți ai scris, nu le-am citit pe toate, dar, dacă mâine cărțile tale vor arde sau vor fi aruncate la gunoi, se va păstra acea frază-mister și niciodată nu va pieri”. Am fost uimit de remarcă ei, apoi am întreb-o cu glas emoționat: „Cine va păstra fraza și secretul ei?” Ea mi-a răspuns: „Nu știu, dar va rămâne... S-o cauți și să mi-o spui, poate o să fac un tablou inspirat din ea...”

Acum ne întoarcem la întrebare...

Prin '80 mi-am propus să scriu o carte în deplină libertate și să nu vreau s-o public cu orice preț... adică să-mi reprim cenzura interioară și exterioară. Să joc totul... pe o carte! Am început să scriu **Al doilea mesager**. Am simțit din nou că mâna dreapta în care țineam stiloul este a mea - atunci scriam cu stiloul-, iar mâna stângă este a lui Dumnezeu. De multe ori, când mă așezam la masa de lucru și îmi îndreptam privirile spre pendula din perete, vedeam că arată ora 9. După ce ridicam din nou privirea vedeam că era ora 12. În cele trei ore plecasem din lumea de aici. Binec... Pentru că Editura Cartea Românească și Editura Albatros (Recent, am găsit întâmplător, căutând prin bibliotecă, două pagini cu observațiile cenzorului de la Editura Albatros. O să dau câteva exemple, pentru a se vedea care era „lectura” unui cerber și până la ce detalii se ajunge:

„Se mențin sectoare neclare sau formulări ce pot genera interpretări inacceptabile: sunt marcate pe text locurile în care s-a păstrat sintagma: «ordine și disciplină» (ex.pag. 20, 70), centralism, disciplină, ordine; e ambiguă (confuză) relația dintre evenimentele numite: insurecție, invazia metropolei, lovitură de stat, instalarea Guvernatorului, independența, amenințarea Metropolei (pag. 51-52, 75, 98); neclară situația climaterică a Insulei (pag. 45, 216); se insistă prea mult pe criza de cafea (pag. 98, 229, 33, 146)”. Sunt încă 19 observații privitoare la idei, fraze și cuvinte (cu indicarea paginilor respective) pe care eu ar fi trebuit să le modific în cazul în care aș fi dorit să public romanul.) Au refuzat publicarea romanului și eu am respins modificările cerute de edituri și cenzură, am trimis romanul pe căi clandestine la Paris. În aceeași perioadă am plecat la Geneva - la fratele meu - și de acolo la Paris. Romanul fusese acceptat pentru publicare de Editura Albin Michel. M-am întors în țară în martie 1985 și cartea urma să apară în mai. Pentru unii însemna o nebulie... să publici la Paris o carte interzisă și să te întorci în țară! Și de aici a început toată tărășenia... Dar, pe scurt, despre ce este vorba în roman. Un scriitor, Danyel Raynal, afirmat în străinătate și profesor la marile universități din Occident, se întoarce - după o absență de 11 ani -, în țara natală, Belle Ile, condusă de un Guvernator. Ajuns acasă, intenționează să publice o carte pe care o lăsase la plecare și să obțină o catedră la facultate. Unii dintre prietenii s-au retras, alții s-au afirmat, alții au cerut să fie admiși în „Institutul de educare și învățământ” în care se duceau cei care nu mai gândeau în conformitate cu legile țării; un autodecunș. Începe strategia tergiversărilor, așteptărilor, tracasărilor... distrugerii personalității și în cele din urmă Danyel Raynal cere să fie dus la Institut, unde este pregătit pentru o funcție importantă. În cele din urmă devine mâna dreaptă a Guvernatorului.

Revin la ceea ce s-a petrecut după întoarcerea mea în România în martie 1985 și după publicarea romanului la Paris. Faptul că personajul din carte se întoarce în țară și autorul ei, adică eu, am avut același traseu, s-ar putea considera o simplă coincidență. Dar lucrurile nu stau așa... Am fost supus la aceleași presiuni, adică: discuții la Uniunea Scriitorilor și obligarea de a-mi da demisia din funcțiile pe care le aveam, convocări la Secretarul de partid al orașului București, convocări la Securitate... urmărit pe stradă, ascultat telefonul, deschis corespondența, mulți informatori pe urma mea... interzis de a mai avea un pașaport și de a călători în străinătate... interzis de a publica volumul de nuvele **Oratoriu pentru imprudență**... lipsa resurselor materiale necesare existenței (vindeam lucrurile din casă)...

(continuare în pagina 27)

convorbiri incomode

Într-un cuvânt: presiuni, tergiversări, tracasări, amenințări... încercarea de a-mi distruge liniștea interioară și capacitatea de rezistență... Asemănarea dintre destinul personajului din roman și destinul meu nu mi s-a părut evidentă, dar am înțeles-o după o lungă perioadă...

S.G.: Deci, dacă romanul a fost scris în perioada '80-'82, ați anticipat - prin personajul principal - tot ce s-a petrecut după trecerea a trei ani, adică în 1985...

B.N.: Mai mult... Numele insulei Belle Ile, în care se întoarce Danyel Raynal, l-am găsit pe hartă, în apropierea coastei din Normandia și mi s-a părut frumos... După câțiva ani, poate prin '90, am făcut un voiaj la Belle Ile. Am trăit un sentiment... nu știam dacă eu am inventat insula prin care mă plimbăm sau ea există cu mii de ani înainte...

S.G.: Se spune că arta și literatura se inspiră din experiența practică. Uneori, literatura are însă puterea de a anticipa și a profetiza evenimente care se vor întâmpla ulterior, dar și puterea de a provoca realitatea...

B.N.: Există acest raport magic și misterios de anticipare a evenimentelor, dar și forța imaginarii și a ficțiunii de a provoca realul. Exemplele sunt multiple: Jules Verne, Swift, Huxley, Orwell, dar cea mai spectaculoasă premoniție a avut-o pictorul Victor Brauner. A pictat un portret al unui bărbat cu ochiul scos, având pe fundal fațada unei case. După câțiva ani, a fost invitat într-o seară de niște prieteni, și ei tot pictori. În timpul unei dispute dintre ei, unul a aruncat un pahar în Brauner și i-a scos un ochi. Dar prezivziunea nu s-a oprit aici. Casa în care s-a produs accidentul era identică cu fațada clădirii pe care o realizase în tablou...

S.G.: Despre filmul *Faleză de nisip* (inspirat din romanul *Zile de nisip*, tradus și la Paris) s-a spus că a avut premoniția de a anticipa evenimentele din decembrie '89. Este adevărat?

B.N.: Tânărul tâmplar Vasile Mihălescu - învinuit pe nedrept că ar fi furat niște lucruri de pe plajă - îl ucide pe acuzatorul abuziv și injust, doctorul Theodor Cristea, care reprezenta simbolic puterea. Nu pot să-mi atribui această anticipare atunci când am scris romanul, în 1979, adică cu 10 înainte de evenimentele din '89, dar în subconștient straturile freudiene profunde, abisale și necunoscute - doream ca ardoare să-l pedepsesc pe asupritorul (Th. Cristea) care reprezenta abuzul de putere. Faptul că ficțiunea a fost confirmată de realitate dovedește încă o dată că arta are capacitatea de a anticipa unele fapte din viață și, de ce nu, să provoace apariția lor.

S.G.: Monica Lovinescu, într-o emisiune literară transmisă de Radio București și publicată în „Jurnalul literar” din Ianuarie-februarie 2003, spune despre romanul *Al doilea mesager*: „În anii '80, „Omul Nou” fusese obținut fără tortură și reeducare dăduse rezultate. Mi se pare cartea mult mai actuală decât atunci când a fost scrisă (...) După închiderea experimentului, Piteștiul continuă pe scară mare, prin această colaborare reactivă a unei societăți, dacă nu în totalitate, probabil, în majoritatea ei. (...) Există ceva apropiat în *Al doilea mesager* și Institutul de reeducare ce poate fi pus în legătură cu experimentul Pitești. (...) *Al doilea mesager* este pentru mine o revelație, o revelație a clipei de față. Aș spune că Bujor Nedelcovici, prin *Al doilea mesager*, devine apocalipsa după comunism”.

B.N.: Sigur, aprecierile sunt flatante și nu pot decât să mă bucur, de aceea le-am așezat ca prefață la noua ediție a romanului. Dar tot Monica Lovinescu spunea: „Și, la limită, însuși Bujor Nedelcovici își dădea seama când a scris-o de ceea ce aducea nou cu această carte? Nu l-am întrebat”. Acum pot să-i răspund... Sunt două momente difere: în timp ce scrii cartea și după ce ai terminat-o și a trecut o perioadă. În timpul redactării nu ești conștient de toate implicațiile și referirile decât parțial, deoarece „conștiința lucrului făcut” presupune luciditate, detașare și spirit critic. O carte se scrie într-o „transă”, când se plămădește o lume nouă care nici autorului nu îi este cunoscută decât pe măsură ce înaintează și descoperă ceea ce nu știuse de la început. După trecerea unei perioade, scriitorul începe să aibă detașarea și înțelegerea operei realizate și chiar - uneori - să fie uimit de ceea ce a înfăptuit. O altă etapă... este recunoașterea celui alt - a semnului venit din exterior, din partea unui lector

sau a unui critic - a operei și a valorii autorului. Paul Ricoeur, în *Parcours de la reconnaissance* vorbește despre o fenomenologie a omului capabil: cunoașterea de sine, cunoașterea operei, recunoașterea și atestarea celor din jur.

Acum, sper că i-am răspuns Monicăi Lovinescu.
S.G.: Dacă am văzut sumar importanța romanului *Al doilea mesager*, cred că rolul pe care l-a jucat în destinul dumneavoastră este mult mai important. Din cauza publicării lui în Franța, ați fost nevoit să plecați în exil. Considerați acest roman ca fiind cel mai izbutit din tot ce ați scris până acum? Se spune că Balzac, înainte de a muri, a chemat la patul lui un doctor pentru a-l îngriji, dar care era un personaj dintr-un roman. Într-o situație dificilă... l-ați chema pe Danyel Raynal să vă dea ajutor?

B.N.: Este adevărat că *Al doilea mesager* mi-a schimbat viața, dar aș nedreptăți alte romane care au marcat un moment important din viață și „devenirea întrui ființă”. Mă gândesc la romanul de debut, *Ultimii* și la doamna Rujinski pe care încă o mai iubesc, chiar dacă au trecut 44 de ani de când am întâlnit-o. Romanul m-a aruncat în „groapa cu lei” a scrisurii și a scriitorilor. Am avut ambiția să debutez cu un roman și a fost bine primit de critica literară și cititori. Îi sunt recunoscător doamnei Rujinski. Cum să-l uit pe Iustin Arghir și căutările lui în trecutul unei familii - lungul drum al zilei către noapte - pentru a se elibera dintr-o culpă lipsită de culpabilitate și care s-a concretizat în romanele *Fără vâsle*, *Noaptea și Grădina Icoanei*, care au format trilogia *Somnul vameșului*? Cum să nu-mi amintesc de doctorul Theodor Cristea, Cristina și tânărul Vasile din *Zile de nisip*, pe care i-am văzut în carne și oase într-un film și care mi-au dăruit bucuria înfrântării cu Minotaurul Carpatin? Aș fi nedrept să-i uit pe Maria și Iosif din *Dimineața unui miracol*, care m-au ajutat să mă salvez în primele luni de exil, mi-au dat o mână de ajutor să nu mă arunc în Sena și să uit unde m-am născut. Mi-aș atrage fulgerele și mânia lui Zeus dacă n-aș aminti de Guy și Céline, cu ajutorul cărora am urcat culmile neobosite și fascinante ale erosului. Dacă aș avea privilegiul ca în ultimele clipe să văd spre ce mă îndrept - clipe pe care le aștept de o viață și cu o curiozitate devorantă -, aș chema toate personajele pentru a le mulțumi, a le săruta mâinile într-o recunoștință infinită și în special... pentru a-mi lua rămas bun... și a le spune: „La bună vedere”...

S.G.: Ați uitat pe cineva?

B.N.: Pe cine?

S.G.: I-ați uitat pe Vlad Antohi și Ana din *Îmblânzitorul de lupi*? Oare întâmplător ați făcut abstracție de ei sau este „un acte manqué” care ascunde o explicație mult mai profundă?

B.N.: Da! Aveți dreptate! Cum a fost posibilă această injustiție? Cum am putut să-i uit chiar pe ei? Poate pentru că... poate pentru că ei ocupă un loc aparte în opera și viața mea. Este cel mai ambițios roman din câte am scris și cel mai puțin comentat de critici... Să caut în dosarul de presă și să-mi amintesc cum a fost primit de presa franceză, spre deosebire de cea din țară... Da! Iată! „Bujor Nedelcovici încheie pe Vlad într-un blestem al exilului” apărută în „Liberté de Fribourg” în 18.2.95 („Povestea continuă printr-o alegorie a solitudinii și închiderii interioare. Proba inițiativă, exilul nu este a sursă de libertate sau de renaștere, ci de o confruntare ultimă a ființei cu proprii demoni și în imposibilitatea unei eliberări.”) Iată o cronică apărută în „Magazine litteraire”: „Alegoria acestei cărți este mai întâi religioasă. Vlad este o «ființă superioară» și plătește cu existența sa, deoarece fiul devine surd.” De altfel, dumneata, Serenela Ghițeanu, ai remarcat tematica cristică în romanul *Cartea lui Ian Înțeleptul*, și el uitat de mine...

S.G.: N-am îndrăznit să vă amintesc, dar așteptam momentul prielnic... poate o să revenim. Dar ați mai uitat ceva. Romanul a fost publicat la Editura Actes Sud în 1994 și a concurat la Premiul „Le Latina”, unde a fost selecționat.

B.N.: Da! Este adevărat! Să răsfoim o ultimă revistă: „Dernières Nouvelles d'Alsace”: Prin forța magiei și a fabulei, prin forța scriiturii, aurorul acestui roman metafizic nu intră în clasificările categoricale ale autorilor din Est și nici chiar ale disidenților... Să ne oprim aici, mai sunt și alte

cronici: „La Croix”, „Esprit”... Cartea are un moto din Cioran: „Noi purtăm în noi un călău reticent, un criminal irealizat. Și cei care nu au curajul de a-și mărturisii păcatele lor ucigașe, asasinii în vise, vor umple cu cadavre cormarurile lor”.

Romanul a încercat să analizeze o problemă filosofică: „Răul și Binele”. Dar nu cele cunoscute din morala curentă sau Evanghelie (Cain și Abel) și nici cel care este surprins în Codul Penal - o faptă comisă din culpă, dar nu cu intenție. Vlad comite un rău involuntar! Vlad este un criminal virtual, deoarece comite o faptă reprobabilă numai în gândurile lui, dar ea se realizează în realitate. Forța gândului și a Cuvântului nerostite sunt teribile și uneori pot ucide. El își dă seama și încearcă să se mântuiască prin dorința nesfârșită de a-și vindeca copilul de surditate (*delivrance de l'impurité*)... Unde și când se pot declanșa aceste forțe misterioase și malefice? Acolo unde individul trăiește dislocat, sfâșiat și străin pe un pământ și un timp străin. Care este originea Răului? Când se întâlnește două - energii interioară și exterioară: o potențialitate și o actualizare. Omul este o criză ce nu are finalitate. El este o rană ce sângerează în continuu, dar învizibilă pentru cel de lângă el. Suferința exilatului poate naște monștri nu numai în vis, ci în realitate și împotriva celor care îl persecută și îl umilesc... Este modalitatea lui de a suporta insuportabilul și infernul trăit zi cu zi...

S.G.: Ați mai întâlnit această temă și în alte romane?

B.N.: În Biblie se spune: „Să nu greșești cu fapta și nici cu gândul”. Sau: „Păcatul săvârșit în faptă, în lucru și în gând”.

În *Epistola către Romani* (VII, 22, 23), Sfântul Pavel spune: „După omul cel lăuntric mă bucur de legea lui Dumnezeu. Dar văd în mădularele mele o altă lege luptându-se împotriva legii minții mele făcându-se împotriva legii păcatului care este în mădularele mele”. Legea minții este împotriva păcatului, dar legea trupului săvârșește păcatul. Teza romanului meu este că mintea și trupul nu vor să săvârșească păcatul, dar intenția ascunsă în gând comite un act contrar voinei.

În romanele polifonice ale lui Dostoievski întâlnim personaje - Raskolnikov, Smerdeakov - care comit crime reale. Un amănunt din viața lui Dostoievski mi-a reținut atenția. Avea un tată autoritar care îl persecuta până acolo încât tânărul Feodor Mihailovici i-a dorit cu intensitate moartea și care s-a realizat curând, deoarece tatăl a fost asasinat de țărani care îi lucrau pământul. Tânărul Feodorovici a avut atunci prima criză de epilepsie și a trăit senzația că și-a omorât propriul tată. Acest amănunt din viața lui Dostoievski mi-a confirmat ideea că, pe plan spiritual, intenția de a ucide adversarul se poate realiza cu puterea gândului ucigaș.

Clasicii romanului nu au tratat exilul prin prisma suferinței care provoacă răul involuntar. Un exemplu contrar, în *Pivnițele Vaticanului* este vorba de „mistica actului gratuit comis de un tânăr... dacă îmi amintesc... Lalcadio Wluiki, un tânăr român, poate de acea i-am reținut numele, chiar dacă nu este românesc, care aruncă din tren o tânără fată.

În *Disgrace* de J.M. Coetze, am găsit ideea „cruzimii binelui”...

S.G.: Ce ecou a avut acest roman în România? Dacă nu mă înșel, prima ediție a apărut la Editura Albatros și a doua la Editura Eminescu în 1997.

B.N.: Puțin, câteva cronici...

S.G.: Cum? Nu s-a scris în presa literară din București sau din provincie? Nu s-a vorbit la televiziune?

B.N.: A trecut destul de neobservat... Au apărut puține cronici...

S.G.: Și cum vă explicați această lipsă de interes?

B.N.: Sunt mai multe explicații și nu avem timpul necesar să le analizăm pe rând, dar... ce interes poate să prezinte un roman cu o temă atât de complicată? Roman de exil... Roman-eseu. Cititorii au nevoie de o literatură de divertisment, vor să se amuze... Și câți au cunoscut exilul din motive politice, spirituale și morale? Puțini, foarte puțini... În rest, au plecat să câștige o pâine mai bună... Se spune că trebuie să te situezi în timpul și spațiul oportun. Și eu n-am căzut niciodată într-un moment oportun...

Nu trimit cărți criticilor, nu le fac curte, nu aparțin unor lobby de interese și presiune și în special nu am avut înainte de '90 și nici după o funcție importantă - politică sau socială - care să servească celui care îmi dă o mână de ajutor, conform principiului atât de răspândit la noi: „Îți dau, îmi dai” sau „O mână spală pe alta”. Temele cărților mele nu sunt actuale. Fiul meu m-a întrebat de ce nu scriu o carte despre America sau Sfântul Pavel, despre care îi vorbesc uneori. Cine mai are nevoie de tradiție, trecut, memorie? În grupurile de dominație culturală se acționează cu un spirit de haită. Nu de lupi, ci de hiene. Se spune că Dumnezeu, după ce a creat hiena, și-a dat seama că este urâtă și a fost consacrată să mănânce numai cadavre; a încercat s-o prindă și s-o remodeleze, dar n-a reușit și i-a fugit de sub mână. De atunci a rămas un animal urât și cu spatele teșit, atins de mâna lui Dumnezeu...

Un tigrul de hârtie a fost analizat de unii critici în dorința lor de a afla cine au fost infomatorii, dorință de clevetire, colportaj și bârfă, dar nu s-a remarcat intenția de a afla „originile Securității”. Recent, am citit o cronică la acest eseu... Stați să o găsească, pentru că este amuzantă: „Nu sunt un fan al romanelor lui Bujor Nedelcovici. M-a ținut întotdeauna deoparte tristețea rece, închisă și nițel sclifosită a prozelor lui.” Nu este obligat să-i placă proza mea, dar să folosești într-o cronică literară termenul de „sclifosită”? Ce legătură are „tristețea rece și sclifoseala”? Ori ești rece, ori ești sclifositor. Este numai un exemplu de vulgaritate și mitocanizare a presei, televiziunii și a discursurilor din Parlament. O rudă apropiată face o colecție din presă și de la televiziune cu expresii și cuvinte folosite anapoda: diminutive la tot pasul, neologisme greșit folosite, expresii agramate etc. Când vin la București, le citim împreună și murim de răs. Spune-mi cum vorbești și îți spun cine ești! Limba este masacrată și umilită din ignoranță și dintr-o cultură aculturală a derizivității și bașcăliei... Dar să revenim la romanul **Îmblânzitorul de lupi**. Poate de aceea vă spunem că acest roman este cel mai apropiat de sufletul meu. Este copilul nemângâiat și uneori îl strâng în brațe în singurătate.

„Prin mine se spune ceva, prin mine se vrea ceva”

S.G.: Să ne întorcem la *Cartea lui Ian Înțeleptul*, apostolul din golful îndepărtat, publicat recent. De ce l-ați uitat pe Ian?

B.N.: Romanul a avut o soartă mai specială. În 1985, după apariția romanului *Al doilea mesager* la Paris, am propus pentru publicare un volum de nuvele, **Oratoriu pentru imprudentă**, la care am adăugat și partea a doua a romanului *Cartea lui Ian Înțeleptul*. Volumul a fost din nou refuzat de aceeași editură, *Cartea Românească*, fapt care m-a determinat să iau decizia de a pleca din țară. Și de atunci i-am pierdut urma și l-am uitat. În 2002, când mi-am citit Dosarul de Securitate, am găsit referatele favorabile făcute de Magdalena Bedrosian, redactorul de la Editura *Cartea Românească*. Am refăcut traseul acestei cărți în căutarea lui „Ian”. Am reușit să descopăr manuscrisul lăsat la un prieten înainte de a pleca din țară. În anul 2003 a fost publicat integral - i-am atașat și prima parte - și iată că după 14 de ani, Ian a văzut lumina tiparului și a ieșit în lume...

S.G.: Ați scris o năvălă, *Epidemia*. Acolo s-a născut ideea? Da... Punctul de plecare a fost în cele câteva pagini din năvălă.

B.N.: Pe scurt, subiectul! Pe o plajă de la țărmul mării, oficialitățile au constatat o epidemie și toți turiștii care locuiau în caravane sau corturi au fost izolați și încercuți cu sârmă ghimpată pentru a nu răspândi epidemia în satele din jur. În tabără, imediat s-a format un comitet organizatoric care l-a ales ca șef pe Ian, un oceanograf cunoscut. Treptat, se naște o „guvernare” discreționară și abuzivă pe care toți o acceptă, fără nici o contestație. La început, Ian conduce acest mini-guvern, apoi se retrage. Într-un fel, Ian îi forțează pe cei din tabără să găsească o soluție pentru a ieși din această falsă încercuire. Îi obligă să se revolte și să-și dobândească libertatea. Prețul? Sacrificarea lui Ian, pe care el însuși o acceptă. D.S. (Domnul Scriitor) care scrie o carte despre această aventură, găsește la final o notiță în care Ian își precizează scopul: „Vreau să-i silească să facă ceva împotriva prudenței și lipsei de

năzuință, lovindu-mă vor deprinde să se împotrivesc strămbătăților și să izgonească asupra lor, iar dacă mă vor omorî, izbăvirea lor va fi absolută, iar victoria mea deplină”.

Dumneata, Serenela Ghițeanu, ai scris o cronică foarte bună, *Mitul christic în Cartea lui Ian Înțeleptul*, apostolul din golful îndepărtat, care a apărut în „Jurnalul literar”. Ai analizat pe rând care sunt condițiile pentru identificarea unui mit („mitemele”), ai remarcat că Ian este un exilat, un fost disident; apoi ai trecut la aventura din **Golful Îndepărtat**, în care s-a transformat dintr-un asupraitor - după ce a avut o iluminare - într-un „izbăvitor al comunității”. Este conștient de misiunea pe care trebuie s-o îndeplinească: „Prin mine se spune ceva, prin mine se vrea ceva; sunt doar purtătorul unui mesaj, aștept Cuvântul pe care va trebui să-l rostesc la sfârșit”. Drumul de la revoltă, supunere și din nou la revoltă... Mântuirea înseamnă să înveți să fii liber și acest lucru merită sacrificiul de sine.

S.G.: În timp ce scriați romanul *Crăci conștient* că mântuirea semenilor trebuie să se facă prin jertfirea Profetului, ca în cazul lui Hristos?

B.N.: M-am întrebat de câteva ori: „Cine este acest Ian și ce vrea el?” Când am terminat cartea, mi-am spus: „Nu cumva este un Hristos modern?” N-am îndrăznit să afirm cu certitudine, conștient de gravitatea și importanța semnificației. Cu timpul, ideea m-a preocupat și obsedat... Este bine că cineva străin, adică dumneata, ai sesizat și mi-ai confirmat...

S.G.: Acest roman poate verifica teza dumneavoastră că o operă literară autentică transformă un mit într-o realitate concretă. Un roman este un mit transpus în carne și oase într-o realitate precisă.

B.N.: Da... Și este bine că cel puțin un critic a remarcat această idee... Dacă unul singur a înțeles, totul este salvat...

S.G.: Și ce ecou a avut acest roman în presa literară? Au apărut cronici în ziare și reviste?

B.N.: Puține, destul de puține și cred că romanul a fost trecut cu vederea... adică...

S.G.: Iertați-mă! Nu va înțeleg! De ce scrieți romane când impactul cu publicul și critica literară este aproape inexistent?! Pentru cine scrieți?

B.N.: Atingeți o problemă sensibilă... În primul rând scriu pentru mine, pentru a mă salva din mediocritatea și vulgaritatea vieții. Scriu să nu mă plictisesc și să dau glas vocilor pe care le aud în mine. Altfel aș înnebuni... Publicul a fost interesat de cărțile mele și înainte de '89 eram publicat în mii de exemplare, iar după '89 cărțile nu rămân mult timp pe rafturile librăriilor. Am cititorii mei și, așa cum zicea Flaubert: „Dacă romanele mele se vor vinde într-un tiraj de cinci sute de exemplare, sunt mulțumit”. El se referea la faptul că se adresează unui public restrâns și inițial... Să vă dau un exemplu... Prin '80 mă duceam cu mașina la mare, la Vama Veche, unde stăteam aproape două luni și lucram într-o „bojdeucă”. Înaintea de a intra în Constanța, m-a oprit un milițian și mi-a cerut actele pentru că nu respectasem... nu știu ce regulă. I-am dat buletinul și l-a citit cu atenție. A ridicat ochii spre mine și mi-a spus: „Sunteți cumva scriitorul Bujor Nedelcovici, care a scris *Somnul vameșului*?” Am rămas cu gura căscată și era să cad... Am răspuns siderat: „Da, eu sunt...” Mi-a întins buletinul și mi-a zâmbit, iar eu am plecat bulversat, dar... și încântat. Dacă un milițian de lângă Constanța a aflat sau a răsfodit un roman pe care l-am scris, atunci trebuie să continui... Am avut mai multe împrejurări, nu vreau să insist - să constat că romanele mele „ajung la cititori” și aici, la Paris, primesc multe... multe scrisori și mesaje zilnice prin e-mail. În ceea ce privește critica literară, este o altă problemă... Într-un cuvânt, nu știu să-mi vând cărțile! Este un har și unii îl dețin, alții... Este necesar să întreții relații, prietenii false sau ipocrite, să te atașezi unui lobby de influență și presiune. Greșeală! Mare greșeală! N-am știut să-mi creez un personaj, să joc un rol, o aparență, o mască pentru a-i impresiona pe ceilalți... să te îmbraci într-o pelerină și să porți un fulgar aruncat neglijent în jurul gâtului, cum se afixează un critic de artă, să urci scările de parcă ai fi într-un palat regal, să porți geanta în diagonală în loc să fie pe umăr, să ai o șapcă stil Gavroche, să scrii articole

intitulate *Hai sictir* (cum se prezintă un poet cu renume național), să vorbești prețios și rar, apăsând pe fiecare cuvânt, să spui în câteva fraze ce premii ai luat și ce călătorii ai făcut... În romanul *Zile de nisip*, medicul Theodor Cristea îi dă câteva sfaturi lui Ștefan Albini despre modul în care trebuie să-ți construiești un personaj pentru ca ceilalți să te ia în considerație și să-i impresionezi. Teoretic știu foarte bine, dar practic... Toate mi se par banale și ridicole... După ce am terminat o carte, ies din rolul de scriitor, sunt un oarecare. Greșeală! Mare greșeală! Nu fac diferența dintre aparență și esență și uneori doar aparența este apreciată și epatează. Nu știu - sau nu accept - că un roman este acum „un produs” care se vinde ca o sticlă de votcă. În România și în Franța nu sunt agenți literari și de presă care au misiunea de a propune un manuscris unor edituri sau să facă reclamă și publicitate. Așa că... Nu pot să împărtășesc nici părerea lui Descartes: „Înainte de a masca”. Tocmai acesta a fost marele meu defect, nu am fost mascat, am jucat cu garda deschisă, cu cărțile pe față și am luat toate loviturile în plină figură. Dar, pentru a-ți câștiga renumele și gloria, este necesară... absolut necesară o mască. Pentru mine poate ar fi mai apropiată deviza: „Reculer pour mieux sauter”. Uneori... dacă uneori nu te raportezi la infinit și nu știi că nemărginirea este esențialul, atunci îți fixezi interesul pe aparență, futilități și banalități... Poate și de banalitate avem nevoie... de banalitate, deriziune și umor... multă ironie și umor... disperarea este indecentă...

S.G.: Iertați-mă. Totuși nu vă înțeleg... Ați vorbit despre recunoaștere de sine și recunoașterea celorlalți, l-ați citat pe Paul Ricoeur care a scris: *Parcours de ta reconnaissance*... Nu credeți că ați merita un alt loc în literatura română?! Nu credeți că a sosit momentul - la vârsta pe care o aveți și după câte cărți ați scris - să fiți „recunoscut de ceilalți”?

B.N.: Nu știu... Este treaba lor... Nu mă interesează renumele, faima, gloria prezentă sau postumă... Nu am nici un merit! Nu am „acest organ”! Am un orgoliu răsturnat și poate cu atât mai puternic și periculos... de a nu fi orgolios!

Pentru a te afirma ca scriitor mai întâi trebuie să scrii și cărțile să fie apreciate de critici și public. Dar mai trebuie să îndeplinești o condiție: să ocupi un loc în societate, adică să ai o funcție care să poată reprezenta un interes pentru ceilalți, adică „do ut des” („îți dau, îmi dai”), iar eu nu am avut niciodată un post, o funcție, care să prezinte un interes pentru ceilalți. Amintesc o întâmplare... Eram la Capșa și dejunam cu Marin Preda, la un moment dat l-am întrebat: „Se poate reuși în literatură și realiza o carieră fără să ai putere politică sau o funcție importantă?” A tăcut, a ridicat capul spre mine și a spus: „Se poate, dar... este foarte dificil”.

Ierarhiile literare de azi se bazează pe cele din trecut. Nici în acest domeniu nu s-au produs transformările necesare. Revizuirile, reconsiderările, „recitirile” nu s-au realizat - cu rare excepții - și „monștrii scrierii” de ieri sunt ridicați pe un nou piedestal. Unii au făcut o profesiune de a se declara discipolii unui scriitor și de a umbla cu sorcova prin țară. Am avut ocazia ca la Vălenii de Munte să particip la un colochiu închinat lui Marin Preda. Mircea Micu și Mihai Ungheanu încercau să demonstreze că romanul *Delirul* nu a fost „scris la comandă”. Dar Mircea Micu a afirmat că, la o ședință a Comitetului Central, lui Marin Preda i-a fost înmănată o scrisoare sau un dosar... privitor la Antoneseu. Când am vrut să discut acest amănunt, Mircea Micu m-a întrerupt de două ori... Bunul-simț nu se învață nici după ce au trecut aproape cinsprezece ani de democrație... Să nu te atingi de idoli, câinii de pază ai templului te vor mușca...

La un liceu din București am fost întrebat de un elev: „Dacă ați scris atâtea cărți și aveți un renume, de ce nu vă aflați în manualele școlare?” Nu știu ce să răspund, dar o profesoară de lângă mine mi-a șoptit la ureche: „Domnul Eugen Simion și domnul Nicolae Manolescu au responsabilitatea manualelor școlare”. Nu am reușit să-mi stăpânesc o constatare plină de umor: „Sunt prietenii mei!” Deci, dacă prietenii te uită, atunci ce să mai pretinzi de la cei care nu te cunosc.

(continuare în pagina 30)

convorbiri incomode

Și încă ceva... cei care se află în exil aparțin literaturii române, dar tot în exil sunt considerați. Mă gândesc la un dicționar monumental: **Enciclopedia exilului literar românesc: 1945-1989** de Florin Manolescu, care a încercat să stabilească un echilibru între literatura din țară și exil. Așa că... nu am intrat în ierahiile din țară, „în canon” (Se fac liste cu cei mai buni scriitori și operele lor literare, toate puse sub semnul teoriei „canonului”. Cum ar fi ca în Franța să se facă o ierarhie între Balzac, Flaubert sau Proust?! Sau, mai recent, o clasificare între Alain Finkielkrau, Luc Ferry sau Edgar Morin?!)

Când văd pasiunea unor scriitori pentru onoruri, insigne, medalii, titluri în străinătate, titluri de academicieni la București sau *Doctor honoris causa* la facultățile din provincie, mă apucă un hotot de râs și îi compătimește...

S.G.: De ce?

B.N.: Orgoliul (aroganța, agresiunea, sfidarea) pornește dintr-un complex de inferioritate care trebuie depășit prin recunoașterea valorii de către ceilalți. Dar pentru mine cel mai frumos titlu este acela de „scriitor” care nu mi-a fost acordat de nimeni, nu mi s-a pus pe cap tricornul celor care au fost numiți „Doctor honoris causa”, ci eu mi-am așezat singur această „coroană regală” după ce am publicat câteva cărți și am hotărât să-mi acord „titlul de scriitor”.

S.G.: Aveți câteva exemple în acest sens?

B.N.: Da... Cioran a refuzat un premiu în valoare de cincizeci de mii de franci când era sărac. Nu privea cu ochi buni când Eliade primea numeroase premii și titluri onorifice. Julien Gracq și Beckett nu au acceptat să participe la emisiunile lui Bernard Pivot, iar Sartre a refuzat Premiul Nobel pentru Literatură... Așa că mai sunt și excepții.

S.G.: În Jurnal infidel, vol. II, scriați: „Am fost lipsit toată viața de o strategie de carieră: simțul relațiilor, al prietenilor interesate, al combinațiilor cu rezultat în viitorul apropiat, al înținerii unui mister permanent, al spectacolului zilnic (...) N-am calculat nimic. Într-o gândire, scriere, vorbire și act... nu a fost nici o diferență! Știu că sunt incomod, nesuferit, antipatic, cu spirit critic exagerat, insuportabil, iconoclast, nonconformist, anacronic, atipic... Și în plus provocator. Nu am decât două soluții: să mă suport așa cum sunt sau să sper că voi dobândi strategia unei cariere strălucite de scriitor... În destinul meu este înscrisă neizbândă de eșecul -, pe care o transform mereu într-o izbândă”. Ați scris aceste rânduri în 1993, acum, după trecerea a 12 ani, mai gândiți la fel?

B.N.: Sunt tentat să spun că și acum gândesc la fel... dar îmi dau seama că această cale nu a dat rezultatele pe care le-am așteptat. Neizbândă - eșecul - nu s-a transformat întotdeauna într-o izbândă. Mi se reproșează că mă situez în același proiect, că nu pot să uit și că sunt lipsit de nuanță, adică... „Nimic nu este intolerabil”. Depinde de tine dacă alegi între a trăda - sau a fi torturat. Un adevărat înțelept ia în considerare lumea și ordinea lumii așa cum sunt și nu cum ar dori. Dacă acceptăm că lumea este imperfectă și dominată de simulacru, totul devine suportabil și ne apropiem de înțelepciune și seninătate. Învăț mereu... învăț să suport insuportabilul, să accept inacceptabilul și să devin înțelept, dar nu reușesc decât rareori... învăț să trăiesc cu prudență, fără riscuri asumate lucid, calitate esențială a omului abil. Mi-a lipsit abilitatea... N-am știut că a acționa nu înseamnă să te opui necesității și nici să o suport, ci s-o înțelegi... Am o poftă imensă de a de izbuti fără a ucide, de a uita fără să-mi pierd memoria, de a ierta fără să mi se ceară iertare, de a învinge fără a umili... de a mă afirma fără să accept orice pret...

„Iată, vă trimit ca niște oi în mijlocul lupilor; fiți prudenți (abili) ca șerpii și simpli (puri) ca porumbeii.” Aici este problema! Cum poți să fii simplu sau pur ca un porumbel și în același timp abil sau prudent ca un șarpe?! Poate o zi să fii șarpe și altă zi porumbel. Depinde de împrejurări... Oare cine poate fi șarpe-și-porumbel? Sunt mulți care au această capacitate a camaleonului și care pretind cu mândrie că sunt persoane cu știința nuanței și a subtilității...

S.G.: Aș fi tentat să vă răspund tot printr-un citat din aceeași Carte: „Este un timp pentru a ucide și un timp pentru a vindeca...”.

B.N.: Da... Poate nu a venit timpul de a vindeca, mai întâi pe mine, apoi pe ceilalți... Timpul însă nu mai joacă în favoarea mea, trebuie să mă grăbesc... Am o poftă nebună să mă ticăloșesc puțin... să fiu și eu în rândul oamenilor, adică o zi șarpe, o zi porumbel...

S.G.: Aveți „orgoliul solitarului”? „Destructurarea comediei”, cum spuneți în *Provocatorul*?

B.N.: Poate... Sunt inactual, atemporal, inadecvat, inadapant, iconoclast, introvertit, un „eretic îmblânzit”... un tăcut, un ursuz, un taciturn... am multe defecte, foarte multe... nu am certitudini, cu excepția unor piloni de rezistență sufletească și mentală, în rest... totul se mișcă, totul este efemer și se poate prăbuși sau înălța de la o zi la alta. Heraclit a avut dreptate: totul este mișcare. Nu am griji pentru ziua de mâine, chiar dacă azi nu știu ce voi mânca și niciodată nu mă plâng pentru lipsa de bani... Când mă scol dimineața, mulțumesc Cerului că n-am murit în somn și că am din nou ochii deschiși pentru a privi „marea trecere”... Uneori, am sentimentul că din anumite puncte de vedere nu aparțin acestei lumi și încerc de-o viață întreagă să aflu neaflatul și necunoscutul din mine... Singura ființă care mă aduce cu picioarele pe pământ este fiul meu. În rest... „j'ai rien à foutre et je m'en fout complètement”.

„O trăsură cu doi cai albi înaripați”

S.G.: În volumul *Oratoriu pentru imprudentă*, în care a apărut partea a doua din *Ian Înțeleptul*, sunt mai multe nuvele. Ce ați putea să ne spuneți despre aceste nuvele care ocupă un loc aparte în opera dumneavoastră? Un scriitor începe - de obicei - să-și „facă mâna” scriind nuvele sau schițe. Dumneavoastră ați scris nuvele după mai multe romane, deci rolul a fost inversat. De ce?

B.N.: Am început să scriu nuvele în '84, când așteptam răspunsul Editurii Cartea Românească în vederea publicării romanului *Al doilea mesager*. Pentru a evita „sindromul de așteptare”, am vrut să scriu o proză fantastică din dorința de a scăpa dintr-o realitate insuportabilă. Am fugit din nou și m-am salvat iarăși în scriitură, dar de data aceea am fugit foarte departe. Am descoperit bucuria de a scrie zece sau cincizece pagini cărora poți să le modifici începutul sau finalul... spre deosebire de roman pe care, dacă l-ai „erotic prost”, este aproape imposibil să-l modifici. Nuvela a devenit o bijuterie pe care o șlefuiam cu o bucurie și o fericire spinozită. Mituri, arhetipuri, idei din Kabbala (raportul dintre cuvinte și cifre), sau Budism (**Ka**), filosofie esoterică, castele părăsite, păianjeni-vioară, păpuși de lemn, personaje din tablouri (**Gilles sau parfumul eșecului**), legende biblice transpuse în situații moderne (**Calul magic**) și multe altele pe aripile cărora am voiajat... Din martie '84 și până în octombrie '84 am scris 13 nuvele. Prima parte am intitulat-o **Insomniile de la ora patru**, tocmai pentru a scăpa de insomniile care reveneau obsesiv la ora patru dimineața. Sunt paginile cele mai reușite din toate câte am scris din punct de vedere stilistic, limbaj, ficțiune și univers imaginar. Prin ele m-am simțit mai aproape de Dumnezeu...

S.G.: S-a scris în presa literară despre aceste nuvele?

B.N.: Nu știu. Nu mă interesează... Când am citit Dosarul de Securitate, am găsit referatul Magdalenei Bedrosian și am fost foarte plăcut impresionat că a sesizat cu multă acuitate miturile, simbolurile, metaforele care presupun o cunoaștere subtilă, nuanțată, rafinată și cu informații vaste în diverse domenii. Consider că sunt cele mai izbutite pagini scrise și regret că am luat cunoștință atât de târziu și... din Dosarul de Securitate.

S.G.: Aș vrea să vă propun să facem o plimbare cu o trasură trasă de doi cai albi. Este trăsură în care se afla tatăl dumneavoastră în ziua în care a văzut-o pe mama dumneavoastră ieșind pe poarta casei și s-au îndrăgostit. În trăsură se află doamna Rujinski (*Ultimii*), Iustin Arghir (*Somnul vamesului*), Theo, Albini și Puștiul (*Zile de nisip*), Danyel Raynal (*Al doilea*

mesager), Maria și Iosif (*Dimineața unui miracol*), Vlad Antohie și Ana (*Îmblânzitorul de lupi*) și... Stau de vorbă, răs, comentează starea vremii și a drumului cu hârtoape... Deodată, Danyel Raynal cere puțină liniște și se adresează cu o voce puternică. „Dar lipsește unul dintre noi! Cum de l-am uitat de el? Poate este ultimul?” „Cine?! Cine?!” întrebă ceilalți surprinși că nu au observat până acum această absență? Știți cine lipsește din acest grup de călători?...

B.N.: Nu știu... Dar îmi place ideea...

S.G.: Vlad Antohie întoarce privirea în urmă și prin micul geam din spatele trăsorii îl vede alergând pe... Guy din *Provocatorul*. Cine este Guy?

B.N.: Este primul personaj din romanele pe care le-am scris care știe să râdă și să aibă măsura exactă a evenimentelor, adică să nu ia nimic - sau aproape nimic - în tragie. Sunt câteva teme grave de care nu am îndrăznit să mă apropiu decât după trecerea mai multor ani și după ce am scris unele cărți care m-au inițiat în abordarea acestor teme: ludicul, iubirea și moartea. Am încercat să abordez tema iubirii în *Dimineața unui miracol* și în *Îmblânzitorul de lupi*. Moartea poate fi găsită în mai toate romanele, dar am vrut să scriu în esul *Elogiul agonei* pe care nu l-am realizat. Însă cu *Provocatorul* am avut ambiția să scriu un roman care se petrece în Franța, cu personaje franceze și cu o problemă specifică din actualitatea de la Paris. Guy este un bărbat matur, fost jurnalist în războiul din Algeria, actual actor și pianist de jazz. Guy se îndrăgostește de Céline, o tânără care a făcut studii de cinematografie la Los Angeles. Între ei se naște o relație sufletească, dar în special... erotică, în sensul descoperirii iubirii fizice, senzuale... Până acum nu am avut curajul să descriu într-un roman scenele de amor în care sunt amestecate cele mai intime părți ale trupului: bucuria fascinantă (delirul) a împreunăirii. Cuvintele românești care definesc părțile ascunse ale trupului ne trimit imediat la injurii. Literatura română nu are o cultură a libidoului, a sexului (juisear, orgasm) și nu a trecut de „Și acum s-a urcat pe ea”, cum spunea un mare prozator foarte apreciat și morometian. Am păstrat limba franceză pentru descrierea scenele în care cuvintele din limba română ar părea obscene sau vulgare și chiar pornografice. Se zice că: „Post coitum omnia triste”. Fals! Absolut fals! De la Rabelais, Sade, Mirabeau (care participa activ la revoluția franceză, iar seara descria plăcerile trăite în alcov și publicate în *Lettres à Sophie*) și trecând prin dominația tiranică a psihanalizei lui Freud, cu toate ingredientele știute (inconștientul, complexul lui Oedip, libidoul, transferul, lapsusul), C.G. Jung (inconștientul colectiv, fantezia mitică, fenomenele oculate), Lacan și până la Henry Miller sau Anaïs Nin... ori *Metafizica sexului* de Julius Evola, toți... dar pentru toți sexualitatea cuprinde o spiritualitate profundă care te ajută să depășești povara trupului pentru a câștiga o altă dimensiune (sublimă și subliminală) în care poți să intuiești sensul existențial și sinele divin... În acele clipe, fiecare dintre noi devine un Pegas înaripat care se îndreaptă spre cer și se apropie de un „Deus absconditus”...

S.G.: Pentru Guy, Erosul se situează pe același plan cu Esteticul. Unuia se sexualăză arc o dimensiune sacră și tot el spunea: „Iubirea este o alternativă între Vid și Dumnezeu”.

B.N.: Aș putea să adaug: „Mai aproape de Dumnezeu”. Trupul pierde materialitatea, trece printr-o moarte aparentă și intră într-o dimensiune a unui „audela”. Mi s-a reproșat că Guy este cinic. Poate de aceea este ultimul meu roman... Am înțeles, în sfârșit, că de o realitate în care dominatul se transformă în dominator, torționatul se transformă în torționar, victima în călău... nu te poți apropia decât cu o luciditate detașată, ironică și chiar cinică. Este necesar să înțelegem partea de deriziune, ironie și umor în care nu se poate lua nimic în serios. Poate Pisarev avea dreptate când spunea: „Pentru omul din popor, o pereche de cizme valorează de o mie de ori mai mult decât colecția operelor complete de Shakespeare sau Pușkin”.

A consemnat
Serenela Ghițeanu

Compendiul domnului profesor Velea trebuie privit, așa cum suntem îndemnați încă din în prefață, ca un summum de concizie și sinteză în prezentarea globală a fenomenului literar polonez, atât în concepție diacronică, dar și în viziune sincronică. Acest fapt demonstrează fără echivoc intenția polonistului de a realiza, după aceleași principii structurale care au avut prioritate în prelucrarea materialului celor trei volume ale **Istoriei literaturii polone**, o sinteză a fenomenului literar polonez în întreaga lui amplexare.

Se cristalizează surprinzător de limpede, așadar, principiile croceene despre care se amintește în prefață, reprezentate în mod primordial prin globalizarea intensă a manifestărilor literare, în cazul nostru în Polonia, de la origini până în prezent. Astfel, selecția scriitorilor din sumar urmează cu fidelitate aceleași două principii de bază, și anume gradul de reprezentativitate al scriitorilor, cât și esteticitatea operelor acestora. Gândul ne duce imediat la postulatele literare formulate de Gauss cu privire la anticiparea voinței cititorului încă "neinterogat" din punct de vedere literar, deci necunoscut. Ordonarea autorilor, pe care Stan Velea o realizează cronologic, urmărește în același timp și evidențierea netă a epocilor marcante pentru literatura polonă, adică exact a acelor autori care au "cutremurat" orizonturile de așteptare ale vremii.

semne

Ceea ce a realizat autorul prin acest compendiu este în primul rând o abordare mult mai succintă și mai accesibilă a unei literaturi vaste și de importanță istorică atât pentru spațiul est-european, cât și pentru întreaga cultură a continentului nostru în general. Îndemnul pe care îl adresează cititorului în prefața lucrării este ilustrativ pentru intenția nu numai filologică, dar și socială a operei Domniei Sale: "Cititorule, învinge-ți nepăsarea, apropie-te cu gând curat de eresurile legendarului Golno, prinde-te în hora muzelor și osteneala îți va fi răsplătită cu priință de harurile poporului de pe acest meleag sfințit de Precesta Fecioară. Deschide-ți inima simțitoare, ascultându-i voroava înțeleaptă și cântecul din slovele de foc, încrede-te în el și fă-ți-l frate de cruce, fârtat de nădejde nu numai la ceas de cumpănă." Fără îndoială, acesta este un îndemn la apropiere de cultura polonă pe o cale pe care autorul s-a străduit să o facă mult mai accesibilă oricărui cititor, pentru a spori plăcerea lecturii și pentru a stimula în același timp curiozitatea acestuia de cercetare a operelor prezentate.

Fiecare curent literar este înfățișat mai întâi din punct de vedere istorico-literar la nivel european, de unde deducem și permanenta integrare a creațiilor prezentate în context mai larg. Autorul urmărește aici nu o istorie a literaturii, ci o istorie a literaturii, mai precis o istoricitate a fenomenului literar, pentru a-l face mai inteligibil pentru diversele categorii de lectori. Dacă luăm ca exemplu în acest sens numai perioada Renașterii, putem remarca în prim-plan abordarea din perspectivă europeană, de la exterior spre interior, în cadrul unei logici a descoperirii treptate a fenomenului istorico-literar. Înainte de a prezenta creația lui Jan Kochanowski, Stan Velea ne înfățișează suc-

Siluate din Țara Vistulei

laura voroneanu

cint ansamblul gândirii renaștentiste europene începând cu Erasm din Rotterdam, evitând pătrunderea bruscă, fără o pregătire prealabilă a cititorului, în universul literaturii polone din acea epocă. Iată cum ne este înfățișată, într-o formă cât de concis posibilă și deschisă posibilităților de înțelegere la nivel larg, retorta literară renaștentistă în cadrul căreia s-a materializat și s-a maturizat și creația kochanowskiană: "Absența oricărei îngrădiri premeditate teoretic în prospectarea universului existențial a înlesnit apariția și realizarea pe tărâmul artei și științei a talentelor titanice multilaterale. Capodoperele lor sfidează izbânditoare vremelnicia, îndreptând speranțele reconfortant optimiste nutrite de mințile luminate ale timpului - Erasm din Rotterdam, de exemplu - în regenerarea omenirii într-un apropiat veac de aur." Mai mult, în același loc, scriitorul ține să precizeze și efectele influenței conflictelor religioase asupra literaturii, într-un mod cât se poate de adecvat contextului european al vremii: "Urmărind eliberarea gândirii de imperativele constrângătoare ale scolasticii - reformatorii religioși postulau numai îndepărtarea de catolicism - marii umaniști au descătușat într-adevăr rațiunea iscoditoare, deschizându-i perspective practic nelimitate. Au sfârșit, însă, în același timp, și vechiul echilibru conceptual - siguranța omului într-un univers infinit, văduvit de autorități nechestionate până atunci - pentru refacerea căruia au recurs la *auctores* antichității și la trâmăcia construcțiilor filosofice consolidate științifice."

Abordarea obiectivă, din perspectivă istorică, în prezentarea creațiilor și a autorilor lor surprinde nu numai prin detaliile semnificative din biografia fiecărui scriitor, fapt ce ne ajută în mod evident să pătrundem o parte din motivația creației sale, dar mai ales prin evidențierea cu precizie a etapelor parcurse în dezvoltarea fiecărui curent literar și a bazelor acestuia. Autorul, Stan Velea, a ținut întru totul cont de succesiunea ideatică a curentelor în literatură. A efectuat, totodată, conexiunile dintre acelea dominate de rațiune și cele în care avântul eroic constituie ideea de bază. Romanticismul, de pildă, este generat de "elogiul libertății nețărmită în toate registrele activității omenești, fundamentat teoretic de filosofia idealistă

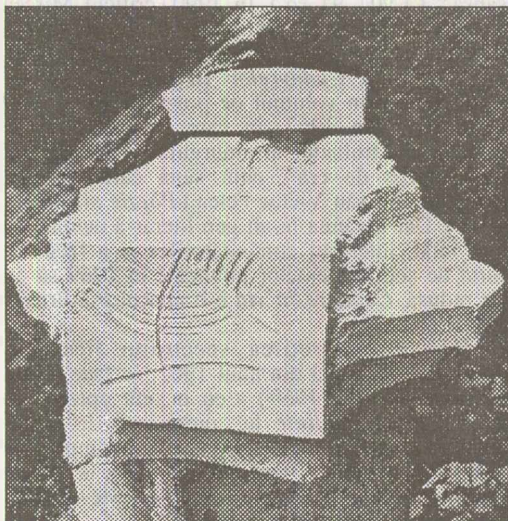
germană, ai cărei exponenți vor investi eul cu puteri supreme, cosmogonice." Evidențiază personalitățile de seamă care au contribuit esențial la nașterea romantismului. "Un discipol al lui Kant, J.G. Fichte, asemenea lui Fr. Hegel sau A. Schopenhauer, deriva reductibil întregul univers dintr-un subiect absolut, eul, pe care Fr. Schelling îl interpreta ca o expresie a unității dintre real și ideal, dintre finit și infinit."

Autorul nu citează doar surse de seamă pentru lucrarea sa, mari critici polonezi, printre care și Julian Krzyżanowski sau J. Kleiner, dar și fragmente semnificative din operele înfățișate, cu scop eminent ilustrativ pentru importanța lor ca deverse istorico-literare ce se vor reverbera peste timp în epocile viitoare. În acest sens, cântecul de lebedă al lui Adam Mickiewicz este, pentru autor, cântecul țării arcuit peste timpuri: "Lituanie natală! Poți fi asemănată/ cu însăși sănătatea: ți-o ști măsura toată/ Doar cel care te pierde. Oftând azi după tine,/ Întreaga-ți frumusețe o cânt cum se cuvine."

Este de remarcat și faptul cum, în prezentarea creațiilor de seamă din literatura contemporană, Stan Velea relevă importanța numărului traducerilor operelor unor scriitori de talia lui Stanisław Lem, autorul romanului **Solaris**, acest lucru făcând ca romanierul polonez să fie asemănat cu maestrul francez în domeniu, Jules Verne: "Temeiuri similare (revoluția tehnică) explică, spre exemplu, și amploarea fără precedent a literaturii științifico-fantastice, datorată ilustrului reprezentant al genului în Franța, Jules Verne, sau în vremea noastră, voga unui scriitor polonez în multe din țările lumii - Stanisław Lem - cunoscut prin traducerea în limba română a nu mai puțin de 10 titluri, multe dintre ele reeditate de mai multe ori până acum."

Foarte important pentru compendiu de față este apariția, după fiecare unitate literară, a unei bibliografii complete a traducerilor operelor fiecărui scriitor în limba română, cu scopul ușurării sarcinii lectorului în cercetarea ulterioară a creațiilor prezentate. De asemenea, indicele de autori din final înlesnește procesul de căutare a referințelor la care autorul face apel în cadrul fiecărui capitol al compendiului de față.

Meritul operei analizate rezidă mai ales în compactizarea și în ordonarea unui material foarte vast, precedat de amplele volume ale **Istoriei literaturii polone**, în scopul atingerii interesului chiar și a celui mai inocent lector. Relevarea aspectelor esențiale ale literaturii polone, de la originile sale până în epoca modernă, întotdeauna integrată în context european, constituie, evident, o modalitate accesibilă de a face cunoscută pe plan larg importanța culturii polone în spațiul nostru, ca reper pentru extinderea interesului cititorului dinspre literatură spre istorie și cultură, ceea ce este primordial în receptarea unei civilizații.

Este prilej pentru A. E. Baconsky, cel din orizontul anilor 1965 - 1967, cel din orizontul „pur”, „purificat” al antologiei *Fluxul memoriei*, să arunce „trei punți negre” (cele trei poeme - *Autoportret în timp*, *Sonet negru* și *Cealaltă naștere* - din ciclul de „Inedite”) în timpul-havuz, în noul anotimp al creației sale lirice, în etapa „refluxului memoriei” și a „răului” de cosmos. A. E. Baconsky ne încredințează - în poemul *Autoportret în timp* - că a venit vremea să semene cu el însuși, să fie el însuși, fără măști, fără frica de lanțurile, de oștile, de ai imperiilor demoni: *Am semănat cu pădurea, cu moara de vânt, cu tăcutele, negrele, necunoscutele cruci de la margini de drumuri, cu umbrele cailor noaptea pe-nalte coline moldave; am semănat - și cu chipul ciudaților zeii/ingropați în nisip lângă mare. Cât e de atunci?/Trebuie să fi trecut multe ploii, multe viscole, trebuie/să fi pierit multe ziduri și oști, să fi căzut multe lanțuri, să fi ars, să se fi risipit, să se fi dus dracului multe imperii/ca să-ncep a semăna în sfârșit și cu mine.* (BFM, 262). Poetul este deja hotărât să întoarcă „pagina albă” a victiei de până acum, a „fluxului memoriei”, arătând - după cum sublinia criticul Mircea Tomuș -, desigur, și „reversul negru” (Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, Editura Eminescu, 1981, p. 91; *infra*, sub sigla: TML), „refluxul memoriei”; nopțile poetului devin ruguri, fiecare zi i se pare ca o „țară în care nu-și poate afla un mormânt”, „capetele tăiate-odinioară” ale „cadavrelor din vid” se transformă în sisifică piatră, „fantomele înșăngerate încep să învie”: *Ce să vă caut, ce să vă mai cânt, / somnul pustiu - pădure străvezie, / nopțile ard și fiecare zi el o țară-n care nu-mi găsec mormânt. / Pe ochiul mare pleoapa mea târzie/coboară-ntunecat. / Nimbul sfânt! al stelei celei mari declină-n vânt, / fantome-nsângerate-ncep să-nvie. / Singur rămas visezi printre făclii cai negri, câmpuri moarte, umbre vii, / și nu mai ești în stare să le numeri. / Și capete tăiate-odinioară*

istorie literară

se-ntorc de undeva ca o povară/ce-ți va fi dat - o porți mereu pe umeri. („Sonet negru” - BFM, 265). În aceste „circumstanțe”, poetul se îndreaptă hotărât spre „cealaltă naștere”: *în tăcutul, în marele râu, / cu aripile moarte m-aș duce, / în tăcutul, cernitul/ dom al pădurii. // Cine mă plânge? Steaua/și caută singurul chipul / poate că plâng ursitoarele, / poate ciulinii. // Poate că-n trunchiuri gravide, / eu însumi în trunchiuri de salcie/plâng așteptându-mi/cealaltă naștere. („Cealaltă naștere” - BFM, 270).*

Noua „vârstă” a creației poetice baconskyene, etapa „refluxului memoriei” și a „răului” de cosmos, „cealaltă naștere”, „meta-morfoza esențială a structurii poetului” se relevă criticilor literari, îndeosebi, la apariția volumului *Cadavre în vid* (1969). Marian Popa notează în 1971/1977: „în *Cadavre în vid* (1969), conștiința poetului nu mai prizează decât neantul, nimicul absolut, în care toate posibilitățile coexistă neutralizate. Momentul vidului nu înseamnă renunțarea la un perfect ceremonial care să-l reprezinte și care este însăși folosirea metaforică a cuvântului.” (PDLrc, 42). Eugen Simion, în capitolul *Formele „satanismului” modern*, din *Scriitori români de azi*, vol. I (1974/„ediția a doua”, 1978), subliniază: „Pentru cine a citit straniile povestiri din *Echinoxul nebunilor* (1967), poemele din *Cadavre în vid* (1969), nu constituie o surpriză. Miturile și simbolurile ce se rotesc în versuri descarnate de imagini sunt tratate, mai întâi, într-o manieră fantastică, solemnă și livrescă, în narațiuni. Temele de meditație sunt, cu mici variații, aceleași. Și acolo este vorba de moarte, de singurătate, de o tristețe indefinită a lucrurilor, de o senzație copleșitoare de vid, transpuse, toate, în niște parabole cu mai multe înțelesuri. În poeme, A. E. Baconsky (1925 - 1977) dă acestor motive o expresie mai directă. Lirismul lui este reflexiv și elegiac, însă de o solemnitate studiată și cu o notă oraculară ce nu

A. E. Baconsky și resurrecția poetică de la revista „Steaua” (VII)

ion pachia-tatomirescu

părăsește niciodată stilul autorului. Impresia că A. E. Baconsky baudelairizează apare de la început. E vorba, în *Cadavre în vid*, de schelete, de hoituri, de osuarii devastate, de caii ce se descompun, de câinii ce mor de turbare și, încă o dată, de cranii, de viermi și de carnea ce putrezește sub puterea unei forțe nevăzute. Materia este în stare de disoluție, un rău o roade pe dinăuntru și fiecare lucru duce la bord un cadavru. Nici cuvintele nu scapă de această boală și primul semn al morții este proliferarea lor monstruoasă. Literatura nu-i decât un depozit uriaș de cuvinte moarte. Într-o *Poligrafie bolnavă* poetul sugerează un asemenea osuar de cărți. (...) Moartea este, aici, o eliberare, viermii - umblând prin ochi - vor extrage din ei tristețea și luna va lumina ultima mască a unui cavalier fantomatic. În *Cadavre în vid*, poetul poartă cu obstinație o cocardă neagră, satanică, la pieptul largii lui pelerine. Căci plăcerea pentru ornamente nu-l părăsește pe acest distins poet nici în clipele în care suferă de „răul de existență”: (SSra, I, 153/156). Ștefan Augustin Doinaș atrage atenția, în 1980, asupra noii structuri lirice a lui A. E. Baconsky: „*Cadavre în vid* (1969) a marcat, față de volumele anterioare, o distanță insuficient percepută la data apariției. O metamorfoză esențială s-a operat în structura poetului. Dacă, până acum, natura și experiența acumulată a umanității erau citite ca aparținând eului liric, ca blazon al propriei sale nobleți, sensibile și spirituale, începând cu acest volum *peisajul moral al istoriei* trece pe primul plan. Poetul nu se mai confesează exprimându-și apartenența la o umanitate care-l reprezintă prin excelență, ci - dimpotrivă - divulgă cu sarcasm și amărăciune, un fel de demonie a istoriei într-o terminologie care, modernă, face procesul civilizației și culturii contemporane. (...) Cultivând o discretă retorică a limbajului aluziv, clasicismul lui A. E. Baconsky se completează aici cu un expresionism în surdină, care pendulează între revoltă și decepție, între elan și neputință.” (DL, 186 sq.). În 1981, în *Mișcarea literară*, criticul Mircea Tomuș, abordând volumul postum, *Corabia lui Sebastian* (1978), între altele, aruncă o privire și asupra „receptării” creației baconskyene din diferite etape: „...anumite motive și formulări, mai ales din volumul *Fluxul memoriei*, au făcut cu superficialitate să se vorbească despre un anume exotism de tip nordic al poetului sau de un evazionism spre un trecut neguros și neprecizat. Sigur că nici de această dată, în grăbitele oglinzi critice, nu se înregistra mare lucru din adevărata tensiune evolutivă a poeziei. Nu altceva s-a întâmplat cu ocazia *Cadavrelor în vid* și a *Echinoxului nebunilor*: poetul a fost descoperit și salut într-o nouă ipostază, complet nouă și răsturnată față de timbrul și valorile operei de până atunci, și i s-a descifrat și pronosticat destinul în această nouă și, pentru mulți, fericită șansă.” (TML, 91 sq.). În 1990, criticul Mircea Martin vorbește despre „schimbarea la față a poeziei baconskyene”, înregistrată în anul 1969, „prin apariția *Cadavrelor în vid*”, schimbare „anticipată prin volumul de povestiri *Echinoxul nebunilor*, din 1967, în care Baconsky ni se înfățișă ca „trubadur al amurgului”, „cântăreț al unui sfârșit de eră”, cum suna caracterizarea congenerului său Victor Felca (*Poezie și critică*, 1971). Dar trecerea în alt gen literar a ocupat, ea mai întâi, interesul comentatorilor și a făcut ca forța de șoc a poemelor publicate în 1969 să nu fie redusă *Cadavre în vid* e o apocalipsă lirică.” (MarEx, LVII).

Într-adevăr, rotirea spectrului liric baconskyan, anunțată din anul 1967, se face - prin *Cadavre în vid* (1969) - cu o sută optzeci de grade, de la *apolinic* la „dionisiac”, la „satanism”, la „apocaliptic” etc., de la întâmpinarea înrăzărită a ființei trecându-se brusc la radiografierea monstruoasă teluric-celeste a unei

„lumi pe dos”, în agonie, „cu limba arsă de soare”, o lume în care „nu mai e nici otravă”, ci numai „o limbă palidă”, o lume în care „nimicul sigilează cuvintele”, în care nimicului/ pitecanotropului i se ridică statui, în care valorilor li se pune „un NU înainte”, o lume în care doar scheletele par a fi sortite bucuriei, demnității, de vreme ce „anatomia profetică” spune că „numai vertebrele/vor fi totdeauna surzătoare/ și vor dansa, vor dansa, vor dansa/ strecurându-se prin toate crăpăturile/ istoriei și geografiei.” (*Anatomie profetică*); pe acest tărâm infernal, Hamlet este „apocrif”, pădurile sunt uscate, cu „oase goale albe de ploii”, cu „craii de cal printre frunzele moarte”, „biciuite de razele crude-ale zorilor”, la „nunta cameleonilor anxioși”; aici, „promițătorul inventar al primăverii e ruginit”, „oamenii de odinioară” au dispărut, „văcsuitorii de ghetă au intrat în rândul arhonților” (aluzie la „starea interbelică” a dictatorului Nicolae Ceaușescu), „versurile obeze dormitează în buzunar printre bancnote sordide”, „a fi sau a nu fi, / aici e la fel de trist, de stupid, de zădărnice/ nu mai ai nici pe cine ucide/ nici de cine să fii ucis.” (*Hamlet apocrif*). Există totuși un *bestiar „justițiar”*: „statuile câinilor caută urma/falselor glorii - statuile câinilor/ devorează, noaptea./staffii de tirani.” (*Bestiar*). În absența spiritului justițiar uman, aici, pe infernalul tărâm, unde dimensiunea creștină a *ens*-ului a dispărut, „sângele nu mai are venin”, „ghilotina decapitează cadavre”. Eroul liric baconskyan este încolțit de gândul de a rosti „un NU, poate un NU”, „în această biserică goală/ unde predică fără-nctare/ o bandă de magnetofon.” (*Aleluia*). Aici, „cadavrele trăiesc”, „membrele ce putrezesc încet fac fapte bune”, corbii se rotesc deasupra celor vii, destinul putrezit rătăcește prin umede galerii, însă „metalul/cătușelor, el singur, tot mai rece, / nu putrezește niciodată.” (*Amurg acherontic*). Aici, pe acest tărâm infernal, „osuarul a fost devastat” și „scheletele pot satisface nevoia de oameni” (*Elită*); numai aici, din „clepsidra” distinselor hiene, se poate auzi și „invocarea” unui belșug de cadavre: *Șapte hiene grase și șapte hiene slabe - clepsidra absurdă/ ieșiră din fluviu, o, câte cadavre ne-ar trebui, câte hoituri de cal, / câte leșuri... dar caii demulți au murit, și automobilele dorm/noaptea, și hoiturile toate au două picioare, și fiece lucrul/lasă un SINGUR cadavru! O, zeu al hienelor, dă-ne legi noi, / milostivește-te pururi de stelele noastre, coboară-ți în lucruri/duhul tău fetid! Dă-i fiecărui lucrul multe, multe, / NENUMĂRATE/cadavre! (Invocare pestilențială - BScR, I, 322).*

În acest spațiu fetid, cu „paraistorie, paralirică, paraviață”, monstruosul mit grecesc înregistrează „mutații”, de vreme ce Cronos nu mai este „castrat”, ci este devorat de „o puzderie de copii care latră” (*Paraistorie*); este „deviată”, „înțoarsă” și istoria; aici, „meduzele infestază istoria”, „animale și păsări de pradă pe steaguri se schimbă în hiene și corbi”, reapar hoardele; vântul începe „să miroase a carne crudă sub șeile/cailor...”; e „vântul stelelor” asiatice, cu „miros de scuturi de piele...”. În acest context al declanșării „noilor valuri de migratori”, eroul baconskyan își anunță „decizia”: „iarăși mă voi întoarce-n pădurile mele, 1000 de ani. până când va trece avalanșa absurdă...” (*Abendland*). Istoria este chiar „vidată”: *Vid, vid, vid - / prea mult vid în istorie! și toate nu vor decât să te-vețe/ supunerea oarbă și spaima! Nici alcoolul, nici stelele nu mai înșeală! / Produși ai hazardului, împăraților/fără coroană, vai, vouă! / Robii sunt morții și cadavrele lor/ putrezesc în galere. (Ca-*

davre în vid - BScr. I, 330). **Muzica, literatura, mass-media se supun, se adaptează „noilor realități“**; aici, „statutul artistului“ nu poate fi decât pe „măsura măsurii“: „neprihănitul trubadur“ are corzi noi la contrabasul-coșciug și poate cânta cancerul de proporții cosmice, telurice-celestul macabru cu „luna-scuipătoare pentru liricii tuberculoși“: **Zăpada cade mereu și fiarele codrilor/umblă adușmecând flămânde urma -/ și în preajma cadavrelor înghetate se-adună/seara o zoologie meschină. // Cu nimb de clown răsare peste păduris/cuipătoare de alamă a tuberculoșilor lirici,/talerul cerșetorilor demni pe care timpul îi împăiază pentru muzeele lui. // Pune coșciugului coarde noi și fii neprihănit trubadur/frumuseții acesteia, închide ochii și cântă/până când auzi-vei bulgări de țărână/sunând în carcasa violoncelului tău.** (Seară idilică - BScr. I, 324); nici zeii nu se pot feri de maladie: **Sus în orașul efebilor/Pan suferindul - sus/plitoile scot/ochii verzi ai copacilor. // Dansul lichid, serpuț/umblă prin ochii bolnavului -/trupuri mereu mai abastrelui biciuite carnea. // Și din fiece fluier al naiului/ies uriașe omizi - dar nici una/nu-și mai întoarce spre dansul/unicul ochi.** (Pan suferindul - BScr. I, 337); aici, poligrafii sunt cuprinse de cancer, cuvintele paralizază, mor, se aud îndemnuri de a vaccina bibliotecile, cadavrele cuvintelor determină supurația cărților, expectorația manuscriselor: **„Întâi apărură semne bizare - cuvintele moarte/zăcând pe trotuare, cuvinte părănd amefite,/ și altele, multe, derivând sub caniculă,/ agonizând paralițice.// Apoi începură volumele - cioclii trudeau impasibili,/vuietul rotativelor sumbre, lazaretele, groapa cu var.../vaccinați bibliotecile... turnați în cerneală otravă.../ cranii în carantină...// Phoetuși suavi pretutindenea, phoetuși blonzi,/ pași limfatici, canalii puhave și palide,/ piei pline de cadavrele cuvintelor moarte,/ supurând cărți, expectorând manuscrise.// Turnuri în ceață, capete fără stăpân,/ eminente sterile dansau pretutindenea,/ până când a venit un vânt, un vânt recel și limbile căzute le-a dus.// Și iată e noapte. Steaua și luna pe drum./ Dorm obosite cetățile albe,/ și Daniel de Foe, cibernetical,/ se pregătește să înceapă...“** (Poligrafie bolnavă - BScr. 23/BScr. I, 327). Volumul *Cadavre în vid* de A. E. Baconsky surprinde cu supra-măsură nu numai „refluxul memoriei“ ori „răul de cosmos“, ci și „starea“, apocalipsa“ datorată reificării ființei, golirii de sensuri a lumii, vidării semantice a universului.

După cum remarca, în 1981, criticul literar Mircea Tomuș, volumul postum de „poezii și antipoezii“, *Corabia lui Sebastian*, „se înscrie pe linia de atmosferă și univers din *Cadavre în vid* și *Echinoxul nebunilor*; el ar valida, deci, dacă ar mai fi nevoie, concepția despre cotitura totală și ireversibilă a operei lui A. E. Baconsky. Sigur că aparențele slujesc cum nu se poate mai bine această idee: noua culegere desenează un univers negativ, marchează deprecierea și răsturnarea totală a valorilor, dar numai că, privit mai atent, ne poate îndemna și sprijini să nuanțăm, cel puțin, ideea despre totala răsturnare în evoluția operei baconskyene. Căci cititorului de astăzi nu poate să-i scape ironica detașare a tonului din această recentă culegere, nici semnificația aparte a motivului ei central: corabia nebunilor nu presupune o perspectivă de ansamblu asupra existenței, ci, tocmai, detașarea, din întregul ontic, a unui fragment cu trăsături și destin aparte.“ (TML, 92). În 1984, criticul literar Eugen Simion atrăgea atenția asupra celor două registre ale ecriturii din *Corabia lui Sebastian*: „unul, prozaic, realist, cuprinde fragmente dintr-un jurnal european (poetul a stat o vreme în Berlinul occidental); altul, liric, imaginar, pornind de la aceleași fapte, proiectează o călătorie fabuloasă într-o lume ce se prăbușește în propria-i opulență și mediocritate“; se întănește aici o „poezie dură, sarcastică, voit a-poetică (formal), nutrită de o teribilă conștiință a vidului și a disimetriilor, dislocărilor în lumea din afară; între cele două registre, privirea se plimbă posomorâtă, fără iluzii; un ochi observă necrutător o lume ce se computerizează progresiv, celălalt duce impresia

mai departe și o pune în relație cu o sensibilitate deja pregătită, dezabuzată, sceptică la modul livresc; competiția dintre cele două *priviri* este tranșată indiscutabil în favoarea poeziei.“ (SSra. III, 155).

Corabia lui Sebastian stă sub un motto din cartea lui Friedrich-Gottlieb von Waldheim, *Peregrinus* (II, 14), oferit drept „cheie“ receptorului: „Corabia cu neputință de oprit, căreia ne-am abandonat, se cheama „Sebastian Brant“. Da, iubite prietene, trebuie să mă crezi că au existat multe motive să fiu încântat de ea“. Sebastian Brant este gravorul ce a imaginat o *Corabie a Nebunilor*, atrăgând astfel atenția - după cum certifică și Pavel Tușui, în 1990 - asupra „păcatelor capitale și (asupra) multor nenumărate rătăcirii omenești. Ca și cum s-ar fi îmbărcat pe o astfel de corabie, poetul ține cu strictețe jurnalul de bord al trecerii sale printr-un peisaj devastat de toate contradicțiile și tenebrele care agită societatea de consum a veacului nostru: o experiență posibilă numai prin mijlocirea unei încredere neclintite în puterea rațiunii.“ (BScr. I, 469).

Dacă, „tematic“, volumul din 1978 continuă pe cel din 1969, *Cadavre în vid*, însă cu o viziune apocalitică/thanatologică „mai temperată“ a „societății de consum“, a „cosmopolisului“, și cu un „dezgust“ mai persistent față de supertehnizare/robotizare („computerizare“), în „arhitectura“ volumului *Corabia lui Sebastian* de A. E. Baconsky se evidențiază 32 de secvențe, numerotate cu cifre romane; exceptând prima secvență-„prolog“, fiecare dintre celelalte este urmată de un poem: II/*Sebastian Brant*; III/***(**Și totuși plutim înainte...**); IV/*Toamnă berlineză*; V/*Era de piatră*; VI/*Playboy*; VII/*Manifestație*; VIII/*Vârsta*; IX/*Nocturnă*; X/*Bahnhof Zoo*; XI/*Volută monotonă*; XII/*Zucht*; XIII/*Cântec de leagăn în Dahlem*; XIV/*Cor de tineri*; XV/*Nihil*; XVI/*Tristul Excelsior*; XVII/*Perpetuum mobile*; XVIII/*Ars antipoetica*; XIX/*Aglutinezi în memorie*; XX/*Uși*; XXI/*Armonii dislocate*; XXII/*Oamenii și produsele lor*; XXIII/*Până când*; XXIV/*Bătrân și singur*; XXV/*Ars longa*; XXVI/*Cosmopolis*; XXVII/*Spațiu neutru*; XXVIII/*Love Hobby*; XXIX/*Undeva în întuneric*; XXX/*Laboratorium maximum*; XXXI/*Iarnă străvezie* și XXXII/*Epilog*. Altfel spus, *secvența în proză* este „ruptă din realitate“, este „trăită“, prezentându-se - ca „antipoezie“ - spre „a intra“ în *poezie ca realitate suprapusă*, „secundă“, potrivit *Schișei de fenomenologie poetică* de A. E. Baconsky (cf. BMer. 7 sqq.), desigur, din cadrul esteticii realismului. Mircea Martin sublinia că „nici succesiunea, nici alternanța lor regulată pe parcursul volumului nu sunt întâmplătoare: rclatarea în proză și poemul trebuie citite împreună, ele formează un *diptic*. Uneori au nu numai aceeași temă, dar chiar și același subiect. Cu precizarea că pagina de jurnal trasează un portret, consemnează un eveniment sau o reacție intimă pe care poemul le generalizează. În secvența a IV-a, de pildă, un poet anume devine „noul poet“, profesorul care „profesează debutanți de mare talent“, e unul și același cu cel care în poem „hirononește pe tineri“. În altă parte, un incident cotidian (blocarea liftului) și rapida lui rezolvare printr-o simplă apăsare de buton sugerează în poemul subsecvent (*Laboratorium maximum*) ideea unei veritabile instalații de trai („Lebensanlage“) concepute ca un „amplu și complicat tablou de comandă“. Deși tendința poemului e întodeauna aceea de a îndepărta și pulveriza referința reală, vecinătatea lui cu textul în proză o recheamă. Paralelismul pe care autorul ni-l propune între jurnal și poem e un pariu relativ dificil din punct de vedere artistic: anterioritatea prozei nu lasă poemului decât șansa lui specifică.“ (MarEx, LXXI sq.). **Literălitătea realului**“ pătrunde în „realitatea suprapusă“, în *poem*, printr-o „mutație metaforică“, printr-o *nouă coerență de tip metaforic*. În secvența-„preludiu“, „jurnalul“ consemnează: „Am intrat pe sub pământ în Berlinul de West. Galerii sinuoase, tuneluri iluminate violent și borne vii ambulante m-au condus pe puntea superbei corăbii.“ (BScr. I, 356). Eroul nostru a *fost condus* pe puntea faimoasei *Corăbii a lui Sebastian Brant*. Din frazele următoare, însemnările su-

gerează un *prezent* „nocturn“. la distanță de corabie, „în hotelul berlinez“: „E noapte. Cred că m-a așteptat cineva. Nu știu dacă era un om ori un principiu al ospitalității. Am o odaie la un hotel posomorât. Sunt singur. Mobilele mari și vechi tac neprietenoase. Plec să colind orașul. Am devenit unul dintre personajele lui Sebastian Brant. Încă n-am văzut vasul pe care voi pluti multă vreme. Ajung într-o piață numită Olivaer.“ (*ibid.*). Eroul nostru a *fost dus pe puntea Corăbiei lui Sebastian, dar încă nu a văzut-o, n-a inspectat-o*, spre a putea să ne-o înfățișeze/descrie. Deocamdată ne descrie ce vede „tocmai în clipa“ în care ajunge în Piața Olivaer: „...trei indivizi cu câini în brațe sar într-un *Ferrari* și fug. De la un geam domnul chel strigă zadarnic. Și iată libertinul, euforicul, irezistibilul Kurfürstendamm. Deșănțatul, ingenuul, cel cu solzii de aur. Occidentul în microcosm nocturn. Călugării budiști sunt tineri americani din Oklahoma. Și cei doi foști polițiști germani de curând converțiți. Cu tigrul lor împăiat. Un pigmeu foarte brun mă oprește confundându-mă cu altcineva. După colț e hotelul, îmi spune. Cea din fața vitrinei are ochii fosforescenți ca pisicile. Să nu întârzii prea mult. N-ai putea să vă spun unde e *Big Apple*, le răspund ciobanilor tineri cu lungi sarici de oaie. Când deodată văd pe un ecran chipul meu răsturnat. În timp ce alături sbrară Bob Dylan. Nu. Nu e el. E un produs nou.“ (*ibid.*). Imperceptibil, „jurnalul“ operează „transbordarea“ pe „corabia“ din „deschidera“ secvenței, *Corabia Nebunilor/Corabia lui Sebastian Brant*, lăsând a se înțelege că *miraculoasa ambarcațiune este de fapt „cosmopolisul“, Berlinul de Vest*: „Senzatie de tangaj. Dar eu nu cunosc răul de mare. Plutirea îmi place și mă exaltă. Trebuie să-mi caut o elegantă cabină. Trebuie să-mi țin cu sfinteție jurnalul de bord. Chiar dacă nu va fi citit niciodată.“ (*ibid.*). Receptorul „este obligat să revină“ la „cheia din motto“, reținând: *corabia cu neputință de oprit, căreia ne-am abandonat...*, „din multe motive de încântare“, „cosmo-

istorie literară

polisul“... în secvența a II-a, se lămurește „simbolul căutării elegantei cabine“ de pe *Corabia lui Sebastian* într-o „cameră de apartament confortabil“: „Ziua pe Bundesallee vântul. Am schimbat posomorâtul hotel pe un apartament confortabil. De la geam văd bulevardul cu trotuare mai largi decât străzile orașelor.“ (BScr. I, 357). Ca *vântul*, după cum s-a mai menționat (*supra*), invizibil este *timpul*, dar vizibilă-i numai „lucrarea lui“ în „corabia cu neputință de oprit“, în „cosmopolis“, în „Berlinul de West“, „pe Bundesallee“. Dar să revenim la secvența a II-a, la „conserva de real“ oferită de „jurnalul“, spre a vedea, apoi, cum, grație poetului, aceasta se metamorfozează în *poezie ca realitate suprapusă*, desigur, în „eleganta cabină“ de pe *Corabia lui Sebastian*: „Văd mașinile și vântul pe Bundesallee și citesc un eseu de Marcuse. Acasă nu izbuteam niciodată să-l citesc. Mă cuprindea o plictiseală imensă și senzația de greață a intoxicației cu plumb. Într-o toamnă am lăsat anume una din cărțile lui pe terasă. Când s-a desprăvărit și zăpada începu a se topi, am regăsit-o umflată și stearpă. Din paginile ei nu crescuse nimic. Aici însă sunt singur, deschid cartea lui și citesc. După-amiaza la Hilton. Pe latura opusă a străzii doi tineri cu plete și bărbi lângă un automobil galben. Totul fulgerător. O lovitură scurtă în geamul din spate. O mână introdusă prin spărtură. Și cei doi tineri dispar. N-am fost singurul martor. Doi indivizi cu înfățișare levantină răd zgomotos. Un tânăr palid trece cu capul în pământ. Un personaj cu alură de corb pedestru monologhează în limba lui ciudată asemănătoare cu tusea tuberculoșilor. Bătrânele berlineze schimbă replici de litanie dialogată. Târziu când mă întorc, nu-l mai deschid pe Marcuse. Deschid o sticlă de Porto. Deschid pe Jezechil. Deschid mapa cu hărțile de corespondență și scriu o lungă scrisoare.“ (*ibid.*).

Iordan datcu

Un enciclopedist

Lexicoanele de personalități și enciclopediile au în România o vechime de aproape un secol și jumătate, domeniul fiind ilustrat de lucrări precum: Iosif Vulcan, **Panteonul român. Portretele și biografiile celebrităților române** (1869), Dim. R. Rosetti, **Dicționarul contemporanilor din România** (1898), **Enciclopedia română**, operă a ASTREI (I-III, 1898-1904), Th. Cornel, **Figuri contemporane din România** (1909), P. Locusteanu, **50 figuri contemporane** (1915), **Minerva. Enciclopedia română** (1931), N.T. Leontescu, **Biografiile oamenilor iluștri** (1938), **Enciclopedia României** (I-II, 1938, III, 1939, IV, 1943), Lucian Predescu, **Enciclopedia „Cugetarea“** (1940).

Instaurarea comunismului în România a avut o influență nefastă și în acest domeniu. Lucrări fundamentale n-au mai putut să apară, în această situație fiind ultimele două volume ale enciclopediei realizate de școala sociologică de la București, condusă de Dimitrie Gusti. Cele care erau tipărite n-au mai putut să fie consultate decât cu aprobare, fiind plasate în biblioteci, la fondul special (adică secret), în această situație fiind, spre exemplu, enciclopedia lui Lucian Predescu, foarte păzită, pentru că avea o fascicolă despre legionari. Lucrările care totuși au mai putut să apară sunt profund marcate de dogmatism, de preamărirea unor personalități. Articolul despre tiranul de până în 1989 al României are cu 50 de rânduri mai mult decât acela despre Nicolae Iorga, în **Enciclopedia istoriografiei românești** (1978). Pentru ca să apară, unele enciclopedii au trebuit să suporte umilința de a li se așeza cineva în frunte, cum este enciclopedia de chimie, pe care și-a însușit-o sfertodocta care semna „academician doctor inginer“.

Fără îndoială că cercetători de înaltă pregătire ar fi putut să alcătuiască lexicoane de personalități și enciclopedii, însă opoziția

cenzurii la astfel de lucrări a fost feroce. A se vedea în acest sens Dosarul **Dicționarului scriitorilor români**, elaborat de Zăciu, Papahagi și Sasu, dosar subintitulat **Piese pentru o istorie a cenzurii**, tipărit de Mircea Zăciu în volumul I (1995).

Între lexicografii muzicieni înaintași sunt de amintit Titus Cerne, **Dicționar de muzică. Voci și instrumente. Biserică, concert, teatru. Compoziție și istorie** (1896), Timotei Popovici, **Dicționar de muzică** (1905) și A.L. Ivela, **Dicționar muzical** (1927).

Lexicografal emerit al muzicii românești este însă Viorel Cosma, cu cea mai îndelungată și bogată activitate în acest domeniu, începută în urmă cu mai bine de o jumătate de secol, când a lansat primele chestionare. Dar și el a cunoscut abuzurile și ingerințele de toate felurile ale cenzurii. Dacă n-ar fi fost abolit comunismul, cea mai mare parte a documentației ar fi rămas în mapele sale. Datorită amestecului brutal al cenzurii, nu s-a putut exprima deplin în lucrările sale de început în acest domeniu: **Compozitori și muzicologi români. Mic lexicon** (1965) și **Muzicieni din România. Lexicon, I (A-C)** (1989), în care n-au putut să fie incluși numeroși compozitori și interpreți rămași în străinătate, ca și unele genuri muzicale, precum muzica religioasă.

După o îndelungă experiență, vădită în cele șapte volume apărute până acum din lexiconul **Muzicieni din România (1989-2004)**, maestrul a trecut la tipărirea **Enciclopediei muzicii românești**, din care a apărut recent primul volum (A-B), la Editura ARC 2000 (540 p.). Și-a asociat doi muzicologi în persoana Luminiței Vartolomei, fost redactor la „Contemporanul“ și apoi la „Actualitatea muzicală“, și a lui Constantin Catrina, fost profesor la Facultatea de Muzică din Brașov. Luminița Vartolomei are și experiență lexicografică, fiind autoare, în colaborare cu Iosif Sava, a două dicționare: **Dicționar de muzică** (1979) și **Mică enciclopedie muzicală** (1997).

„O enciclopedie națională de specialitate - scrie Viorel Cosma în prefața cărții - reprezintă o dimensiune culturală a unui popor. «Cartea de vizită» a personalității muzicale a poporului român a devenit la începutul mileniului al treilea un «pașaport» de identitate a unei talente națiuni, care respiră de peste un mileniu prinintermediul artei sunetelor în peisajul european și universal, fără ca glasul original al celor peste 22 de milioane de locuitori să pătrundă până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Argumentul convingător, capabil să susțină eficient și documentat întregul complex al ideilor și realizărilor muzicienilor români din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre, rămâne lucrarea de tip lexicografic care își propune - pentru prima oară în literatura de specialitate - să ofere, într-o succintă imagine enciclopedică, întregul proces istoric de plămădire a muzicii românești.“

Autorii enciclopediei au convingerea că imaginea culturii muzicale a fost trucată și de aceea se impune necesitatea unei lucrări profund recuperatoare. Nu doar a personalităților, ci a întregului peisaj al muzicii naționale, pe care autorii îl surprind printr-o mare varietate de articole: compozitori, muzicologi, bizantinologi, folcloriști, etnomuzicologi, interpreți de muzică (cultă, populară, sacră, ușoară, jazz, folk), profesori, teoreticieni și editori, reviste și

anulare muzicale, filme, case memoriale și muzee muzicale, festivaluri muzicale internaționale, concursuri muzicale naționale și internaționale, distincții, titluri artistice și premii naționale, termeni tehnici muzicali, forme și genuri muzicale, opere, operete și balet, instrumente muzicale, folclor, bizantinologie, asociații și societăți, formații și teatre muzicale, instituții muzicale, instituții de învățământ artistic, localități muzicale.

Articolele despre persoane fiind cam de regulă strict biobibliografice, se face excepție la compozitorii, muzicologii și dirijorii de seamă, unde se formulează concise caracterizări asupra operei acestora. Ei beneficiază de cele mai ample articole: Tiberiu Alexandru - 8 pagini, Alfred Alsandrescu - 7 pagini, Horia Alexandrescu - 10 pagini, Mihail Andricu - 9 pagini, Pascal Benteoiu - 13 pagini.

Străvechea interferență dintre muzică și literatură este reflectată printr-un număr apreciabil de articole, în care sunt menționate, în cazul operelor, operetelor, vodevilurilor, autorii libretelor. Piesa **Arvinte și Pepelea** de V. Alecsandri, spre exemplu, a inspirat trei compozitori: Alexandru Flechtenmacher, Iacob Mureșianu și Tudor Flondor, iar **Agachi Flutur**, de același poet, i-a inspirat pe compozitorii Alexandru Flechtenmacher și Ion Andrei Wachmann. Opera **Alexandru Lăpușneanu**, de Alexandru Zirra, inspirată de nuvela omonimă a lui C. Negruzzi, are libretul semnat tot de autorul muzicii.

Enciclopedia facilitează și cunoașterea poeziei care a fost transpusă pe muzică. Compozitorii Mansi Barberis, spre exemplu, care s-a născut și și-a făcut o parte din studii la Iași, a fost atrasă de creația unor poeți moldoveni:

V. Alecsandri, M. Eminescu, Otilia Cazimir, Demostene Botez, Mihai Codreanu, George Lesnea, Păstrel Teodoreanu, dar și de creația unor poeți din alte spații: Al. Macodonski, G. Coșbuc, Mariana Dumitrescu, Dominic Stanca ș.a.

O noutate a enciclopediei este introducerea de articole despre filmele de ficțiune cu coloane sonore, în cadrul cărora se menționează, spre exemplu, că Gherase Dendrino a scris muzica pentru filmul **Afacerea Protar**, Valentin Gheorghiu pentru filmul **Amintiri din copilărie**, Dumitru Capoianu pentru filmul **Alarmă în Delta**, George Grigoriu pentru **A doua variantă**, Anton Șuteu pentru **Acțiunea Zuzuc**.

Enciclopedia muzicii românești, lucrare de excepție în cultura română, care va însuma în final circa 13000 de articole, va examina arta sonoră din secolul V înaintea erei noastre până în secolul al XXI-lea, din România, Basarabia, Bucovina, Banatul sârbesc, din coloniile românești din străinătate, va reflecta apariția școlilor profesionale de psaltichie din Evul Mediu (Neamț, Putna) și Renaștere.

Vorbind la lansarea cărții, la sediul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, compozitorul Ștefan Niculescu a relevat importanța majoră a lucrării, însă a spus, totodată, că ea ar trebui să fie tradusă în limbi de circulație, iar cei care vor voi să asculte muzica prezentată în enciclopedie ar trebui să aibă această muzică înregistrată, pentru că la acest capitol există în muzica românească o gaură neagră, lipsind concertele, lipsind cărțile, lipsind CD-urile.

Urăm maestrului Viorel Cosma și colaboratorilor săi să ducă la capăt această majoră operă, să găsească sponsori, pentru primul volum trebuind să bată la multe uși până a avut înțelegere la Banca Comercială Română.

Născut în 1956 la Marburg, Mario Wirz este unul dintre cei mai prolifici și apreciați scriitori germani contemporani. După ce a lucrat ca actor și regizor pentru diverse trupe de teatru, s-a stabilit la Berlin unde, din 1988, trăiește din scris. Mario Wirz a debutat ca poet, dar în ultimii ani s-a orientat cu precădere spre proză, publicând câteva romane și volume de povestiri (*Umarmungen am Ende der Nacht, Biographie eines lebendigen Tages* ș.a.). Fragmentul de față face parte din romanul *Es ist spät, ich kann nicht atmen* (*E târziu - nu pot să respir*).

Mario Wirz este laureat al Premiului pentru poezie al PEN-Clubului din Liechtenstein (1991) și al Premiului pentru tineri autori acordat de landul Brandenburg (1997).

M-au prins. Păsările albe. Acum n-aveți decât să vă holbați cu ochii voștri academici. Zâmbetul vostru studiat de bomboană cu fructe nu mă impresionează. Sunt prizonierul vostru, dar n-o să vă spun nimic. Nici un cuvânt pe care să-l puteți analiza ca să mă închideți apoi în șablonul vostru atent măsurat. Căsați gura și îmbătați-vă singuri cu presupunerile voastre ridicole despre mine. Băiatul care n-a reușit să se sinucidă și care stă acum la fereastră și numără zăbrelele astea pline de bune intenții. Privirile voastre blânde de psihologi ricoșează în mine. Veniți și vizitați în cușca lui acest animal-problemă de șaisprezece ani. N-o să fac urât. N-o să scuip și n-o să țip. Vă așteptați să mârâi și să-mi arăt colții? Mic recital al unui adolescent dereglat pentru o elită binecrescută care își cunoaște lungul nasului. Îmi pare rău. Nu servesc. Sau v-ar plăcea mai mult să dau din coadă și să mă arunc recunoscător asupra crăpelniței pe care mi-ați pus-o dinainte? Cum mi-am așternut, așa dorm. Ei bine, logica asta nu mă privește. Luați păpica bogată în vitamine și hrăniți un alt cuțu-cuțu. O potaie turbată care să se transforme cu ajutorul vostru într-un cățeluș ascultător.

Sunt prins în capcană, dar n-o să vă permit să mă dresați. Nu vreau să ajung în grădina voastră zoologică un exponat pentru publicul mândru de normalitatea sa. Stimăți spectatori! Fiți martorii acestui fenomen! Un băiat de șaisprezece ani care mai întâi a vrut să se sinucidă, iar acum face o tumbă special pentru dumneavoastră. Înainte și înapoi. Aplauze pentru un tânăr de șaisprezece ani pe care am reușit să-l aducem pe calea cea bună. *Standing ovations* pentru un caz rezolvat care, după un tratament reușit, n-are altă dorință mai arzătoare decât să fie ca toată lumea. Căutați-vă succesele în altă parte. Eu nu dau doi bani pe clișeele și statisticile voastre îngâmfate.

(...) N-aveți decât să vă zornăiți amenințător cheile în buzunar. Mi-e teamă, dar n-o să las să se vadă. Închideți ușile în urma mea, iar cu îmi închid gândurile în fața voastră. Îmi pare rău că ați studiat psihologia atâtea semestre. Dresăți-vă pe voi înșivă. De la mine nu scoate nimeni nimic! Nici măcar Sven, cel

Izbucnire de furie

maria irod

cu zâmbetul studiat de îngrijitor profesionist, care se strecoară atent pe culoare și o face cu tine pe camaradul. „Hei, eu sunt Sven!“ îmi spune în prima zi și îmi strânge mâna de parcă ar fi vrut să smulgă un copac din rădăcină. Îmi face cu ochiul și se îndeasă în mine cu un zâmbet strident care, chipurile, ar trebui să-mi inspire încredere. Poate să-și bage undeva optimismul. Împreună cu remarca idioată: „Capul sus!“ Nu mă las eu dus cu zăhărelul. Sven e ca toți ceilalți ulii albi, un complice al psihologilor. Atitudinea lui prietenoasă e un truc vechi. Nu las pe nimeni să-mi toarne lături în creier. Dar chiar pe nimeni. „Vrem să te ajutăm.“ Le plesnesc obraji de atâtea înțelegere. Fac infarct de entuziasm dacă spui ceva care poate fi descris în pășăreasca lor. Îngropați-vă în tratatele voastre voluminoase. Nimeni n-o să vă ducă dorul, nici vouă, nici cimitirului vostru de termeni psihologici pe care nu-i înțelege nici dracu’.

- Vrei o țigară? mă întreabă dr. Brahm și ia o mină dură ca pentru o discuție „între bărbați“. Arată ca un vânzător de creioane care o face pe cowboy-ul. Călărește mânănd o cireadă de vite texane prin cabinetul care-mi obosește ochii cu artă abstractă. Cercuri multicolore, triunghiuri și semne de întrebare. Chestii rafinate pentru tânărul asocial care are bun gust. Aici te amețesc asocierile ca o infecție la urechea internă. „Cercul e mama mea grasă și eu sunt triunghiul. Puteți să mă ajutați, domnule doctor? Când aveam trei ani, mama mi-a citit contractul de economii imobiliare. De atunci cred că sunt o mapă neagră cu acte. Mama e o cărămidă, iar tata o veioză.“ Un semn de întrebare roșu pe fond negru pentru copilăria nefericită a unui ac de cravată. „Fiecare om are nevoie de un viciu“, susură dr. Brahm și își aprinde o țigară. Cu mâinile lui albe, cu care se masturbează la lumina lumânărilor, pe muzică de Mozart. Vitele texane rād de se prăpădesc, iar cowboy-ul e înghițit de maică-sa, care-i un cerc galben. Nemiloase mai sunt și mamele de cowboy!

- Mai bine un biscuit cu ciocolată, spun eu cu o voce pițigăiată de copil mic, în timp ce mă uit în altă parte. Totuși îi miroso zâmbetul răbdător de „nenea doctorul“, care se răspândește în cameră ca un parfum ieftin. Îmi face greață, pramătia. Își închipuie că mă poate momi cu o țigară. Chiar așa de ieftin nu sunt. Acum tăcem amândoi, numai de-al naibii. Să vedem care rezistă mai mult. Te crezi probabil foarte șiret, domnule inspector de suflete. Broscoi umflat. Ai experiență cu adolescenții îndărătnici. O să-l facem să vorbească și pe puștiul ăsta încăpățânat, te gândești în sinea ta. Dacă nu cu o țigară, atunci cu tact și răbdare. Stai acolo ca un păianjen gras și arunci ocheade muștei care ți-a căzut în plasă.

Câți tineri de șaisprezece ani s-or mai fi perindat prin fața ta? Cu umerii aduși și cu fața întoarsă într-o parte. Iar tu fumezi și zâmbesti blând și acru-dulceag ca ceaiul de măceșe. Te gândești la nenumăratele cazuri pe care le-ai rezolvat. Tu, Sherlock Holmes al sufletelor, îmbătrânit în rele! Oi fi arătând eu ca un puști de provincie, naiv și plin de coșuri, dar sunt un monstru versat. „Îngrozitor de precoce“, cum obișnuiește să spună vecina noastră, doamna Brandt, care are o voce stridentă și pete roșii pe gât. O tanti isterică ce nu se simte bine decât

atunci când aude de vreun nou scandal prin vecini: o pierdere de sarcină sau un avort cu detalii picante sau chiar o savuroasă tentativă de sinucidere. Acum probabil că stă călare pe telefon și răspândește vestea cea bună. „Ați auzit? Băiatul doamnei Wirz a încercat să se omoare. Da, exact. Volker. Am spus eu că ceva nu e în regulă cu el. Nici nu-i de mirare, când crești fără tată... La copiii nelegiții asta se întâmplă des. Da, da, am citit eu într-o revistă. Biata doamnă Wirz! Nu poate să iasă nimic bun când te apuci să mai faci un copil la patruzeci și unu de ani. Și încă în felul ăsta. I-a făcut toate mofturile lui Volker și l-a răsfățat ca pe un fiu de conte. După care a rămas și fără bani de frizer. Îmi pare așa rău de biata femeie. Acum băiatul e internat într-o clinică de nervi sau așa ceva. Dar nu cred că mai are șanse. Odată ce ai înnebunit, nebun rămâi.“

Dr. Brahm îmi întinde o batistă de hârtie.

mapamond

Ce-și închipuie vânătorul de suflete? Să-și ia și el una! Totul e pregătit, nimic nu lipsește. Unul ca ăsta nu iese niciodată din casă fără să-și ia umbrela. Așa unul e în stare să prevadă și imposibilul. Cu tact și răbdare. Tocmai un început fără vlagă promite marele succes. Dacă unul zbiară prea tare sau smulge semnul de întrebare de pe perete, îi faci o injecție pentru traiala sau îi dai o pilulă pentru soni. Totul e pregătit. Dar eu nu sunt decât un taciturn inofensiv care răsplătește acum eforturile dresorului cu o lacrimă de crocodil.

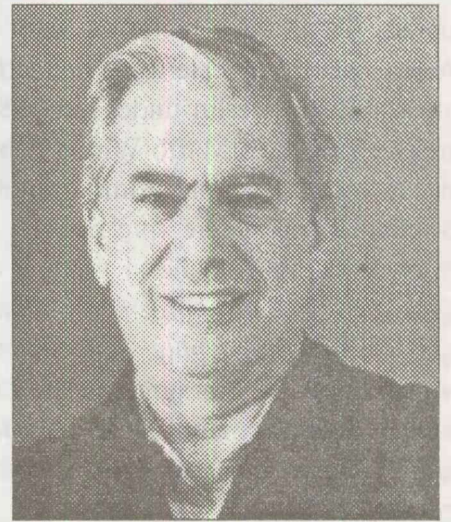
- Mi-a intrat fum în ochi, spun eu și-mi suflu nasul în batista lui tâmpiță, ceea ce mă nervează la culme. Dar nici n-am chef să-mi curgă mucus în timp ce cowboy-ul cu halat alb încearcă să mă prindă cu lasoul întrebărilor.

- Nu vrei să te duci și tu în camera de zi, cu ceilalți? mă întreabă Jürgen și se uită la mine ca la o insectă supărătoare. Iarăși pierd vremea pe culoar în fața ferestrei mele preferate. În fața grătiilor mele preferate. Conducerea clinicii știe de ce au nevoie bieții nebuni. Un pic de natură la fereastră - să vadă și ei cerul, un copac, acolo. Practicantul Jürgen nu poate să sufere tipii care stau degeaba. Ce înseamnă asta să te lași așa în voia sorții? Practicantul Jürgen studiază psihologia și acumulează aici experiență. El preferă o izbucnire de furie în toată regula, pentru că pe asta poate s-o încadreze într-o categorie științifică. Îmi place fața lui plină, de medic-sef ochelarișt, îmi plac și brațele lui musculoase care mă cuprind noaptea în visele mele secrete, dar nu trădez nimic din toate astea. Alții se trădează de dimineață până seara. Eu pe unul ca Jürgen l-am citit într-o clipită. Emană ambiție prin toți porii. Abia așteaptă să-i spună toți „domnule doctor“ și suferă cumplit că încă n-are cu ce să se laude. Mai ales când vede că un asistent cu diplomă ca Sven îi este superior.

mario vargas llosa:

Tentația imposibilului

- Victor Hugo și *Mizerabilii* -

În internatul Colegiului Militar Leoncio Prado din Lima, iarna aceluia 1950 era umedă și cenușie, rutina năucitoare și viața aproape nefericită. Aventurile lui Jean Valjean, încapătănarea de copii a lui Javert, simpatia lui Gavroche, eroismul lui Enjolras făceau să dispară ostilitatea lumii și transformau deprimarea în entuziasm, în acele ore de lectură furate lecțiilor și instrucției militare, ore care mă transportau într-un univers fulminant de extreme în nefericire, în iubire, în curaj, bucurie, ticăloșie. Revoluția, sanctitatea, sacrificiul, închisoarea, crima, oameni supraoameni, fecioare sau târfe, sfinte sau perverse, o întreagă umanitate atentă la gest, la armonia sunetelor, la metaforă. Era, pentru mine, un mare refugiu să alerg spre ea: viața splendidă din ficțiune îmi dădea forțe pentru a suporta viața reală. Dar bogăția literaturii făcea, în același timp, ca realitatea reală să fie astfel sărăcită.

Cine a fost Victor Hugo? După ce am petrecut ultimii doi ani cufundat, trup și suflet, în cărțile și epoca lui, știu acum că nu voi ști niciodată. Jean-Marc Hovasse, cel mai meticolos dintre biografilor lui până în prezent - și biografia scrisă de el este încă neterminată - a calculat că unui pasionat bibliograf al bardului romantic, dacă ar citi paisprezece ore pe zi, i-ar trebui douăzeci de ani pentru a epuiza numai cărțile din Biblioteca Națională din Paris dedicate autorului *Mizerabililor*. Pentru că Victor Hugo este, după Shakespeare, autorul occidental care a generat pe cele cinci continente cele mai multe studii literare, analize filologice, ediții critice, biografii, traduceri și adaptări ale operelor sale.

Cât i-ar trebui unui cititor titanic ca să poată citi operele complete ale lui Victor Hugo însuși, incluzând și miile de scrisori, însemnări, pagini și ciorne încă inedite care copleșesc bibliotecile publice și particulare și anticariatele din lumea întreagă? Nu mai puțin de zece ani, însă doar dacă lectura ar fi unica și obsesiva lui preocupare în viață. Fecunditatea poetului și dramaturgului emblematic al romantismului francez dă vertijuri oricui se apleacă asupra acestui univers fără sfârșit. Capacitatea sa de muncă a fost la fel de remarcabilă ca precocitatea și ca teribila facilitate cu care ieșeau de sub pana lui rimele, figurile de stil, antitezele, expresiile, găselnițele geniale, dar și cele mai strigătoare la cer banalități. Înainte de a împlini cincisprezece ani, scrisese deja mii de versuri, o operă comică, melodrama în proză *Inez de Castro*, prima versiune a unei tragedii în cinci acte (în versuri) *Athélie ou les Scandinaves*, poemul epic *Le Déluge* și schițase sute de desene. În revista pe care a scos-o, adolescent fiind, împreună cu frații săi Abel și Eugène, și care a rezistat timp de un an și jumătate, a publicat 112 articole și 22 de poeme. A menținut acest ritm nebunesc tot restul lungii sale vieți (1802 - 1885), care a cuprins aproape tot secolul XIX. și a lăsat posterității un asemenea munte de scrieri încât,

fără îndoială, nimeni nu le-a citit și nu le va citi vreodată de la început până la sfârșit.

S-ar părea că viața cuiva care produs tone de hârtie acoperită de cerneală este cea a unui călugăr laborios și sedentar, ostracizat ani și zile întregi în chilia lui, fără a-și ridica privirea de pe masa de scris pe care mâna lui neobosită chinuia condeiul și golea călimăriile cu cerneală. Dar nu, extraordinar e că Victor Hugo a făcut în viață aproape tot atâtea lucruri câte s-au născut din imaginația și cuvântul său, căci a avut una dintre cele mai bogate și aventuroase existențe ale timpului său, în care s-a scufundat pe deplin, aranjându-se în așa fel, grație intuiției sale geniale, pentru a fi în centrul viu al istoriei ca protagonist sau ca martor de excepție. Fie numai și viața lui amoroasă este atât de intensă și variată încât produce uimire (și o anumită invidie, desigur). S-a păstrat virgin până la căsătoria, la douăzeci de ani, cu Adèle Foucher, dar din chiar noaptea nunții, a început să recupereze timpul pierdut. În mulții ani de viață care îi rămâneau a fost eroul a numeroase vitezii amoroase, cu o imparțialitate democratică, căci se culca fără alegere cu dame de orice condiție - de la marchize la servitoare, cu o oarecare preferință pentru cele din urmă, pe măsură ce înainta în vârstă. Biografilor lui, niște *voyeurs* de fapt, au descoperit că doar cu puține săptămâni înainte de a muri, la cei 83 de ani ai săi, a fugit de acasă pentru a face amor cu fosta servitoare a amantei lui perene, Juliette Drouet.

.../

Este greu de imaginat astăzi extraordinara popularitate la care a ajuns Victor Hugo, în epoca lui, în toată lumea occidentală și chiar dincolo de ea. Talentul precoce de poet l-a făcut cunoscut în mediile literare și intelectuale încă din adolescență, iar apoi operele lui de teatru, mai ales după premiera furtunoasă a piesei *Hernani*, la 25 februarie 1830, dată care marchează, într-o manieră simbolică, nașterea curentului romantic în Franța, au făcut din tânărul dramaturg o figură celebră, comparabilă doar cu ceea ce reprezintă în zilele noastre, cântăreții și actorii de cinema. Romanele lui, în mod special *Notre-Dame de Paris* și, mai târziu, *Mizerabilii*, au sporit în progresie geometrică numărul cititorilor săi, trecând dincolo de granițele franceze și invadând alte limbi, în care Quasimodo sau Jean Valjean au devenit foarte repede la fel de faimoși ca în Franța.

Odată cu prestigiul literar, activitatea politică a lui Victor Hugo, ca reprezentant în parlament și ca orator, comentator și polemist al actualității, i-a consolidat faima, adăugându-i o aură de reper civic, de conștiință politică și morală a societății. În cei nouăsprezece ani și ceva de exil, această imagine de mare patriarh al literelor, al moralei publice și al vieții civice a atins cote legendare. Reîntoarcerea lui în Franța, la 3 septembrie 1870, odată cu instaurarea Republicii, a fost un eveniment de

masă, fără precedent, cu participarea a mii de parizieni care îl aclamau, mulți dintre ei fără să fi citit măcar un rând din cărțile lui. Această popularitate va continua să crească fără oprire până în ziua morții lui, când toată Franța, toată Europa l-au plâns.

Tot Parisul - sau aproape tot - a ieșit în stradă pentru a urma cortegiul funerar, într-o mare demonstrație de afecțiune și solidaritate de care, de atunci încolo, doar puțini oameni de stat sau oameni politici s-au bucurat. Când a murit, în 1885, Victor Hugo nu mai era doar un scriitor: devenise un mit, o personificare a Republicii, un simbol al lumii și al secolului său.

Spania și specificul spaniol au jucat un rol central în mitologia romantică europeană, iar la Victor Hugo mai mult decât în cazul oricărui alt scriitor al epocii sale. A învățat spaniola la nouă ani, chiar înainte de a ajunge, în 1811, în Spania, cu mama și cei doi frați ai săi, pentru a se alătura tatălui său, unul din generalii-locoteneți ai lui Joseph Bonaparte. Cu trei luni înainte de călătorie, băiatul a luat primele lecții de limba în care, mai târziu, va potrive cuvintele în poeme și drame.

La Madrid, a fost câteva luni elev intern la Colegiul Nobililor din strada Hortaleza, condus de călugări. Victor și Abel au fost însă scutiți să participe la slujbe, să se spovedească și să se împărtășească, deoarece mama lor, care era volteriană, i-a declarat protestanți. În acest internat sumbru, va afirma mai târziu, a suferit de frig, de foame și s-a încăierat deseori cu colegii. Dar a învățat în aceste luni limba spaniolă și multe lucruri despre Spania care îl vor însoți tot restul vieții și-i vor fertiliza în mod vizibil imaginația. În 1812, pe drumul de întoarcere în Franța, a văzut pentru prima oară un eșafod și imaginea omului pe care îl duceau la spânzurătoare, călare cu spatele înainte pe un măgar, înconjurat de preoți și de penitenți, i s-a întipărit ca un fier roșu în memorie. La puțin timp după aceea, în Vitoria, a observat pe o cruce resturile unui om sfărtecat, ceea ce îl va determina să vorbească, ani mai târziu, cu oroare, despre cruzimea represaliilor ocupanților francezi împotriva rezistențelor spanioli. E posibil ca din aceste experiențe din copilărie să se fi născut respingerea pedepsei cu moartea, împotriva căreia a luptat fără odihnă, singura convingere politică căreia i-a rămas absolut credincios de-a lungul întregii sale vieți.

Limba spaniolă i-a servit nu numai pentru a se impregna de legendele și miturile unei țări în care credea că a găsit acel paradis de pasiuni, sentimente și excese exorbitante la care visa imaginația lui înflăcărată, dar și pentru a feri de priviri străine însemnările

impudice pe care le scria în caietele lui secrete, nu din exhibiționism, ci dintr-un fel de prurit bolnăvicios de a ține socotela minuțioasă a tuturor cheltuielilor, fapt care ne permite acum să știm cu o precizie de neconceput în cazul oricărui alt scriitor, cât a câștigat și cât a cheltuit de-a lungul întregii sale vieți Victor Hugo. (A murit bogat.)

Profesorul Henri Guillemin a descifrat, într-o carte foarte amuzantă, *Hugo și sexualitatea*, aceste caiete secrete pe care le-a ținut Hugo în anii săi de exil, în Jersey și Guernesey. Ani pe care, din rațiuni evidente, unii comentatori i-au numit „anii servitoarelor”. Marele poet, în ciuda faptului că și-a luat cu sine pe insulele din Canalul Mânecii atât soția, Adele, cât și amanta, Juliette, și în ciuda faptului că a întreținut sporadice relații intime cu doamne din societatea locală sau doar în trecere pe acolo, a avut un constant comerț carnal cu fetele din casă. Un comerț în toate sensurile cuvântului, începând cu cel mercantil. Hugo plătea prestațiile în conformitate cu o schemă strictă. Dacă fata accepta doar să-l lase să-i privească sânii, primea doar câteva centime. Dacă se dezbrăca toată, dar poetul nu avea voie să o atingă, cincizeci de centime. Dacă putea să o mângâie, dar nimic mai mult, un franc. În schimb, când ajungea la excese știute, retribuția putea ajunge la un franc și jumătate și, în anumite seri de risipă, la doi franci!

Aproape toate aceste indicații din carnetele secrete sunt scrise în spaniolă, pentru a ascunde urmele. Spaniola, limba pasului alături, a lucrului interzis și a păcatului, pentru marele romantic, cine ar fi zis! Câteva exemple: „E.G. Azi-dimineață. Totul, tot”, „Mlle Rosiers. Picioarele”, „Marianne. Prima oară”, „Ferman Bay. Toată pentru mine. 1fr. 25”, „Privit în întregime. Luat totul.” etcetera.

Fac rău biografii explorând aceste intimități sordide și coborând zeul olimpic de pe pedestalul său? Fac bine. Astfel îl umanizează și-l coboară la înălțimea obișnuită a muritorilor, această masă din care și carnea geniului este alcătuită. Iar Victor Hugo a fost un geniu, nu în toate cărțile pe care le-a scris, dar în mod sigur în *Notre-Dame de Paris*, *Cromwell* și mai ales în *Mizerabilii*, una din cele mai ambițioase întreprinderi literare din secolul XIX, acest secol de mari decizii, ca Tolstoi, Dickens, Melville și Balzac. Dar a fost și vanitos și caraghios și o bună parte din cantitatea imensă de pagini scrise de el este astăzi literă moartă, literatură de circumstanță. André Breton l-a elogiât cu malicie, spunând despre el: „Era suprarealist când nu era con (un idiot)”. Dar cel mai frumos l-a definit Jean Cocteau: „Victor Hugo era un nebun care se credea Victor Hugo”.

În casa din Paris unde a locuit, în Place de Vosges, există un muzeu dedicat memoriei sale, unde se poate vedea într-o vitrină un plic care-i fusese adresat și care avea ca singură adresă „Mr. Victor Hugo. Océan”. Și era deja atât de faimos, încât scrisoarea a ajuns în mâinile lui. Denumirea de ocean i se potrivește, de altfel, de minune. Asta a fost. O mare imensă, uneori liniștită și alteori agitată de vijelii înspăimântătoare, un ocean locuit de bancuri frumoase de delfini, dar și de crustacee sordide și anghile electrice, o infinită întindere de ape înspumate unde conviețuiesc binele și răul, tot ceea ce este mai frumos și mai urât în ființele omenești.

Ceea ce ne uimește la Victor Hugo este ambiția amețitoare pe care o trădează anumite creații literare ale sale și absoluta convingere că literatura care ieșea din condeiul său nu era doar operă de artă, o creație artistică care îi va îmbogăți spiritual pe cititorii săi, oferindu-le o baie de inefabilă frumusețe, ci și că, citindu-l, cititorii vor avansa în înțelegerea mai profundă a naturii și a vieții și își vor îmbunătăți comportamentul civic și perceperea misterului

Cea mai recentă carte a lui Mario Vargas Llosa a apărut în 2004 la Editura Alfaguara din Madrid și se numește *La tentación de lo imposible* (Tentația imposibilului). După ce scrisese despre Gustave Flaubert încă din 1975 un volum cu un titlu la fel de incitant (*Orgia perpetuă: Flaubert și Madame Bovary*), de data aceasta autorul de care se lasă fascinat Llosa este Victor Hugo, cu romanul său *Mizerabilii*.

Eseul este o versiune amplificată a cursului ținut la Universitatea din Oxford în primăvara lui 2004 și este consecința a doi ani de studiu a operei lui Victor Hugo și a epocii în care a trăit.

Revenit în Spania, în iunie 2004, Mario Vargas Llosa a apărut în discursul său de inaugurare a cursurilor de vară ale Universității Internaționale „Menéndez Pelayo” (UIMP) din Santander, importanța marilor romane din secolul XIX, în comparație cu literatura „light” la modă, care - recunoaște el - a dat la iveală și cărți bune, de mare ingeniozitate, dar „nerăbdarea” autorilor și a cititorilor de azi ignoră „marii scriitori care se întrec cu Dumnezeu în crearea de lumi infinite”.

Esența literaturii - care se regăsește în plăcerea de a povesti și de a asculta/citi povești - constă în a crea o lume de fantezie care să îmbogățească universul în care trăim astfel încât să putem trăi într-o singură viață mai multe vieți.

Lectura lui Victor Hugo prin prisma lui Mario Vargas Llosa este spectaculoasă: pentru că Llosa consideră că lectura unei cărți de ficțiune nu este un mod de petrecere a timpului liber decât în al doilea sau în al treilea rând. (Iar, dacă nu este „și un mod plăcut de petrecere a timpului, nu este nimic”). Dar - crede Llosa - o ficțiune este mai întâi un act de răzvrătire împotriva vieții reale, iar în al doilea rând, o satisfacție, o compensație pentru cei pe care îi nemulțumește viața în închisoarea singurului destin care le este dat.

Această „tentație a imposibilului” a făcut posibilă - după părerea lui Lamartine - crearea *Mizerabililor* lui Victor Hugo. Adică tentația de a ieși din propriile vieți pentru a fi protagoniștii altora, imaginate de creatorul operei literare.

„De asta și pentru asta există ficțiunile - scrie Llosa. Pentru că avem o singură viață, iar dorințele și fanteziile noastre ne cer să avem o mie. Pentru că abisul dintre ceea ce suntem și ceea ce am vrea să fim trebuia să fie umplut în vreun fel. De asta s-au născut ficțiunile: pentru ca, prin acest substitut trecător, precar, uneori pasionant și fascinant, cum este viața din literatură, să amestecăm imposibilul cu posibilul, iar existența noastră să fie în același timp realitate și irealitate, istorie și poveste, viață concretă și aventură miraculoasă.”

Eseistica lui Mario Vargas Llosa are darul de a face tangibili autori ca Flaubert sau Hugo (adevărate simboluri ale literaturii și culturii, aproape divinizați de respectul a generații întregi de cititori), descriindu-i ca oameni ce au înfruntat toate adversitățile pentru a crea prin voință, muncă, talent și răbdare opere nemuritoare.

Vocația lui Mario Vargas Llosa de a povesti istorii este la fel de puternică și în cazul unei cărți care ar putea părea de critică literară, când, de fapt, este o lungă mărturisire a lui despre ceea ce este literatura și despre rolul ficțiunii în viața sa, dar și a noastră, a cititorilor săi sau ai lui Victor Hugo.

Mario Vargas Llosa pătrunde în universul vieții și creației lui Victor Hugo din perspectiva unui cititor atent, creator el însuși de mare literatură, care știe cum se construiește o capodoperă. Descoperim, grație lui Llosa, toate mecanismele secrete care au pus în mișcare pana lui Hugo, înfățișat nu doar ca scriitor și om politic, ci și în ipostaza sa umană, pur și simplu.

infini: sufletul transcendent, Dumnezeu. E posibil ca aceste idei să ni se pară astăzi naive: câți cititori mai cred că literatura poate revoluționa existența, că poate influența societatea și ne poate oferi viață eternă?

Dar, citind *Mizerabilii*, prinși în acel vârtej în care pare cuprinsă o lume întreagă în infinita ei lipsă de măsură și în minima ei micime, este imposibil să nu simțim fiorul pe care-l produce intuirea atributului divin, omnisciența.

Devenim mai buni sau mai răi amestecând ficțiunea în viața noastră, încercând să o strecurăm în istorie? E greu de știut dacă minciunile pe care le urzește imaginația îl ajută pe om să trăiască sau, dimpotrivă, contribuie la nefericirea lui revelându-i abisul dintre realitate și vis; dacă îi adoarme voința sau, dimpotrivă, îl determină să acționeze. Cu secole în urmă, pe un locuitor din La Mancha care avea în jur de cincizeci de ani, romanele de care era pasionat i-au tulburat perceperea realității și l-au azvârlit în lume - pe care el o credea la fel cu cea din ficțiune - în căutarea

onoarei, a gloriei și aventurii, cu rezultatul pe care-l știm. Totuși, batjocura și nefericirile pe care a trebuit să le suporte Alonso Quijano de pe urma romanelor citite nu l-au făcut un personaj demn de compasiune. Din contra, în imposibilul său proiect de a trăi ficțiunea, de a modela realitatea de comun acord cu fantezia lui, personajul lui Cervantes a trasat speciei umane o paradigmă de generozitate și idealism. Fără a ajunge la extremele lui Alonso Quijano, este posibil ca romanele să inoculeze și în noi o insatisfacție față de ceea ce există deja, un apetit pentru o irealitate care să ne influențeze viețile cât mai diferit și care să ajute omnia să trăiască. Dacă scriem și citim de atâtea secole, o fi pentru un ceva anume.

Eu știu că în iarna aceea a lui 1950, cu uniformă, burniță și ceață, în internatul de pe țărmul stâncos al Limei, grație *Mizerabililor*, viața a fost pentru mine mai puțin mizerabilă.

Prezentare și traducere de
Mariana Șipoș

literatura lumii

Canettiana

De mic copil, Canetti era un martor "uimitor și admirat". Crescut în limbile ladino (retoromana), vorbită de evreii-spanioli, și bulgara ca limbi familiare și de socializare - Canetti spunea că ladino i-a adus, în primul rând, rapiditatea mentală -, iar mama sa a fost personajul puternic care l-a introdus pe drumul marii culturi germane, insuflându-i dragostea pentru această limbă, începând de la vârsta de opt ani, imprimându-i o sete absolută de cunoaștere, sete cultivată în lecturi largi și discuții despre muzică și literatură. Germana se dovedea a fi o limbă lipsită de orice inechitate sau înclinație spre vulgar, validă pentru admirație, constanță, cunoaștere și universalitate. Până la sfârșitul zilelor sale, Elias Canetti a gândit și a scris în germană, ceea ce constituia, în ciuda a toate, după propriile sale cuvinte, un omagiu adus culturii germane.

Mama lui nu i-a lăsat doar limba și cultura germană sau puterea de caracter; probabil a moștenit de la ea și anumite caractere misogine, care reapar în opera lui, virtutea răbdării, vocația de consacrare, dedicația în fața muncii sale intelectuale și a unei concepții a realității ca valoare culturală extensivă și fără limite, capabilă de a cuprinde toate epocile, toate civilizațiile într-un continuum ce se făcea prezent în formele actualității. Canetti afirmă înainte de a scrie **Masă și putere**: "Este un obiectiv greu al vieții mele, acela de a ajunge a cunoaște toate miturile tuturor popoarelor". Îndrăznesc să mă aventurez - spune Juan Carlos Vidal - pentru a reliefa că două trăsături în plus ale caracterului său au originea în acele timpuri îndepărtate: unul dintre ele este sensibilizarea sa spre voci, "mască acustică a eului", după definiția lui Karl Kraus, sensibilizare care a crescut în nopțile acelea din copilărie în care mama îi citea cu voce puternică pagini din clasicii mari ai literaturii - printre ei, fără nici o îndolală, Don Quijote -, pentru a se angaja, terminând, în comentarii structurate în dialoguri. Pentru Canetti, a cunoaște era a asculta.

Cealaltă trăsătură culturală profundă căpătată în copilărie este lipsa sa de eurocentrism, lucru ce devine evident în cartea de călătorii **Glasurile din Marrakech**. Nu este fără noimă să observăm cum la Canetti limba și cultura tradițională sunt transmise oral, în ladino, și acest fapt nu numai că i-a permis să gândească cu rezeziune, ci, în același timp, a dobândit această trăire veșnică și Canetti a reușit să recupereze temporalitatea reală a strămoșilor lui.

Rusciukul a fost punctul de plecare și de continuare al unei lungi călătorii, un exil care a avut loc la Viena, ale cărui popasuri pe această cale au fost Lausanne, Zürich, Berlin și Paris, până a ajuna la Londra, unde a trăit cea mai mare parte a vieții sale. Și merită să ne întrebăm: există oare un exil mai radical ca cel al unui scriitor de limbă germană, trăind la Londra?, cel al unui supraviețuitor al catastrofei europene în insulele britanice? Susan Sontag face un comentariu cu privire la londonezul Canetti, comentariu pe care, pentru că este agreabil, nu resist să nu-l citez. După ce

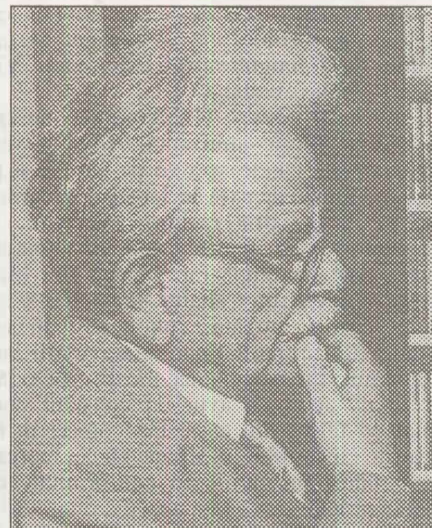
a semnalat că Misha Frish, personajul central al romanului lui Iris Murdoch **The Flight from the Enchanter**, un filozof al cărui cosmopolitism, îndrăzneală și superioritate deșira o enigmă pentru prietenii săi intimidați, nu este altul decât Elias Canetti. Susan Sontag scrie despre acest personaj un text nu cu totul de ficțiune: "Descris din afară, acest portret arată cât de exotic trebuie să rezulte Canetti admiratorilor săi englezi. Artistul care, de asemenea, este multipersonal, sau vice-versa și a cărui vocație este înțelepciunea, nu rezultă a avea ceva cu literatura engleză."

La un moment dat l-am definit pe Elias Canetti ca pe un "sefard" (evreu-spaniol) cu aspect de cea mai bună tradiție culturală central-europeană. Sefard, prin originea sa irevocabilă și centraleuropeană prin atributele culturale, Canetti poate fi inclus în marea tradiție expresionistă a perioadei dintre cele două războaie mondiale, reprezentată în artă, teatru și literatură. Cu toate că Claudio Magris pretinde să-l încorporeze în interiorul unei structuri nihiliste care coboară de la Hofmannsthal la Bashevis Singer, Canetti, în romanul său **Orbirea** cufundă expresivitatea sa în grotescul existențial expresionist. La fel ca și Kantor - ultimul mare expresionist - el plăsmuiește personajele teatrului său pornind de la desenele expresioniste, mai întâi creionate în acest sens personajele canettiene fiind o extensie a schițelor și grafismelor lui George Grosz și Otto Dix.

Orice scriitor își are modelele sale și modelele lui Canetti, la care el însuși s-a referit, au fost Hermann Broch, Karl Kraus și Franz Kafka, modele distincte care izvorăsc urmând căi diferite de intersectare. Dacă, desigur, Hermann Broch este pentru el scriitorul în stare absolută, acela care deține toate calitățile, interesul său pentru Karl Kraus și Franz Kafka derivă din concepția acestora asupra lumii.

În noiembrie 1936, cu prilejul celei de a cincizecea sa aniversare, Canetti a susținut o conferință în onoarea lui Hermann Broch, cu toate că Broch nu publicase încă **Moartea lui Virgiliu** și apropierea de el s-a putut realiza doar prin mijlocul lecturii și meditației asupra trilogiei **Somnambulii**. Pentru Canetti, Broch este scriitorul reprezentativ al timpului său, dornic de libertate, pentru a fi în mod sigur vasal ei, un tip caracterizat prin tensiunea înspăimântătorului produs al unei epoci, sfârșitul secolului XIX și începutul celui de-al XX-lea, în care se producea dezintegrarea valorilor.

Canetti admiră la Broch desfășurarea și realizarea unui program al creației literare: a fi original, a poseda capacitatea de a sintetiza epoca sa în toate aspectele, de la cele mai neînsemnate, până la cele mai simbolice compacte (această "memorie respiratorie" pe oare o subliniază la autorul **Mortii lui Virgiliu**, ușurința pe care Broch o avea pentru a absorbi totul din toate mediile, pentru că "cel care respiră trebuie să dea socoteală de multiplicarea lui, cât și de dezagregarea lui individuală, înțeleasă ca adevărată materie primă a muncii artistice"); și, în final, disponibilitatea epocii sale.

Apropierea, atât de Kraus, cât și de Kafka este de nuanțe diferite. De asemenea, spațiul de reflexie este deosebit. În ambele cazuri pare să-l intereseze mai mult psihologia individuală decât funcția reprezentativă. Analiza pe care o realizează despre ei este dusă la capăt având ca substrat corespondența sa particulară cu Felice Bauer în cazul lui Kafka și cu aristocrata austriacă Sidona Nadherny în cazul lui Kraus. Niciodată, probabil, nu au avut loc în istoria literaturii și într-o aceeași epocă, personalități care să reprezinte două poziții atât de diferite. Și cred că nu mă înșel dacă afirm că, la Canetti, această contrapozitie de modele a fost urmată de substituirea acestora.

Autorul **Limbii salvate** a afirmat că timp de nouă ani a asistat la toate conferințele pe care Kraus le susținuse; după mărturia lui, în timpul primilor cinci ani a fost un membru fidel al acelei mase agitate pe care Kraus o crea și numai începând din anul al cincilea a început să se trezească și să-și formeze simțul său critic. Până atunci, simțise întreaga opresiune de forță pe care Kraus o exercita asupra auditoriului său. Karl Kraus,umoristul satiric cel mai radical al epocii, creatorul lui „Die Fackel”, revista ce s-a transformat în biciul societății vieneze raționale și bine situată în confortul ei plăcut, omul care a impus tăcerea ca pe o rezistență puternică împotriva tuturor acelor care, urmând climatul dominant, s-au înrolat în coloanele belicoșilor în timpul Marelui Război, scriitorul care, în final, a rupt cu **Ultimile zile ale Umanității** postura sa tăcută, spre a ajunge să fie șeful lor.

Canetti situează, drept exemplu, o declarație a lui Kraus care este portretul lui perfect: "Recensământul populației a stabilit, la Viena, cifra de 2.030.834 locuitori. Adică, 2.030.833 și eu". Eul calitativ subliniat și, la picioarele sale, marele număr cantitativ. În aspirația sa de a fi unicul, Kraus reprezintă înseși zvâcnirile celui puternic. Este foarte probabil că, de la Kraus până la Kafka, Canetti ar fi parcurs drumul lung care duce de la cel puternic până la cel nevolic. Rigorii față de puternicul Kraus îi urmă condiția karkiană de diminuare a sentimentului de însemnătate, ca fugă de prerogativele puterii. Astfel, corespondențele stabilite între Kraus și Kafka sunt: forța, distilări de sentimente și sensibilități opuse. Corespondența lui Karl și Sidi reflectă schimbările de situații ale înstrăinării și pasiunii amoroase; la Kraus, fără pasiune nu există scriitura, stând așa lucrurile el a început redactarea romnului **Ultimile zile ale Umanității**, cea mai celebră operă a sa, când pasiunea amoroasă recuperată se transformă în pasiune creativă.

Aș dori să afirm că, spre deosebire de Kraus, Canetti întâlnește la Kafka o psihologie și o cheie pentru a evada de slugărniciile pe care omul le practică în relațiile sale cu masa

Orașul Rusciuk, un port la Dunăre în Bulgaria, a fost locul unde membrii familiei Canetti, evrei-spanioli originari din Turcia, se instalează. Orașul acesta era o încrucișare de limbi și culturi diferite, încât însuși autorul spunea că în fiecare zi se trezea în vânzoleala a șapte sau opt limbi, dar asta nu era deloc straniu, dar auzea graiuri care erau altele în dimineața zilei următoare. Această circumstanță a creat în copilul Canetti un spațiu al lipsei unei identități fixe și invulnerabile, ne spune scriitorul spaniol Juan Carlos Vidal în revista „Cuadernos Hispanoamericanos“, autorul unui articol din care extragem cele de mai jos.

și puterea. La Kafka, dezumanizarea, strata-gemă necesară pentru negarea puterii, duce la o însingurare, la starea de abandon, la această dorință arzătoare de a nu fi în contact cu cel apropiat, considerând marea singurătate ca remediu al deficitelor afective. Lui Kafka îi este dată fericirea expansivă în lectura cu glas puternic, în singurătatea actului creator, sau cel mai mult, în acest “a fi alături de alții”, în acest fapt de a-i observa pe alții uitând de prezența sa, și a acelora care nu așteaptă nimic de la el.

În legătura sa cu Felice Bauer, Kafka nu caută eroticul sau consolidarea unei legături duale sau matrimoniale, acestea fiind considerate ca acte de compromis, care, în închipuirea sa, se identifică cu eșafodul. Felice era pentru el un fel de umbră protectoare, o confidentă care îi vorbea de la mare distanță. Caracterul ei hotărât, deschis, siguranța pe care o emana, toate acestea constituiau pentru Kafka ceva aparte și incert pentru spiritul său cu tendința spre izolare, spre sfioșenie, spre claustrofobie. Scrisorile Felicei veneau ca o continuare a mâinilor ei, cu condiția de a nu le atinge niciodată, și confirmarea unei prezențe de care Kafka avea nevoie pentru a-și ridica temperatura sa vitală și a fi disponibil actului creator.

Cele trei comandamente ale lui Broch l-au întovărășit mereu pe Canetti, constituind consolarea lui în clipele aride, când efortul istovitor și obsesiv al scriiturii din **Masă și putere** îl epuizau. Cu trecerea anilor, în evoluția gândirii sale scriitorul nostru se îndepărta mereu de Kraus și se apropia de Kafka. Dar, așa cum însuși Canetti recunoaște, acei bărbați pe care i-am înălțat la categoria de zei tind să dureze și doar timpul și nu voința individuală poate acționa împotriva lor. Karl Kraus a lăsat în Canetti o urmă permanentă, i-a contagiât sensul său de responsabilitate absolută și a provocat în el ascuțimea auzului; Kraus era o ființă care asculta toate glasurile și Canetti, din clipa aceea îndepărtată în care, pentru prima dată, a făcut parte din auditoriul lui, a rămas sensibil la toate glasurile și la toate sunetele.

În eseu său **Prima carte: Orbirea**, Elias Canetti declară că nu i-a fost necesar să studieze luarea Bastiliei pentru a se introduce și chiar să participe în fenomenul revoltelor mulțimii. În aceste câteva pagini relatează că, în primele zile din iulie 1927, a închiriat la Viena o locuință într-o casă a cărei parte din spate dădea spre ospiciul din Steinhof. Acela viziune permanentă nu numai că a provocat înapoierea lui la Berlin - unde i-a cunoscut pe Grosz, Babel și Brecht și a demarat monumentalul său proiect al unei **Comedii umane a Nebuniei**, din care a ajuns doar să termine una din cele șapte părți, aceea pe care o cunoaștem sub numele de **Orbirea**; șederea în această casă i-a permis să fie martor și să participe la revoltele muncitorești de la 15 iulie 1927. Canetti relatează că, în ziua ceea, a simțit momentul Revoluției în acele manifestații spontane care au culminat cu incendierea Palatului Justiției de la Viena și care s-au terminat într-o baie de sânge.

Unele detalii episodice din timpul acela în care Canetti observă de la fereastra sa lumea nebuniei, au rămas grave în unica și marea operă narativă. Dar, mai ales, în aceste scurte pagini, Elias Canetti face două declarații de principiu pe care le consider foarte lămuritoare: “Anul care a urmat acestui eveniment a fost dominat total de el. Până la începutul anului 1928 gândurile mele nu s-au îndreptat spre altceva. Eram mai hotărât ca niciodată să explorez ce era în realitate acea masă care mă subjuga se cu totul. Pe cele mai diferite și mai distante drumuri, am încercat să-mi apropiu experiența mulțimilor. Am căutat-o în istorie, în istoria tuturor culturilor (...) Într-o zi mi-a trecut prin minte că lumea nu putea fi deja recreată ca în romanele de mai înainte, adică, din perspectiva unui scriitor. Totuși, asta nu însemna că era foarte sigur că voi scrie o carte haotică, în care să nu existe nimic inteligibil; din contră, trebuia să inventez, ca o consecință extremă, indivizi de asemenea

extremi - ca cei care, în definitiv, integrau lumea - și să-i juxtapun pe acești indivizi - limite înăuntrul disparității lor”.

Nu este posibil să neglijam sau să separăm **Masă și putere și Orbirea** de singura carte terminată dintre acele opt care formau proiectul canettian al **Comediei Umane a Nebuniei**. Și asta nu doar pentru că ele dețin aceleași origini trăite, ci de asemenea și pentru că ambele lucrări reprezintă summum-ul gândirii autorului, acest clarobscur unde se contrapun individualul și limita toleranței.

Voi relata anecdota narativă din **Orbirea**.

Peter Kien, autoproclamat unul dintre sinologii cei mai importanți ai epocii, trăiește izolat, îndepărtat conștient de lume, evitând legăturile cu alte persoane, în intenția sa de a salvagarda vechiul “eu umanist burghez”. El își comprimă masa corporală într-unul dintre organele sale, și anume în cutia craniană înăbușind alte potențialități ascunse pentru el, în urma unui proces de automutilare psihologică. Kien nu întreține legături cu alte persoane, nu participă la congresele din specialitatea sa, sau cel mult obișnuiește să trimită acolo rapoartele sale, un semn sensibil care servește pentru a salva relațiile sale, relatări, de altminteri, atât de personale și atât de inaccesibile, pe cât de inevitabile. El a renunțat să țină cursuri la Universitate și biblioteca și-a transformat-o în unica sa patrie. O părăsește doar o oră pe zi și asta cât mai de dimineață, când străzile sunt pustii, purtând lipită de corpul său o servietă plină de cărți. Sensul vieții sale rămâne expus clar într-o sentință din **Orbirea**: “Cineva se apropie de adevăr doar când se îndepărtează de oameni. Viața cotidiană este o construcție superficială a minciunii”.

Acest efort al lui Kien pentru a salvagarda “eu” său și autenticitatea sa, individul în stare pură, se va vedea alterat de jignirea pe care i-o proferează mulțimile și susceptibil de a transforma totul în scop. În casa lui Kien, ființă uscățivă, auster și visător profund ca Don Quijote, intră Teresa, purtătoarea de chei la început și, mai târziu, soție cu îndrituirii utilitare (își închipuie că ea va fi cea mai bună îngrijitoare a bibliotecii sale). Teresa, această specie de Dulcinea negativă și materialistă, reprezintă povara vulgară a masei, o rafală care îl azvârle în natură. Și acolo, expulzat din stomacul balenei, protagonistul nostru va începe o călătorie concentrică întovărășit de un personaj care este, într-un anumit mod, investiția lui, Fischerle, un reflex al unui Sancho Panza care a fost supus unui proces de negativitate radicală, și acest credincios scutier este cel care va trăi o întreagă serie de aventuri grotești. Pe drumul său, Peter se va întâlni cu fratele său George, psihiatru care a adoptat strategia contrară pentru a obține supraviețuirea: strategia metamorfozei, a schimbării permanente, până la a epuiza toate fațetele realității. Nici vorbă de așa ceva: la fel cum i se întâmplă lui Don Quijote, călătoria lui Peter Kien se termină în înfrângere și singura soluție

ce îi apare pentru a-și salvagarda “eu” său îl conduce la un ultim act tragic; Kien aranjează cu cărțile sale un rug imens și se aruncă în flăcările acestuia.

Întreaga forță poetică și tragică din **Orbirea** poate fi rezumată într-un paragraf din carte: “Ca un animal monstruos, sălbatic, înfocat și exuberant, masa fierbe și se agită în cel mai adânc sens din ființa noastră, fierbe și se agită la cea mai adâncă profunzime a simțirii decât cea a înșeși Mamelor noastre. Este, în ciuda vârstei sale, cel mai tânăr dintre toate animalele, este creatura esențială a pământului, este scopul și viitorul acestuia. Despre acest animal însă, nu știm nimic și trăim, desigur, ca persoane individuale. Totuși, mulțimea se abate uneori asupra noastră ca niște valuri spumoase, ca un ocean furios în care fiecare picătură rămâne vie și aspiră la aceeași feroare a vieții. La puțin timp, mulțimea se împrăștie, revenind la starea noastră obișnuită de diavoli singuratici. Și atunci ni se pare de neconceput să ne amintim că uneori ajungem să fim atâția, atât de mari și atât de «cineva». Aceste câteva rânduri nu dezvăluie numai legea de fier a gândirii lui Canetti; de asemenea, în ele se înscriu atât metoda sa intelectuală, ca și strategia sa narativă. Principiul creator al lui Canetti se poate rezuma într-o sentință foarte stilizată: “Omul nu poate scăpa din mulțime pentru că el însuși este mulțimea, aceasta fiind o constantă care este în vigoare încă de la începutul timpurilor.”

Susceptibili a ne dezintegra până la infimitezimal, suntem capabili doar de a înțelege unitatea condiției noastre ca un simplu agregat de părți, fiecare din aceste părți bucurându-se de deplină autonomie. Acest mecanism de reuniune și dispersiune ne poate servi pentru a realiza o lectură din opera lui Canetti care este în același timp parte și făcută din părți. Cultivarea aproape a tuturor genurilor literare și tuturor ramurilor de scriitură, de la aforismul minimalizat până la amplul tratat antropologic care este **Masă și putere**. În fond, caracterul de bază al “operei umane ca formă a mulțimii nu a împiedicat nici fragmentarea și nici scamoșarea: din contră, s-au creat, pornind de la ele, Nimeni altul ca Elias Canetti nu a revizuit în memoriile sale peisajul intelectual al Europei din prima treime a secolului XX, întrebându-l, pentru disecția acestui câmp, autonomia organelor și simțurilor. La construirea acestei fresce enorme, Canetti nu a apelat la discursul istoric și cărțile sale de memorii nu au drept titlu **Provincia sefardă, Viena la începutul secolului sau Berlinul avangardelor**; Canetti ascute memoria sa prin percepția sensibilă. Pare că toate energiile corporale s-ar fi concentrat într-un singur organ, anulându-le pe toate celelalte și oferindu-i posibilitatea de a pătrunde în mărunțul gest semnificativ. Cărțile sale de memorii se numesc **Limba salvată, Jocul privirilor și Facla în ureche**.

Prezentare și traducere de
Ezra Alhasid

literatura lumii

O frescă suedeză

geo vasile

Göran Tunström își datorează reputația romanului **Oratoriul de Crăciun** (1984), tradus în peste 20 de limbi. Ultima sa carte, **Bărbați celebri care au trecut prin Sunne** (Editura Humanitas, 2004, 270 p.), apărută într-o ireproșabilă versiune românească semnată de Andreea Gabrian și Eva Leonte, este o cronică a localității suedeze omonime în ultimele trei decenii ale veacului trecut, scrisă de colecționarul de autografe Stellan, de meserie băcan, epitrop și, de fapt, narator și personaj detectivist al propriei vieți în conjuncție cu

viețile celorlalte personaje. Adevărul e că autorul (1937-2000) și-a trăit în acel orașel turistic din districtul Värmland (leagăn al culturii suedeze, locul de naștere al romancierei Selma Lagerlöf și al poezilor Fröding și Tegner) cele mai importante experiențe ale vieții, drept care, prin harul epic și umorul său când acid, când tandru și măhnit poetic, conferă *celebritate, ie est autenticitate narațiunii*. Distins cu Premiul „August” în 1998, romanul dă la iveală caractere și tipologii masculine (dar și feminine) polisate sau revelate de trecerea timpului (sfârșit de partidă, oniric, magic), relaționându-le într-o frescă suedeză cu vocație europeană și universală. O istorie locală a sufletului suedez ca parte a istoriei spiritualității creștine.

Așa cum am spus, Stellan este interfața dintre autor și cititor, martor și senzor al acelui univers, Sunne, din cele mai prospere timpuri, autobiografic vorbind, și până la dispariția sau îmbătrânirea fostelor reperi. Ceea ce nu înseamnă sfârșitul, ci,

dimpotrivă, radicalizarea conștiinței critice a referentului, pe măsura nefericirii în căsnicie (căsătorit cu nepăsătoarea Anita, este îndrăgostit fără speranță de Isabelle). În schimb, rămâne la fel de entuziasmat în fața unor oameni-autori-valori naționale, pentru care un cult bine temperat, de unde și dorința lui de autodepășire prin lecturi, citate, meditații și comentarii varii, bune conducătoare de stil elevat și viziune morală. Spre sfârșitul vieții și al timpului, Stellan va abandona masca ridicolă, prudentă și autocenzurată de băcan și ziarist veleitar, spre a-și da pe față un Alt Eu, cel de zugrav sarcastic al deznodământului: sfârșitul dramatic al „bărbaților celebri”, de fapt, expirarea unei mitologii.

Printre persoanele semnificative, îl amintim pe pictorul Harald, aflat sub semnul unei poveri psihice. Copil *neiubit* de o mamă ce-și varsă frustrările pe el, crescut în limbajul egoismului, urii, înghețului și excluderii, Harald va învăța la Școala de artă din Göteborg că culoarea e formă și are întâietate în fața epicului, fiind ea noutatea din orice poveste. *O ars poetica* pe care o recunoaștem și în stilul lui Göran Tunström.

Prezentul și trecutul lui Harald sunt marcate nu doar de figura maternă, ci și de apariția Isabellei, un fel de surogat matern care va avea grijă să ducă la bun sfârșit puseul matricid al fiului, terminând-o (prin eutanasiere?) pe supraponderala și foarte bolnava lui mamă. Frumoasa asistentă medicală acceptă să conviețuiască alături de Harald, autoritară și pragmatică, oricum mai pozitivă decât pesimistul ei concubin, pictor al culorilor sumbre. În timp ce acesta, trecut prin dedublări și scindări succesive, supraviețuiește internat într-un purgatoriu de patimi suprareale, ea nu ezită să i se substituie până și în actul artistic. În schimb, fondul ei bovaric, bine disimulat, reizbucnește cu ocazia întoarcerii la Sunne a lui Edwin, iubirea de-o vară din adolescență.

Conform relatării lui Stellan, Edwin intră în scena romanului penibil de beat și de mototolit, intervenind asupra unei afirmații făcute public de pastorul Cederblom: ceea ce acesta luase drept Oceanus Procellarum, era de fapt Mare Tranquillitatis/Marea Liniștii. Lucru de care Edwin era absolut sigur, fiindcă în acel loc pusese piciorul. Acum, în rol de vizitator la Sunne, avea de îndeplinit o făgăduință făcută mamei sale înainte de moarte. Prin urmare, Edwin este o *supercelebritate*, dezamăgitoare totuși pentru „cronicarul” localității, Stellan, deși inspirat lui Göran Tunström de Edwin Aldrin, al doilea om care a pășit pe Lună la 20 iulie 1969 și ai cărui bunici erau originari din Suedia (chiar din provincia Värmland).

Fapt e că autorul

inventează/rememorează pentru Edwin câteva episoade de copilărie și adolescență petrecute la Sunne, îndrituind interesul hărțuitor și totodată salvator al lui Stellan pentru un ex-camarad, dar și pentru drama reală a personajului (ex-cosmonaut) depresurizat din punct de vedere moral de conștientizarea inenarabilei *micimi* a vieții pe Pământ și a galaxiei noastre în comparație cu Universul infinit. La fel de lamentabilă i se pare și condiția de *exponat*, ulterioară revenirii în mijlocul bălciului deșertăciunii: „De-aia fug, Stellan, de-aia! Trebuie să cobor sub ei, sub pământ, jos, în cloacă. Trebuie să se deschidă o gaură prin care să mă scurg. Deși nu de ei fug, ci de mine însumi. Trebuie să scap de Cosmonautul sociabil, de lacheul zâmbitor, cumva trebuie să regăsesc tot ceea ce a hibernat în mine atâta vreme... Din păcate fuga lui, la cârma unui avion (împreună cu Isabelle) se va sfârși tragic; o moarte în care haosul și hazardul iau chipul destinului.

Celebritatea numărul doi este indubitabil pastorul Cederblom, o figură faustică și erasmică, între apostazie și credință. Bibliofil nemântuit și meloman rafinat, el are pasiunea cerească a lui Kepler și viziunea unui poet-filosof de rangul lui John Donne. Pe baza jurnalului său personal, sustras de Stellan și valorizat epic, aflăm unele detalii și tușe semnificative de viață interioară și privată (conjugală): este un tată sensibil și un soț resemnat, simte nevoia de a fi mereu în

cartea străină

legătură cu un Centru al Luminii. Nu ezită să-și asculte inima, îndrăgostindu-se de Lena Vergelius, căreia, într-un veitabil elan onto-erotic, îi dedică un poem epic demn de „Cântarea Cântărilor” în transcrierea lui Lorca.

Diaristul Cederblom se învederează a fi și el un descriptiv și narator al altor figuri, cum ar fi Stellan însuși, și chiar nevastă-sa, Ingrid. Despre care îi va fi dat să afle, după câteva decenii bune, direct de la șeful său ierarhic, că suferă de eromanie paranoidă. Fapt probat de sutele de scrisori cu care Ingrid îl hărțuise pe arhiepiscop, victimă silențioasă care în cele din urmă i se mărturisește soțului, nu altul decât pastorul din Sunne.

Fapt e că naratorul datorează pastorului structura spiritualistă și cugetătoare a romanului, precum și a vieții personajelor, dovadă citatul ales de Stellan din predica lui Cederblom: „Cuvântul *Dumnezeu* nu are contururi. Nu exprimă nimic și, poate, acesta îi e și sensul: indescriptibilul, nenumitul *trebuie* să ne ofere ca punct de reper câteva silabe lipsite de sens, ca ultim far, înainte să fim aruncați în misterul absenței limbajului. *Dumnezeu e* ultimul cuvânt înainte să amuțim”. Dar nu înainte de a fi citit romanul lui Göran Tunström, un artist suedez celebru care, trecător din Sunne, a reușit să se eternizeze în limbajul naratorilor lumii.

Marx, mai mare peste filozofi

ion crețu

Publicația londoneză „The Sunday Times” îl dă pe Marx, *nomina odiosa* - tocmai pe Marx! -, câștigător al unui foarte recent sondaj al BBC referitor la cei mai mari filozofi ai lumii. Așadar, nu Platon, nu Kirkegaard sau Freud, nu Kant ori Rousseau (între paranteze fie spus, filozoful fără de care sunt de neimaginat vremurile moderne, fie că discutăm literatură, politică, morală etc.) -, nici una dintre aceste enorme somități ale filozofiei nu a întrunit un număr suficient de voturi pentru a se clasa pe primul loc. Marx i-a întrecut pe toți! Rezultatul, firește, nu poate decât să-i oripeleze pe numeroși contemporani care credeau, sperau, că marxismul a murit o dată cu decembrie '89. Vorba lui Trotzky, „eternul radical”, însă, revoluția continuă. Rezultatul sondajului este cu atât mai controversat cu cât reputația de filozof a lui Karl Marx părea complet compromisă de prăbușirea sistemului comunist. Cum, adică, iarăși Marx? Tocmai Marx, cariatida ideologică a celui mai nefericit sistem politic de până acum?

Se cuvine să spunem mai întâi două vorbe despre pretinsa „moștenire Marx” în România. Înainte de 1989, filozofia marxistă era, practic, necunoscută publicului larg de la noi, și asta pentru simplul motiv că opera lui Marx nu se găsea în librării. Sub Ceaușescu, însuși Marx era cenzurat! Ceea ce se cunoștea, sub termenul generic de „marxism”, era, în fapt, o colecție de texte didactice, niște broșuri de vulgarizare alcătuite de profesori de la „Ștefan Gheorghiu” spre uzul publicului larg și al activiștilor de partid. Nici una dintre editurile române, nici măcar cea Politică, nu găsisese oportun să pună la îndemâna cititorilor, după 1970, o ediție (critică) a operei *magna* a lui Marx, *Capitalul*. Mărturisesc că eu însumi, nevoit, la un moment dat, să recurg la un text semnat de Lenin, nu am reușit să găsesc în librării decât un modest volum „omagial”, foarte selectiv, din opera acestuia. Nu este de mirare, prin urmare, că ceea ce se înțelegea, de regulă, prin filozofie marxistă, era o compilație de rudimente marxiste „îmbogățite” substanțial cu așa-zisele idei ceaușiste despre edificarea societății comuniste. Nu este de mirare, prin urmare, că ceea ce a rămas în memoria criticilor români înverșunați ai marxismului este ceea ce au învățat ei la lecțiile de învățământ politic de la „Ștefan Gheorghiu”. Din această perspectivă, îmbufnarea lor este pe deplin justificată.

După Marx, așadar, în clasamentul BBC, se clasează austriacul Ludwig Wittgenstein, urmat de David Hume (!!!), Platon și Kant. Ultimele trei locuri, ni se precizează, sunt ocupate de Martin Heidegger, Epicur și Thomas Hobbes. Singurul filozof englez, prin naștere, de pe listă este John Stuart Mill, campionul luptei individului împotriva „tiraniei majorității”.

Francis Wheen, autorul unei recente biografii închinată autorului *Manifestului Communist*, susține că Marx este un filosof incomparabil mai cuprinzător decât ceilalți filozofi din clasament. (Ca să vezi!) El n-a fost doar un simplu filozof, el a fost implicat în politică, istorie, economie. Firește, numeroși critici sunt în dezacord cu un atare punct de vedere. Căderea sistemului comunist constituie un argument care se vrea convingător. Adevărul este că Marx a fost

compromis de liderii comuniști, Stalin și alții de aceeași teapă cu el, susține Wheen. „Ei au discreditat comunismul, dar ideile înseși ale lui Marx continuă să rămână viabile și active.”

Există, firește, și opinia potrivit căreia Marx nu poate fi considerat filozof, după cum afirmă Ann Widdecombe, membră a parlamentului britanic, susținătoare a lui Aristotel, pe care l-a studiat la Universitatea din Birmingham. Un alt sceptic, Lisa Jardine, profesoară, specialistă în studii renascentiste la Queen Mary, de la University of London, îl susține pe Hobbes. Argumentul distinsei profesoare? „Oamenii votează pentru el (*i.e.* Marx) pur și simplu fiindcă este un bătrân cu barbă albă și așa cred ei că arată filozofii.” Un punct de vedere mai nuanțat avansează Simon Blackburn, profesor de filozofie la Cambridge University. „Marx, afirmă acesta, a avut, fără îndoială, vederi foarte largi asupra vieții, dar nu sunt convins că este cel mai mare dintre filozofi.” Și Blackburn este un susținător al lui Hobbes, autorul *Leviathanului*, văzut, adesea, ca manual al guvernărilor absolutiste. El nu este favorabil acestui tip de sondaje, crede însă că sondajele sunt benefice pentru popularizarea filozofiei.

Melvyn Bragg este surprins de clasarea lui Marx pe primul loc. El, precum și C. Grayling, profesor de filozofie la Birkbeck College, Universitatea din Londra, l-a susținut pe Kant. „Kant este filozof în cea mai înaltă accepțiune a termenului, un gânditor indispensabil lumii filozofiei,” susține Grayling.

În aceeași linie de înaltă apreciere cu sondajul menționat mai sus, amintim volumul lui Fromm, *Concepția despre om a lui Marx*. Continuum, 2004, o reeditare a tomului apărut în 1961. Potrivit lui Fromm, „concepția lui Marx despre socialism urmează concepția sa

meditații contemporane

despre om. Trebuie să ne fie clar, acum, că, potrivit acestui concept, socialismul nu este o societate de indivizi înregimentați, automatizați, indiferent dacă există egalitate în venituri sau nu, și indiferent dacă sunt bine hrăniți și bine îmbrăcați. Nu este o societate în care individul este subordonat statului, mașinăriei, burocrației.” Dacă nu aceasta este societatea pe care o visează Marx, atunci care este scopul socialismului? La sfârșitul capitolului 3 din *Capitalul*, suntem avertizați, găsim următoarea frază: „În fapt, esența libertății nu se reveală până în momentul când problema muncii nu va mai sta sub imperiul obligativității și a utilității externe...” etc. După Fromm, pe urmele lui Marx, elementele esențiale ale socialismului ar fi următoarele: omul produce într-un mod asociativ, și nu competitiv; el produce rațional, și nu într-un mod alienat, ceea ce înseamnă că el aduce producția sub controlul său, în loc să fie condus de producție ca de o forță oarbă. Acest fapt, ni se spune, exclude în mod clar un concept despre socialism în care omul este manipulat de burocrație, chiar dacă această burocrație guvernează întreaga economie de stat, mai degrabă, decât o mare corporație. Ceea ce înseamnă că individul participă activ la planificarea și la executarea planurilor sale; acest lucru înseamnă, pe scurt, spune Fromm, realizarea democrației politice și industriale.

Mai departe, Fromm precizează: „Socialismul, pentru Marx, este o societate care servește nevoilor omului. Dar, mulți vor spune, nu este oare exact ceea ce face capitalismul?” Faptul că socialismul real a luat-o pe alături reprezintă o cu totul altă chestiune care, evident, nu are nici o legătură cu Marx.

Ne oprim aici, nu dorim să vorbim prea mult despre funie în casa spânzuratului. Ceea ce ne aduce la începutul intervenției noastre, și anume, că Marx, filozoful Marx, câștigă, în mod elegant, un top de prestigiu al filozofilor, organizat de BBC.

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tarfler

Charles Baudelaire (1821-1867)

Correspondențe

Natura e un templu cu vii pilaștri care
Scapă neînțelese cuvinte uneori;
Prin codrii de simboluri e omul umblător
Iar ele-l cercetează-n priviri familiare.

Precum ecouri lungi ce-n zare se confundă
Ca într-o tenebroasă, profundă unitate,
Cât noaptea-n vastitate și precum claritatea,
Culori, miresme, sonori stau gata să-și răspundă.

Ci-s fragede miresme ca-n carnea de infante,
Și dulci precum oboiul, sau verzi ca o pășune
Și altele corupte, bogate, triumfante

A celor infinite având expansiune,
Precum tămâie, camfor și mosc și ambră cântă
A duhului urcare și-a simțurilor nuntă.

Numele trandafirului

alina boboc

Teatrul Național Radiofonic a prezentat, în serile de 17 și 18 iulie, premiera spectacolului **Numele trandafirului** de Umberto Eco, în regia lui Grigore Gonța. Același regizor a montat acest spectacol și cu câțiva ani în urmă, în stagiunea 1999-2000, în premieră mondială, la Teatrul Național din București. Piesa a fost preluată de pe scândură, în aceeași distribuție (cu mici schimbări) și adaptată pentru spectacolul radiofonic. Rezultatul este interesant, pentru că, în afara unor momente trenante și a pierderilor vizuale inevitabile, această transpunere aduce însă câștig în nuanțarea și adâncirea rolului, prin concentrarea acestuia în voce (avantajând acest tip de expresivitate în cazul unor actori ca Mihai Călin sau Tomi Cristin, de pildă). Comparația între spectacolul scenic și cel radiofonic poate merge însă doar până la un punct, permis de specificul fiecăruia; în ultimul spectacol, elementul de noutate nu este de neglijat, poantele au parcă un impact mai puternic în replicile unor actori ca Radu Beligan, Gheorghe Dinică sau Valentin Uritescu. Scenariul se aude bine, vocile se armonizează și chiar atunci când trebuie redată înbulzeala, este evitată cu atenție hărmălaia (preferată de unii regizori, în lipsa altor procedee artistice mai inspirate). Aici, impresionează de la

început claritatea personajelor, conturul lor foarte bine trasat, pentru majoritatea rolurilor.

Cel mai complex și mai dificil rol îl are Radu Beligan, care face din franciscanul Guglielmo un personaj expresiv, nuanțat, dotat cu mult umor și cu o percepție foarte realistă asupra a ceea ce îl înconjoară. Discret și bănuitor, își duce la capăt misiunea pentru care fusese trimis. Convingător la radio ca și pe scenă, actorul situează de la început spectacolul la un nivel foarte înalt, care-i obligă și pe ceilalți actori să scoată maximum din rolul lor. Fără nici un efort, Constantin Dinulescu și Gheorghe Dinică susțin cu succes acest nivel, făcând toți trei din scenele comune mici bijuterii dramatice care impun valoare întregului spectacol. Nu poate trece neobservat Valentin Uritescu, dotat cu o expresivitate foarte specială, convingătoare și savuroasă, și nici Bogdan Mușatescu, susținând cu toată atenția un rol bun. Se constată progrese în rolul radiofonic al lui Mihai Călin, față de cel scenic de acum câțiva ani, destul de străduțit. Impresionant este George Călin, într-un rol scurt, dar strălucitor, datorită unei voci cu inflexiuni speciale, foarte radiogenică.

Este redată inspirat, prin ecou, prin onomatopce (guțat, nechezat, behăit) sau prin alte zgomote, compartimentarea spațiilor abației: biserica, refectoriul și scriptoriul, biblioteca, grădina, cimitirul. Muzica originală punctează corect momente-cheie din spectacol.

Succesiunea celor 7 zile din 1327 este redată cu exactitate, pentru auzul interesat de

fidelitatea scenariului față de roman sau poate fi foarte bine neglijată, în folosul concentrării atenției spre alte aspecte (timpul presează sau nu, poți ține seama de el sau nu, poți considera că lucrurile se petrec în Evul Mediu (este cunoscută atracția lui Eco pentru această perioadă a culturii umanității) sau astăzi; transmiterea acestei relativizări temporale în spectacol este meritul concepției regizorale.

thalia

Distribuția: Radu Beligan (*Guglielmo*), Mihai Călin (*Adso*), Constantin Dinulescu (*Abatele Abbone*), Gheorghe Dinică (*Chelarul Remigio*), Alfred Demetriu (*Jorge*), Alexandru Georgescu (*Nicola*), George Motoi (*Severino*), Eusebiu Ștefănescu (*Malachia*), Bogdan Mușatescu (*Berengario*), Valentin Uritescu (*Salvatore*), Grigore Nagacevschi (*Ubertino*), George Călin (*Adelmo*), Eugen Cristea (*Bencio*), Tomi Cristin (*Venanzio*), Traian Stănescu (*Anymaro*), Marin Negrea (*Alinardo*), Dragoș Ionescu (*Cantorul*), Mircea Cojan (*Bucătarul*), Andrei Duban (*Un novice*), Silvana Ionescu (*Fata*), Liviu Crăciun (*Cardinalul*), Mircea Albușescu (*Bernardo*), Andrei Ionescu (*Michele*), Răzvan Popa (*Căpitanul*), Adrian Negru (*Slujitorul*). Traducerea: Florin Chirișescu. Dramatizarea radiofonică și regia: Grigore Gonța. Redactor: Marina Spalas. Producător: Vasile Manta. Muzica originală: Anton Șuteu. Regia de montaj: Dana Lupu, Marilena Barabas, Bogdan Golovei și Robert Vasiliță. Regia de studio: Violeta Berbiuc.

Ei bine. Într-o țară în care fiecare instantaneu de viață poate deveni un clișeu cinematografic, se pare că românii, concetățenii noștri, nu prea se duc în sala de cinema. Statisticile care în general sunt destul de exacte și nu mint, ne arată că țara noastră a avut anul trecut cel mai mic număr de spectatori de cinema raportat la numărul de locuitori, dintre nouă țări din Europa Centrală și de Est. Această concluzie se desprinde din raportul **Focus 2005 - Tendințele pieței mondiale de film** efectuat de Observatorul European al Audiovizualului. Studiul analizează piața de film - bilete vândute, săli de cinema, filme produse, costuri medii de producție și marketing - din întreaga lume: Statele Unite, Canada, Australia, Asia, Africa, America Latină, Uniunea Europeană, Federația Rusă și Europa Centrală și de Est. Datele privind numărul mic de spectatori în România în 2004 - circa patru milioane - au îngrijorat distribuitorii de film și exploatanții de săli în primăvară, când Centrul Național al Cinematografiei a publicat Anuarul

Într-o țară eminentamente cinematografică, românii nu merg la film

irina budeanu

milioane de locuitori, iar în Slovenia - trei milioane de bilete la două milioane de locuitori, estimează Observatorul European al Audiovizualului. De la reprezentanții Centrului Național al Cinematografiei, prețul mediu al unui bilet în România a fost de sub doi euro, în timp ce în Ungaria, Polonia și Cehia, el este cu 50% mai mare. Cu cele 183 ecrane ale sale, România nu se mai află pe ultimul loc la acest capitol. Bulgarii au 80 ecrane, slovenii - 111, iar croații - 142. Totuși, populația acestor țări este mai mică decât a României. Cehii au putut urmări filme pe peste 750 de ecrane de cinema, iar polonezii pe aproape 900.

În ceea ce privește numărul de filme de ficțiune produse, România se află la mijlocul clasamentului, cu 11 pelicule realizate cu finanțare integrală sau majoritar națională. CNC anunțase în primăvară 21 de filme de ficțiune produse la noi anul trecut, dar organismul european de centralizare și difuzare a informațiilor asupra industriei audiovizuale nu a numărat în contul României co-producțiile cu finanțare minoritar națională, precum *Joyeux Noel* sau *7 Seconds*. Oricum, situația este mult mai bună decât în 1999 sau 2000, când nu s-a produs nici un film românesc. Prin comparație, Ungaria și Cehia au avut anul trecut câte 21 de filme de ficțiune, Turcia și Polonia, câte 16, Slovenia - cinci, iar Bulgaria - patru. Cea mai spectaculoasă creștere, de șapte filme, se înregistrează în cazul Cehiei. Raportul mai arată, printre altele, că în cele 25 de state membre ale Uniunii Europene au fost produse anul trecut 764 filme de ficțiune, ceea ce reprezintă o mică creștere, de 2%, față de 2003. Numărul de bilete vândute a trecut pragul de un miliard pentru a doua oară după 1995. În topul filmelor europene cu cei mai mulți spectatori se

află, potrivit unor date parțiale ale Observatorului provenind din 24 de țări (inclusiv Turcia), și *Cold Mountain*. Această co-producție Marca Britanie-SUA-România-Italia regizată de Anthony Minghella a fost văzută de circa 6,2 milioane de oameni în cele 24 de țări. România cinematografică arată în datele și cifrele observatorilor occidentali, la fel ca și România reală: foarte tristă, deznădăjduită, bolnavă de o boală rară și incurabilă: oboseala națională. O oboseală rea, neagră, bolovănoasă, venită din cei 50 de ani de comunism și încă 15 de confuzie, derută, ipocrizie, corupție și minciună, pe stil nou. Răspunsul la întrebarea: „de ce merg românii atât de rar la cinema?” este simplu: sărăcia. Că observatorii nu știu acest lucru nu ne miră foarte mult, dar că domni de la CNC habar n-au, dându-se fete mari, cum că biletul la noi este cât se poate de ieftin, iar sălile de cinema arată mult mai bine etc. Or, degeaba e biletul ieftin cum zic „cenciștii”, dar oamenii, care trăiesc în economia de piață reală, au un nivel de trai atât de modest, încât și 2 euro pe un bilet de film este mult. Iar sălile de cinema sunt de departe așa cum ar trebui să fie, echipate cu toate dotările performante. Faptul că ne lăudăm cu producția românească de film care a cunoscut un reviriment în 1999 și 2000 nu există -, nu ne absolvă de păcate. În fapt, producția românească în 2005 a fost destul de anemică, iar mai toate promisiunile „cenciștilor” au rămas doar... promisiuni. Așa că să nu ne mire: în continuare românii vor merge foarte rar la cinema, în raport cu vecinii noștri.

arta filmului

statistic al cinematografiei. Și asta pentru că cele circa patru milioane de spectatori reprezintă cel mai scăzut nivel din ultimii cinci ani. Raportul organismului european prezintă însă comparativ situația din România cu alte opt țări din regiune - Bulgaria, Croația, Cehia, Slovacia, Ungaria, Polonia, Slovenia și Turcia -, arătând cât de puțin amatori de cinema sunt românii față de vecinii lor. Astfel, România are cel mai mic număr de spectatori raportat la totalul populației, în ciuda prețului mai mic al biletului. Frecvența pe locuitor a fost de circa 0,2 în 2004, în timp ce Bulgaria și Turcia au avut 0,4, Slovacia și Croația - 0,5, Polonia - 0,9, Cehia - 1,2, Ungaria - 1,4, iar Slovenia - 1,5. Cu alte cuvinte, în Ungaria s-au vândut anul trecut 13,7 milioane de bilete la 9,9

Promisiunea amânată a limbii

**mariana
ploae-hanganu**

prezintă așa cum este ea, în forma sa indecisă. Diferența dintre *Anagrame* și *Cursul de lingvistică generală* este poate o diferență de ton, adică o diferență în forma în care textul prezintă relația sa tensionată cu obiectul cercetării, în forma în care el se așează în fața evidenței inexplicabile a limbii. „Delirul” din *Anagrame*, curajul, mărturisirile, derularea analizei, toate par a pune în discuție „artilăria” teoretică a *Cursului de lingvistică generală*. Structurarea pe caiete de școală, ca un jurnal, îi dă o dimensiune temporală și o intonație care îl apropie de o expunere, de relatarea unui experiment unic.

Prin șovăiala sa de a lua o decizie teoretică definitivă Saussure acceptă continuitatea conflictului, cu toată forța atractivă care îl însoțește în perspectivă. Saussure se opune astfel elaborării unei legi a poeticului anagramatic și face aceasta din atracția fără de sfârșit a ceea ce poate oferi limba, acea infinitate ascultată de ea însăși în jocul cel mai necesar și gratuit. Lingvistul, în ipostază de poet, este atras de promisiunea limbii de a-și revela secretul. Saussure răspunde acestei promisiuni pentru că are încredere în lingvistică și în poezia care se va elabora. „Eu răspund cu o oarecare încredere, proiectându-mă în viitor” - afirmă Saussure în studiul asupra anagramelor - și face asta pentru că este convins că va sosi timpul când și pentru omul de știință să apară ca evident „scheletul slab al codului poetic”, timpul în care secretul va fi revelat. Spre deosebire de poet, a cărui operă se naște din contactul neîncetat cu promisiunea amânată, omul de știință lucrează cu expectativa în care această diferență să fie eliminată. Dar cum orice identitate generează în mod necesar o diferență, nu-i mai rămâne decât expectativa sau convingerea că lucrurile stau așa. Saussure răspunde „enigmei” doar cu propria sa convingere. El crede în ele fără garanții. Crede în viitor, în ceea ce se va întâmpla cu poeticul,

enigmatic acum. Poate tocmai această atitudine face ca textul său să se întoarcă în mod constant înapoi, la pașii anteriori ai argumentării sale. Calculul transcendenței poemului se complică de fiecare dată când încearcă să traducă murmurul lui nedefinit, iar acesta rămâne secret în carapacea de cuvinte a oricărui poem și a oricărei analize. Acest calcul straniu arată că distanța care trebuie parcursă rămâne ireductibilă, cu toate că pare atât de mică, doar la câțiva pași de propria enunțare. Într-un anumit fel, textul lui Saussure încetează să se întrebe asupra validității metodei sale atunci când o pune în practică, făcând din metodă un fel de problematizare a metodei. O continuă reînnoire a pașii abia schițați.

Reîntorcându-ne și noi, încă o dată, la textul său, ca lucrare asupra limbajului, putem spune că poezia este aici foarte aproape de ideea unei *flânerie* fără finalitate (ideea a mai fost exprimată și de alții în alte ocazii). În acest sens, fiecare pas înainte presupune o reînnoire, un recul, presupune, până la urmă, propria sa negație. Acesta este prețul existenței sale. Este și cazul discursului lui Saussure, dar este și cazul oricărui comentariu asupra lui: mergând pe urmele lui Saussure și înainte de orice concluzie, este nevoie să recunoaștem distanța ireductibilă presupusă de evidența pașilor săi. O reciprocitate fără dovezi este tot ceea ce rămâne. Lingvistica modernă începe cu teoria lui Saussure, expusă în cursul său de lingvistică. Dar teoria poeziei? Oare ar fi avut ea altă traiectorie dacă autorul *Anagramelor* s-ar fi decis? Sau el nu s-a putut decide tocmai pentru că promisiunea mereu amânată a limbii era mai presus de toate?!

Continuând cele scrise în rubrica noastră anterioară, ne întrebăm ce teorie poetică se poate elabora, plecând de la studiul asupra anagramelor? Cel care „sapă” în mina de aur a poemului pentru a găsi textul ascuns, dă de rezistența pe care o are limbajul în fața oricărei încercări de universalizare a cunoașterii particulare. Gândirea nu poate evita ciocnirea cu această rezistență și nu poate, cu atât mai puțin, să decreteze imposibilitatea cunoașterii din vina adoptării acestui mecanism, folosindu-l în sens invers și radicalizând efectele unei aceeași concepții asupra sărăciei limbajului.

Dacă legea poemului anagramatic este intangibilă, ea nu încetează să se ofere, așa cum este ea, celui care o caută; ea nu încetează să prezinte enigma universalului ca ecloziune a singularului. Poezia vorbește intuiției celui care o cercetează, limba, forma ei, îl atrage, iar

conexiunea semnelor

legea ei poate uneori să pară evidentă, banală, foarte aproape, mereu foarte aproape, dar într-un viitor apropiat. Pasul decisiv este întotdeauna un pas *dincolo* de sine și, prin urmare, un pas care este întotdeauna *dincoace* de obiectivul său. Dificultatea controlului pe care putem să-l avem asupra definiției poeticului se află în centrul teoriei saussuriene a literaturii, acea teorie care nu crede în necesitatea de netăgăduit a deciziei. Acest paradox constituie o problemă pe care critica o întâlneste atunci când intră în relație cu propriul său discurs. Dacă elementul de dezechilibru face parte din centrul său, prima sarcină este aceea de a reflecta asupra statutului de știință și asupra relației sale cu această lege ambiguă a poemului. Una din sarcinile lingvisticii este pentru Saussure aceea de a „se delimita și defini”, cu alte cuvinte, de a reflecta asupra propriilor sale limite. Saussure, în studiul asupra anagramelor, face evidentă și necesară această întoarcere asupra propriului eu, încercând totodată pericolul de a merge dincolo de el. În loc să ne ofere o metodă clară și precisă în descifrarea enigmei, el preferă s-o

ana amelia dincă

Testamentul lui Ștefan Pelmuș

Pentru Ștefan Pelmuș pictura este o permanentă pregătire pentru lumea de dincolo. Această aventură spirituală în care artistul se implică pentru a atinge transcendența se poate descifra în *Testament*, lucrare capitală, sintetizatoare o tuturor ecuațiilor plastice inventate în urma unei metamorfozări a semnelor. Lucrarea pare mai degrabă o *Grădina a Raiului* concepută pe fond alb, în registre horizontale, suprapuse, cu trimiteri care mai de care mai înrădăcinate în civilizații exotice, prin simbolistica lor repusă într-o formulă coerentă și sacralizantă. La o primă lectură a compoziției ai impresia că Ștefan Pelmuș este un Bosch al lumii vegetale, dar pe de altă parte pare un decorativ și un rațional. Însă la o recitare a discursului plastic se conturează cele două teme majore ale creației sale, *viața și moartea*, suprapuse peste misterele anumitor segmente de spiritualitate ascunse în simbolistica *lăzilor de zestre lipovenești* și a icoanelor bizantine și pe sticlă tradiționale. Dar

modul de eviscerare a lumii semnelor, aplicate peste vastitatea domeniilor sacre selectate și subsumate în formulele aceluși Testament, nu marginalizează, ci amplifică acuritatea tehnică a fiecărui element detașat, ceea ce face din imagine un câmp vizual expresiv, iar din detaliu o formulă atotcuprinzătoare, unificatoare a întregului, care se lasă în voia unui univers zămislit sub semnul lui Cronos. *Peștele și profetul, pomul vieții și al morții* figurat ca o menorah, disputele *cuplul primordial* în a cărei dualitate artistul nu crede sau consubstanțialitatea dintre zeul *Horus* și acci *angelus* pe ale căror veșminte identifică substanța ascunsă a lumii de esență mistică, sunt identitățile unei viziuni de neconfundat.

Un element fundamental al picturii lui Ștefan Pelmuș este *Graalul*. Aceasta devine de multe ori un substitut imagistic pentru cornul abundenței sau pentru totem, pentru că artistul știe să descopere sau să inventeze acea substanță comună care să confere coerență orizontului său plastic. Niciodată nu lipsește din abordarea sa *crucă egipteană*, deschizătoare a tainicelor porți spre lumea de dincolo, care susține coborârea aproape imperceptibilă din lumea ideală spre cea

mundană, perisabilă, articulată în domeniul strict al existenței imediate și regăsită în semnificațiile *dulapului cu amintiri* și în însăși ființa trecătoare a omului, materializată în acel somn orizontal, evocat de *sarcofagul* ce închide lucrarea în partea de jos, într-o frumoasă tentă de frescă medievală.

Pe verticală, la extremitățile lucrării, doi profeti de o parte, iar de cealaltă, dulapul cu amintiri și clepsidra. Între cele patru colțuri ale imaginii centrale reprezentând pomul vieții, cei patru evangheliști într-o formă stilizată se relevă

plastică

discret în cadrul geometric al pânzei. Sus, câinele credinței. Într-o dublă reprezentare, cu efigiile Evei și a lui Adam auster conturate.

Testamentul nu are în centru emblemele atât de prezente în celelalte lucrări cum sunt *cercul și triunghiul*, cu întreaga lor încălțare ideatică, *Pecetea lui Solomon*, cu trimiteri către gândire ermetică, *inima*, cu implicațiile condiției de centru, *torsul feminin* reprezentat sub forma unui sacrificiu. Acestea fac obiectul multor compoziții ale plasticianului, care își urmează destinul artistic nu fără momentele de îndoială inerente unor vremuri potrivnice. Dar ce ne lasă Ștefan Pelmuș prin Testamentul său? Nu numai o lucrare de înaltă ținută estetică, ci și impresia că omul secolului XXI nu se mai află în lume, ci deasupra ori în afara ei.

Învățământul Politic

candid stoica

Având promisiunea profesorului Henry Wald că va veni să vorbească, m-am dus și l-am luat de acasă cu mașina. L-am prezentat pe vorbitor. Stănculescu a fost încântat. Mi-a spus asta în stilul lui caracteristic: „Îmi pare bine că l-ai adus pe... **Lulu** (A arătat spre Wald)... care să ne vorbească despre... **Lulu** (A arătat spre caiete), dar vezi că... **Lulu** sunt prea puțini (A arătat asistența). Dacă n-ai afișat pe... **Lulu** la avizier.. (S-a referit la anunțul convocator), o să-l iei pe... **Lulu** în mână (A făcut gestul obscen al onanistului).

Profesor de semiotică, conferențiarul a părut încântat de acest discurs cliptic. M-a rugat să i-l decriptez și a început să râdă în hohote când i-am tradus conținutul.

- Ar trebui să-l numești **Lulu**, mi-a spus el aruncându-i ocheade de simpatie. E un nume frumos și sugestiv... Cu adânci reverberații romantice...

- Despre ce trebuie să vorbesc, m-a întrebat profesorul, uitându-se la ceas.

I-am pus în față o hârtie cu tema din ziua aceea: „Creșterea nivelului de trai în cadrul conceptului de formare a omului nou în societatea socialistă multilateral dezvoltată“, pe care, de fapt, i-o comunicasem.

- E o temă interesantă, chiar fascinantă, a spus el, citind hârtia, după ce a schimbat trei rânduri de ochelari, dar plină de capcane, adevărate găuri negre în care mi-e teamă că ne-am putea pierde (Aici s-au auzit primele râsete), de aceea vă propun un subiect mai simplu, pe care toată lumea să-l înțeleagă. Și cei care au lecturile necesare și cei mai puțini obișnuiți cu disocierile. Un subiect cu care, în mare, dumneavoastră sunteți familiarizați: **Comunicarea, lege de bază a societăți contemporane!**

S-a pus la vot noua temă și s-a votat după tipicul: Cine este pentru, cine este împotriva, se abține cineva? Are cuvântul tovarășul profesor Henry Wald!

- Hanry, cu a! Se scrie Henry, dar se citește Hanry, a intervenit G. Mihăiță.

- Se poate spune și așa, și așa, dar eu vă rog să-mi spuneți Puiu, care se pronunță așa cum se aude, a precizat vorbitorul...

- Limbajul este cel mai vechi mijloc de comunicare între oameni și lipsa acestuia poate duce la alienare, și-a început abrupt vorbitorul dizertația. Dar nu orice comunicare e... (Pauză mare) limbaj... a ținut să precizeze pentru cei care sosiseră tocmai în momentul acela. Esența limbajului e dialogul. Comunicarea devine limbaj în clipa în care începe dialogul. Întreruperea dialogului duce la apariția **metalimbajului** în care dumneavoastră, oamenii de teatru, sunteți, ca să zic așa, specialiști... (Animație în sală)

- E bună, a exclamat o voce tăbăcită de tutun din ultimile scaune, care aparține colegului Sorin Gheorghiu, căruia i se mai spune John Travodca.

În acel moment, cortineta dintre cele două garderobe s-a desfăcut și și-au făcut apariția două tinere necunoscute, care, descoperind asistența, s-au dau înapoi speriate. Una din ele însă s-a împiedicat și, dezechilibrându-se, s-a prăvălit pe spate. Cealaltă, vrând să o ajute, și-a pierdut și echilibrul. În cădere, arându-se s-au agățat de cortinetă care a cedat, prăbușindu-se împreună. Asistența uluită a început să râdă și cu greu a putut fi potolită. Intrusele au fost ajutate să se ridice și invitate să ia loc. Dar mai întâi au încercat să-și aranjeze ținuta și coafura. Stănculescu, galant, le-a poftit să se așeze lângă el. (Alți întârziți au pătruns în sală și nu se dumireau ce se-ntâmplă.)

- Ceea ce am văzut e ceva spontan sau are la bază un scenariu? a întrebat vorbitorul. Ce s-a petrecut, voit sau nu, și mai ales reacția dumneavoastră, ilustrează perfect celebrul exemplu, evocat de Bergson în esul său **Despre râs**. Omul care, alunecând pe o coajă de banană, produce invariabil râsul spontan al celor din jur confirmă teoria mea că la **temelia râsului se află o dezamăgire**, teorie pe care aveam intenția să o expun mai încolo. Acum nerămânându-mi decât posibilitatea de a le felicita pe cele două fermecătoare fete pentru modul excepțional de interpretare. (În sală râsete zgomotoase sunt urmate de aplauze.)

- A nimerit-o, s-a auzit aceeași voce antrenată de vodcă.

Anca Pandrea a râs iar sonor în cascade.

Cele două persoane, văzând că, încercând să se explice, stâmesec și mai mare ilaritate, s-au așezat vizibil supărate și încruntate.

- Omul este singura ființă creatoare capabilă să dialogheze, fie prin convorbiri, fie cu sine însuși, prin meditație, a continuat vorbitorul. Orice slăbire a dialogului îl dezechilibrează și-l scoate din creativitate. Dialogul devenind imposibil, eul începe să se dezintegreze, ca în momentele de anarhie, fie că se hipertrofiază, ca în epocile de tiranie. Când spun tiranie mă gândesc... (Aici vorbitorul a avut intenția că vrea să pronunțe un cuvânt, dar s-a răzgândit repede și, cu mare greutate, s-a decis totuși să spună.) Prin tiranie înțeleg tot ce suprimă dialogul! Desigur, există tiranii laxe și tiranii dure, a continuat el nesigur și șovăitor, înțelegând că umblă pe un teren minat. Cred că nu e cazul să nominalizez... Nu știu dacă sunt înțeles exact... N-aș vrea să fiu răstălmăcit (În sală iarăși râsete și animație.)

- Nici o grijă, se-nțelege perfect. Dați-i înainte! E mișto.

Anca Pandrea a râs iar.

- Terminați cu bășcălia, s-a auzit alte voci nemulțumite.

- Tiraniile se sprijină pe scriere, nu pe dialog, a reluat vorbitorul aserțiunea, adică pe decrete. Pe cât mai multe decrete. (Aici n-a mai putut vorbi din cauza râsetelor. Stănculescu, care după incidentul cu cele două intruse își pusese o palmă peste ochi și, sprijinindu-se în cot,

probabil adormise, acum, trezindu-se a început să se uite speriat în jur, mirându-se de ce se-ntâmplă.

- Comunicarea începe de fapt, a continuat vorbitorul, în clipa în care cineva (Accent pe cineva) pretinde că deține o informație pe care noi nu o posedăm. Asta e ceva corect. Dar când acest cineva (Iarăși accent pe cineva are pretenția de a cunoaște totul, adică deține toate, dar absolut toate) (Accent pe toate) căile de acces la comunicare și vorbește numai el tot timpul (Aici vorbitorul, probabil speriat de ce a spus, se simte obligat să adauge), ca mine acum, se produce un sentiment de frustrare, care duce fatal la un dezechilibru. Ceilalți, neputând înmagazina atâta informație (Accent pe atâta), obosec și cad într-o stare de prostație sau devin nervoși și irascibili ca cetățeanul căruia, venindu-i să plătească o notă piperată la telefon, a declarat că el nu plătește. Să plătească cine vorbește tot timpul la... televizor!... Știți bancul? (Râsetele și un răspuns NUUUU prelungit le-au făcut pe cele două intruse să arunce priviri speriate în jur. Stănculescu era neliniștit. Întreba prin semne cine sunt cele două persoane străine de teatru, dar toată lumea da din umeri.)

Vorbitorul însă nu părea să sesizeze nimic din ce se întâmpla în jur, urmându-și vivace aserțiunile sale despre lipsa de

evocări

comunicare în societatea contemporană. La un moment dat, însă, s-a oprit brusc cu gândul suspendat la mijloc de frază, uitându-se speriat la noi. Crezând că poate i s-a făcut rău i-am întins un pahar cu apă, dar el l-a pus deoparte, rămânând mai departe într-o stare de încordare pe care ne-a transmis-o și nouă.

- Nu vă alarmați, vreau doar să știu cât e ceasul. La ora zece mă va aștepta un prieten cu o mașină (o!) ... pentru a mă duce... afară din oraș să mă aprovizionez cu de-ale gurii, pentru că, după cum prea bine știți, în București nu se mai găsește mai nimic de mâncare, a spus el scoțându-ne brusc din starea de perplexitate în care ne aruncase cu o clipă mai devreme, aruncându-ne în alta de ilaritate, ilustrând încă o dată teza sa că la baza râsului stă o dezamăgire... (Probabil că nici cel mai bun comediant sau orator n-ar fi obținut mai multe aplauze ca el)

Discursul profesorului l-am transcris după însemnările din caietul de conspecte. Parantezele au fost adăugate la transcriere). Pe fondul veseliei generale, Stănculescu m-a întrebat nervos ce hram poartă cele două intruse care stăteau stinghere în mijlocul veseliei generale și, cum eu continuam să dau din umeri, s-a răstit brusc:

- Pentru că tu i-ai adus pe toți ăștia... pe, pe care i-ai adus (când se enervează se bălbăie) pe Mașec, pe Ilie Rădulescu, pe Pleșu, a continuat el...

- Pleșu n-a venit...

- Încă, încă nu, dar n-o să te lași până nu-l aduci, n-o să scapi ocazia asta. O să scrii la avizier că se discută despre ridicarea nivelului de trai sau altă lozincă pe linie și de discutat o să se discute, ca și

astăzi, ceva, ce, ce... ce poate să ne pună-n pericol pe toți, dar mai ales situația teatrului nostru. Probabil că asta vrei, asta urmărești... taci, lasă-mă să vorbesc... Cât crezi că va ține comedia asta. Fii sigur că deja cineva a telefonat la sector raportând ce s-a întâmplat... Taci, nu mă-nterupe. Crezi că nu știi că după discuția asta o să-mi scoți vorbe că sunt un fricos, un căcăcios care tremură pentru scaunul său, știu, cum să nu știu... Dar eu vreau... Taci, nu mă-nterupe, să nu mă pui în situații... în... incomode față de oamenii cu care mă întâlnesc și dau mâna la sector, la Capitală, la Marea Adunare Națională, cu care am încheiat un pact tacit că teatrul nostru nu le va crea probleme pe plan ideologic, că aici există oameni serioși care privesc cu responsabilitate tot ce se-ntâmplă în țara asta... și, și, eu, nu vreau să le înșel așteptările... Dar pentru asta trebuie să am în jur oameni pe care pot să mă sprijin... nu unii care visează cai verzi pe pereți... să-ți fie clar, nu se poate face revoluție cu artiștii!

- Ați văzut ce veselie e la noi, le-am întrebat eu în timp ce Stănculescu stătea în spatele meu mimând că notează ceva într-un carnețel.

- Dacă știam, veneam la fiecare ședință ca să vedem cum vă distrați, a adăugat cea tânără.

- Cum se numește conferențiarul? a întrebat vădit nerăbdătoare cea în vârstă.

- Dar cel care spunea mereu *Aha* și *mișto*? s-a interesat cea tânără.

- Numai de ei vă interesați, am spus eu încercând să par glumeț.

- Despre ceilalți avem date suficiente, a răspuns prompt cea mai în vârstă.

- Chiar despre mine, a intervenit Silviu, lățind un zâmbet cuceritor.

- Tovarășul Stănculescu, ce bine ne

pare că... iertați-mă, sunt atât de emoționată, că v-am găsit a spus cea mai tânără, privindu-l melancolic.

- De fapt noi pe dumneavoastră vă căutăm... de mult suntem pe urmele dumneavoastră, a adăugat cea mai în vârstă... spune, dragă, și tu de când îl urmărim

- M-ați urmărit pe mine? a făcut Stănculescu ochi mari.

- Dar sunteți de neprins. Odată v-am urmărit cu o mașină... Ca să intrăm aici i-am fluturat pe dinaintea ochilor o legitimație... și i-am dat de-o bere... Dar nu vă enervați, nu e cazul, au sărit amândouă cu gura.

- Să nu mă enervez? Mă urmăriți cu mașina, portarul vă dă voie să intrați să asistați la o conferință ținută de un profesor iresponsabil, care se dă om de mare curaj, care este adus de un alt ticnit și eu trebuie să nu mă enervez, a izbucnit Stănculescu. Dar uitați că nu mă enervez. Sunt chiar foarte calm. Ce vă interesează să aflați? Dacă nu știți, eu am fost numit director la propunerea tovarășei...

- Noi lucrăm, au sărit amândouă cu gura.

- Nu e nevoie să-mi spuneți, că intuiesc unde lucrați, vreau doar să-mi spuneți de ce m-ați urmărit cu mașina? De ce asemenea procedee?

- Pentru că eramperate. Șeful ăla mare ne presa... Noi veneam la teatru, la teatru aflam că sunteți la Marea Adunare Națională. Alergam acolo, acolo constatam că ați fugit la filmare, la Buftea. Atunci am luat mașina altui șef și ne-am repezit la Buftea, dar dumneavoastră deja plecaserăți la București.

- Stați puțin, șefii... care șefi?

- Ai mari de la Centru...

- Șefii mari de la Centru v-au dat ordin să mă urmăriți cu mașina?

- Nu, asta am făcut-o de capul nostru...

- Dar pentru ce?

- La Marea Adunare Națională stați lângă șeful nostru și v-ați plâns, că n-aveți asigurare...

- Sunteții de la aaaasigurării, a exclamat Stănculescu. De ce n-ați spus de la început?

- Fiindcă suntem zăpăcite și emoționate, au răspuns cele două fete rușinate.

- Da, m-am plâns că n-am timp să-mi fac asigurarea... Și el v-a pus pe urmele mele, le-a spus Stănculescu, vizibil des-tins, mângâindu-le cu privirea și arborând iar surâsul său fermecător..., dar de ce vă interesați de cel care spunea mereu mișto, că el n-are mașină?

- Cu el e altceva (amândouă au aplecat iar rușinate capul)... ceva ce poate n-ar trebui să vă spunem. O, Doamne, de ce am devenit toți atât de bănuitori de... credeam că artiștii sunteți mai... cum să vă spun... mai... liberi... mai... în sfârșit am să vă spun, că v... colega mea este îndrăgostită lulea de el și nu are curaj să-i mărturisească...

- Credeam că vremurile când femeile tinere suspinau după actori au apus. Văd că m-am înșelat. Semnez asigurarea, dar vă rog să nu mă mai urmăriți, le-a mai spus Stănculescu sărutându-le galant mâinile.

- Le crezi? m-a întrebat Stănculescu, după ce fetele au plecat.

- Eu da, am răspuns recapitulând în gând toată întâmplarea.

- Atunci ești un dobitoc, mi-a spus Stănculescu și m-a părăsit urcând spre direcție.

M-a cuprins un fior. Chiar așa să stea lucrurile? Să fim spionați pas cu pas? Dar cred că am să șterg însemnarea asta...

Concursul de Creație Literară

„Vara visurilor mele“,

ediția a IV-a, 2005

Juriul celei de-a patra ediții a Concursului de creație literară „Vara visurilor mele“, organizat de revista „Amurg sentimental“ și Cenaclul „Visătorii“ al Liceului Teoretic din Puiesti - Vaslui, format din scriitorii: Ion Machidon, Nicolae Rotaru, Miron Țic, Petruș Andrei, Denisa Popescu, Constantin Miu a hotărât acordarea de premii, după cum urmează:

Poezie:

Premiul special al juriului: G. Ivașcu (Ștefănești, Argeș)

Premiul I: C. Măcelaru (București)

Premiul II: T. Horonceanu (Bernevic, Bacău)

Premiul III: M. Matei (Răducăneni, Iași)

Premiul revistei „Amurg sentimental“: F.R. Opran (Slobozia, Ialomița)

Premiul cenaclului „Amurg sentimental“: S. Farcaș (Răcăciuni, Bacău)

Mențiune specială: D. Dinescu (București).

Proză:

Premiul II: V. Folescu (Oltenești, Vaslui)

Premiul III: L. Dumitrescu (București).

Eseu:

Premiul I: G. Ivașcu (Ștefănești, Argeș)

Premiul II: G. Pătru (Caracal).

Teatru:

Premiul II: T. Solomon (Cuza-Vodă, Constanța)

Premiul III: M. Neagu (Făurei, Brăila)

Numărul a fost ilustrat cu reproduceri
după lucrări semnate de Ion Mândrescu

Umbra

Tatălui meu, Gheorghe M.I. Gâdea

Stă acolo-n fiecare noapte,
Umbra lui, deasupra unor meri;
Nu răspunde, vine de departe,
E tot trist și-așteaptă - de pe drum,
Să mă-ntorc, să-l rog să nu mai plece
Și să-i pun în palmă un pahar cu vin...
Sigur, nu mai știe unde e,
Ziua rătăcește prin cămări,
Stă ascuns sub streșini și-mi șoptește:
„- N-am murit, să știi, ascultă, tu nu vezi?!
Sunt aici, dar ți se pare ție c-am plecat,
N-am murit, mă duc până-n grădină
Ca să scutur merii...
Vino! Hai cu mine!
Vino, de nu crezi!“
Stă acolo-n fiecare noapte
Umbra lui - ca o icoană tristă;
Zgâlțâi clanța ruginită, strig,
Văd ceva pe geamul prăfuit,
Nu-mi răspunde nimeni, nu se mișcă, tace,
Semn că înc-o dată a murit...

Angel Gâdea

violeta ion

Un Kafka modern între virtual și ideal

Sunt împotriva unei poezii scrise rozându-ți unghiile de plictiseală. Detest nesfârșitele șiruri de volume proaste scrise pentru a umple artificial partea de vanitate, de notorietate a voinței eului. Mi-am amintit de o întâlnire a unor tineri din Clubul Eliad la care am fost și eu o dată, citind un articol din „Cotidianul” (joi 21 iulie 2005) semnat de Bogdan Perdivară. Este vorba de niște tineri care publică pe un site poezie și se întâlnesc săptămânal, în fiecare joi, la Clubul Eliad pentru a citi din creațiile proprii. Bogdan Perdivară redă și numărul de texte afișate pe site: Bogdan Geană ar figura cu 648, iar Silvia Caloianu cu 729. De asemenea, Andrei Pavel (tizul tenismenului Andrei Pavel) care are o grămadă de cărți și care ar mai pregăti vreo patru pentru la toamnă. Dincolo de senzaționalul scrierilor unor autori care până la urmă se citesc între ei, Bogdan Perdivară prezent și la o întâlnire a cenacliștilor (care i-au stârnit tot timpul râsul, după

cum mărturisește), e intrigat că, printre altele, zburătorii site-ului *poezie.ro* citesc din **Viața și opiniile lui Zacharias Lichter** de Matei Călinescu.

E dreptul fiecăruia să aibă o părere... Cugetând la fenomen, mi-am dat seama că e simplu: niște tineri se întâlnesc, ascultă muzică folk (interpretii fiind tot dintre ei, ca să vezi drăcia dracului cum s-au băgat și în muzică), își citesc textele. Încercând să cuget dacă nu cumva peștele se împute de la cap, coada uriașă a peștelui s-a întors și m-a bătut încet peste obraz. La ei, lirismul și distracția merg mână în mână. Nu i-am văzut pe acești tineri înghesuindu-se pe la vestitele cenacluri bucureștene, nu i-am văzut trăgând de mâneci criticii literari. Mesajul zburătorilor de la Eliad e că singurătatea poate fi învinsă, maneaua depășită prin lirism (de care cei mai mulți dintre noi fug până la epuizare), că în sertarele literaturii nu întâlnești numai vrafuri întregi de literatură grea, ci și viață. Moduri de viață. Poezia lor e un mod de acțiune. Niște kafkieni moderni la care viața e totuna cu literatura: în societatea noastră consumistă și violentă, modernul Kafka se apără cum poate, cântând

muzică folk de să se spargă pereții, recitând poezii adânc, clasic, din rărunchii generațiilor (sper că este destul de clară trimiterea, nu la talentul lui Kafka mă refer, ci la disponibilitatea acestuia de a se contopi cu literatura). Acum, dublura lui Kafka nu mai stă înțepenită la o masă de scris, pentru că, străbătută de un terifiant frison consumist, transformă discoteca într-un spațiu al vorbirii de sine.

Am întâlnit destule păreri negative legate și de site-urile pe care “numai literatura nu se afișează”.

Care ar fi problema până la urmă cu site-urile intrate în dizgrația elitei? Cum valoarea se impune oricum, eu îi vizualizez în continuare pe creatorii de literatură defilând pe sub brațele ridicate cu flori sau, după caz, cu mărăciuni, ale criticilor (mai ales acolo unde impun o schimbare de paradigmă), ei au șansa să-și publice mai puțin sau deloc cărțile cu bani proprii, să fie luați în seamă, comentați în presa literară, să ia premii sau să fie niște ghinionisti notorii de genul celor care abia după ce se înfundă în pământ iese și opera la suprafață, concomitent.

Oricum, nu cred că și-ar putea dauna unii altora într-un fel, pentru că sferile lor sunt diferite. Sper să nu apuc ziua aia când niște școlari, cei care stau în primele bănci se nervează grozav pe cei mai din spatele clasei care fac gălăgie și, de furie, încep să le arunce caietele cu notițe în cap.

reacții

Monumentala clădire e cufundată în tăcere. Prin ușile ferecate ale intrării principale, pe sub arcade și printre pilaștri nu se strecoară nici un sunet. Vacanță. Despre însemnata instituție artistică bucureșteană s-a vorbit altundeva: la M.C.C. într-o stupefiantă conferință de presă. Rezumându-se Raportul comisiei de experți - încheiat în finalul minuțioaselor investigații -, s-a prezentat o realitate de-a dreptul bulversantă: grave nereguli financiare - acțiuni sfidând legalitatea - disprețuire a elementarelor imperative morale - arbitrarul al deciziilor în ierarhizarea valorilor autentice - flagrante derogări de la principiile democrației - arogant autoritarism administrativ - indiferență față de nemotivate restrângeri ale unor compartimente artistice - supradimensionarea aparatului funcționăresc - cras dezinteres privind necesara modernizare a scenei și fossei - pasivitate față de înstrăinarea unor remarcabili soliști (împinși la autoexilare peste hotarele țării)... Despotică domnie a bunului plac, instaurându-se o atmosferă apăsătoare în desfășurarea obligatorie a inerentului travaliu pentru structurarea spectacolelor de înaltă ținută artistică onorate de un numeros public. În (logică, obiectivă, inevitabilă) concluzie decisivă: triumviratul conducător („nomina odiosa!”) a fost *demis*. Peste scena în oripilante copnvulsii s-a tras cortina. Până la data concursului (legal) pentru ocuparea postului de director general, după atență și largă consultare, a fost numit (cu mandat *interimar*) Cătălin Ionescu Arbore.

Fără doar și poate, foarte dificil examen pentru interimar. Câci arhitectul (cu meritorii realizări ca scenograf) nu a dat semne convin-gătoare că ar dispune de o experiență managerială edificatoare în materie. Or, tocmai de un management (luminat-competent-inventiv-realist-consecvent) este mare nevoie în cuprinsul instituției. Astfel că, prin acțiuni con-

„Prețuirea luptei tale
E de fapte-n sine dată”
(Emeric Madách)

certate - de maximă și cât mai rapidă eficiență - să-și redobândească prestigiul și dragostea de care s-a bucurat pe vremea când excepționali artiști-interpreți (Dinu Bădescu, Elena Cernei, Octav Enigărescu, Oleg Danovschi, Irinel Liciu, Șerban Tassian, Garbis Zobjian și încă alții ca ei - prezenți pe panourile din Muzeul Operei) confereau reprezentanților aură de memorabil eveniment artistic ovaționat de mulțimea spectatorilor. Evident, în condițiile vacanței estivale, Arbore n-are cum să împlinească „presto” acest vital deziderat; dar nici un prelungit „andante” nu se arată recomandabil (sau scuzabil!). Este, însă, de așteptat ca până la gongul de deschidere a *Concursului și Festivalului Internațional George Enescu* să se asigure ceea ce se impune ca stringent necesar pentru ca seara de 5 septembrie a.c. - prin **Oedip** (deparazitat de excesele unei regii exclusiv teatrale!) să echivaleze cu o gală de onoare; marcând și resuscitarea în zodie fastă a instituției. Posibilă, asemenea performanță? În pofida oricărui scepticisme, vreau să cred că DA. Pentru că instituția nu duce lipsă de oameni inimoși, suverani în rolurile pe care le dețin în toate compartimentele; devotați trup și suflet profesunarii slujitici cu abnegație, ingeniozitate, inteligență, eforturi creative reunite în exemplară emulație. (Mai presus de gălăgioșii entuziaști cu „vom face și vom drege” - funcționari cu rutină de păpuși mecanice - figuranți obscuri exersați în proze colportate pe șoptite - resemnați cu capitularul „nu se poate” și roboți dezarmantei sintagme „asta e”). Desigur, depinde în primul rând de capacitatea

Interimat

augustin sandu

(demonstrată *in actu!*) interimatului să alcătuiască o echipă capabilă să contribuie efectiv la îndeplinirea cerințelor implicite situației. Altă resursă deosebit de utilă în desfășurarea complexului proces al primenirii: experiența stelelor care au onorat Opera stagiuni în șir, purtându-i faima și pe alte meridiane ale lumii: Nicolae Herlea, Alexa Mezincescu, Ileana Iliescu, David Ohanesian, Cornel Stavru, Ion Tugearu și alții înscrși cu majuscule în istoria muzicii lirice din București. Reuniți într-un Consiliu al Înțelepților, nu încapre îndoială că observațiile, sugestiile, propunerile lor ar fi extrem de binevenite. Nu mai puțin fructuoasă din toate punctele de vedere s-ar dovedi participarea în spectacolele din viitoarea stagiune a unor artiști-interpreți (Marius Brenciu, George Crăsnaru, Ruxandra Donose, Ion Piso, Elena Moșuc, Eduard Tumagian, Leontina Văduva, Simona Noja, Alina Cojocaru, Gigi Căciuleanu, Ion Tugearu) elogiați pentru prestațiile lor în prestigioase centre muzicale europene. Deloc superfluă ar fi și colaborarea unor apreciați regizori de teatru (cu afinități muzicale!) spre a pregăti spectacole cu adevărat novatoare.

Nu cred că exagerez (nici sentențios, nici utopic!) afirmând că Arbore are de-a face cu o partitură plină de conotații pe care trebuie să o interpreteze cu artă și știință de virtuoz. Îi dorim izbândă. Pentru ca și spectatorii să aibă parte de satisfacția că - în *Anul Internațional Enescu* - Opera Națională din București arbo-rează pe frontispiciu supranumele (integral motivat!) *Prima Scenă Lirică a României*.

Pământul era tare ca piatra, târnăcopul reușind cu greu să zgârme ceea ce trebuia să fie unul din nelipsitele șanțuri ce brăzdau străzile de undeva de la periferia Capitalei. Drumarul se opintea din răsuferință încercând să fie lovitură dând impresia că se luptă cu un dușman nevăzut din măruntaiele pământului. Din când în când își potolea setea și mai schimba două-trei cuvinte cu "Nea Dică" un pensionar ce se sprijinea pe coate, la umbră, pe gardul din apropiere. Soarele ardea necruțător în acea după-amiază de vară. Săpătorul fusese tocmai iritat de un strat de prundiș ce-i "mușca" gura cazmalei și începuse să sude cu năduf niște ființe mai mult sau mai puțin imaginare pentru care trebuia "El" și "acum" să sufere sub soarele ăsta de foc. Nea Dică, în lipsă probabil de altă ocupație, îi ridica moralul povestindu-i cum săpase el tranșee în Stepă Kalmucă sub focul katiușelor. Omul se afunda din ce în ce mai mult în pământ dând impresia că se grăbește spre un tărâm poate mai primitiv. Totuși, se pare că cineva voia să-i încerce puterile săpătorului, pentru că straturile de pământ erau, cu cât cobora mai adânc, în mod ciudat, mai pietroase, amestecate cu cărămizi și resturi de dărâmături. Drumarul săpa de zor zicându-și că, dacă păstrează ritmul, va termina lucrarea până seara, în timp ce Nea Dică cu povestea sa ajunsese undeva prin Kuban.

În timp ce Nea Dică tocmai "spârgea o cercuire", drumarul se lupta cu un strat de rămășițe ale unor foste construcții, din moloz nelipsind și numeroase cioburi de sticlă sau geam, rămășițe ale unor diverse obiecte putrezite și tot felul de deșeuri feroase. Încercând să-și mai odihnească trupul sleit de puteri, săpătorul se sprijini peșteră de câteva minute în coada cazmalei contemplându-și opera. Dintre rămășițele ce aparținuseră, posibil, unui fost zid, ceva lucios și negru îi atrase atenția.

Băgând mâna cu grijă printre moloz și cioburi, reuși să recupereze un fel de bibelou negru de sticlă, micuț de-l puteai ține în palmă. Sub privirile persiflante ale lui Nea Dică, ce-i

Statueta blestemată

emil străinu

nimeni luă bibeloul cu gândul să-l valorifice în conținutul banilor împrumutați nefericitului de săpător pe care oricum nu mai avea cum să-i recupereze. Cu bibeloul în mână intră în grădina de vară, unde eu, întâmplător, împreună cu câțiva scriitori stăteam la o bere. Îl cunoșteam pe bătrân pentru că, cu câteva săptămâni în urmă, ne vânduse câteva "Doxuri" - le-am găsit în pod, le citeam pe vremuri, acum nu mai îmi fac trebuință - argumentase el, numărându-și banii primiți, ce erau mai mulți decât ceruse, și iată că acum eram și martorii efectului mărînimiei noastre. Întrebându-l de proveniența obiectului, bătrânul ne spuse povestea de mai sus cu lux de amănunte. La masă, sub un salcâm bătrân și imens eram vreo șapte - opt "lucrători" în ale scrisului, dar în economia prezentei relatări două nume sunt importante: profesorul Constantin Duică și ziaristul Vasile Ichim, pe atunci director la ziarul „Dimineața”. Am studiat cu toții micul bibelou care trebuie să recunosc că era "demonic de frumos". În paranteză fie spus, am observat cu toții că era foarte cald, dar am pus asta pe seamă caniculei de afară, care, de altfel, ne și trimisese pe toți la o bere rece. Ad-hoc a început o adevărată licitație pentru vinderea micului drăcușor, pentru început licitând chiar și eu, lupta finală dându-se între Duică și Ichim, fiecare și-l dorea sub motivația transformării micului bibelou într-un cadou inedit.

Nici astăzi, la peste un deceniu de la cele povestite, nu știu exact cine a plătit cele patru pâini și sticla de vodcă (ultimul preț al licitației cu care a fost adjudecat drăcușorul), dar știu precis că ori Duică, ori Ichim - sau poate amândoi - au fost sponsorii moșului. Cum de altfel nu știu nici la care din cei doi va rămâne inițial bibeloul în acea zi fatidică. Spun astfel, pentru că bătrânul s-a așezat la o masă și, împreună cu un prieten de ocazie, care îi promisese că-l conduce acasă în caz că "se pilește" și nu s-au lăsat până nu au băut într-un timp record tot kilul acela nenorocit de vodcă. Asta în timp ce bătrânul era foarte bucurat că găsisse pe cineva să-i povestească cum a ieșit el din încercuire de la Stalingrad. Din grădina noi nu aveam cum să știm că la ieșirea din cârciumă bătrânul va cădea ca trăsnet lângă un gard de unde abia a doua zi îl va ridica IML-ul. Vom afla mult mai târziu întâmplarea, cât și faptul că decesul avea cauză... un infarct fatal pe fond alcoolic exagerat la care se adăugase canicula și bineînțeles vârsta înaintată. Amintirea acelei serii a rămas în mod straniu bine întipărită în memoria mea, putând chiar și acum, după mulți ani să reproduc aproape toate disecțiile ce s-au purtat pe un fond de veselie generală, mult râs și glume picante ca la orice chef care se respectă.

Dar, se pare, nu era răsul nostru. Eu a trebuit să plec o perioadă în interes de serviciu din Capitală, dar în scurtele mele venituri am aflat lucruri care m-au pus pe gânduri. Astfel, într-o zi, citesc în ziar că profesorul Duică a murit în urma unui... accident de mașină! Mai târziu am aflat că în numărul de înmatriculare al mașinii era și cifra ... 13. Cu câțiva timp înainte, întălnindu-ne la o lansare de carte, unde un critic de altfel foarte plicticos în discurs bătea apa în piuă, am observat că profesorul Duică se juca cu... micul demon! M-am făcut pe moment că nu observ, dar profesorul mi l-a arătat insistent întrebându-mă șagalnic - Ți-l mai amintești pe Michiduță? Ne cunoaștem! - i-am răspuns atunci, parcă bravând. Îl regret și acum pe profesor. Era un om de excepție și un mare român! Morții cu morții și vii cu vii, cum spunea bunica, dar se pare că cineva nu dorea să fie așa! După un timp, eram în biroul redactorului-șef de la „Dimineața” (unde am editat prima revistă ufologică de la noi, FAN OZN, ce s-a bucurat de un succes deosebit) și unde Vasile Ichim îi preda

ștafeta succesorului, el fiind de curând ales deputat de Giurgiu și, stupor! am simțit că mă sufoc, pe birou avea printre obiectele personale pe care le recupera la plecare și pe... micul drăcușor! M-a văzut că-l privește și, fără să-l întreb, a simțit nevoia să se justifice - știi, l-am câștigat de la Duică în urma unui pariu, chiar cu câteva zile înainte să dea colțul! Spuse zâmbind și adăugă pe un ton complice - La urma urmei chiar mi-l doream foarte mult, încă de atunci știi tu când... - după care îl băgă cu grijă în servieta diplomat. Am mai evocat un timp împreună câteva momente plăcute petrecute cu regretatul Duică, după care ne-am despărțit cordial fiecare mergând la ale lui. Mie totuși nu-mi ieșea din cap micul Michiduță!

Pentru mine a urmat o perioadă mai complicată, un an de ale vieții valuri, care m-au purtat prin toate colțurile țării. Și uite așa cum stăteam cu jumate adormit la televizor la un jurnal de miez de noapte, ca prin vis aud cum crainica anunță că Parlamentul anunță dispariția prematură din viață a deputatului de Giurgiu, Vasile Ichim, în urma unui infarct fatal! Cred că într-o microsecundă eram treaz de-a binelea. Atunci am înțeles ceva cumplite: cauza unei întregi serii de decese putea fi micul demon. Posesorul demonului, când îl înstrăina, suferea un accident mortal. De la descoperirea sa întâmplătoare, doi dintre temporarii posesori ai statuetei muriseră în accidente de mașină și doi de infarct. Am încercat să aflu ceva de soarta bibeloului de la Horia, fiul deputatului decedat, dar nu știa nimic de el. L-a căutat, dar nu l-a găsit nicăieri. Povestea a rămas ca o ciudățenie pentru mine până în anul 2003, când o istorisesc întâmplător d-lui Victor Ianculescu, redactor la revista „Lumea Misterelor” (revistă lansată de scriitorul și ocultistul Ion Ţugui), și pe care întâmplările îl interesează în mod deosebit, rămânând în mod ciudat foarte impresionat, cerându-mi tot felul de amănunte pe care de altfel i le dau cu plăcere dezinteresat. Nu știam atunci că va începe să caute statueta.

După un timp aflu de la un prieten comun (mi se schimbaseră de curând numărul telefonului și pierdusem legătura) că domnul Ianculescu dorește să discutăm urgent.

Îi telefonez, îmi comunică că a găsit în urma cercetărilor sale micul demon și-mi cere să ne vedem, eu fiind singurul "martor supraviețuitor" care știe povestea întreagă a drăcușorului și aceasta urma să facă subiectul unei emisiuni de senzație, unde eram invitat alături de mari ocultisti ce doreau să dezlege misterul micii statuete. Urma să mi se comunice detaliile în zilele următoare.

Aici însă firul se rupe, domnul Ianculescu nemaisunându-mă niciodată deoarece, chiar a doua zi, un prieten comun, redactorul-șef de la revista menționată, domnul Ionel Grama, mă anunța că domnul Ianculescu a murit ucis de un tânăr vitezoman chiar pe trecerea de pietoni, undeva, în cartierul Militari!

De atunci nu am mai auzit nimic despre micul demon sau despre temporarii lui posesori, dar istorioara și personajele fiind reale, după ce cred că am reflectat suficient, mi-am zis că este bine să fie știută... măcar așa, cu titlul de inventar... Întâmplările prezentate reprezintă coincidențe sau destin? Poate nu vom ști niciodată... Faptele însă rămân!

Apropo! a sunat un vechi prieten, mi-a comunicat că în vitrina anticariatului din strada Lipscani tocmai a fost expus, printre multe alte piese de cristal, și... un mic demon din sticlă neagră!

creație și paranormal

trigă, parcă din premoniție, să aibe grijă ce drăcării" găsește, muncitorul nostru și-a dat seama că avea în mână un bibelou, de sticlă neagră, reprezentând un mic demon, dotat cu oadă, copite coarne și chiar cu un trident. La vederea "drăcării" Nea Dică îi ceru săpătorului să arunce acolo în pământ că nu "pare ceva rău" și începu să-și facă nenumărate cruci. Dar ce pare că era prea târziu. Diavolul chiar își găse coada, pentru că, după ce scuipă pe micul demon și îl lustrui pe cracul pantalonului, omul ostru îl legă în batistă, cu mai multe noduri - șa, pentru siguranță - și se apucă să mai sape în jur că "este semn poate că găsește o comoară". Sub privirile dojenitoare ale bătrânului, omul apă până se înseră, singura pricopseală fiind o ouă zi de muncă la șanț, lucrarea neputând fi finalizată pe moment. Il rugă pe bătrân să-i împrumute câțiva lei cât să ia "o rachie" sub romisiunea că-i va înapoia a doua zi când urma să fie plătit pentru lucrare. Luă banii și plecă gale spre crășma din colțul străzii de unde se auzea cântând un lăutar acompaniat de un cordeonist - „De trei zile zac în boală... și nu-mi vine nimeni scoală... hăi!”...

Ce s-a întâmplat de aici în colo știm din istoria bătrânului, care mai târziu ne va povesti cum după cam o jumătate de oră, lucrătorul ostru obosit, băut și neatent va fi accidentat mortal de un tramvai ce avea traseul prin zonă. Iزار sau nu tramvaiul avea numărul ...13!

A doua zi, venind de la piață și trecând pe la colțul groaznicului accident, Nea Dică recunosc spațiul verde batistă veche și murdară a muncitorului, pe care, după ce o călcă cu piciorul, se țese că mai conținea încă micul bibelou de sticlă neagră. Cum ajunsese acolo, intră în categoria insolitului, dar este logic că ea căzuse în buzunarul drumarului.

Precaut se uită în jur și văzând că nu este

liviu capșa

Când politicul bate cultura

Precizez de la început că rândurile care urmează se doresc o atenționare, pornind de la modul în care a fost administrată cultura română în timpul fostei guvernări pesediste, de fapt, cum s-a amestecat politicul într-un domeniu aflat, prin excelență, deasupra oricărei ingerințe partinice. Desigur, acest succint semnal de alarmă are și rostul de a pleda, implicit, și pentru libertatea creatorilor (dar și a administratorilor) culturali, năzuință care, în actualul ministeriat, pare să se împlinească.

Orice program de guvernare include și o strategie culturală. Aceasta a fost elaborată, pentru perioada 2000-2004, fără îndoială, de intelectualii de elită ai fostul partid-stat și pusă în operă, la nivel central, de un ministru "de resort" care a servit cauza cu o lipsă de demnitate descalficantă, iar la nivel local, de alaiul de cozmânci cu "ciocurile mici", buni la toate. O fi fost cultura, în viziunea pesedistă, un domeniu "mai marginal", dar orișicât, din hârtoapele și fundăturile plaiurilor natale ne putea scoate și ea în Europa cea îndelung amușinată de primul vânător al țării. Și, pentru că trebuia pornit de jos, de la bază, într-o primă etapă, inspectoratele pentru cultură au fost transformate în direcții. Tot pentru cultură. Pentru a fi clar încotro se îndreaptă aceasta, adică tot înainte, neabătut și cu avânt, dar și cu privirea spre înapoi, căci - nu-i așa? - și „Cântarea României” și-a adus contribuția și a menținut flacăra culturii nestinsă, ca tot omul să se poată manifesta plenar pe marea scenă artistică a țării. Vi se pare cumva că sunt două direcții divergente? Nici vorbă, sunt paralele, deci concurente la infinit. Iar din concurență, se știe, se ițește progresul.

În etapa a doua am fost aduși oameni noi în noile direcții culturale. În toate județele, cu o singură excepție, probabil pentru a confirma regula. Pentru simplificarea lucrurilor s-a operat cu un singur criteriu, necesar și suficient: apartenența la partid. Sinceră sau de conjunctură, mascată sau impusă - totuna. Și iaca așa, sub supravegherea vigilantă a cadrelor de nădejde (dintotdeauna) ale partidului (ante și post-decembriste), s-a cotrobăit prin lada de zestre a neamului și, încet-încet, au început să iasă la lumină, unul după altul, glorioasele festivaluri de folclor, concursurile pentru amatorii de cultură cu voință de fier și iubire sinceră pentru artă, expozițiile cu tematică bine țintită etc. Acum să nu se creadă că suntem din neamul cărtitorilor și că avem ureche numai pentru scârțâitul fin al botinelor academice, că cerem, vorba poetului, numai străzi pavate în cultură. Se știe, o parte a veșniciei culturale adie, mereu proaspăt, dinspre sat. Departe de noi și gândul că "manifestările" enumerate mai sus nu-și au locul și rostul lor într-un demers cultural (și multicultural), desfășurat firesc, fără imixtiuni cu veșnic iz electoral și bifări pentru bilanțuri rumene și rotunjoare, numai bune de raportat la centru.

O cauză a acestei situații este, desigur, și modul în care este reglementată funcționarea comisiilor de specialitate din cadrul consiliilor

locale. Mai precis, a Comisiei pentru Cultură. Aici, credem, se impune o intervenție a actualei conduceri a ministerului, pentru delimitarea clară a atribuțiilor acestora. În timp ce toate celelalte comisii au un domeniu bine fixat și delimitat (buget-finanțe, urbanism, juridic), Comisia pentru Cultură este înghesuită între activități care nu prea "rimează" cu activitatea culturală: sănătate, sport, petrecerea timpului liber. Rațiunea alăturării acestor domenii într-o singură comisie s-ar putea justifica prin câteva considerente pragmatice: o structură de lucru mai eficientă, o tactică a activităților desfășurate în paralel pentru economisirea fondurilor (și așa insuficiente), numărul limitat de consilieri. Practic însă, lucrurile scapă de sub control, în sensul că activitatea culturală este frecvent văduvită sau chiar ignorată. Este mai comod pentru consilieri, ca și pentru personalul primăriilor, să se ocupe de sport și de petrecerea timpului liber. Ca să nu mai vorbim de profitul în plan electoral. O minge, un teren de sport, ba chiar un islaz, că și el e "dotat" cu iarbă, un taraf în decor de carpete ce-ți iau ochii și treaba e făcută. Audiența e maximă, participarea pe măsură. Comisia are activitate, iubitorii de sport și ieșiri la iarbă verde sunt fericiți. Satisfacție cât cuprinde. Ce ne facem însă cu activitatea culturală propriu-zisă?! Strivită între întrecerile sportive și festivalurile berii și ale

lăudat. Și, desigur, foștii lui reprezentanți. Oameni ai cetății guvernamentale, creatorii în cauză, evadați din infamul turn de fildeș, au trăit enorm și-au redat monstruos cronică dureroasei zberi a foștilor guvernanți de a desăvârși un final demult anunțat. C-așa-i când politicul bate cultura!

Spre cinstea ei, actuala administrație a Culturii a pornit la revizuirea scandaloasei situații descrise mai sus. Spre folosul scriitorilor adevărați, care au ignorat întotdeauna Puterea, extinzând spațiul creației și asupra teritoriului social. Scriitorul adevărat, în competiție doar cu sine însuși, nu răspunde, lovind călcăiele, comandamentelor interesate, nu evocă, vibrând de importanța misiei, ce se "decretează" din "Înaltele sfere", nu acompaniază dansuri săltărețe, cu bancnota lipită pe frunte și batista în jurul gâtului. Scriitorul adevărat servește, cu talent și onestitate, doar "interesul" operei sale. Ce ne facem însă când avem de-a face cu veleita băgăreț, băiat de treabă cu cine trebuie, împurpurat de băgarea în seamă a șefului? Pentru că, neapărat, el are un sef. Cum ne comportăm cu slujbașul scrisului ce-și bagă surăzător capul în jug sau se suie pe capra căruței, unde lovitura cu biciul are gustul dulce și îmbătător, care ni se pune în drum, legându-se dintr-o parte în altă? Răspunsul e unul singur: îl ignorăm. Chiar dacă l-au primit ziare unde să refuleze, prin semnătur

fonturi în fronturi

cârnaților, abia mai respiră, străvezie de zărești prin ea ca prin perdeaua de fum de deasupra grătarelor.

Într-o la fel de jenantă situație s-a aflat, în perioada de care ne ocupăm, și cultura scrisă. Parcurgerea listelor titlurilor care au beneficiat de sprijinul financiar al fostului Minister al Culturii îți oferă o lectură de roman, cu personaje memorabile, pe numele lor de botez edituri, titluri, autori. Aceasta ar fi partea vizibilă a poveștii. Ce va fi fost dincolo de punerea în pagină a formelor finale ale listelor, ce freamăt, ce zbuțuț sub poala umbrăsoasă a Casei Presei, câte scări de piatră vor fi fost bătute în pântecul impunătoarei clădiri rămâne să-și imagineze fiecare. Pentru că, se știe, orice lectură presupune complicitatea re-creatoare a cititorului, bobârnacul dat imaginației scuturând esențele pure ale unor noi înțeleșuri. Dar să ne reîntoarcem la liste. Alcătuirea lor caleidoscopică, dar mai ales derularea de sus în jos, pe coloane judicioasă măsurate și împărțite, pot sugera la fel de bine și un final de proiecție cinematografică, acompaniat de muzica rece a foșnelului întoarcerii de pagină. Faptul că "distribuția" iese la rampă înainte de "proiecția" propriu-zisă ține de specificul domeniului în cauză. Autorii sunt mulți, mai mari sau mai mărunți. Pe măsura autorilor sunt și titlurile. Înghesuite în pagină, lângă nume ale căror cărți trebuie subvenționate pe viață s-au strecurat, cu dibăcie din vechime exersată, atât iscălituri care au servit todeauna cauza, cât și altele mai noi, cu zelul încă neros în coate și disponibilitatea fragedă mereu la purtător. Ministerul a dat (și încă nu unul, ci mai multe titluri, pentru productivi), ministerul fie

de editoriale îmbăcșite sau de notițe străvezii, cu veninul în vârful penitei și curajul în inițiale veștejite. Chiar dacă, pentru sorcovele și aniverșările fostului Cotroceni sau, pentru cuvântul fezandat îndelung prin subsolurile intereselor de partid-stat, s-a deschis, pentru un timp, corola împlinirilor politicești prin ministere, comisii culturale sau ambasadoare posturi, trezind la viață, bunici și bunicuțe ce-și abandonaseră bastonul sub pat și nepoții prin parcuri, adunându-și puterile pentru a scrășni voinicește din dinți și umflându-se-n penele jumulte până la piele. Trecătoare este clipa petrecută pe hârta de mușta a puterii!

Există o singură soluție pentru a scăpa de visul urât ce ne-a bântuit vreme de patru ani. O cultură liberă de orice apăsare politică, un parteneriat corect între instituțiile culturale, creatorii și autorități, o solidaritate de breaslă dincolo de orgolii și resentimente, o solidaritate renașcută între creator și receptorul actului cultural, cultivarea adevăratului gust estetic pentru artă în varietatea formelor ei de manifestare. Și, desigur, înțelegerea pe criterii profesioniste a actului cultural și a culturii instituționalizate, un suport adecvat pentru ieșirea artelor în spațiul public, după model occidental, punerea în valoare a unor forme concrete inter și transculturale, armonizarea inițiativelor culturale locale cu direcțiile strategice ale ministerului de resort.

Nu am făcut decât să sintetizez din programele și proiectele culturale ale noii administrații instalate după ultimele alegeri. Rămâne să constatăm cum vor prinde viață. Fără ca politicul să bată cultura.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.